

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından

Ayda Bir Çıkarılır

Sayı : 40

1 Eylül 943

Kuruluşu: Nisan 938

30 Ağustos

Ferit DEDEBAŞ

30 Ağustos !

Yükselişi yıkılıştan ayıran kutlu ayın, batışa doğuşu kıskandıran mutlu günü...

O, sadece Roma İmparatoru Avgustus'un ismini ihsan eylediği bir ayın sonuncu günü değil, asırların ve nesillerin daima hayran kalacağı, daima şevk ile anacağı, bir kahramanlık abidesi, bir ibret şahıskasıdır.

Bu gün «Türküm» dedikçe göksünü gerebilen her şahıs damarlarında o günü taşıyor, hayalinde o günü yaşıyor...

30 Ağustos, «Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır ve

o sathı bütün vatandırı!» diye haykıran bir sadânın aksı, layüs'el bir emrin infazıdır.

30 Ağustos, vatanın göklerinde çınlayan bir ses üzerine atını arabasını, çiftini çubuğunu, yiyeceğini içeceğini, varını yoğunu cepheye koşturan necib bir milletin muradına erdiği şeref günüdür.

Günün, ma'nası kadar, nâmı ve şanı da büyüktür. Biz onu zafer tacımız olarak andığımız kadar da Ordumuzun bayramı kabul ediyoruz.

«Ordu» ve «Zafer» mefhumlarının sihirli imtizacından doğan

hayat ve metanet bu gün nail olduğumuz mazhariyetin en sarıh bir izahıdır. Eriştığımız bu mazhariyeti, kan rengi ve barut dumanları arkasından, tehassürle seyreden insaniyete eyi ve hayırlı günler temenni etmek de bir an hatırı-mızdan çıkmıyor.

Emperyalist emellerin bertaraf edilmesi ve beşeriyete sulh ve sükûnun temini için ayaklanıp insanlık tarihine altun yıldızlarla «30

Agustos» lar nakşeden bir milletin evlatları olarak, o emellere karşı ve o sükûnet için, insanlıktan «30 Aguktos» lar bekliyoruz...

Fakat! Şu sıralar inhidam ve istilâların müşahidi olmaktan başka bir şey yapamıyan betbaht dünya karşısında, gittikçe gebeleşen tarih, bir gün bizim için de harbi ebeliğe çağırarak olursa doğacak çocuğun adı gene bir «30 Agustos» olacaktır...

Altıncı Büyük Kurultay İntibalarından

II

Nazmı TOMBUŞ

Sert fırtınaları, sulu sağnakları takip eden tatlı ve mülâyim havalar gibi, büyük kurultayın, hararetli münakaşa, heyecanlı konuşmalarına sahne olan encümen müzakerelerinden sonra umumi heyet görüşmelerinde kavrayışlı bir olgunluk, sükûnetli bir vakar hasıl oluyor. Encümen müzakereleri demokrasi tatbikatının en canlı misallerini, hakikî tezahürlerini aksettiriyor. Bu müzakereler her kes tarafından büyük bir alaka ile takip olunuyor. Encümenlerde vekâletlerini ilgilendiren meselelerin görüşüldüğü sırada Sayın Vekil, salâhiyetli vekâlet erkân ve müdürleride hazır bulunuyor. Bu toplantılara encümen dışında kalan üyeler de iştirâk ederek varılan neticeler üzerinde müessir olmağa çalışıyorlar.

Devletin bütün iç ve dış işlerinde tutulacak yönetimler, gidi-

lecek ana yollar en önemli konuyu teşkilediyor. Düşünüş ve görüş karşılaşmaları oluyor, bunlar inceden ince eleniyor. Alınan sonuçlar ile Cumhuriyet Halk Partisi programı çiziliyor, devlet ve hükûmet çalışmalarına yöney veriliyor. Geçen dört yıl içindeki program tatbikatı başarıları belirtiliyor. Eksiklikler îgneli tenkitlere, keskin didiklemelere hedef oluyor.

Dilek encümeninde; bin bir çeşit isteklere karşı her türlü yadırgı düşüncelerden, kötülük duygularından uzak, yurd, yurddaş iyiliği kaygusu ile çırpınan hisli yürekler coşuyor. Sıcak ve samimî münakaşalara yol açılıyor. Heyecanlı istizahlar, sakın izahlar; acı tenkitler, olgun cevaplarla karşılaşıyor. Mücerret fikirlere, mutlak nazariyelere dayanan ideolojilere saplanıp kalınmıyor. Verilen ka-

rarlarda devletçilik ile halkcılık, müdahalecilik ile liberalizm toprak dağıtımı ile, milkiyet masu- niyeti, sâyin himayesi ile, sermaye hakkının tanınması gibi içtimaf, iktisadî muhtelif sistemler, yan yana yer alıyor. Her konu realist

görüşlerle sona eriyor.

En serbest demokratları im- rendiren, her Türk'ün imanlı gök- sünü iftiharla kabartan bu olaylar ise Türkiye Cumhuriyeti idaresini çeviren çarhların ana kuvvetini teşkil ediyor.

Düzeltilme:

1183 sahifenin ikinci sütununun 24 üncü satırındaki (Uranlı) keli- mesi yanlışlıkla (Evranlı) olarak yazılmıştır.

Bu takdirde (آخی اوران) unvanı- nın (Ahi Uran) okunması lâzım geliyor. Nitekim Aşıkpaşa Zade tarihi (İstanbul, Matbaai âmire tab'ı, 1332, S: 200) notuda bu müddeâyı teyit eder mahiyettedir. N. T.

Âhiler

III

(Âhi) liğın menşei

(Âhi) tabirinin Türkçe kardeş karşılığı anlamında arapç bir kelime olduğu hakkındaki telâkkiyi (İbni Batuta) nın da te'yit eylemesi, (1) Fütüvvetname isimli kitaplarında Âhiler'in menşe'lerini Peygamberlere ulaştırmak için gösterdikleri gayretkeşlikler neticesi, (Âhi) tarikati esaslarının Arabistanda kurulmuş, sonradan islâm muhitine yayılmış olduğuna dair umumî bir inanış husule getirmişti.

Son yirmibeş sene içinde yapılan inceleme ve araştırmalarla, öte-

denberi devam eden bu kanaati esasından sarsılmış, (Âhi) lik köklerinin islâmiyetin intişarından sonra Orta Asyadaki (Türk dünyasında aranması lâzımgereceği) hakkındaki nazariyeyi umumî tasvibe mazhar etmiştir.

Filhakika bu noktai nazarı kuvvetlendiren bir çok belirtiler vardır. Nitekim; altıncı asırda te'lif edildiği tahmin edilen (hibetülhakaik) Ahi kelimesinin Türkçe olduğunu yazmakta ve aşağıdaki misalları iradederek

آخی (2) اونی اوککیل اوکار اساسن
بخیل غا فانیغ یا اوقون کیزلاکیل
قوغ نیل آخی (2) ایر شناسین آلبور
آخی (2) لق قوغ عیب کیرینی بو بور

(Comerd kimseyi öğ eğer öğersen)
(Her dil sahi ademin senâsını eder)
(Bahile kuvvetli yay okunu gizle)
(Sehavet bütün ayıp kirini yikar)

demektedir. (3)

(Âhi) liğın ve dibağ esnafı-

- (1) İbni batuta seyahatnamesi C: 1 S: 312
(2) Ahi, Akı: comert
(3) Hibetülhakaik 1 inci kısım S: 52

nın en büyük piri olan (Âhi Evran) unvanındaki (Evran) lafzı (Evranlı; mütenasıp, biçimli, vakur, temkinli, müeddep, terbiyeli, ölçüye mu-

vafık) anlamında türkçe bir kelimedir. (4)

(Fütüvvet) tabirinde (Elfetâ, sema vezninde, delikanlı, yiğit manasınadır. Şap, sahi, kerim, civanmerd âdeme itlâk olunur] (5) diye izah edildiği göz önüne alınırsa (Âhi Evran) unvanı bu tarikatın esas umdesi olan Fütüvvet kelimesinin tam Türkçe karşılığı olduğu meydana çıkar.

(Fütüvvet) kelimesinin tam Türkçe karşılığının bu suretle aranarak bulunmuş ve tarikat pirine unvan olarak verilmiş olması, (Âhi) lik köklerinin nerelerden geldiğini gösterir deliller arasında sayılabilir.

(Fütüvvetname) lere göre (Fütüvvet) mesleki (kadimden beri minel ezel) mevcut imiş. Bu bahis muhtelif fütüvvetname nushalarında çeşit çeşit izah edilmektedir. Görebildiğimiz üç fütüvvetname (6) ile hulâsaları Erzurum ve Kırşehir tarihlerinde neşredilen diğer iki fütüvvetnamede Âhilik menşei hakkında çok karışık rivayetler vardır. Bu çeşitli rivayetlerin hulâsalarını aşağıya dercediyoruz. İçlerinde bulunabilecek gerçekleri

(4) Büyük Türk lügati Hüseyin Kâzım

(5) Arapça Kanûs Asım tercümesi

(6) Bunlarda birisi Eşref Ertekindedir.

Diğer ikisi Çorum Milli kütüphanesinde 1/154 ve 1/18 numaralarında kayıtlıdır.

ayrıca belirtmeğe çalışacağız.

Bu (Fütüvvetnamelere) de:

A- (ilk ol kimseki beli bağlandı, adem beli idi) denildikten sonra adem ata cennetten yeryüzüne sürüldü. Şu zaman avret yerlerini incir yapraklarile örtmeğe çalışmış, fakat yaprakları bir türlü tutturamamış, nihayet Allaha yalvarmış, duası kabul olarak cennetten bir kuşak gönderilmiş, bununla Cebrâil Ademin belini bağlamış, yaprakları tutturmuş, aynı zamanda cennetten helva hediyesi de gönderilmiş, Cebrail helvadan Ademe sunmuş, Adem Ata helvanın bir kısmını yemiş, bir kısmını da Havva ana için saklamıştır. Binaenaleyh (Şet) kuşanmak, bir şehirden bir şehre [nasip] göndermek, [nasip alı koymak], (nasip sunmak) gibi âhilik merasımı ile ilgili fütüvvet usul ve kavaidi ilkin böyle kurulmuştur. Müteakiben bütün Paygamberler, evlatları, Havvariyun yekdiğerinin belini bağlayarak nihayet (Beşir) isminde birisinde (İmamı Ali'nin), Ali, (Hasan, Hüseyinin), Hüseyin (Halid'in), Halit (Selmanıfarsın) belini bağlamıştır. Bu teselsülde kırksekiz isim sayılıyor. Selman da bazı eshabın belini bağlayarak tekrar yirmi isimli bir teselsülden sonra (Şet) bağlamak usulü (Şedida)

oğullarına yetiştir. Fütüvvet-namede (Şedida oğulları ehli fütüvvetlerdi. Sahibi erkânlar idi. Bu zandaki ehli fütüvvet ve ehli (şet) ve sahibi erkân ihtiyarlar kim vardır, senetleri anlardandır. Ol kişiler kim isbatı (şet) ve kavait ve erkânı adem safiden tutarlar, bu nev'iledir kim beyan olunur.) denilmektedir.

B Miraç gecesi Cebrail Hazreti Muhammedin belini, Hazreti Muhammed'de «Huney» veya «Uhut» muharebesinde veya «Hac-cülvedâ» da veyahut Hazreti Fatımanın Ali ile izdivacı düğününde Hazreti Alinin Ali de Amir ibni Ümmiye'nin, selmanı Farsın, Bilâli Habeşi'nin bellerini bağlamış, (Şet) bağlamak bu üç yoldan yayılmıştır.

C- (Âhi Evran) Paygamberin amucası Abbasın oğlu, Hazreti Alinin de damadıdır. İsmi Mahmuttur. Meşhur Bedir kazasına giderken Hazreti Paygamber Abbasa bayrak çekmesini söylemiş ise de Abbas ihtiyarlığından bahsile itizar, bu vazifenin oğlu Mahmuda verilmesini rica etmiş, bu suretle Alemdar olan Mahmut çok genç ve dinç bir yiğit olduğu için Hazreti Paygamber kendisine «Evran» lağabını vermiş, Alinin kızıyla evlendirmiştir. «Evran» izdi-

vaç düğününde kesilen hayvan derilerini dıbağat ederek temizlediği için dıbağların piri olmuş, bu derileri asası ile perdah ederek Mahmuda (şet) bağlayan Hazreti Alide fütüvvet tarikının esasını kurmuştur.

D- Halife Ömer zamanında sahabeden (ebu Hureyre) nin «Abbas dosî» isminde bir dostu varmış, bu adem karihasından dört türlü sanat icat etmiş,

- 1 -Suhangûluk ve kıssahanlık
- 2 - «Heykelcilik», (Vifik) ve dualarla hastalıkları tedavi etmek.
- 3 - Besatgirlik?
- 4 - Tababet ve cerrahlık.

Sonra «Abbas dosî» medayine gelmiş. «Sasan» ismindeki zeki bir hamurkâre bu sanatları öğreterek «Şet» bağlamış, (Durma dört yağa yürü gil, hünerlerini zahir eylegil) demiş ve icazet vermiştir. Sâsân da bir çok kimselere sanatlarını öğretip «Şet» kuşatmış, Fütüvvetin cemi erkanını talim ile tarikatı tamim ve neşretmiştir.

F - (Âhi Evran) ikidir. Biri Hazreti Alinin kardeşidir ki, buna «Abbasi Ekber» derler. Hazreti Ali kızı «Selcan» anayı Abbasi Ekber'in oğlu «Âhi Nazir» evermiş, bu ana ve babadan 17 inci göbekte Orhan gazi devrindeki ikinci Âhi

Evran gelmiştir. İkinci Âhi Evran in sekizinci göbekte gelen torunu Âhi Mehmet'de 830 hicret yılında Medinede (Âhi Hasan) namında birisine (şet) bağlamış ve bu «Bahri ensâbı» vermiştir.

Fütüvvet meslekinin eskiliğini, kudsilğini, esaslarının Paygamberler, sahabiler tarafında kurulmuş olduğunu isbat için birbirine uymayan ve tarihî hakikatlara aygırı bulunan bu masal, hurafelerin sonradan uydurulmuş olduğu şüphesizdir.

Bununla beraber hürafe kısmı ayıklanarak son iki rivayet üzerinde durulacak olursa, fütüvvecilik esaslarını aydınlatıcı bazı ışıklar görmek, kesin olarak bilinemiyen bir tarihte bu tarikatın «Toslu Abbas» tarafından kurulmuş olduğunu, Abbasın halifesi «Sasan» isminin delâletinden de İran yolu ile başka bölgelere yayıldığını sezmek ve eldeki fütüvvetnamelerin 830 tarihinden sonra yazıldığını anlamak mümkündür.

566 Hicret yılında «Abdulcebar» isminde bir zattan (fütüvvet şerbeti) içen Abbasi halifelerinden (Nasırın) fütüvveciliği istismar arzusuyla iş başına geçmiş, kendisini tanıyan bölge hükümdar ve sultanlarına buyruklar göndererek bade ma «fütüvvet şalvarı» nın ancak

kendisinden alınması, «fütüvvet kâsesi» nin elinden içilmesi lâzım geleceğini, böyle yapmayanların fütüvvet ehli sayılamıyacaklarını ilân etmiş olmasından dolayı (7); bir çok bölge hükümdar ve sultanlarının Bağdada gelerek fütüvvet tarikına intisap ettiğini, hatta selçuk hükümdarı «Keykâvus»un Sinop fethine ait zafernamesini halifeye göndererek fütüvvet icazetnamesi talep ettiğini, meşhur «Salahattin Eyyubî» nin de fütüvvet mesleki olan «Bundokiye» tarikatı mensuplarından bulunduğunu hatırlamak bu tarikatın şumul ve intişarı derecesini izaha kifayet eder, kanaatındayız.

Halife Nasırın «Toslu Abbas» isminden bilistifade, Peygamberin amucası Abbasa bağlanan rivayetleri icat ve bu mesleki ecdodına izafe etmiş olması da muhtemeldir.

«Ahilik icazetname» lerin de tarikat pirlerinin isim ve sureti teselsülü umumiyetle aynı olarak kaydedilmektedir. Pirden müride intikal suretilye, muntazam bir anane halinde son zamanlara kadar gelen bu nesep rivayetlerinin fütüvvetnamelerdeki gibi sırf hayal mahsulü

(7) Halk Bilgisi mecmuası cilt 10, Âhilere dair halk bilgileri Hasan Fehmi ve Konya Halkevi dergisi sayı 11, sahife 690

olmadığı hakikate daha uygun bulunduğunu zannedilebilir. (8)

İcazetnamelerdeki şecereler âhi evrandan itibaren 13 üncü derecede «Abbasiler hanedanı» na bağlanıyor. «Abbasiler hanedanı» diye umumî ve mübhem bir tabir ile ifade edilen bu rabitanın bazı maksatlarla sonradan icadedilmiş olduğuna ve «Toslu Abbas» dan muharref bulunduğuna inanmak doğru olmasa gerektir.

Eğer şeceredeki bu isimlerin ve teselsülün doğruluğunu kabul, her üç nesle bir asır tahsis edecek olursak, fütüvveciliğin hicrî üçüncü asır iptidalarında başlamış oldu-

ğuna inanmak lâzımgelir.

676 Hicret yılı tarihli vakfiyesi (9) bulunan, asıl ismi Mahmut olup Ahi Evran lakabıyla anılan zatın yedinci asır iptidalarında (Fütüvvet) meslekine bazı usullar ilâvesiyle yeni bir düzen verdiği, bu sebepten (Ahi) tarikatının büyük piri olarak tanındığı anlaşılmaktadır.

Şu izahata göre (Ahi) teşkilâtının ötedenberi mevcut olan, muhtelif zaman ve mekânlarda başka başka tezahürler arz eden [fütüvvet] tarikının yeni nam altında ayrıca bir tecelli ve temadisinden ibaret olduğu neticesine varılabilir.

(8) Çorumlu mecmuası sayı 38, sahife :

(9) Kırşehir Tarihi sahife 174 Cevat Hakkı Tarım

Cönklerden Derlemeler :

(Mükemmel Destani Zafer)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

Camide okunur Kur'ânî Kerim
Deyüp bismillahirrahmanirrahim
İşin âsan eder vallahlî azım
Her kim evvel ana ismü hüdayi

Dinleyin Ahubba eyleyim beyan
Dillerde dâim söylensün heman
Sene bin üçyüz on dörtte tamam
Yunaniler ile olan gavgayı

Dâim kahbelikle çıkar meydane
Aşkıyadır diye eder bahane
Kadın erkek demez kasteder cane
Hiç düşünmezler gani mevlâyı

İptida Giride bir barmak urdu
Miralay Vasuyu kumandar koydu
Cezire usatı bunlara uydu
Şüphesiz anlarda bulur belâyı

Devletlere heman haber erişti
Cümlesi hirden telâşa düştü
Harp sefineleri çabuk yetiştı
Abluka ettiler bütün adayı

Toplandı adaya hep ecnebler
Kan dökülmesün deye çok çahtettiller
Vasuya buradan çık git dediler
Oda bilâkîs artırdı gavgayı

Vasuya nasihat hiç kâr etmedi
Ettiği fenalıktan vaz geçmedi
Henüz oradadır çıkup gitmedi
Lâkin kaptırmazlar hazır lokmayı

Yunaniler kat'an karar verdiler
 Hayır yok Giritten bize dediler
 Hududun boyuna yüz çevirdiler
 Bak şimdi yediler tatlı helvayı

Hududu boş sandı bu serseriler
 Açık susuzluktan canlar iniler
 Görsünler vahşilik anları neyle
 Taciz eylediler bütün dünyayı

Giriştiler hudut tecavüzüne
 Cesur görünmeğe halkın gözüne
 Nasıl çıkacaklar dünya yüzüne
 Şiddetli gördüler ilk müdafaayı

Pek çok tecavüze cür'et ettiler
 Haylı telef bırakup geri gittiler
 Kaçarken birbirin sürüp yittiler
 İslâmlar arkadan çekti yuhayı

Huda kadir mutlak haksız iş yapmaz
 Mazlumun kanın zalimde bırakmaz
 Yakında gösterir pek çok uzatmaz
 Bir anda mahveder kavmi âdayı

Padişahımız pek çok sabırlar etti
 Elbette bu sabrın vadesi yetti
 Umum kumandana irade gitti
 Görsünler düşmanlar şimdi gavgayı

Çün asker eşitti emrû fermanı
 İradei halifei zîşani
 Cümlemiz oluruz anın kurbanı
 Deyüp ömrüne etti duayı

Bêş nisan rumide harp ilan oldu
 Düşmanların yüzleri sararup soldu
 Yunan askerleri acep ne oldu
 Firar edüp terkettiler ovayı

Olsaak çalındı hücum borusu
 Osmanlı askeri arslan yavrusu
 Eğer isterseniz sözün doğrusu
 Bunlara lâyıktır demek fedayı

Her taraftan girişildi gavgaya
 Otuz altı sat sırtı sıraya
 Top tüfenk sesleri çıktı semaye
 Zabıtlar kesmedi hiç kumandayı

Etem paşa geldi meydana harbe
 Askere buyurdu korkmayın asla
 İstirahat edin var asker burda
 Teneffüs ediniz biraz hevayı

Asker dedi paşam rica ederiz
 Biz cengü cıdaldan rahat ederiz
 Ölür isekte halal ederiz
 Bizler almalıyız işbu tabyayı

Gelürken anamız eyledi nîdâ
 İyallarınızla edin elvida
 Yavrucuklarınızı gözlesün hudâ
 Allah açık etsin sizlere râhi

Ömrümüz var ise yine gelürüz
 İnşallah sizi hep sağ buluruz
 Ya şehit veyahut Gazi oluruz
 Heman biz bu yolda olduk fedâyı

Babalarımızın öptük elini
 Kimimiz bıraktık evde taze gelini
 Padişah uğruna vermek serini
 Canlar atup gelik bizler burayı

Böyle söyleşerek hep vedalaştık
 Hududa gelince bunca dağ aşık
 Düşman kurşununa sinemiz açtık
 Biz hiç düşünmeyiz artık dünyayı

Yaşasunlar şeci arslan askerler
 Cesur kahramanlar eroğlu erler
 Şecaatlerinden titriyor yerler
 Edelim anlara hayır duâyı

Hayri paşa eder arş ileru
 Gün bu gün evladlar kalmayın geri
 Memnun eyleyelim hak peygamberi
 Onlar emir kılmış bize kazayı

(Kerim Dede) (1)

Medet medet Şu âlemi yaradan
 Bana bir dert vermiş çeküp giderim
 İŞte geldim gurbet illi kânine
 Hasret yaŐlarını döküp giderim

Varın söylen benim nazlı yarime
 EŐidirde gelürmola zarime
 Felek bir tabanca urdu serime
 Doğrudamam bellim bğüp giderim

Felek beŐenmedi benim tutumu (2)
 Ta alından yaraladı yetimi
 Direk direk oldu arŐe tütünü
 Uğradığım köyü yakup giderim

(Kerim dede) neŐne gelmez elimden
 Ayrılığı beter gördüm ölümden
 Yavru bazı uçurmuşam kolundan
 Uğradığım yurda bakup giderim

(1) Bu deyiş Çorum. Millî kütüphanedeki 2116/187. nodaki kittaptan alınmıştır.

(2) Dutum, gedieŐat demektir.

(Türküler) (1)

Şu çayırdan gelür çiftte kumrular
Nedir o koynunda yamru yumrular
Sakla görmesünler gönü (2) vurgunlar
Ben görmeden güzel divane oldum

~ * *
Her nereye varsan birin bulursun
Yemeden içmeden âşna olursun
Demedimmi sana pişman olursun
Akıbet sözüme geldinmi güzel

(DİĞER)

Her sabah her sabah ismin andıran
Aşkın ağladuþ duşman güldüren
On beşinde söyletmesün öğreden
Öğrenüp geldikte sevdalandurur
Yar bana kaşların aman siyehtir
Saçların aman aman incüdür dişlerin aman

* *
Yanağın benzettim kırmızı güle
Ben seni sevmişem vermözem ile
Dahl' pek küçüksün var böyü hele
Böyüyüp geldikte sevdalandırır
(Nakarat) Yar bana kaşların.

* *
Gezdireyim seni semmur kürküle
Oynadayım seni acem bürküle
Eğleyeyim seni anaç türküyle
Böyüyüp geldikte sevdalandırır
(Nakarat) Yar bana kaşların.

* *
Aalayım gideyim aydın aşığı
Beline kuşattım altın kuşağı
Bağçeye serdirmiş kaba döşeği
Böyüyüp geldikte sevdalandırır
(Nakarat) Yar bana kaşların.

(1) Bu türküler Çorum, Milli kütüphanesindeki 2116/187 numaralı cöñkten alınmıştır.

(2) Gönü

Taaddüdü Zevecat'a Dair

Ferit DEDEBAŞ

I — MAHIYETİ

(Taaddüdü zevecat) - Malum olduğu üzere - zevcelerin birden fazla olması ve bir erkeğin kendisini bunların topunun birden kocası farz ve kabul etmesidir.

(Taaddüdü ezvac) namı verdiğimiz mukabil fikir ise bir kadının birden fazla kocaya malikiyeti olup beşer tarihinde birinciye nispetle gerek zamanen ve gerekse mekânen daha az mer'i bulunmuş ve bu güne kadar ancak Avus-

tralya'nın bir takım iptidai kavimlerinde devam edegelmıştır.

Bu iki fikirden daha ziyade birincisini mevzu ittihaz edecek olan yazımızın emeli ne tamamen tariz ve tenkit ve ne de büsbütün methü sena olmayıp okuyuculara - iyi veya kötü - bir fikir ve bu arada tarihe gömülmüş bir müessesenin mahiyetini tetkik imkânı vermek olacaktır.

II — MÜDAFAA ve MUAHEZESİ

Muasıf hukukun hem de pek yerinde olarak kökünü kazıdığı taaddüdü zevecat şüphe yok ki iptidai kavimlere has, geri bir düşüncenin mahsulü olmaktan ileri gidemez.

Gerçi taaddüdü zevecatın faide ve muhassenatı zımında şu hususların tesbit ve zikri mümkündür:

1 - Taaddüdü zevecat erkeklerin gayri meşru münasebata tevessül etmelerine mani olacaktır.

2 - Kadınların âdet ve gebelik gibi kocalarını tatminden uzak bulundukları hallerde -mevcut olacak- ikinci veya üçüncü bir zevce şu boşluğu dolduracaktır.

3 - Kadınlar erken kocalar, Halbuki ihtiyarlık çağında da tatmin

edilmek arzusu ile mücehhez bulunan erkekler, şu isteklerini, ancak taaddüdü zevecatın kendilerine o yaşta tekrar evlenmek imkânı bahşeden lutfü sayesinde te'min edeceklerdir.

4 - Taaddüdü zevecat nüfusun tezayüdünü mucip olacağından genç ve artmak ızdırarında bulunan milletler için kabulü lazım bir müessesedir.

5 - İstatistikler gösteriyor ki dünyada kadın nüfus, erkek nüfustan her yerde ve her zamanda fazla olmuştur, oluyor ve olacaktır. İşte kabul edilecek olan taaddüdü zevecat, kocasız kalması mukadder bir kadın grubuna koca bulmuş olacaktır.

Vehleten doğru ve makul görünen şu mütalealar karşısına onları yere vuracak tenkitler vaz etmek hiç te güç değildir. Filhalka :

1 - İnsanların aileyi kurarken umdukları ve kurulmuş bir aileden bekledikleri şey sırf cinsî ve şehvanî his ve arzuları tatmin etmek değildir. Aile, insan yaşayışının zarurî ve inkâr edilemez bir esası olup bünyesinde içtimâî, ahlakî, millî ve hatta iktisadî unsurlara da yer verir ve yer vermek mecburiyetindedir.

2 - Nasıl ki erkek, karısının, başka erkeklerle münasebet ve mukarenette bulunmamasını istemek hak ve selâhiyetini kendinde görebiliyorsa kadında erkeğinin başka kadınlarla teşriki mukadderat etmemesini talep edecektir.

3 - Kadınların erkeklerden fazla olduğu ve taaddüdü zevecatın mutlaka nüfusu artıracığı fikirleri de itiminankâr bir kanaat bahşeyemez. Zira bir defa istatistiklere her sahada olduğu gibikat'î olarak bel bağlayamayız. Saniyen çok karının çok çocuk demek olduğu da kat'î olarak söylenilemez.

4 - Taaddüdü zevecat aile yuvasında dirlik ve düzen namına bir şey bırakmaz. Allahın yirmi dört saati kuma kavgaları, anadan üvey evlat gürültülerile geçen evler işte yukarda müdafaa edilen müessesenin -iyi olur ümidile- kocaya birden fazla kadın ihsan evlediği evlerdir. Dahası var... karısı birden fazla olup ta neş'esi yerinde, yüzü gülen, kıyafeti düzgün bir erkek nadir görülmüştür. Halbuki bu kabil erkekler bil'akis şen, şakrak, temiz ve tirendaz olmalı idiler; zira bakanları, görüp, gözetenleri çoğalmıştı.

Hulasa yukardaki faideleri ne

ne olursa olsun şu mahzurlara, bu günki cemiyetin kadına tanıdığı hüriyet ve şahsiyeti de ilâve edince taaddüdü zevceatı ter-

kedip tek zevce (Vahdeti zevce Monogami) ile iktifa mecburiyeti hasıl oluyor.

III — İSLÂMIYETTEKİ ZEVCE II

Hemen ilâve ve teslim etmek lâzımdır ki İslamiyet kaideden taaddüdü zevceatı kabul etmiş değildir. Ancak bazı açıkgöz fakih, şârih, muhaşşi ve müfessirler delâleti ile İslamiyetin bu hususa müteallik kaidesi halk eline olduğu gibi değil, olması istenildiği surette verilmiş ve halk da türlü saikler tahtında suistimale gitmekte tereddüt etmemiştir.

İslamiyet kaideten taaddüdü zevceatı ret ve inkâr ve ancak zevceler arasında;

- 1 - İnfakta
- 2 - İlbasta
- 3 - İskânda
- 4 - Muhabbette

müsavâtı temin etmek şartı ile zevcelerin -nihayet dörde kadar taaddüdünü tecviz etmiştir. Hatta bu hususa dair olan Ayeti kerimenin sonundaki (ve illa fevahi-deta =) ibaresi de şu şartları tahakkuk ettiremeyen kimselerin bir tane ile iktifa etmeleri lüzumuna işaret etmektedir.

Dikkat olunursa görülür ki;

Karın kadını zengin bir adam, alacağı birden fazla karının hepsine aynı yiyeceği te'min etmekle infakta, gene hepsine aynı giyeceği te'min etmekle ilbasta ve keza hepsine aynı suretle ev bark te'min eylemekle iskânda müsavaatı tahakkuk ettirebilir... Fakat muhabbette müsavaatı te'min etmek her insan oğlunun kârı olmayacağından ve binnetice gönül bunlardan birisine meyledeceğinden, bizim Karunun hareketi de meşru ve mübah değil, belki mekruh ve haram olacaktır. Esasen insanı ekseriya ikinci, üçüncü evlenmelere -evli bulunulduğu halde sevkeden saik evvelkilerde görülen bazı hoşnutsuzluklar olacağına göre muhabbette müsavat te'mini tasavvur olunamaz dense dahi yeridir.

Demek oluyor ki İslamiyetin esasında taaddüdü zevceatı, öyle bazılarının zannettiği gibi daima tecviz edilen bir nesne olmaktan ziyade, vücudu ancak epey çetin şartların tahakkuku ile kabul ve teslim edilebilen bir müessesedir.

IV — BU GÜNKÜ DURUMU

1926 Senesinden beri mer'i bulunan Medeni Kanunumuzun 93 üncü maddesi, «tekrar evlenmek istiyen kimse..... evliliğin zail olduğunu ispatla mecburdur» hükmü ile taaddüdü zevecatın kaldırıldığını zımnen beyan etmiş oluyor. Fakat mezkûr kanun şu hükmünü mukabele işlemeyerek, evvelce bu yolda birden fazla evlenmiş olan kimselerin bu evlenmelerini nafiz ve muteber saymış, iptal cihetine gitmemiştir.

Bu gün için evlenmeye son veren sebepleri dörde irca ka-bildir:

- 1 - Fesih
- 2 - Butlan
- 3 - Boşanma
- 4 - Hakikî veya hükmi ölüm

Binaenaleyh tekrar evlenmek isteyen bir kimse, evvelki evlenme ölümüyle zeval bulmuşsa ölüm vesikasının veya gaiplik kararının, fesih, butlan veya boşanma ile sona ermişse bu sahalarda kat'iyet kesbetmiş ilâmın bir suretini veya tastikli hulasasını evlenme

memuruna ibraz mecburiyetindedir

1926'dan önce her hangi bir «boş kâğıdı» nikâhın zevalini mucip oluyor ve ibrazı halinde zeval için kifayet ediyordu. Bu gün buna imkân yoktur. Ancak 1926'dan evvel tanzim olunduğu noterce tevsik edilmiş bulunan bir boş kâğıdına itibar olunabilir.

Hulasayı kelâm bu gün için (evvelce evlenmiş) bir şahıs ikinci defa evlenemez ki şu hükümden bazı neticeler istihracı kabildir:

a) Bu hüküm bir intizamı amme hükmü olup hilafı bir evlenmeye butlan terettüp eder.

b) Kendi kanunları taaddüdü zevecatı tebviz edenler dahi zevcelerini memleketimizde taaddüt ettiremezler.

c) Evlenme memuru evvelce mevcut bir evlenmenin zevali keyfiyetinin isbatını ister. Fakat bu noktada vesika veya ilâm suretinin ibrazı mümkün olamazsa keyfiyetin sair beyyinelerle isbatı mümkündür.

Şair Yaşar Nezihe Bükülmez ile Bir Görüşme

Macide Ataman

Bu defa İstanbul'a gidişimden istifade ederek Lâleli'de mütevazî evinde değerli şairimiz Yaşar Nezihe Bükülmezi ziyaret ettim. Güzel döşenmiş bir küçük oda. Şurada burada kıymetli elişleri, divarda bir bir kaç resim. Yaşar Nezihe yanımıza geliyor. Başî oyalı yemenisile bağı, annelerimizin geydiğı belinden bağı basma entarisile bu güzel, modern odada elli yıl evvelki ev kadını tipini ne güzel yaşıyor. Elini öptüm. Hatır soruştuk. Dereden tepeden konuştuk; kahve içtik. Bir aralık:

— Hanımefendi yazılarınıza bizi hasret bıraktınız. Dedim. Eğer kahvenin şekeri az konmuş deseydim muhakkak bir telâş gösterecek ve bu eksîğı tamamlamak için acele gösterecekti. Fakat benim bu serzeneşime aldırmağı bile. Bir lâhza düşünmedi, sesinin tonu

değişmedi.

— Aarayan yok ki kızım. Dedi.

Bu sade cevap nekadâr belîğ ve nekadâr mufasssal bir şikâyetti. Bir lâhza dona kaldım, ne söyliyeciğimi şaşırdım. Evet, bir nesil değışti; terkipli ifadeler atıldı, yabancı kelimeler kovuldu, dil güzelleştî, yazılar güzelleştî, fakat duygular! Duygulu kadın şairimiz heyecanlarını cana yakın kelimelerle ifade ediyor. İfade değıl telkin ediyor. Hem sonra; şair geçmiş bir neslin yazıcısı değıl ki. Bu gün aramızda yaşıyan, duyduklarımızı duyan ve bizden farklı olarak duygularını ifade edebilen değerli bir edibimizdir.

— Görüyorsunuzya arıyoruz. Hem yalnız aramak değıl özlemti de çektiğimizi size baştan söyledim. Dedikten sonra basılmamış

şiiirlerinden Çorumlu ya dercedilmek üzere istedim.

— Bazan birşeyler kararlıyorum. Dur bakayım elime geçerse vereyim. deyerek ayrıldı ve aşağıya aldığı, müteakip nushalara da yazacağı şiiirleri verdi,

Şatafatsız, alçakgönüllü, asil Şaire candan bağlılıklarımı arz ederek ayrıldım. Kalbimde derin bir keder vardı Kulaklarımda hep o şikâyetsiz ses.

— Arayan yok ki kızım,

Güller Diken Oldu

Kaybolan Sevgiler

*Ne gözüümün yaşını lütfedüp silen oldu,
Ne perişan halimi bir sorup bilen oldu;
Aylar, seneler varki bulunduğun ellerden
Ne bir haber getiren, ne de bir gelen oldu.*

*Ümldimi kesmedim, geleceksin sanarak;
Ettiğin yeminlere beyhude aldanarak.
Kırk uzun sene böyle hasretinle yanarak
Yediğim zehir oldu, geydiğim kefen oldu.*

*Ne gençlikte güldüm, ne de orta çağında;
Bir tebessüm görmedim kimseler dudağında;
Bin zahmetle büyütlüm yavrumu kucacağında,
Onun da genç yaşında zihnini çelen oldu.*

*Hayatında bir lâhza müsterih olamadım;
Bu hicran yarasına bir deva bulamadım.
Ömrüm nihayet buldu, gamdan kurtulamadım;
Ne bir gün yüzüm güldü, ne de gönlüm şen oldu.*

*Kırk bahar geldi, geçti gamlı bir hazan gibi.
Bülbüllerin sesini dinledim figan gibi;
Meğer bir acı yokmuş cihanda hicran gibi.
Bu yıl da sensiz güller gözüme diken oldu.*

Yaşar Nezihe Bükülmez

Çorumun Eski Matbah ve Yemekleri

Nazmı TOMBUŞ

(Çorumun eski matbah ve yemekleri) demekten maksadımız, bunların yalnız «Çorum'a munhasır bulunduğunu veya şimdi bu tarz ve şekildeki matbah ve yemeklerin tamamen ortadan kalkmış olduğunu söylemek değildir.

Tabiidirki bunların hepsi, az çok farklarla bütün Anadolu bölgelerine yayılmış olan ve bazıları da şark Türklerinden zamanımıza ka-

dar gelen eski adet ve yaşayış örneklerinin birer temadisinden ibarettir.

Yalnız biz burada, gittikçe ortadan kalkmağa yüz tutan, belki ileride büsbütün unutulabilecek olan yaşayış şekillerinden «Çorum» da görebildiklerimizi mümkün olduğu kadar tesbit etmek, bu konu ile ilgili dil, şive, ayrıklıklarını belirtmek istiyoruz.

— AŞEVİ —

Çorum'da ötedenberi, hatta şimdi bile mutbah tabiri halk arasında pek az kullanılır. Yemek pişirilen odaya «Aşevi» veya «Aşocağı» denilir. «Aşev» lerinin servet derecesine, geçim yaşayış farklarına göre bir çok değişiklikleri bulunmakla beraber hepsinin müşterek tarafları esaslı vasıfları vardır.

«Aşev» leri iki katlı yapıların (1) alt kısmında, tek katlı yapıların yan taraflarında bulunur. Bitişiginde de içten küçük bir kapu ile geçilen «gilerlik» (2) vardır. Diğer odalara «kapıaralığı» tabir olunan müşterek bir koridor ile bağlıdır.

(1) Yapı; Bina

(2) Gilerlik; Kilâr

— OCAK —

Türkçede «Od» ateş yakmağa mahsus olan yere «od-çak» ocak denildiği gibi «Yeniçeri ocağı», «Kapukulu ocağı» gibi muayyen bir kurum birliğine, «Taşocağı», «Patates ocağı» gibi topluluk durumlarına da «Ocak denilir.» Bunlar gibi aile birliğine de taptan «ocak» denilmektedir. «Ocağın yansın», «ocağın sönsün», «ocağına incir ağacı dikilsin» betduaları daima dillerde dolaşır. Çoluk çocuğun, aile teşkilâtın dağılmasın, mahvolsun anlamında kullanılır. «Kuru yere ocak yaktım», «evimden ocağımdan ayrıldım» sözleri «yeni aile kurdum», «evimden ailemden ayrıldım.» demektir. Köklü, büyük, iyi tanınmış aile anlamını da ifade eder. Bu gibi aile evlatlarına «ocakzade» derler. Bu sebepten ötürü olmalığı; Çorumda «Ocak» çok önemli ve kutsal sayılır.

«Aşev» lerindeki ocaklar, Çorum çevresinde pek çok bulunan alçı ile sıvanır ve süslenir, çok

geniş olarak yapılmış. Bu ocakların tabanı odanın zemininden onbeş santim kadar yüksektir Dumanların taşarak oda içine yayılmasına engel olmak için ocağın önünde ve üst kısmında «davlunbaz» denilen alçıdan yarım koni biçiminde bir siper, bu siperin üstünde «Bacüstü» denilen yine alçıdan yapılmış raf bulunur.

Ocağın oda zeminine doğru taşmış, ocak tabanı yüksekliğinde, elli, altmış santim genişliğindeki çıkıntıya «ocakbaşı» derler. Pişmiş yemek kazanları burada konular (3), icabında üzerine minderler serilir ve oturulur. Ocağın içi geniş, tavanı fırın gibi yarım kubbedir. Tuzluk, biberlik vesaire koymak için iç duvarlara yapışık elli, altmış santim yüksekliğinde, yirmi santim kalınlığında ikinci bir divar çıkıntısı daha vardır. Ocak içinin divar taraflarına «çivinlik» derler.

— OCAKKÖŞESİ —

Elli santim uzunluğunda gövdesi, 10 santim yüksekliğinde üç ayağı, ön ayakları hizasında gövdeden yukarı 60 santim kadar yükselen boynu ve üstünde başı

bulunan demirden yapılmış bir alete «ocak eşığı» derler. Başı el ayasından daha genişçe, düz, yassı

(3) Kortarmak; tenceredeki yemekleri tabaklara boşaltmak.

bir demir parçasıdır. Bunun gövdesi üzerine odunların bir başı konarak ocak çatılır, bu suretle odunlar mail bir vaziyet alır. Bir taraflarının altı boş kalır. Bu boşluğa alevlenmiş çıra parçaları konarak odunlar tutuşturulur. Başın üzerine de demir veya pişmiş topraktan hususî şekilde yapılmış, içinde tutuşucu yağ maddeleriyle fitil bulunan ve «ilikmen» adı verilen iski lâmbalar veyahut alevli çırallar konulur, geceleri aydınlık te'min edilir.

Ocağın ortasında yakılan ateşin üstüne sacayak konur. Üzerine de yemek kazanı oturtulur. Kış mevsimlerinde gündüz ve geceleri, yaz mevsimlerinde ise yalnız geceleri aile efradı yanan ateşin çevresine «çivinlik» e ve ocak başına minder sererek oturulur.

— MEDİNE, TERECE, IRAF —

Ocağın iki yanında ufak tefek eşya koymak için divar içlerine gömülmüş «medine», «terece» denilen alçıdan yapılmış hücrecikler, bunların yanlarında yine divarların içine girmiş, tahtalarla üst üste gözlere bölünmüş «bucaklık» lar bulunur. Mutbah divarının iki tarafında adam boyu yüksekliğinde

Hem ısınır, hem yemek pişirir, hem de eşek başında yanan çırağdan faydalanarak, el işleri yapar, suhbet ederlermiş.

Müsafir odalarında, selâmlık dairelerinde mum veya kandil yakılır, sıcaklıkda ocakta yakılan odunların «kor» (4) haline gelmiş ateşleri mangala alınarak te'min olunurmuş. 70-80 sene evvel Anadolu içlerine yayılan soba ve petrol, bu ocakları ortadan kaldırmağa başlamış yerlerine şimdiki «Karaman» denilen küçük ocakları ikame etmiş, hayat tarzını değiştirmiştir.

Eski ihtiyaçlardan bazıları, hattâ yakın zaman ölen sayın Mebusumuz İsmet Ekerin babası müfti Enbiya oğlu Mehmet efendi merhum da sobayı sıhhate zararlı görmüşler, öncünceye kadar odalarını ocak ve mangal ateşiyle ısıtmışlardır.

raflar vardır. Rafların üstüne büyüklü küçüklü kalaylanmış, pırıl pırıl yanan «kapaklılar», (5) «masaflar», (6) taslar, vesair bakır

(4) Kor; alevi kalmamış ateş, (köz) de denilir (köz tavası) = (ateş küreği)

(5) Kapaklı; bakır sahan

(6) Masaf; bakır tepsi

âvâni dizilir. isli, siyah kazanlar, (7) tavalalar «bucaklığa» konur, «bucaklığın» önü de perde ile kapatılır.

— HAYMALIK —

Her evde üstü tuğla (8) ile örtülmüş ekseriya etrafı açık «Haymalık» denilen bir hangar bulunur. Bu hangarın münasip bir yerinde dört beş metre uzunluk, iki metre derinliğinde çok geniş bir ocak vardır. Bu ocağın içinde pekmez kaynatmağa mahsus hususî tarzda yapılmış «küre» denilen diğer bir ocak, yufka etmeği pişirmek için «tandır», sıra kestimeğe, çamaşır ve suyunu kaynatmağa yarayan büyük kazan koyulabilecek başka

bir ocak daha vardır. «Haymalık» da ayrıca bağ «üzüm» zamanında üzümler ezilir sıra yapılır. Reçeller, pekmezler pişirili ve çarpılır, çamaşır yıkanır, boş köşelere odun, yığınları istif edilir. Bir tarafında da bağdan üzüm getirmeğe mahsus «şınavat» lar, (9) «şapşal» lar (10) ve üzüm «cibrelerini sıkan» cendere bulunur. Bu gibi daha bir çok işlere yarayan «Haymalık» yerli evlerinin hepsinde halâ vardır.

(7) Kazan; büyük, küçük bilumum teneire

(8) Tuğla; kiremit

(9) Şınavat; 2 buçuk, 3 metre uzunluk 0,60 derinlik ve genişliğinde tahtadan yapılmış oluk

(10) Şapşal; üzüm taşımağa, pekmez koymağa mahsus altı dar üstü geniş fuçu şeklinde tahtadan yapılmış küfe

(Çorumlu Maniler)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

— 37 inci Sayıdan Devam —

1153

Ay doğmuş par par yanar
Nazlı yar beni anar
Vefasızlık etmeyim
Hepeller beni kınar

1154

Açtın sineme yâre
Ey gözleri sahhare
Rahmet halime yârim
Kıl derdime bir çare

1155

Ayrılık büyük derttir
Sabreden ana merttir
Ahtini unudanlar
İnsan değil namerttir

1156

Ayva bitermi nardan
Aşık geçermi yardan
Gözü çıkası felek
Beni öldürdü ardan

1157

Aşıklar çalar sazı
Kanlı yaş döker gözü
İflah olmaz ölürsek
Aman unutman bizi

1158

Aşkın meyini içtim
Canile serden geçtim
Yârimin yolunda ben
Yaş yerine kan saçtım

1159

Aşkınla ciğer yandı
Közüm kana boyandı
Gam yuları boynuma
Günden güne dolandı

1160 (2)

Ak üzüm daneleri
Damlıyor şireleri
Oğul balına benzer
O yarin memeleri

(1) 72 Molu maninin başka bir türlüü

(2) Bundan sonraki maniler Alaca ve
Mecidözü ilçeleri köylerinden derlenmiştir.

1161

Ay doğar sını gibi
İkindi günü gibi
yarım kokun geliyor
Mısırın gülü gibi

1162

Ay gidiyor gidiyor
Gözüm ayı güdüyor
Mermer bilekli yarım
Nerde talim ediyor

1163

Ay doğdu öze düştü
Çifte ben yüze düştü
İlin yarı yanında
Ayrılık bize düştü

1164

Armudun dalı suda
Birin kes birin buda
Öptüm öptüm uyardım
Ale gözler uykuda

1165

Ağla hey gözlerim ağla
Hasret kalurmu böyle
Gözüm çıksın görmedim
Al yağlık ile bağla

1166

Al kaftan kaldır kaldır (1)
Su akar güldür güldür
Yarım üstüne bindi
İncitme siyah düldül

(1) Kaftan denilen elbise ve geyilüpte
yöründüğü zaman çıkardığı ses

1167

Adilem seki bağlar
Kâküller seki bağlar
Dilberler adetidir
Alnına çekli bağlar

1168

Bahçalarda yar olmaz
Hayvalarda nar olmaz
Eğil bir yol öpeyim
Bundan تنها yer olmaz

1169

Büyük bir gama daldım
Sinem denize saldım
Yarım bana rahmeyle
Biçare olup kaldım

1170 (2)

Bağa vardım üzüm
Çubuk değdi gözüm
İnkâr etme sevdiğim
Yüzün değdi yüzüm

1171

Bahçelerde kestâne
Dökülür tâne tane
Dünya dolu yâr olsa
Seveceğim bir tane

1172

Bahçenizin duduyum
Toplayın ben yuduyum
Komşumuzda üç kız var
Çoban tutun güdüyüm

(2) 206 Nolu maninin başka tür-
lüsü

1173

Bir ay doğdu kenarsız
Gezilmiyo fenarsız
İki karpuz bir elde
Gezilirmi imansız

1174

Çıkriğin urganıyım
Üstünün yorganıyım
Hangi yola gidersen
O yolun kurbanıyım

1175

Çıkriğim elli parmak
Ayıpmı yare varmak
Her yığdın kârımı
Yar elinden gül almak

1176

Çay aşağı düz gider
Bir kınalı kız gider
Kız yolunu şaşırmış
Yanlış yere iz gider

1177

Didelerim giryandır
Ciğerciğim büryandır
Yarım bu yalan dünya
Senşiz bana zindandı

1178

Deryadaki kayıklar
Suda oynar balıklar
Azemdeki kemikler
Yar yar diye sayıklar

1179

Dam başında yakacak
Yarın posta kalkacak
Ben askere gidiyom
Memeni kim sıkacak

1180

Deniz üstü tekneli
İçine gül dikmeli
Kolayca sevdâ olmaz
Biraz zahmet çekmeli

1181

Dere gelliyor dere
Kumunu sere sere
Al dere beni götür
Yarın olduğu yere

1182

Dağda tavşan yayılır
Kemikleri sayılır
Kız oğlanı görünce
Arka üstü bayılır

1183 (1)

Dağlar dağladı beni
Gören ağladı beni
Bir ölüm bir ayrılık
Verem eyledi beni

1184

Dam üstünde dener
Başım ağrır Samedir
Her kese güneş doğar
Bana bulut bu nedir.

(1) 941 Nalunun başka türledür.

1185

Ey Kekili gül yarım
Kaş ucları mil yarım
Gözümde akan yaşı
Lütfeylede sil yarım

1186

Etme yığıt ahüzar
Yarene melhemler sar
Yolum uğradı gördüm
Yarının selâmı var

1187

Erik dalda bi sıra
Yarım gitme Mısira
Koyun olsam yayılsam
O kızın arkasına

1188

Erik dalda beşmiş
Dan yerleri ışımış
Ak memenin üstüne
Gün düşmemiş üşümüş

1189

Evinin önü bükler
Bükte keklikler öter
Yarım gelinmi oldu
Yolunu sadıç bekler

1190

Etaldım direminen
Öldürdüm vereminen
Böyle muhabbetmi olur
Bir kuru selâminan

1191

Ekin ekim biçerim
Yolum budur geçerim
Ne başkasın severim
Ne senden vaz geçerim

1192

Ekin ekim ot bitti
Dalında bülbül öttü
Ötme bülbülüm ötme
Yarım gurbete gitti

1193

Firkat bir yanar nardır
Dahlar sinanı kardır
Her vuslatın sonunda
Bir ayrılığı vardır

1194

Fincan fincan içinde
Fincan zarfın içinde
Sen orda ben burada
Kaldım zindan içinde

—Sonu var—

Çorum Haberleri

Zafer bayramı :

Türklüğü bu günki benlik ve İstiklâline kavuşturan 30 Ağustos zafer bayramı münasebetiyle resmî müesseseler, Parti, Halkevi binaları, dükkân ve mağazalar bayraklarla süslenmiş, saat 10,30 da garnizon komutanlığında kutlulama töreni yapılmıştır.

Saat 11 de Atatürk Anıtına gidilerek Vilâyet, Askerî Garnizon Komutanlığı, Belediye, Halkevi taraflarından çelenkler konulmuş, evimiz bandosunun çaldığı İstiklâl marşını müteakip Üsteğmen Cemâl Erbil tarafından günün önemini belirten heyecanlı bir söylev verilmiştir.

Saat 17 de şehitler abidesine gidilerek aziz şehitlerimizin müba-

rek hatıraları hürmetle anılmış, manevî varlıkları saygı ile selâmlanmıştır.

Halkevi meydanında, Bando, Davul ve Zurna ile marşlar, yerli havalar çalınarak şenlikler, Evimiz Spor Kolu tarafındanda çeşitli idman gösterileri yapılmıştır.

Gece her taraf aydınlatılmış, Evimiz salonunda verilen balo neş'eli bir hava içinde geç vakte kadar devam etmiştir.

Sayın Hamit Zübeyr Kuşay Çorumda

Sayın bilginimiz, Umum Müzeler Müdürü Hamit Zübeyr Kuşay ve arkadaşları bayram tatilinden istifade ederek şehrimize gelmişler, kültürel araştırma ve incelemeler yaparak Alaca Hüyüğe avdet etmişlerdir.

MES'UL MÜDÜR : NURİ UĞUR

— Çorum Vilâyet Matbaası —

Osmancıkta Koyunbaba Zaviyesine Ait Vesika'ar

No. 245

El emrû hasbema hurrire fihi harrerel fakir
ileyh süphanehu ve tealâ Süleyman elkadı
bimedinei Osmancık gufire leh ve afa anhü

MÜHÜR

Tevekküli ala Haliki

Abdûhu Süleyman

Hususu atil beyanın mahal-
linde İstimağ ve fassıl ve hatmi
iltimas olunmağın bu fakir vilâyeti
Anadoluda medinei Osmancık kur-
binde medfun merhum ve mafurun
leh seyyidil budala koyunbaba Sul-
tan kuddise sirrehül azizin zaviye-
sine maşruta ve kallesi âyende ve
revendeye ve sair fukayaya vakıf
yine medinei mezbur muzafatın-
dan yücek nam karye sınuru da-
hilinde vaki iki bab vakıf değir-
menin kadimi harkı olan karğın
hark demekle şehir harkın bendi-
nin üzerine varılup zeyli vesikada
muharriril esami müslimin huzu-
runda akti meclisi şeri nebevi
olundukta merhumu mezburun
tekyesinde tekye nişin olup zavi-

yei mevkufel mezkûrenin meşru-
tiyet üzre zaviye dari ve tekye
nişini olan işbu rafi'il kitap Veli
Dede bin Recep nam kimesne
meclisi makudü mezkûrda medî-
nei mezkûr mahallatından Gazi
Ferahşad mahallesi sakinlerinden
Elhaç Osman bin Recep ağa mah-
zarında üzerine dava ve takriri
kelam edüp ben merhumu merkum
Koyun baba Sultan tekyesinin
tekye nişini olup yedimde olan
işbu milkname ve mükarrer namei
hümayun mucibince sureti defteri
hakani ile salatini mazi yadan bu
ane değin azizi müşari İleyhin
arazii mevkufesini ve vakıf değir-
manlarının gallesini ayende ve
revendeye ve sair fukaraya tabhi

taam ve itamı taam edüp milk namei hümayun mucibince arazi ve emlâkini zabıt ve tasarruf eder iken halâ marrül beyan yücek nam karye sınırı dahilinde vaki iki bab vakıf değirmanının kadimi harkı olan karğında harkın bendini seyli azım münhedim edüp harkı mezkûr muattal ve marrül beyan değirman harabe müşrûf olup vakfa kadir olmağıla değirmanı mezkûrû ihya ve genduye mahsus olan su yolunu kadimi bendinden settedüp kadimî olan harka cereyan mümkün olmamağın vakfı mezkûre zarar terettüp eylediği ecilden bamarifeti sahibi arz zikri mürur eden karğın harkın ihya ve mahsus olan suyunu icrayı miyahe izin birle maril beyan iki bab değirmoni ihya etmek murad ettiğimde harkı mezkûrûn kurbû civarında vaki mezbur elhaç Osman ağanın tarlasından gayri mahalden icrayı miyahe mahal olmamağıla mezbur Osman ağa-nın tarlasından değirmanı mezkûrûn kadimi olan karğın harkına icrayı miyah edecek miktaril vefa tarla ahzedüp seddi bendetmeğe mezbur Osman ağa mani olur sūal olup takriri tahrir ve yedimizde olan senedatımız ve fetva-yı şerifelerimiz mucibince mua-

razadan men olunmak muradımdır dedikte gabbessūal mezbur elhaç Osman ağa cevabında müddeiyi mezbur Veli dedenin iddiası olan maril beyan iki bab vakıf değirmanının kadimi harkı olan zikri mürur eden karğın hark olup genduye mahsus olan suyu bundan aktem dahi benimle tarlam içinden mürur ederdi. Seyli azım bendimi hedmedüp harkı mezkûrû muattal olmağıla elan talep eyledikleri harkın bendini mevzı benim milkim olduğuna binaen mani olurum deyu mukabele edecek zavliyel mezkûr tekye nişini olan Veli dedenin yedinde olan fetvayı münifesine nazar olunduktâ ayende ve revende ve sair fukaraya gallesi vakfolan değirmanın bendi ve harkı münhedim olup mezburuna zarar terettüp edüp civarında vaki zeydin tarlasından gayri mahalden icrayı miyahe mahal olmamağıla lidefiz-zararılarm zararı zeyde tehammül olup tarlasından miktaril vefa ahz olunurmu deyu istifta olundukta cevabı ba savabında olunur deyu buyrulup ve kütübü muteberat tettebbu olundukta (وقد يحمل الضرر الخاص لدفع الضرر العام لانه ثم الضرر العام) deyu tasrih buyrulmağın mucibile mezbur elhaç

Osman ağa bi vechin muarazadan
meni ve zikrolunan vakıf değir-
manın harkına icrayı niyah oluna-
cak miktarıl vefa tarladan seddü
bend etmeğe badeh hüküm vet-

tenbih ma vaka bittalep ketbolun-
du tahriren fil yevmil`rabi aşer
min şehri rebil ahir lisene sitte
ve selâsin ve mie ve elf 1136.

Şühudül Hal

Elhaç Ahmet	Bayram bin Yuvar (gibi okunuyor),
Elhaç hasan ağa bin Osman,	diğer Hasan ağa bin Ali ezzaim
Ali ef. bin Ahmet	Elhaç Ali ağa bin elhaç Ahmet
Serdar Ahmet ağa bin Ali	Elhaç Mehmet Ahmet Be,

No. 246

Düsturu mükerrem müşiri
müfahham nizamül âlem mudeb-
biri ümürülcümhur bilfikrissakibi
mütemmimi muhamül enam bir
re'yissaip mümehhidi bünyaniddev-
leti vel'ikbalı müşiril erkânül adeti
vel'iclâl elmahfufü bi sunufi ava-
tıfıl melikil alâ Sivas Valisi vezi-
rim paşa edamallahu tealâ iclâlûhu
ve kutvetül kuzatı velhükkâm ma-
denil fazlı velkâlâm Osmancık
kadıları zide fazluhüma tevkii refil
hümayun vasıl olucak malum olaki
medinei Osmancık kurbinde med-
fun seyyidil budala kutbul arifin
Koyunbaba kuddüse sırrehül azizin
zaviyesinin bilfiil ba beratı şerifi
hümayun zaviyedar ve vekfının
mütevellisi olan sulehadan kut-

vetil emasıl zide salahehu süddei
seadetime arzuhal edüp zavliyei
mezbur vakfının defteri hakanide
mukayyed karyelerinden Osman-
cık kazasına tabi sarı alan nam
karyesinin mümtaz ve muayyen
hududu dahilinde kadimdenberü
öşür ve resmî canıbi vakfından
alına gelen yerlerin öşür ve re-
simden aharin alâka ve medhall
olmayup bir türlü dahil ve taar-
ruz olunmak icap etmezken zea-
meti karyeleri mültezimi olan
mulla Mustafa bin Hacı Abdullah
demekle maruf kimesne zuhur
şerrete sülük ve zikrolunan sarı
alan karyesi toprağında tahmi-
nen yetmiş kile tohum istiap eder
yerlerin öşür ve resmî mültezimi

olduğu kemankeş Mustafa nam zaimin oğlu tarafından ahz ve kabz olunur imiş deyu hilâfı defteri kadime mugayir nizaa tasaddi ve o yerlerin öşür ve resmine fuzuli müdahale ve bundan akdem mahalli nizam üzerinde vaki olduklarında başkayadan inen yolsıra doğru pamuk belenden pelide ve ondan geyik tepesine andan taşgun hama seyfi andan karanu dereye andan kıran sıra kızılca pınara andan yolsıra imam tarlasına andan dahi yoldan kıransıra çoban taşına ve andan çal dibinden karşı sardarlage ve andan kıransıra su akıntısından iki çay karıştığına andan kıransıra mazkûr başkayaya mün-tehi altmış kilelik yerin öşür ve resmi tarafı vakıftan alına geldiğini ehli vukuf müsün ve ihtiyar kimesnelerin ihbar ve şehadetleriyle şer'an zahir ve muarızadan men'i birle canibi şeriden hücceti şer'iyye verilmiş iken mugayir hücceti şer'iyye ve kadime tekrar müdahale ve teaddi etmekle hücceti ser'iyye mucibince amel olunan ol yerlerin öşür ve resmi kadimi üzre canibi vakıftan ahz ve kabz ettirüp mezburun hilâfı kanun ve defteri hakani ve hücceti şer'iye müdahalesi meni ve refi

ve bir türlü kadime mugayir dahil ve taarruz ettirilmemek babında mukaddema istid'a ve kanun üzre amel olunmak için hüdavendigâr sabık merhum ve mağfurleh karındaşım Sultan Mahmud han zamanında emri şerifi verildiğini bildirüp tecdiden rica etmeğin vechi meşruh ve kanun üzre amel olunmak emrim olmuştur ve buyurdumki bu beratı şerifim vusul buldukta bu babda sadır olan emrim üzre amel ve hususu mezburu tamam hak üzre tekayyüd ve tafahhus ve canibi vakıftan süddei seadetimden ihraç olunmuş mühürlü sahih sureti defteri cedit hakani talep ve hücceti şer'iyyeye nazar edüp göresiz niza olunan mahalle dahil eden mezburun mültezimi olduğu karyei merkumun mümtaz ve muayyen hududu dahilinde kadimden öşür ve resmi zeamet tarafından alına gelen yerden olmayup filvaki zaviyei mezburun defterde mukayyid salifülbeyan karyenin mümtaz ve muayyen hududu dahilinde kadimden öşür ve resmi zaviyei tarafından alına gelen yerden iken fuzuli müdahale ve şer'ile görüldükte minvalı meşruh üzre olduğu şer'an sabit ve muarızadan men'i berle hücceti şer'iyye verilmiş iken müdahale

eylediği vaki ise meni ve defi ve ber minvalı meşruh ol yerin öşür ve resmi kadimi emrinde zaviyel mezbur tarafından ahz ve kabz ettirüp mezburü hilâfı kanun ve defteri kadim dahil ve taarruz ettirmiyesiz ve dahil olup şimdiye kadar canibi vakfa ait mahsul ve rüsumdan füzuli nesnesin almışlar ise badessübut hükmedüp alive-rüp mugayir kanun ve kadime ve hücceti şer'iyyeye ve emri hümayunuma muhalif kimesneye iş

ettirmeyüp kaziyede alâkası olmıyanı kat'iyyen karıştırmayup eslemeyeni yazup der aliyye arz ve ilâm eyleyüp bu hususa bir dahi emrim vermeli eylemiyesiz şöyle bilesiz alâmeti şerifeme ittimat kılasız. Tahriren filevahirî Recep sene seman ve sitteyn ve inie ve elf. 1168

Tabaka asluhu

Mühür

Hüseyn bin Hüsamettin
Mehmet

No. 247

Kutvetil kuzatı vel hükkâm madenil fazlı vel kelâm mevlâna Osmancık kadısı zide Fazluhu tevkli refii hümayun vasıl olucak malum olaki sulahadan kutvetis-sulahai salikin şeyh Ali zide salahuhu süddei seadetime arzuhal edüp bunun zaviyedar ve vakfinin mütevellisi olduğu Koyun baba zaviyesinin defterde mukayyet karyesinden kazai mezbure tabi bayır nam karyesinin muhtar ve muayyen hududu dahilinde kadimdenberü öşür ve resmi tarafı vakıftan alına gelen yerlerinin öşür ve resmine hilâfı kanun aherden dahlolunmak icap etmez iken ci-

varında vaki malikâne karyelerinden ovacık suyu nam karyenin mutasarrıfı seyyit Esat nam kimesne fuzuli niza ve bundan akdem selefleri zamanında bu husus için mürafaai şeri şerif olduklarında bayır ve deynek çukuru ve dızdar yeri ve ırmak kenarı ve karadut Veli ve ince para nihayetine varınca mahdut olan yerlerin öşür ve resmi kadimden beru tarafı vakıftan alına geldiği bigaraz vukufu tammi olan kimesnelerin şahadetleriyle sabit ve canibi şeriden hücceti şer'iyye verilmişken mugayiri hücceti şer'iyye müdahale olunduğun bildirüp hücceti

şer'iyyeler mucibince amel olup mezburun hilâfı kanun zahir olan teaddisi meni ve defi ve veçhi meşruh üzre yerleri öşür ve resmi kadimisi üzre tarafı vakıftan ahzı kabz ettirmek babında emri şerifim reca eyledüğü ecilden kanun üzre amel olunmak emrim olmuştur buyurdumki vusul buldukta bu babda sadır olan emrim üzere amel dahi hususu mezbure tamam mukayyet ve tarafı vakıftan siddei seadetimde ihraç olunmuş mühürlü sahih sureti defteri cedidi hakani talep ve hücceti şer'iyyeye nazar edüp göresiz öşür ve resmi niza olunan yerler dahleden mezkûrun mutasarrıf olduğu malikâne karyesinin muhtar ve muayyen sınuru dahilinde kadimül eyyamdan беру öşür ve resmi malikâne tarafından alına gelen yerlerden olmayup fil vaki bunun zaviyedar ve vakfının mütevellisi olduğu zaviyenin defterde mukayyet karyesinin muhtar ve muayyen hududu dahilinde kadimül eyyamdan беру öşür ve resmi tarafı vakıftan alı-

na gelen yerlerden iken mezkûr hilâfı kanun ve defter ve mukaddema selefleri zamanında mürafa ve verilen hücceti şer'iyyeye mugayi niza eylediği vaki ise meni ve refi ve veçhi meşruh üzre olan yerlerin öşür ve resmin kadimisi üzre tarafı vakıftan kanun ve defter mucibince ahz ve kabzettiresin ve dahlolunup şimdide değin canibi vakfa ait olan mahsul ve rüsumdan kimesne fuzuli bir nesne almış ise badessübut hükmedüp aliverüp min bait hücceti şer'iyyeye ve kanun ve kadime ve emri hümayunuma muhalif kimesneye iş ettirmeyüp ve kaziyede alâkası olmayanı karıştırmayup eslemeyeni yazup dersaadetime arz edüp hususu mezbur için bir daha emrim vermelü eylemeyesiz şöyle bilesiz alame-ti şerife itimat kılasız. Tahriren fi evahiri Recebül müreccep sene semanın ve mie ve elf. 1180

Bi Makamı İstanbul
Mahrusa

Abdalataya Ait Arapca Vakfiye Suretleri (1)

No. 248

بسم الله الرحمن الرحيم

ثبت مضمون عندي بشهادة من اعلت على رقم شهادته آخر
بعلامة معروفة بين القضاة وهي شهادة عندي وقبلت
فامضيته مسؤولاً امضاء صحيحاً شرعياً خرره عبدالرحمن
بن محمد المصلح القاضى بمدينة امامسيه غفر اليهما اعل
في الرابع والعشرون من رمضان اسنه اربعين فثمانمائة هجرية

الحمد لله الذي وقف مراد عباده الاعداء زاد المعاد واعان من شاء من خلقه على ادخال الخواب واشهد
ان لا اله الا الله وحده لا شريك له شهادة ينفي عنه النقص والافتاد واشهد ان محمداً عبده ورسوله سيد الاجاد
واصل على اله واصحابه الاتحاد صلاً دائماً الى يوم التناد ثم ان سيدة العفيفة سيدة المحدرة شاء حاتون
بنت المرحوم موسى بك لما علمت ان الدنيا دار عبور لادار مرور وان ليس للانسان الا ماسى وان
سعيه سوف يرى ثم يحجزه الجزاء الاوفى فما اكل فافنى وليس قابلي وتصدق فابقي وان ليس العواقل
من دخلها من باب الخيرة وراء عليها بعين العبرة فخصها الله تعالى انظمتها المصافية بالانوار المتواترة ان ابن
ادم اذا مات انقطع عمله الا عن ثلث صدقة جارية وعلم ينتفع به وولد صالح يدعو له وقتت وحسنت و
تصدقت في حال كمال عقلها ونفاذ تصرفاتها الشرعية من القولية والفعلية طوعاً وربة لاجوفاً وربة
بل حسبه الله تعالى وطلباً لنوايه الكريم وهرباً من عقابه الاليم يوم لا ينفع مال ولا بنون الا من اتى الله
بقلب سليم ومعتقداً لقوله تعالى انما هذه الجواراة الدنيا متاع وان الآخرة هي دار القرار جميع حصتها في قرية
اروجاق وجميع حصتها في قرية اجه مسجد في دهبوان تركيك من توابع چوروملو التي انتقل اليها من اسائه
المسيين حسن وحسين ويعقوب من اولاد سلامت بك والقرتين المذكورتان عن املاك سلامت بك
المذكور مستغنيان عن التجديد لشهرتها عند اهلها بحملة حدودها وحقوقها وكافة مرافقها وعامة
مناقصها الداخلة فيها والمارجة عنهما عاصرها وغاصرها ونالهما وجبانتهما واشجارها المثمرة وغيرها
اجارها الظاهرة والكمينة على تنهاى الوجوه كلها والاسباب باسرها على زاوية المرسوم سيد المشايخ ابدل
برهان وجلة التولية لمن يكون فيها متولياً بمجلس قيها بشروطها القديمة المرعية وضوابطها المعتبرة ونشرت ان
بصرف الغلة اولاً الى عمارة فما فضل عنها الى اقراء المساكين فيها وفقاً صحيحاً شرعياً وجباً

مريخاً مرعياً مؤبداً مخلداً بنية صافية غير فائرة جامعاً اشراطه وقواعده خالياً عن نواقصه وموائمه
 فلا يباع ولا يوهب ولا يورث الى ان يرث الله الارض ومن عليها وهو خير الوارثين فمن بدله بعد
 ما سمعه فانما اطعمه على الدين يبدلونه ومن سى في ابطال هذا الوقف فعليه لعنة الله والملائكة والناس
 اجمعين وائمة اللاعنين الى يوم الدين فلما اقرت الواقعة المذكورة اقرن الحكم الشرعى بصحته ولزومه و
 بذالك الحكم وقع التحرير والاشهاد في اوائل رجب سنة ست وعشرين وثمانمائة هجرية نبوية (826)

يشهد بالامضاء محمد بن حاجي ابن ادريس
 يشهد بالامضاء احمد بن حاجي اسماعيل
 يشهد بالامضاء ابراهيم بن سليمان الخطيب

يشهد بالامضاء مجاهد بن ادريس المتفقه
 حرره العبد الفقير لطف الله بن عبد الواسع القاضي
 بمدينة چوروملو عني عنه

شهادة به عندي
 وقيلت حرره عبدالرحمن
 المصلح القاضي باماسيه

و يوسف بن بدر الدين
 واحد بن مهدي

يشهد بما فيه كله

يشهد بما فيه كله

وكوك حاجي
 وچاشنكر بن حسن
 وعلي بن حاجي
 ودوات حاجي بن كمش
 وحاجي عوض بن خضر
 وقتلو باشا بن چاشنكر
 وحسن بن حضا
 وشيخ حاجي بن علي
 وفتح خليل

بان بكر بن قرال
 وحاجي حسن بن حسين
 وعوضي بن الوان
 وشيخ علي بن رسول
 ويوسف بك بن بان
 وطركد بن امر بك
 وحاجي احمد بن محمد
 وشيخ عوضي بن حسن
 ومجاهد بن حاجي بايزيد
 وعوضي بن طويران
 وباهر بك بن ملك شاه
 وكوك بن عبيدك

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Sayı : 41

1 I Teşrin 943

Kuruluşu: Nisan 938

Bizim Teslisimiz

Ortaokul Müdürü
ZİYA ATAMAN

Cumhuriyet Halk Partisinin 20 inci yıldönümünü Çorum Parti binasının müte'razi ve samimi salonunda büyük sevinçle kutladık; geçmiş kara günlerimize bir gözet-tik; bizi karanlıklardan nura kavuşturanları saygı ile andık.

Ne idi o kara günler! Dünya huzur ve sükûn içinde yaşarken ordularımız çöllerden karlı dağlara, yalçın tepelerden havasız vadilere sürükleniyor. Yurdun öz yavruları bu mezbahalarda öldürülüyordu.

Yalnız malûllerle anaların kaldığı Anadolu'nun çıplak bağ-

rında bakımsız halkı hastalıklar kırarken, kemirecek iskelet atıyan sırtlanlar ve sultanlar da halkı sırf kendi nefis nefisleri için soymakta kusur etmiyordu. Daha sonraları yurt her taraftan istilâ edildi. Akla gelmedik facialar başladı; dört bucak, inliyen Türk'ün feryat ve figanıyle doldu.

Tarihin her karanlık devrinde karanlığa başegdirici başlar yaratan Türk gene başını buldu: Ebedî Şef Mustafa Kemal ve onun fedakâr ve vefakâr arkadaşı Millî Şef İnönü Türk ufuklarına doğdu.

Kahramanlık örnekleri yaratmak için yaratılan Türk, İstiklâl savaşı destanını yarattı; Yurt kurtarıldı; İstiklâl kazanıldı. Fakat iş şimdi daha çetin bir safhaya girmişti. Taassubun kara pençeleriyle ezile ezile körleştirilmiş bir halk kitlesi, harabeye çevrilmiş bir vatanla karşı karşıya idik. Müdafaai hukuk adıyla Büyük şefinin buyruğunda İstiklâl kavgasını yapanlar daha büyük bir savaşa mecburdurlar. Bu, yurdu mes'ut bir yuva yapmak, halkı cehaletten, karanlıktan kurtarma savaşıydı.

İstiklâl savaşını başaran Müdafaai hukuk, bu yeni ve çetin işi de üzerine alıyor, bu defa Büyük Önder'in işaretiyle Halk partisi adıyla ortaya atılıyordu. Yeni parti, dört elle değil, altı nurlu koluyla yurdu ve halkı kucakladı. Yalnız vatan aşkıyle, yalnız halk sevgisiyle çarpan kalplerin teşkil ettiği

aziz Partimiz, ilk verimini saadeti-mizin kaynağı olan Cumhuriyet'le verdi. Ve kendisi de CUMHURİYET HALK PARTİSİ adını aldı.

Artık yurt imar ediliyor, demir ağlar döşeniyor, ülkeler arasındaki mesafeler kaldırılıyor; kıyafette, düşüncede, harfte, dilde inkılaplar başlıyor ve başarıyor-
du. Ve gene bu büyük ve aziz teşkil, dünyanın her yerinde ateşler fışkırırken yurdumuzu cehennem ortasında bir cennet gibi yaşattı; her akından korudu ve koruyor.

Partimiz bütün enerji kaynağını yurt ve halk'tan aldığı gibi, yurt ve halk ta Parti'nin mukaddes eliyle yükseliyor: Yurt, halk ve Partiyi bu gün birbirinden ayırdetmek imkânsız oldu.

İşte bizim teslisimiz! Biri üç ve üçü bir olan hakikat güneşi:

YURT. HALK ve PARTİ!....

Partimiz

Ferit DEDEBAŞ

9 Eylül 1943 Partimizin kuruluşunun yirminci dönüm yılıdır.

Partilerin harp tufanı önünde devrildiği şu dağdağalı günde böyle bir idrak bahtiyarlığı gönüllerimize inşirah veriyor...

Bu gün bayramını yaptığımız Parti, halen enkazı temizlemekte olan partiler gibi, öyle bir kaç kişinin kafasından doğmuş, doktrinal bir mahiyet arz etmekten çok, kanımız ve canımız pahasına kazanılan bir zaferin şuurlu bir in'ikasıdır. Şöyle ki:

Mondros'tan sonra, memleketi işgale kalkan, düşman kuvvetlerine karşı yer yer beliren müdafaayı birleştirmek maksadı ile toplanan Erzurum ve Sivas kongrelerinden (Anadolu ve Rumeli Müdafaayı Hukuk Cemiyeti) doğmuştu.

Müteakiben 23 Nisan 1920 de Ankara'da açılan Büyük Millet Meclisinde müzakeratın bir disiplin altında cereyanı ve birlik manza-

rasının idamesi için, Mustafa Kemal ve arkadaşları tarafından, (Anadolu ve Rumeli Müdafaayı Hukuk Gurubu) namı ile bir teşekkül vücade getirildi ki işte şu teşekküle «Halk Fırkası»nın nüvesi nazarı ile bakabiliriz.

Büyük zaferle vatanın düşman istilâsından kurtarılması gerçekleşince, memleketin muhtaç olduğu inkılâbatı da gerçekleştirmek için açık ve ma'nalı esaslara dayanan bir fırka kurmak zarureti hasıl olmuştu. Esasen vatanın düşman istilâsından kurtarılması maksadını istihdaf eden Müdafaayı Hukuk cemiyeti ve ona dayanan Müdafaayı Hukuk gurubu mezkûr gayenin tahakkuku ile vazifesini bitirmiş olduğu gibi ayrı Rumeli ve Anadolu tabirlerine de ihtiyaç kalmamıştı.

İkinci Büyük Millet Meclisi'ni kurmak üzere intihap dairelerinden Ankara'ya gelen Meb'uslar 7 Ağustos 1923 te toplanıp res-

men kurulacak olan Halk Fırkası'nın nizamnamesini tesbite koyuldular;

9 Eylül 1923 de, yani bundan tam yirmi yıl önce bu gün, yapılan son toplantıda fırka nizamnamesi kabul edilmiş «Halk Fırkası» memleketin idaresi mes'uliyetini üzerine almış oluyordu.

Fırka velût ve hayırlı çıktı; Milletine 29 Birinciteşrin 1923 de Cumhuriyetini te'min etti ve bu sebeple ismi (Cumhuriyet Halk Fırkası) oldu...

-Bu gün Türkiye Cumhuriyeti ayrı gayrı partiler tanımıyor. Onun bir tek Partisi vardır: Cumhuriyet Halk Partisi.

Burada tek ve müteaddit partilerin faide ve mahzurları üzerinde duracak değilim. Müteaddit partilerin bir memleket için ekser ahvalde felâkete müncer olacağını biliyor, olduğunu görüyor ve hatta siyasî tarihimizde tecrübe etmiş bulunuyoruz:

«İttihat» ve «İtilâf» mücadelesi nazardan kaçırılsa bile, memleketi müfid olur ümidi ile «Serbest Fırka» namı altında kurup, sarıklı tekke müdavimlerinin «Yeşil Ordu» larına alet etmek istemeleri üzerine nihayet 3-4 ay sonra kapatmak mecburiyetini duyduğumuz

fırka hepimizin hatırındadır.

Partimiz tektir; fakat vatanın, en uca köşelerine kadar uzanan «altı kolu» bu gün beşeriyetin hayranı kaldığı metin bir camia, sarsılmaz bir iman ve mamur bir ülke yaratmıştır.

Partimiz Cumhuriyetçidir... Çünkü Cumhuriyetin millî hakimiyet meşkûresini en iyi ve en emin surette temsil eder devlet şekli olduğuna kanidir ve bu kanaatla Cumhuriyeti bütün tehlikelere karşı, her türlü vasıta ile müdafaa eder.

Partimiz Devletçidir.... Çünkü devletimiz fevkalâde bir surette sanayileşmeye giden harp sona dünyasının şu seyrine uymak için hususî faaliyetleri desteklemekle beraber, iktisadî, sınıfl ve içtimai sahalarda teşkilâtlanmak ıztırar ve ferdî teşebbüslerin ifasına muktedir olmadıkları işleri deruhte mecburiyetindedir. İşte devletçilik bu emel ve hedefin tahakkuk programıdır.

Partimiz Halkçıdır.... Yani devlet teşkilât ve mekanizmasının, ayrı ayrı sınıflara farklı surette değil, topyekûn halka müsavi surette hizmet ve menfaat arzemesi emelini güder. Bu gün Türkiye-mizde huzur ve refaha muhtaç bir

halk kütlesi vardır... Türkün hürriyet ve istiklâlini müdafaa etmiş olan bu kütle sessizce çalışmakta ve devletin en ağır yükünü taşımaktadır. İşte o kütleyle yapılacak şey şuurlu bir halkçılık politikasının tatbiki olacaktır.

Partimiz Laiktir.... Yani devletin esaslarını dinî kayıt ve mülahazalarla bağlı olmayarak ilim ve tekniğin mutalarından, fert ve camianın ihtiyaçlarından almasını, akide ve diyanet meselerinde birtaraf kalmasını ister.

Partimiz İnkılâpçıdır.... Çünkü Tanzimattan Meşrutiyete kadar hâkim olduğu halde memleket için müsmir olmayan ıslahatçı zihniyetten medet ummuyor. Onun gözünde ve göynündeki inkılâp, sadece siyasî ve iradî sahaya taallûk eden bir kadro inkılâbı da değil, şapkadan kıyafete, dilden duyguya, yaşayıştan düşünüşe kadar uzanan bünyevî bir inkılâptır.

Partimiz Milliyetçidir.... Çünkü Türk içtimai heyetinin hususî se-

ciyelerini ve başlı başına müstakil hüviyetini mahfuz tutmasını esas sayar. Zira Osmanlı Devleti teşekkülü itibarı ile kozmopolit kalmış Türklük zaman zaman kâh Osmanlılığa, kâh İslâmlığa feda edilmiştir.

Büyük harbin felâketi ve saltanatın ihaneti Türke benliğini duyurmuş ve yüksekliğine inanını bir iman haline getirmiştir.

Bu günkü milliyetçiliğimizin hakikî manası ile milletimizin bütünlüğünü te'min, millî menfaatleri şahsî menfaatler üzerinde tutmak ve fertler arasında şuurlu bir tesanüt yaratmaktır.

Milliyetçiliğimiz terbiyecidir, sulçüdür, insaniyetçidir ve millî hudutlarımıza münhasırdır... Türk anlamıştır ki bu 'alemdе, hür ve müstakil yaşamak için yegâne mesnet millî kudret ve şuurdur....

Bu gün kelimenin tam manası ile Türküz, Türkçüyüz ve daima da Türkçü kalacağız...

Ahiler

IV

Terim ve Törenler

Nazmı TOMBUŞ

Sair tarikatlarda olduğu gibi Ahi tarikatının da kendine mahsus terim ve törenleri vardır. Bu bahis fütüvvetname adlı kitaplarında uzun uzadıya fakat çok karışık olarak yazılmaktadır. Bunları bütün tefer-

rüatıyla burada yazmak imkânsız olduğundan, müteaddit Fütüvvetnamelerden iktibas edilen rivayetlerin en mühimlerini kısaltarak yazacağız.

MAHFİL

Ahiler, toplantı yerlerine «Mahfil» derler. İbni Batota buna kendi diyârının tabiriyle «Zaviye» diyor. Başka tarikatların tekyesi karşılığıdır.

Mahfiller güzel Türk halıları ile, kandillerle, Irak camından yapılmış avizelerle süslenir. Ayrıca «Çırağ Paye» denilen üç ayaklı bakır bir kandil, bunun içinde fitil koymak için bir boru, erimiş iç yağ bulunur. Yanında iç yağı ile dolu ayrıca bakır bir kap, çırağ fitillerini kesmek için hususî biçim-

de yapılmış bir de makas vardır. Ahilerden biri çırağ işlerine bakar buna çırağcı derler mahfilin ortasında müsafirlere mahsus peyke vardır

Mahfillerde (Naehil ağıyar nazarından mestur olarak) tarikat mensuplarının iştirakiyle ayin ve merasim yapılır. Gelip geçen yabancılara ziyafet verilir. Güzel sesli hafızlar kur'an ilâhi okurlar semâ ve rakedilir. (1)

(1) Fütüvvetnameler, ve İbni Batota seyahatnamesi S : 313

ŞECERE

Şecereleer umumiyetle iki dürlüdür:

1 - Tarikat büyüklerinden her hangi birinin baba, dede büyük dedelerinin adlarını bildiren «Soy kütüğü»

2 - Yekdiğerinden ahzi tarikat ve usul eden tarikat pirleri isimleri yazılı olan «Yol kütüğü»dür

Görebildiğimiz fütüvvetname-lerde bu iki türlü şecere, yekdiğere karıştırılarak çeşitli suretde yazılmış, menkıbevi bir şekle sokulmuştur. Yalnız Ahi icazetname-lerinde pek az farklarla yekdiğerinin aynı olarak yazılan «Yol kütük» lerinin hakikate daha uygun olması muhtemeldir. (2)

Bunlardanbaşka Ahilerde bir

de fütüvvet şeceresi vardırki, bu şecere; Fütüvvet meslekinin esas ve umdelerini bir ağaç resmi ile timsali olarak belirtmektedir. (3)

Fütüvvet şeceresini fütüvvet-nameler şöyle tarif ediyor:

(Selef rahimallahü taâlâ ki fütüvveti bir ağaca teşbih eylemişlerdir. Tanrı sıfatıdır, budakları enbiya sıfatıdır. Yaprakları evliya sıfatıdır. Yemişleri mü'minler sıfatıdır. Ve'ol ağacın kökü tevhit ve ihlâstır. Budakları sıdk ve safadır ve ahde vefadır. Yaprakları edep ve hayadır. Ve yemişi marufetullahtır. Lezzeti kere ve sehadır. Suyu rahmeti hudadır.)

Ş E T, BEL BAĞLAMAK

(Şet) Luğatte bağlamak manasına arapça bir kelimedir. Ahilik ıstılahında ise «Kuşak bağlamak, bel bağlamak» anlamında kullanılan bir terimdir. Tarikate infisabın en önemli şartlarından biri ve birincisidir. Mahfillerde «şet» merasımı hususî toplantılarla yapılır. Ahilik

tarikâtının «Kavli», «Şazli», Seyfi» diye ayrılan üç kolun da şet, bağlayış tarzı itibariyle üçe ayrılır. 1 - «Selman şedi» ki elif derler (i) dir. 2 - «Suheyp şedi» lâmelif derler (y) dir. Rum ehlinindir. 3 - «Yemen şedi» dirki hemzeye benzetilir (.) dir.

(2) Çorumlu dergisi S: 38-S: 1121

(3) Çorumlu dergisi S: 38 S: Fotoğraf

İŞARETLER, RUMUZLAR

Ahilikte, sual cevap tarzında bir çok muayyen ve kapalı sözler vardırki, bir kimsenin, tarikatten olup olmadığını ve derecesini anlamağa yarar bunlar çok uzundur. Bir kaç misal vermekle iktifa edeceğiz.

Sual — İşaret nedir, Rumuz nedir ?

Cevap — İşaret elin tutmaktır, Rumuz üç parmağın yumup şehadet getirmektir.

Sual — Pirinden ne gördün ?

Cevap — Taşra çık, içeri gir

Sual — Dünyada kaç müsafir vardır ?

Cevap — Dörttür; ay, güneş, yel, su birbiri üzerine dönerler.

Sual — Pir nereden kaldı ?

Cevap — Kaçan kim iskender zülkarneyn Karadenizi geçti.

Sual — Kangı kapıdan girdin, kangı kapıdan çıktın ?

Cevap — İradet kapusundan girdim icazet kapusundan çıktım.

Sual — Emaneti kime teslim ettin ?

Cevap — Siz erenlerin icazetiyle şehre girdiğimiz yerde iman ehline teslim ettik.

Yâr, âgyar muayyen hareketlerden de anlaşılır. Bu hareketleri fütüvvetname şöyle yazıyor:

«Erkânda beş nişan görücek kabul etmek vaciptir. Çıkup, girince ehli erkân malum olur. Bu remzi avâma duyurmıyalar. Mani ola. Zira bir kerre eksiklik ahkâmı tamam olur. Evvel nişan budurki, icazet istiye, yerinden kalka. İkinci nişanı; erenlere ardın çevirmeye, ardın ardın.kapuya vara üçüncü sol ayağın taşra koyup çıka, dördüncü; bir ekmeği eline alup gele, evvel sağ ayağın içeri koya»
(العارف يعرف من الاشارة)

DERECELER, MERTEBELER

Ahi tarikatı mensupları (eshabı tarik), (erkânı tarik) diye ikiye ayrılır yedi derecedir. Salikler istidat ve meziyetlerine göre derecelere yükseltilir. Bu mertebeler sırasıyle şunlardır:

1 - Nadüşt Muhip; Henüz tarikate intisap etmemiş fakat, mahfilere devamı ve tarikate muhabbeti olanlar.

2 - Nim tarik; yol atası, yol kardeşi tutmuş, anlardan terbiye

görmüş olan, fakat üstadı bulunmayan ve bel bağlanmamış olan

3 - Müfre==Sahip==meyanbeste; yol atası, iki yol kardeşi, üstadı olan ve bel bağlanmış-şet erkânını görmüş bulunan.

4 - Başarış==Desti naip; mahfildeki hizmet erbabına nezaret eden, bunları işe alıştırmak ve yetiştirmek vazifesiyle mükellef olan nakip yardımcıları.

5 - Nakip; Mahfil teşrifatcısı

6 - Nakip el nükaba; Usul, merasim ve teşrifat da mümarese-i kâmile olan baş teşrifatçı ki, yedi taifeye hizmet etmiş, bunların

adet, etvar, ıstılahlarına, sırlarına vakıf bulunan kimsedir. Yedi taife:

A- Mülûk, Ümerâ, Vüzera, Erbabı kalem. B- Ülema, Müftiler, Kadılar, Müderrisler, Vaızlar. C- Meşayih. D- Nimet ve mal sahipleri. E- Çiftçiler, müstahsiller. F- Tüccarlar, G- Sanat ve hîrfet ehli.

7 - Ahi; şeyh halifesi ve kaymakamı olanlar fakat seccade sahibi olmıyanlar. (4)

8 - Şeyh; Seccade sahibi olan mahfil reisleri.

9 - Şeyhil meşayih; Bütün es-hap ve erkânı tarikatın reisi, metbuu ve mercii olan.

TARİKATA ALINMASI MEMNU OLANLAR

Ahilik, bazı meslek erbabı ile kötü huy ve itiyat sahiplerini men-subini meyanına almamaktadır. bunlar; A- Kâfirler. B- Münafikler. C - Kâhinler münecimler. D- Ay-

yaşlar. E- Tellakler. [*] F- Dellallar, G- Cüllahlar. H- Kasaplar. İ- Sayyatlar. J- Ammallar : Yani: Amel tutup bitat edenler. K- Muhtekirler, matrabazlar.

(4) Bu izahattan da anlaşıldığı üzere (Ahi) tabiri tarikatda bir mertebenin adıdır. Sonradan tarikate ailem olmuştur.

(*) Fütüvvetname, Eşref Ertekin deki nushadan : eğer sual ederlerse kim bu kitap içinde dellaklere şet yoktur demişler halbudurkim şimdiki zamanda görürüz, dellakler birbirinin belin bağlarlar. Şet ve erkân davasının kılarlar. Cevap oldurkim; Muhammet Mustafanın hicretinden 827 yıl geçmişdi Amasya şehriade ehli erkân arasında - Şeyhi Şia Alâettin oğlu Lâtif - vardı, Ehli bîsat ve kitap ve hikâyet han kişi idi. Ol zamanda dellakler arasında şet ve erkân söylenmezdi ol şeys zamanında Acemden bir canavar baz kişi geldi. Ol kişiye -Ahi İraki- derlerdi. Canavarbaz Şadi, Katinde olurdu. Kastamonıye şehrinde küçücük Mehmet adlı bir dellak geldi ol ali iraki küçücük Mehmedin belin bağladı. Küçücük Mehmet Kastamonuda Pambukeu oğlunun belin bağladı. Baki dellaklerin silsilesi Ali İrakidendir. Ali İraki canavarbazdı. [امثال یکتبیه الاشاره]

TARDİ MUCİP SUÇLAR

Tarikat mensuplarından aşadaki suçları yaptığı sabit olanlar ve suçları üzerinde musır bulunanların (şetleri) çözülür. Yoldan çıkarılır. A- Zina, lıvata, koğculuk, münafıklık etmek. B- kibir ve aza-

met göstermek. C- Yavuz gönüllü olup saf kalpli olmamak. D- Hasmut olmak, kin gütmek. E- Kastan yalan söylemek, vadinde durmamak, emanete hiyanet etmek. F- Kötü gözle namahreme bakmak.

CEFNE

Cefne, Arapca lüğatlerde (deveyi boğazlayıp etini çanaklar içinde nase it'am eylemek manasına dır. Ve büyük çanak, büyük taski andan on kişi doyarola) diye izah edilmektedir. Ahiler; mahfil-

lerde, şet bağlanması töreni münasebetiyle yahut arifâne yapılarak veya sair suretle verilen ziyafete ve (helva) suhbetlerine (Cefne) derler.

BİR NÂDÜŞT NASIL YOLA GIRER

Mahfilde tarikat, erkânı sıra ile yerlerine otururlar. Başarış ve nakipler vazifeleri başına gelirler. Güzel sesli hafızlar kur'an, evliya menakibi ve ilâhiler okuyarak suhbet ve sefa ederler. Sonra nakip bir tas su alarak eşikte durur. etrafına bakmaksızın yavaş yavaş edeple yürüyerek suyu şeyhin önüne getirir. (5) Ve arka üzre geri geri çekilerek eşige kadar meydana sular. Süpürgeyi sağ

eliyle alır sol koltuğu altındâ tutar tekrar şeyhin önüne gelir seccade önünde bir dizini çöker, diğerini biker, efil çeker, tazim gösterir. Yine ayağa kalkar geri geri eşige kadar gider, süpürge koltuğunda ayakta durur. Bu hareketler merasimin başlangıcıdır. Mahfil olduğuna işarettir.

Bundan sonra nakip talibin sol elini sağ eliyle tutup insaf yerine varır. (Esselâmü Eleyküm ya ehli mürüvvet velkerem velsafa esselâmü aleyküm ya ehli şet

(5) Seyfiler bu suya tuz katar Fütüvvet şerbeti yaparlar.

velahd. velvefa esselâmü aleyküm
ya ehli kerem vessaha, durmaklı-
ğımız Tanrı için, gelmekliğimiz
Tanrı için söylemekliğimiz Tanrı
için işbu mü'min kardeşimiz, siz
uluların ayağı toprağına gelip bu
makamı insafta durmaklıktan mu-
radı oldurkim; siz azizlerin silsile-
sine bağlanup, katarlarına çekilip,
erkân görüp, yol sahibi olup, şahı
merdan kapusuna beli bağlı kul
ola, şahı vilâyet emirelmü'minin
hanedanının aşıklarının hizmetkârı
bu aşık hakkında ne buyurursuz)
der. Mahfilde bulunan eshabı tarik
(Ehlühû ve mahallühû muavafıkı
maslâhat görürüz mübarek olsun)
derler. Talip eshabı tarikten iki kişi
yol kardeşi bir kişi yol atası ve bir
ihtiyar kişiyide üstad olarak seçer.
Bunlara münasip hediyeler verir.
Ve atasının önüne diz çöküp otu-
rur. Yol kardeşlerinin biri sağa
diğeri sol yanına otururlar. Ata

ile oğul sağ ellerini ileri sunup
baş parmakları birbirine mukabil
olarak el tutuşurlar. Sonra bir kâ-
mil pir, nadüşte (استغفر الله استغفر الله الخ)
töbe kıldım. Cemii menahiden)
diyerek tövbe telkin eder. Ve ata-
ya, bu kişi seni (Yol atalığı) kabul
etti. Sende oğulluğa kabul etdin
mi? der. Seme'na kabul ettim ce-
vabını verir. Şöylece ahdederler:

—(Yarın hak dergâhında Pey-
gamber huzurunda kabûl benim
olursa sensiz cennete girmem eğer
kabûl senin olursa bensiz cennete
girmeyesin, bana şefaât kılasın.)

Bu ahd üzerine fatiha tekbir
okunur, Gülbank çekilir sonra ol
kâmil kişi ata ve talibin elleri üze-
rine bir örtü örter beyat ayetini ve
buna müteallik hadiseleri okur.

(Pirinden) (ان الدين يبيعون . . . الخ)
yüz döndermeyesin, farzı terk et-
meyesin, sünnete kâhil

—Sonu Var—

Ölsem Diyorum

Yaşar Nezihe Bükülmez

*Kaderin elinden zehir içerek
Ağlaya ağlaya cihane geldim.
Ömrümün baharı, yazı geçerek
Sürüne sürüne hazane geldim.*

*Cefadan usanmaz bu bahtlı zalim,
Bin kerre ağlatır; bir kerre gülsem.
Az daha yaşarsam ne olur halim
Ömrümün kışını görmeden ölsem;*

*Baharı çiçeksiz, yazı güneşsiz
Geçen bu hayatı istemiyorum;
Hazanı da geçli neş'esiz, eşsiz;
Bari kış gelmeden ölsem diyorum.*

ŞARKI

*Hastasın, muhtacı dermansın gönül
Sen, esiri derdi hicransın gönül
Ta ezelden çünkü viransın gönül.
Zarî nâlânsın, perişansın gönül.*

*Gamdan, hicrandan rehayap olmadın
Pençesinden mihnetin kurtulmadın
Ağladın, yandın, sükûnet bulmadın
Zarî nâlânsın, perişane'nin gönül*

Muasırların Ahlâkının Men'şei Üzerinde Bir Tetkik

(Sayın Afet Kobak'a)

Kemal ONSUN

İnsanın ruhî hayatında olduğu kadar haricî hayatında da te'siri altında bulunduğu bir kuvvet ve içtimai bir baskı vardır:

Buna ahlâk diyoruz. Ahlâk, hukuk kaideleri kadar cemiyet içinde yaşayan insanları riayete mecbur tuttuğu bir çok kaideleri ihtiva etmekle beraber hukuktan müeyyidesinin olmaması noktasından ayrılır.

Biliyoruzki, insanların kendi kendilerine farkında olmadan koyarak inandıkları bu kaideler muayyen hudutlarla çerçivelenmiş bulunuyor. Bu hududun dışına çıkmak ahlâk kaidelerinin ihlali olurki, ona, cemiyet iyi gözle bakmaz; Bu kaideler, bütün o cemiyetteki insanlar tarafından benimsenilen ve kabul edilen hükümlerdir.

Yalnız, Kant tarafından kabul edilen bu fikir Hegel tarafından red ediliyor: Hegel,

«umumca kabul edilen kaidelerin ahlâkî olmasını kabul edemeyiz; Zira o kaidenin umum tarafından kabul edilmesi bazan bir zaruret olur ve bazanda mücbir sebeplerden neş'et eder: Ezcümle, vahşiler arasında mubah ve belkide ahlâkî olan çocuklarını öldürmek, kabileler arasında kan davası gütmek gibi hareketler ve kaidelerle bu günkü medeni milletler arasında bile cari olan idam, sayın istismari, sınıflar arasındaki müsavatsızlık gibi kaideler hepimizin vicdanlarını sızlatıyor» diyor.

Görülüyorki, ahlâk mefhumu ve prensipleri için ne menşe ve nede katiyet ifade etmek mümkün değildir. Biz burada sadece ilmi bakımdan bu yolda ileri sürülen fikir ve konmak istenilen kaideleri hulasetan zikr etmekle iktifa edeceğiz.

İnsanların cemiyet halinde

yaşamağa başladığı zamandan beri cemiyet hayatını tanzim eden ahlâk kaidelerinin tekemmül ettirilmesi ve yeni bir ahlâk sistemi vazedilmesi münakaşa edilmiş ve bunun üzerinde de bir hayli mesai sarf edilmiştir. Lâkin, nasıl bir ahlak sistemi konulmalıdır? bu suale müttehit bir cevap silsilesi bulunamamış ve mühtelif devir ve çağda bilginler bu vadide uzun uzun mütalaalar serdederek fikirler ileri sürmüşlerdir. Hatta bugün müsbet ilimler sahasında fevkalâde ilerlemiş bulunan medenî milletler bile beşeriyeti yeni ve ilmî esaslara müstenit bir ahlâk kaidesine kavuşturmamışlardır. Halbuki, tanzim edilmiş bir ahlâka ne kadar ihtiyaç vardır; Bir bilginin dediği gibi: 'öyle bir ahlâkki, muasır ilimler gibi dinî eknomlardan ve metafizik efsanelerden âzade olmakla beraber muasır insan ve onun tarihi hakkındaki malûmattan alınan yüksek hissiyattan ve necip ümitlerden mülhem olsun.

«Darvin hayat mücadelesi nazariyesinde kavilerin zayıfları imha etmesinin bir tabiat kanunu olduğunu söylüyor ve bunun yanı başında da nev'in fertleri arasında da bir mütakabil yardımın, bir

teavünün mevcudiyetini kabul ediyor. İşte bu sebebledirki, mücadelede bir nev'in inkişafına ve bir diğerinin mahvına sebep olmasına mukabil teavün, nev'in inkişafını mücip oluyor. Bu teavün, öyle bir histirki, egoizmden daha ileride ve belkide analık hisleri gibi veya daha yüksek bir altruist düşünce ve bir sempati saikidir. İşte Darvin, ahlâkın mebdeini, vicdanı sırf bu saikte bulmaktadır. Buna göre: fertler, nev'in bakası için nefislerini feda etmekte zerre kadar mahzur görmemişlerdir. Şu halde, tabiat bu hissi fertlere nev'in hesabına telkin ederken ahlâkın ilk temellerini atmış buluyor.

Ahlâkın temellerini ilk tablatta arayan ve bir takım metafizik faraziyelerle onu kuvvetlendirmeye çalışan ampirik felsefeye karşı tekamülcüler hayvan neveleri arasında bile büyük bir mücadele olduğuna göre yüksek hissin tabiattan ve metafizik faraziyelerden neş'et etmesi hiç bir vakit doğru olamaz dediler ve ahlâkın tabiattan değil cemiyetten geldiğini ve bütün kaidelerin cemiyet tarafından konulduğunu izah etmeye çalıştılar. Her ne kadar tekamülcüler, insanlar ara-

şında vaz olunan bütün kaidelerin payidar olmayacağı ve hatta birbirini mütezat bulunduğunu kabul etmekte, bilfarz kominizmin, anarşizmin müvaffak olamayacağına inanmakta ısrar etmelerine rağmen ahlâk kaidelerinin tabiattan değil cemiyetten, ilimden geldiğinde ısrar ediyorlar. Metafizikten doğacak ahlâk kaideleri hiç bir zaman insanı takyid edemez, onlar sun'idir diyorlar. Kand, «öyle hareketleki bu hareketin herkes için bir nümune, bir prensip olsun.» derken hiç bir vakit ilâhî bir kuvvete istinad veyahutta her hangi meçhul bir kuvvetten istiane etmiyor yalnız, beşerin hareketini ve kendisini kendisine nümune ittihaz ediyor. Nitekim vazifeye verdiği kıymet te aynıdır: O, insanlığa sırf kendi hareketiyle hitap ederek «Herçibat abat neye mecbursan onu yap! «diyerek vicdan ve hareketler arasında bir ahenk temin etmiştir.

Muasır ilim Schopenhauer'la birlikte Kantın bu ahlâk düsturuna hücum etmeye başladı. Lâkin o, dinî ahlâk gibi Tanrının emrini, muayyen bir zümreye hitap eden bir dinin, bir inanışın emirler silsilesini taşımadığı için yapılan hücumlar tesirini bütün şiddetiyle

gösteremedi.

Darvin inkişaf ve tekemmül nazariyesini kurduğu zaman hatıra defterine «benim bu nazariyem, felsefi düşüncelere yol açacaktır diye yazmıştı vakıa öyle oldu: yalnız biyolajik bakımdan nazariyesini ileri süren Darvin bilâhare kendisi de «ahlâk hislerinin menşei» ne dair yazdığı eserinde ahlâkın menşeiini tetkik ve Shetisbury ve arkadaşlarının açtığı çığırdı yürümüş ve vazifeyi uzun uzun anlatmıştır. Darvine göre ahlâk hislerinin menşei cemiyettir. Bir insan doğduğu zaman ahlâk hisleriyle mütehassis değildir. O, ancak cemiyetten bu hisleri alır. Bu noktadandırki, Darvin Kantdan ayrılıyor ve babalık ve analık duyguları gibi zekâ ve lisan duygu ve melekeleri de her hangi bir hayvandan insan kadar tekemmül edebilseydi ahlâk hisleri de o derece insana yaklaşırdı diyor. Zira; Darvine göre: hayvanlar arasında bile topluluk bir teavün ve binnetice ahlâkı doğuruyor. «Toplu bir halde yaşayan hayvanlar belki eğlence zamanında birbirlerine yardım etmezler fakat tehlike ve felâket esnasında birbirlerinin yardımına koşarlar.» Diyor ve av vesair hallerde

müteaddit hayvanların vaziyetlerini izah ve tahlil ediyor bununla toplulukta yaşayan hayvanlarda bile müşterek bir vicdan ve hissin ve binnetice ahlâkın mevcudiyetini anlatmak istiyor. Nitekim Herbert spenser de Principles Of ethic adlı eserinde hayvanların vicdanından uzun uzun bahs etmiştir. İnsanlara gelince: İnsan ahlâkiyatı da hayvanlara benzetmekte ve onlar gibi menşei topluluktan almaktadır her ne kadar hayvanların topluluklarında cinslere göre bazı ayrılıklar ve hususiyetler göze çarpmakta isede İnsan cemiyetlerinin de bunlardan bir çoğuna benzeyen müşterek vasıfları taşıdığını isbat eden Darwin, misal olarak amele arıların çalışmayanlarını öldürdüklerini zikrederken buna benzer insanlar arasında konulan bir takım kaideleri ezcümle Tevratın vazettiği diyeti ve diğer taraftan bütün zulme karşı hilmîyetle mukabeleyi tavsiye eden hristiyanlığı, hatta bunun esas olan budizmi ve onun vazettiği her türlü fenalığın affı düsturlarını misal getirerek izah ediyor. Bu suretle Darwin ahlâkın menşe ve inkişafını müşterek bir unsur olarak cemiyetçilik insiyakında bu-

luyor ve insiyakın ne demek olduğunu izah ediyor. Biz, burada umumi ahlâk prensiplerinin tetkik ettiğimiz cihetle. «Insiyak» üzerinde durmıyacağız.

Metafizik ahlâka yapılan hücumda bilhass «Acaba insanlar niçin sırf zekâsiyle bulduğu kaide ve neticelere, ahlâk kaidelerine itaat etmek mecburiyetini kendilerinde buluyorlar, bu mecburiyet duygusunun menşei nedir? bu duygu nereden geliyor?» İşte Kant da buna cevap veremiyor ve uzun bir mesaiden sonra ahlâkın mebdini izah edemediğini itiraf ederek onun ilâhî olduğunu kabul etmekten başka çare bulmadığını söyleyerek işin içinden çıkıyor.

Orta çağlarda tabiat henüz lâayıkıyla tetkik edilmemiş ve tabii ilimler çok kısır bir vaziyette bulunduğu için ahlâkı da tabii ilimlerle muvazi olarak yürütemiyorlardı. Onlara göre: hayat, nefsi düşünerek yaşamaktan ibarettir. Tabii olan bu halin haricine çıkabilmek için fekat tabii bir kuvvetin müdahalesi zaruri idi. Bu düşüncenin pek tabii bir neticesi olarak da başkaları için nefsinin feda etmek bir faziletti. İşte bu fazilettirki, oisme ruhun ve

maneviyatın bir galebesi sayılıyor ve bir haslet olarak kabul ediliyordu.

Lamark ve Darvinden çok evvel Bakon, Instauration magna isimli eserinde «bütün varlıklar bir kendi nefislerine, bir de mensup olduğu cemiyete karşı temayül gösterirler. Fakat cemiyete karşı gösterdikleri temayül nefislerine karşı gösterdiklerinden daha üstündür ve ancak bu sayededirki, nefislerinin muhafazası temin edilmiş oluyor.» Diyerek cemiyet fertlerin yerlerini ve ferdin hayat ve hissiyatında cemiyetin mevkiiini izah etmiş oluyordu. Cemiyetin bu vergisi insanlar üzerine müessir olmadan hayvanlar arasında mevcut bulunuyordu. Çok ince tetkikler göstermişti ki, maymunlar arasında iyi bir cemiyet, hele çok sıkı bir âile bağı mevcuttur. Bunların, bir birleriyle yaptığı kavgalar parçalayıcı değil ancak münazaa şeklindedir. Hatta ihtiyar baba maymuna yapılan hürmet şayanı hayret derecedir. Bundan başka bu gün bile en yırtıcı hayvanlar hem cinslerini parçalamıyorlar.

Görülüyorki hayvanlar arasında da bir cemiyet hayatı ve onun vazettiği bir çok kaideler

vardır.

İlk insan zümreleri hayvanlardan büyük dersler almışlar, belkide cemiyetin esasını oradan alarak kurmuşlardır. Bu gün, eski devirlerden kalma resim, heykel gibi (iptidai de olsa) onların duygularını temsil eden esaslara bakacak olursak hep hayvanların mevcut olduğunu ve hele mithologie de yine bir çok hayvanlara rasgeliyoruz hatta insanlar açlık zamanlarında hangi ağaçların meyvelerini yiyeceklerini yine maymunlardan öğrenmişlerdir keza bu gün en modern kanunların bile kabul ettiği: «âile birliğinin reisinin koca kalması..» hayvanların en esaslı kaidelerinden biridir: yuvasında yavrusunun yetişmesiyle meşgul olan dişi leylek her seferinde yuvaya ihtiyaç olan maddeyi getirmekte olan erkek leyleğin her gelişinde derhal ayağa kalkar ve onu selâmlar. Şu başıt misallerle anlaşılıyorki, insan cemiyet telakkisini ve «ben» in «biz» içinde erimesini hayvanlarla birlikte yaşayarak ilerletmiş ve tekâmül ettirmiştir. Bu erime, bu hayat telâkkisi Kandın Inperatif catagorie sidir ki, ahlâkın ilk nüvesi, ahlâki düşüncenin başlangıcıdır.

—Sonu Var—

Çorumun eski çocuk oyunları

NAÇ OYUNU

Lütfi ÜNSAL

İki üç veya dört çocuk tarafından oynanır. Bu oyunu oynayan çocuklar ellerine oyundan önce tedarik ettikleri yassı aynı zamanda düzgün atıp fırlataabilecekleri büyüklükte naç taşları ile toparlak yani küre biçiminde bir taş yahut taşların vurulduğu zamanda dayanabilecek kısa ve bodur bir kemik

temin etmişlerdir.

Kemik veya taş düzgün bir yere dikilir. Bu oyuna iştirâk edecek oynıyacak çocukların dört olduğunu kabul ederek şimdi oyunun sureti ceryanına geçelim: Oyun esnasında söylenecek deyimlerin de önceden tuyumlanmış (1) olması lâzımdır. Deyim şunlardır.

[Naç kış (2) kır üç kırk dört kırkbeş kırkaltı kırkyedi kırksekiz kırkdokuz elli bahası belli ala dana kara dana şükür bizi yarada, innela, incik hala değirmenci konyala, ay-nız buynuz kız bimurt iki murt üç murt dört murt beş murt altı murt yedi murt sekiz murt dokuz murt on murt commurt çık git kör murt esesine mesesine tütün koydum ali dayının kesesine herru merru çık git körro.]

(1) Tuyumlamak. Esber etmek, hıfzetmek.

(2) Kış; ayak

Dikilen kemiğin iki iki buçuk metre ötesinde bir çizgi çizilir oyuna başlamak zamanı geldiğinden ve her çocuk hazır bulunduğundan ilk defa naç taşını hodağın yanına yakın atabilmek için açık göz oyuncularından birisi bağırır ökcülüm arkasından diğeri ortancılım diğeri ankarlayım obir diğeri bunlardan aşağı durmamak için ankarların ardıyım diyerek oyuna başlanır. Bazan ben söyledim sen söyledin diyerek naç taşının ilk önce atılması için aralarında münakaşalar bile çıkar fikirler birbirini tutmadığı ve sözü tesirli bir çocuk bulunmadığı takdirde oyun da bozulabilir. Ökcülüm diyen çocuk elindeki naç taşını dikilen hodağa değmemek üzere atar sırasile her çocuk naçını hodağa yakın durmak üzere atarlar hodağa en yakıu kimin ise o oyuna ilk başlar dikili bulunan hodağa naçların değmemesi gerektir. Değerse tekrar çocuğun atması veya bütün çocukların naçları yeniden atması icabeder. Yakın anlaşılamazlığı bozan olurki saatlarca devam eder. Hodağa en yakın naçı olan çocuk naçını eline alarak arkadaşların naçlarına teker teker vurarak şöylece sayar naç kırk kırk üç şimdi naçların sayımı bitmiştir. Sıra

ortada dikili hodağa gelmiştir. Ona da bütün şiddet ve kuvvetiyle vurur fırlamasın ve çok gitmesine çalışır. Fırlayan kemik eski yeriyle durduğu yer arası ayakla sayılmağa başlanır. Kırk dört 45, 46, 47, 48, 49, 50 bahası belli ala dana kara dana şükür bizi yaradana hodağa gelindiğini kabul edecek olursak tekrar arkadaşlarından birinin naçına vurmak lâzımdır. Üçüde önceki kalede yan yana olduğu için isabet çok zaman vakidir. Ve sayar innala incikhala değirmenci ondan sonra yine hodağa atar. Vurursa saymağa devam eder. Fakat ekseriyetle isabet vaki olmaz artık ikinci yakın olan çocuğa sıra gelmiştir. Yakınında bulunan naçlardan o da başlar. Naç gıc hodağa yakın naça atarak 43 der ondan sonra hodağa vurarak arkadaşının saydığı gibi devam eder. Böylelikle her dört çocuk ilk önce hodağa yakınlık yönünden sıra ile atarak ve vurarak oyuna devam edilir. Her çocuk hangi sayı ve deyimde kaldığını bizzat beller ve diğer çocuklar onu kontrol ederler. Oyundan çıkan çocuk bōbūrlenerek diğer arkadaşlarını seyreder ve hakem olur. Oyunun bozulmamasına çalışır. Diğer çocuklar devam ederler. En sona kala-

cak olan çocuk cezasını çekeceği için elinden geldiği kadar oyunu kazanmağa ve bitirmeğe çalışırlar. En sona kalan çocuk şu cezayı çeker: İlk defa çıkan çocuk eline naçını alır. Ve sona kalan çocuk bacaklarını ayırarak arasına hodağı diğer galip gelen çocuk naçı ile vurur ve arkaya geri geri kaçar. Malûp çocuk hodağı getirip yerine dikmeğe ve kaçan çocuğu yakalamağa ve tutmağa çalışır. Tuttuğu yerde sırtına bindirir ve kaleye kadar getirir galip çocuk bundan

son derece kıvanç duyar ve bir takım şaka ve lâtifelerle kaleye varır. İkinci ve üçüncü galip çocuklar da bu şekilde malup olan çocuğun sırtına binmek suretiyle oyuna nihayet verilir. Bazan bu binme yerine sırtına vurmada olabilir. Gerek binme ve gerekse yumruklamada malup çocuk hodağı koşarak getirirken galip çocuğun geri geri kaçmasına dikkat etmesi lâzımdır. Dikkatsiz çocuklar bu yüzden çok zopa yemek veya binilmek zahmetine katlanırlar.

Gönlardan Derlemeler :

Sivastapul Destanı (1)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

1

Sene bin ikiyüz altmış dokuzda
Uyandırdı gaflet Âli Osmanı
Gel serdari Ekrem ey Ömer paşa
Cemeyle askeri tiği temrani

2

Allahümme barik bizdedir nusrat
Vakitler temamdır kalmadı müddet
Tefzirin kavlince islâmda kuvvet
Lik padişahim harbi ilânı

3

Gazi penahi Abdul Mecit han
İki ismile fethi nümayan
Encami çıkınca kılıçlar kından
Çok insan dökicek honi revani

4

Sancağı çariyar ve Fethin nasip
İslâmi askere yardımcı habip
Zi kuvvetin esedullahi galip
Şerefi islâmü nuri rahmani

(1) Sivastapula dair bir başka destan - Çorumlunun 24 üncü sayısında neşredilmiştir.

5

Ömer paşa derki ey rusiyeli
Yerinden oynadı dünya temeli
Destime almışam tam dört düveli
Gel rüsvay olmadan haddini tanı

6

Rusyalı dediki ey Ömer paşa
Cemetsen başına askeri dünya
Kazak inadı var bende evvelâ
Kabul etmem tanzimatı mizanı

7

Öemer paşa derki gel itme inad
Kuş olsanda sana açtırmam kanat
Dört düvelden bana hazırdır imdat
Yeniden seyreyle nuhu tufanı

8

Rusyalı dediki at sürmeyin çok
İngilizle Fransadan pervam yok
Yıldızda hisap var askerime yok
Süngü ile durdururum asmanı

9

Ömer paşa derki gelür serine
Edebini takın otur yerine
Beş nefer katarım on nefrine
Her biri bu vaktin rüstemi sani

10

Rusyalı dediki eylemem beli
Elbet ölür varsa gelen eceli
Gerek timur kapu gerek rumeli
Askerile donadırım her yanı

11

Ömer paşa derki gelme beriye
Beş defa hamlettin Silistiriye
Rusvay oldun kaçtın yine geriye
Arap tabiyesinden yedin Fişani

12

Rusyalı dediki denizçe girdim
Uç alabandeli tapu çevirdim
Sinup limanına bir ateş verdim
Asūmane çıktı tozu dumanı

13

Ömer paşa derki kahbelik senden
Lağamla hırsızlık her işin andan
Yüz bin asker senden elli bin benden
Kuralım seninle mertce meydanı

14

Rusyalı dediki çıksa can tenden
Belki muradımı alamam senden
Bu kadar çalıştın ne aldın benden
Daha kesilmedi dizim dermanı

15

Ömer paşa derki işte bu isbat
Şekvetilde Selim paşayı hayat
Gitti elden çatanile kalafat
İsmail paşadır cenk kahramanı

16

Rusyalı dediki duyuldu elbet
Bir fırsandın düşürürüm akibet
Ayaz sofya içre okutmak niyet
Bucık kırımında avadirani (2)

(2) Ermeni dilince İncilin adıdır.

17

Ömer paşa derki pek oldun rüsva
Bahklu elmalu gözleve hatta
İngirman Melegof bendedir hâlâ
İslâm okur camilerde kur'ani

18

Rusyalı dediki ne bu macera
Ölünceye kadar etmem mudara
Zencir gerdim vermem bir dane zahra
Killele düşürem o âsitani

19

Ömer paşa derki kâdirdir yezdan
Çok acele etme alurum sizden
Ümidin kesildi Kara denizden
Vardın bir körfezde ettin iskâni

20

Rusyalı dediki duyuldu adın
Senin benimle nedir inadın
Çünkü her taraftan gelür imdadın
Şimdi biz fehmettik yahşi yamağı

21

Ömer paşa derki be şaşkın deni
Kuşattım askerle sağile solu
Gel vir tatlılıkla Sivastapulu
Dört düvel üstüne eder cev lâni

22

Rusyalı dediki ne bu alâmet
Vermem sana kopmayınca kıyamet
Hisapsız top ile verdim metanet
Kuş olsan uçmanın yoktur imkânı

23

Ömer paşa derki ey kalbi hain
 Üç düvel üstüne eyledim tâyin
 Bende merdlik vardır hazır ol yarin
 Görelim ne yapar yezdani gani

24

Rusyalı dediki işte ben varım
 Askerle hınca hınç doludur Kırım
 Ne zaman istersen gelin hazırım
 Niçün taşımali çıkacak canı

25

Ömer paşa derki yedinmi sille
 Yağmur gibi yağdı başına gülle
 İngiliz Fransız Sardünya bile
 Çevirdi salkım topi havani

26

Rusyalı dediki vermedin haber
 İki taraftanda oldu çok keder
 Lağam attım telef oldu çok asker
 Kuş gibi göklerden geldi fiğani

27

Ömer paşa derki nedir niyetin
 Merçikofla senin eski adetin
 Yirmi bir gemidir telefiyetin
 Gorçikof deldirdi ittin ziyarı

28

Rusyalı dediki bumıydı kastın
 Şimdi kılıcını meydane astın
 Kuvvet metanet verince bastın
 Olzaman binaye verdin suzani

29

Ömer paşa derki gitti kanat kol
Rü'ya oldu sana bu Sivastapul
Yaktınsa yaptırırım küçük İstanbul
Su getirür Sultan Mecit zamanı

30

Rusyan dediki vardır kuvvetim
Böyle değil idi benim niyyetim
Andan başka benim çok memleketim
Bir yan yeter yıkılırsa bir yanı

31

Ömer paşa derki varmi haberin
Artık bu tarafta katmadı yerin
Telef oldu şu kadar bin askerin
Kan kesildi Sivastapul limanı

32

Rusyalı dediki ey Ömer paşa
Bu kadar kastınız nedir bu dâva
Yoruluncaya kadar ederim gavgâ
Kolaylıkla size etmem emanı

33

Ömer paşa derki ettin kararı
Bu davada çok çekersin zararı
Üç düvel üstüne cenk kumandarı
Omenlikli Ahmet paşa arslanı

34

Rusyalı dediki gelme bu yana
Çok can telef olur söyleyim sana
Kırım kalesine uç alabanda
Top dıxdım gözedir gelen düşmanı

35

Ömer paşa derki ey şaşkin ahmak
Kalmadı kıl kadar sende tutamak
Osmanlı askeri çekmedi çakmak
Tire pola dikeceğim nişanı

36

Rusya dediki nedir bu meram
Nedir bu alâmet nedir bu hengâm
İcra olunacak vakitler tamam
Yakamatsam cızladım ummanı

37

Ömer paşa derki hiç durmaz dilin
Şivastapul gitti kırıldı belin
Ne ayağın tutar şimdi ne elin
Felek orta yerden kıldı urğanı

38

İnşaallah daha ederiz bayram
Şükür bu şüretle bulduk ihtişam
Bin iki yüz yetmiş ikide tamam
Radi söyledi işbu destanı (3)

(3) Bu destan şaradan Eğinli Mehmet Rad efendinin elinde
anlaşılmıştır.

Çorum eski yemek ve mutbahları

II

Mutbah Eşyası

Nazmı TOMBUŞ

Anadolunun her tarafında olduğu gibi Çorumda da mutbah eşyası bakırdan yapılmış çeşitli kaplardan ibarettir. Bakırcılık sanatı Çorumda ötedenberi inkişaf etmiş bir haldedir. Civar vilâyetlere bakırdan mamûl âvânî ihracatı bile yapılmaktadır. Bu kaplar dövme bakırdan kalın ve çok sağlam olarak yapılır. İki üç yüz senelik mazisi olan bakır kaplardan sapa sağlam duranları ve elyevm kullanılanları vardır.

Biz yalnız Çorumda şekil ve isim hususiyeti taşıyan mutbah eşyalarını yazacağız.

Tencere ve kazan :

Çorumda tencere tabiri kullanılmaz, küçük, büyük bu cins kapların topuna birden (kazan) derler. Kazanlar, büyüklük ve biçimlerine göre çeşitli ad alırlar.

1 - Çay kazanı (1); İki tarafı kublu çamaşır suyu, bulgur kaynatmağa, büyük toplantılarda ve bilhassa köy düğünlerinde keşkek pişirmeğe vesair bu gibi işlere yarayan büyük kazan.

2 - Banma; çay kazanından bir az daha küçük; alt tarafı melun şapka gibi yuvarlak kazanki; bunda çamaşır kaynatılır, pekmez bulanır, daima karışması lâzımgelen şeyler pişirilir.

3 - Kuzu kazanı; bütün kuzu pişecek büyüklükte olan kazan.

4 - Küpeli kazan; Kuzu kazanı büyüklüğünde iki tarafı kulplu kazanki: bunda ekseriya süt pişirilir.

(1) Ekseriya çamaşır işlerinde kullanılan bu kazanların göçebe hayatında çamaşırın dere kenarlarında yıkanmakta olmasından bu adı almış olması ihtimali vardır.

5 - Culuk (2) kazanı; Bütün bir hindi pişecek genişlikte kazan.

6 - Helva kazanı; alel'ade yemek tenceresi büyüklüğünde fakat dibi banma gibi yuvarlak olan tencere. Meyane yapılırken (3) un ile yağın karıştırılmasında alt tarafının yuvarlak olması kolaylık temin eder.

7 - Keklik kazanı; En küçük tencere,

8 - Kuşane tam üstüvane şeklinde tencere.

Kapaklılar:

1 - Çorumda bakır yemek tabaklarına yani sahanlara kapaklı derler bu tabakların üzerinde yine bakırdan kapakları bulunması bu adla anılmalarına sebep ola bilir. Yuvarlak veya beyzi biçimde yapılırlar.

Yalnız mıklama kapaklısı diğerlerinden farklıdır. Bunun kenarlarında ateş üzerinden kolayca alınması için iki kulak vardır. Aynı zamanda diğerlerinden derindir.

Ağzı kapaksız büyükçe sahanlara ise tepsi derler.

(2) Culuk — Hindi

(3) Meyane; unla yağ karıştırılarak helva yapmak için kıvam haline getirilen madde.

Masaflar :

Çorumda tepsiye masaf derler büyüklüklerine ve kenar yüksekliklerine göre ad alırlar.

1 - Baklava masafı; kutru 80 santımlık büyük tepsi

2 - Börek masafı, baklava masafından küçük orta büyüklükte tepsi

3 - Manti masafı, börek masafından daha küçük ve kenarları yüksekçe olan tepsi

4 - Divan sinisi; yemek sofrası olacak etrafında sekiz on kişi yemek yiyecek büyüklükteki en geniş tepsi

leğenler :

Bildiğimiz karavana şeklinde bakırdan yapılmış muhtelif büyüklükteki kaplara ileğen (Leğen) derler.

1 - Bağ ileğeni; kürede yani pekmez ocağında pekmez pişirmeğe yarayan büyük leğen.

2 - Çamaşır leğeni; bağ leğeninin küçüğü

3 - Aş ileğeni karavana büyüklüğünde küçük leğen

4 - El ileğeni; el yıkamağa mahsus, malûm ve maruf şekildedeki peçeli leğenler,

Tavalar :

Büyükliklerine göre yağ tavası, mayalı tavası gibi isimler alırlar. Bunlardan hususî karektter taşıyan yalnız mücmer tavaştır. Bu tavanın altında yağların bir-kerek göllenmesi için beş altı tane yuvarlak çukurlar bulunur.

Muhtelif eşya :

- 1 - İlistir. Bakır süzgeç,
- 2 - Helke; Bakır kova
- 3 - Tokat helkesi; küçük kova, ekseriya bununla sulu yemekler bir yerden diğer yere naklolenür.
- 4 - Ok; Uzun ve ince oklağı ki; bununla gayet ince ve geniş baklava yufkası açılır.

5 - Bisürgeş; Tandırda yufka ekmeği pişerken sap üstündeki yufkayı çevirerek pişirmeğe yarayan bir metro uzunluğunda beş altı santim eninde ince tahtadan yapılmış sürgü.

6 - Ersin. Yufka ekmeği yaparken - hamur kesmeğe ve her hangi bir kap içindeki donmuş yağı keserek çıkarmağa yarayan el ayası genişliğinde sapı uzunca keskin demir parçası. (4)

7 - Güğüm; su testisi makamında kullanılan malûm bakır kap

8 - İteği; yufka ekmeği yaparken yufka açılan tahtaların altına serilen sergi ki, uğra ununun saçılmaması ve zayı olmaması için kullanılır. Ekseriya şaplanmak suretiyle dibağat ettirilerek at derisinden yapılır.

(4) Ayrıca birde (öllük ersini) vardır. Ateşte kızdırılarak öllüğü yani küçük çocukların bez yerine altına konulan kırmızı toprağı ısıtmağa yarayan daha büyük demir parçasıdır.

— DOZELTME —

Yanlış	Doğru	Sayfa	Sütun	Satır	Sayı
Ocak köşesi :	Ocak eşeği	1203	0	26	40
Ocak eşığı :	Ocak eşeği	1203	2	27	40
İski :	Eski	1204	1	12	40

(Çorumlu Manîler)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

1195

Gedersem söz olmasın
Mangalda köz olmasın
Seni benden ayıran
Can verüp kurtulmasın

1196

Gece gündüz ağlama
Seller gibi çağlama
Hak kerîmdir gül yarım
Dertli sinem dağlama

1197

Gerçektir biriz yaşta
Aşk esri var başta
Sakın ahimi alma
Ah eser eyler taşta

1198

Gel sobamız yakalım
Keyfi keyfe çatalım
Kuş tüyünden döşeğe
Sarılalım yatalım

1199

Hay ne söyler ne söyle
Gözlerin gel gel eyler
Bu gidişle sevdiğim
Aşkım beni deleyler

1200

Hay güleser güleser
Zülfinde güller eser
Yarimin gerdanını
İncitmesün yeleser

1201

Hay gülderen gülderen
Güller verüp güldiren
Yarmidir gölgemidir
Şu bahçede gül deren

1202

Hicran ölmeden beter
Yaktın yüreğim yeter
Yarım sensiz dünyayı
Bu aşık kulun nider

1203

İraflarda bal kabak
Gerdanı altun tabak
Horuz çenen çekilsin
Çek cekten maldın sabak

1204

İstanbul öğerler
Soyun öğme gülerler
Kaçma civanım kaçma
Öldürmezler döğerler

— Sonu Var —

Çorum Haberleri

G. H. P. Kuruluşu yıl dönümü :

„Soysal ve siyasal ileri hamlelerinde daima nurlu bir mürşid, ışıklı bir öncül olan Cumhuriyet Halk Partisi kuruluşunun yirminci yıl dönümü 9/Eylül/1943 perşembe gününde Evimiz salonunda içten gelen sevgi ve saygılarla kutlanmış, günün değer ve önemini belirten söylevler verilmiş bu vesile ile de Parti Şeflerimize saygı ve bağlılık duyguları sunulmuştur.

Çorum şimendüfere kavuşacak:

Parti Müfettişimiz Sayın Bay Hıfzı Uğuz Bekata ile birlikte şehrimize gelen Şimendüfer tetkik heyeti Çerikli — Sungurlu — Alaca ve Çorum suyunu takiben Mecidözünden Amasyanın Kayabaşı istasyonuna bağlanacak olan demir yolu işleri üzerinde incelemeler yaparak tekrar Yozgada müteveccihen hareket etmişlerdir.

Parti Müfettişimiz Çorumda:

Partimiz Müfettişi ve Ankara Meb'usu Sayın Bay Hıfzı Uğuz Bekata 17/9/943 cuma günü şehrimizi teşrif buyurmuşlardır. Sayın Müfettişimiz Parti ve Halkevi işleri hakkında ilgililerle görüşmeler yapmış, icap eden direktifleri verdikten sonra ertesi günü tekrar Yozgada azimet buyurmuşlardır.

Yeni Valimiz geldi :

Dahiliye Vekâleti Mahallî İdareler Umum Müdürlüğüne tayin buyrulan Sayın Bay Muzaffer Akalın'nın yerine Dahiliye Vekâleti Mahallî İdareler Umum Müdürü iken Vilâyetimiz Valiliğine tayin buyrulmuş olan Sayın Bay Saip Örgen 26/9/943 pazar günü saat yirmide şehrimizi teşrif buyurmuşlardır.

Eski ve yeni Valilerimize yeni ödevlerini kutlar başarılar dileriz.

MES'UL MÜDÜR : NURİ UĞUR

— Çorum Vilâyet Matbaası —

Osmancıkta Koyun baba zaviyesi Vesikaları

No. 249

Kutvetil kuzatı vel hükkâm madenil fazlı vel kelâm mevlana Osmancık kadısı zide fazluhu tevkî'i refî'i hümayyın vasıl olucak malum olaki Osmancık kasabasında medfun kutbul evliya Koyun baba kuddise sirrehül aziz zaviyesinin zaviyedarı ve vakfının evlâdiyet ve meşrutiyet üzere mütevellisi sulahadan kutvetissülahaisallikın şeyh Hüseyin zide salahuhu sūddei seadetime arzuhal edüp zaviyei mezbur vakfının defterde mukayyet karyelerinden kazai mezbure tabi Ovacık suyu karyesinin mümtaz ve muayyen hududu dahilinde kadimden uşûr ve resmi zaviyei mezbur vakfı tarafından ahiz ve kabız olunagelen malumul hudut yerlerin uşûr ve resminde aharın katan alaka ve medhali olmayup bir vechile dahil taarruz olunmak icap ve ıktıza etmez iken erbabi timrdan

ve mütegalibeded.. nam sipahi zuhur ve ol yerler benim sipahi olduğum timarım karyelerinden. Nam karyenin arazısındandır uşûr ve resmin ben alurum deyu hilafı kanun ve müğayiri kadim fuzuli müdahale ve bundan aktem mürafeai şeri olduklarında ol yerler karyei Ovacık suyu mezbure arazısından uşûr ve resmi kadimden zaviyei mezbure vakfı tarafından ahiz ve kabız oluna gelen arazıdan olduğu Osmancık kasabasinda sakın ulema ve suleha ve müsin ve ihtiyar ve eimme ve hutaba ve sair bi garaz kimesnelerin huzuri şeride şehadetleri ve yedinde mevcut iki kıt'a hucce ve bir kıt'a ilâm ve üç kıt'a sair senedatı şeriye muciblerince şeran sabit ve canibi vakıftan kadimi üzere zabıt ve uşri resmi zaviyei mezbur vakfı tarafından ahiz ve kabız ve bi vechin mua-

razadan meni birle canibi şeriden hucceti şeriye verilüp ve ol hucceti şeriyenin balasına mürafaa ve müarazadan meni birle dört defa imza dahi olunmuşuken sipahii mezbur bir dürlü mücap ve mündefi olmayup mücerret taciz için hilafı kanun ve mügayiri kadim ve senedatı şeriye yine ol vec-hile fuzuli müdahale ve tegallüben uşûr mahsulatı ahzedüp gadrey-lediğin bildirüp yedinde olan senedatı şeriyeleri muciplerince kanun üzre amel olunup ol yerler kadimisi üzre zaviyei mezbur vakfı tarafından zabıt ve uşûr ve resmi ahiz ve kabzettirilüp sipahi mezkûri hilafı kanun ve mügayiri kadim ve senedatı şeriyeye muhalif bir dürlü dahil ve taarruz ettirmeyüp meni ve defi olunmak babında hükmü hümayunum reca ve divani hümayun kaleminden kanunu süal olunan uşûr ve resmi nizağ olunan yerlere dahleden sipahinin mütasarrıf olduğu timari karyenin mümtaz ve muayyen hududi dahilinde kadimden uşûr ve resmi timari tarafından ahiz ve kahız oluna gelen yerlerden olmayup fil hakika zaviyei mezbur vakfının defterde mükayyet karyelerinden Ovacık suyu karyesinin mümtaz ve muayyen hududu

dahilinde kadimden uşûr resmi zaviyei mezbure vakfı tarafından ahiz ve kabzoluna gelen yerlerden iken sipahii mezkûr ol yerler için timarim karyesi arazısındandır deyu kadime mügayir fuzuli müdahale eylediği vaki ise meni ve defi ve ol yerlerin uşûr ve resmi zaviye vakfı tarafından ahiz ve kabzettirmek muvafıkı kanundur deyu tahrir olunmağıle müktaazayı kanun üzre amel olunmak emrim olmuştur buyurdumki fermani şerifim vusul buldukta bu babda sadır olan emrim üzre amel dahi hususu mezburi mahalli nizağ üzerinde husama müvacehesinde tamam hak üzre mukayyet ve huccec ve ilâm ve senedatı sairisine nazar ve sūddei seadetinden ihraç olunmuş mühürlü sahih sureti defteri cedidi hakani talep edüp göresiz münazaun fiha olan mahalle dahleden sipahiyei mezburun marizzikir karyesinin mümtaz ve muayyen hududi dahilinde kadimden uşûr ve resmi timari tarafından alına gelen yerlerden olmayup filvaki zaviyei mezburun vakfının defterde mukayyet karyelerinden sabıkizzikir Ovacık suyu karyesinin mümtaz ve muayyen hududu dahilinde kadimden uşûr resmi zaviyei

mezbur vakfı tarafından ahiz ve kabzoluna gelen yerlerden iken sipahiyl mezkûr hilâfı kanun ve kadime mügayir olvechile fuzuli müdahale ve tegallüben zabıt ve uşûr ve mahsulatı ahzedüp gadir ve bundan akdem ledel mûrafaa bervechi muharrer canibi şeriden hucesi şeriye verilmişken mügayiri hucesi şerlye ol veçhile fuzuli müdahale ettiğü vaki ise meni ve defi ve kadimisi üzre zaviyei mezbur vakfı tarafından zabıt ve uşrû resmin ahzû zabtettirüp sipahiyl mezkûr hilâfı kanun ve mügayiri senedati şeriye dahlü

tearruz ettirmeyesiz ve dahlolunup zaviyej mezbur vakfı tarafına ait mahsulat şimdiye değin fuzuli bir nesne almış ise badessübut hukmedüp bittemanı tahsil ve bi-kusur aliverüp nâibait kanun ve yedinde olan senedati şeriye ve emri hümayunuma mühalif kimesneye iş ettirmeyesiz hususu mezbur için bir dahi emrim var-malu eylemiyesiz şöyle bilesiz alameti şerife itimat kılâsız tahriren fi evahiri şehri cemaziyel ahir sene mieteyn ve elf 1200

Be makamı kostantiniyetil
mahrûsa

No. 250

Kutvetil kuzatı vel hükkâm madenil fazlı vel kelâm mevlana Osmancık kadısı zide fazluhu tevkî'i refî'i hümayun vasıl olucak malum olaki tahti âli bahti osmani üzre cülusi hümayunu meymenet makrunum vaki olup umumen tec-didi ahkâm fermanım olduğuna binaen ashabı hayrattan.. Nam sahibil hayır kazai mezbure tabi

(55) oğlanı nam karye topra-ğında vaki mülkiyyet üzre mûta-sarrıf olduğu malumetil hudut arsasını tescili şeri ve teslimül mütevellî birle vakfeyledikte ta-sarruf ve hasıl olan gâllesini Os-mancıkta medfun kutbül arifin Koyun baba kuddise sırrehül aziz zaviyesinde sakin fukara ve der-vişane ayende ve revendeye itamı

taam için tayin ve tevliyetini dahi zaviyei mezburede zaviyedar olanlara tahsis eylediği vakfiyei mamulün bihasında mukayyed ve zaviyedarlık ve tevliyeti mezkûre evlâdiyet ve meşrutiyet üzere sulahadan eşşeyh Hüseyin zide salahahunun üzerinde olmağile bermucibi şartı vakıf ol yerleri tasarruf ve hasıl olan ğallesini zaviyei mezburede dervişane ve ayende ve revendeye itamı taam murad eyledikte aharden dahlolunmak icab etmez iken karyei mezbure sakinlerinden ecanip ve ashabı ağrazdan malumil esami kimesneler hilâfı şeri şerif ve müğayiri şartı vakıf vakfiyei mamulün bihaye muhalif fuzulî müdahale ve zabıt ve tasarrufuna mümanaat ve vakfı şerifin iptaline bais ve badî ve ledeyytteraflı vechi meşruh üzere olduğu şeran sabit ve şartı vakıf üzere zabt ve tasarruf ve mezburların müdahaleleri meni ve defi birle canibi şeriden hücceti şeriye ita olunmuşken müğayiri hücceti şeriye men ve defi olmayup yine tazrirden hali olmadıklarını mezbur şeyh Heseyn ba arzuhal ledeyil inha vel istita hücceti şeriye ve vakfiyei mamulün biha mucibince amel olunup mezburların hilâfı

vakt şeri şerif ve müğayiri hücceti şeriye ve vakfiyei mamulün bihaya mühalif olvechile vaki olan müdahale ve teaddileri meni ve defi olunmak babında emri şerifim sudurini istita etmekle mahallinde şerile rü'yet olunmak babında hüdavendigâri sabık zamanında bin iki yüz dört senesi evaili rebill evvelinde sudur eden emri şerifi ibraz ve tecdidin reca ve niyaz etmekle hilâfına emir yoğise vechi meşruh üzere amel olunmak emrim olmuştur buyurdumki fermanı hümayunum vasıl oldukta bu babda sadır olan emrim üzere amel dahi mukaddema bir defa şerile görölüp faslolunmayan hususları tamam hak ve adil üzere mukayyet ve hücceti şeriye ve vakfiyei mamulün bihaya nazer edüp göresin inha olunduğu üzere vakfı mumâileyh mülkiyet üzere mütasarrıf olduğu arsasını tescill şeri ve teslimül mütevellil birle vakfeyledikte tasarruf ve hasıl olan ğallesini dahleden merkumlara şartetmekle müdahale ederler olmayup filvaki tasarruf ve hasıl olan ğallesini zaviyei mezburede sakın fukara ve dervişane ayende ve revendeye itamı taam için şartı tayin ve tevliyeti dahi zaviyedar olanlara tahsis eylediği

vakfiyel mamulün bihasında mukayyet ve şeyh mumâileyh dahi hala zaviyei mezburun zaviyedarı olup ber mucibi şartı vakıf ol yerleri zabtu tasarruf ve hasıl olan gâllesini zaviyei mezbure dervişanline ve âyende ve revendeye itamı taam eder iken ecanip ve ashabiağrazdan mezburların müğayiri şartı vakıf ol vechile fuzulî müdahale ve zabıt ve tasarrufuna mümanaat ve ledetterafu vechi meşruh üzre olduğu şeran sabit ve tarafı şeriden hüküm ve mezburların müdahalesi meni birle hücceti şeriye ita olunmuşu-ken müğayiri hücceti şeriyeye yine nizağ ve teaddi eyledikleri vaki ise olbabta müktazayi şeri şerif

ve mazmunu müvafıkı şer olan hüccet ve vakfiyel mamulün biha mucibince amel edüp dahi mezburların hilafı şeri şerif ve müğayiri hücceti şeriye ve vakfiyel mamulün bihaye mühalif fuzulî müdahale ve mühalefet ettirmeyüp olvehile zahir olan teaddillerin meni ve defeyleyüp min balt şeri şerife ve vakfiyeye ve hücceti şeriyeye ve emri hümayunu- ma muhalif iş ettirmeyüp hususu mezbur için bir dahi emrim var- malı eylemiyesin şöyle bilesin alameti şerife itimad kılasın tah- riren fi evasıtı şehri şavvalil mü- kerrem sene isna ve işrin ve mi- eteyn ve elf 1222

Be makamı kostantiniyye

() Abdalata köyünden gelen vesikalardan
(2) (واقعة بكاجوق)

No. 251

هو الموافق

غالب الاشهاد مضمونه عدى عرض والمدن مرعيا
اشهادته احره بعلامة مبهودة ولى القبول حرره وانا الفقير حرره حاشى محمد
فاما بن فبكت امضيت امضاء شرعية عماد القاضى بشوقات حمت
مسئولا منى حرره الفقير عطاء الله
عن الاوقات
كما محروسة مرزيفون فى تاريخ

Baralar yaanmıdır

عرض على هذا السفر الشرعى طالعته فوجده
موافقا للشرع القديم وقبلته حرره الفقير
عمد بن عبد الرحمن المصلحى القاضى بالماضية
عقره الى
عرض على الوثيقة المذكورة عندى صحيح حرر
شرعى حرره سيدلر مالى القاضى بن د
بتاحية مجيدوزى وقع التحرير
اول ربيع الاول سنة اربعين
وثمانائة هجرية نبويه
عنى

ما فيه كافيه وسنح خاطرى تحقق ما ثبت مضمونه عندى وانى حكمت
وانا الفقير مصطفى بن حواجه التكوستى الحنفى بصحته الوقفية حرره حسن بن امير الله
الناضى بحرسه قونية النائب املاك عن قبل الشرع
تحريرا فى اوائل محرم الحرام سنة سبع وخمسين وثمانائة

لما تحقق لدى مضمون هذه الوقفية الشريفة
بشهادة اخى لطف الله بن اخى حاصبك
وعلى بن حمزه امضيته ونفذته وانا الفقير
معروف بن طرسون الحالك بجهور وملوا المحروسة

(1) Bu vakfiyenin baş tarafı eskimiş kopmuş olmakla beraber, sol taraf kenarından baş yerleride yanmıştır. Yanık ve yırtık ve okunamayan yerlere nokta konmuştur.

(2) Yırtık yerin arka tarafında baş kenarda böyle yazı vardır.

الحمد لله كاشف ظلام الظلم بنور الشريعة المفيدة ومثبت الأحكام والحكام بالإيمان
 العلية ومظهر الاسلام محمد سيد البرية صلى الله عليه وعلى اما بعد فان الدنيا موطن
 غرور لاموطن سرور ومدار بوادر لادار قرار نعيمها ظل زائل ومقيمها ضيف راحل لذاتها محقة و
 غاياتها متلفة فانما يز من جعلها زاداً للمادة لادخار زاده والواقف حسنة يتجدد فوائدها في حلق البقاء
 والقضاء وطورى الممات والعبوة على ما قال سيد المرسلين وامام المتقين صلوات الله عليه (اذامات ابن آدم
 انقطع عمله الا عن ثلاث علم ينتفع به وولد صالح يدعو له وصدقة جارية) ولما وفق الله تعالى سيده
 المحمد راة نتيجة العلى والسمادات صفيه صفحي حاتون بنت مرحوم ومنفور امور وصدقت السيدة العفيفة المكمرة
 دوات حاتون بنت مرحوم مزيد بك وخلقى الاكابر والاعاظم بولاد بن فوج حسن وشيخ بوكد بن بون
 فتلو وسيدة الغواثين شاء باشا حاتون بنت مرحوم سلامت بك وخلقى الاكابر والاعاظم مراد بك و . . .
 انباى مرحوم منفور حمدي بك دام عزهم وهم حتى علموا ان ما اكمل الانسان فقد افناه وما ليس بقدا بل
 وما تصدق به فقد ابقاه ووقفوا وحسوا وسبلوا وتصدقوا تقربا الى الله تعالى واستقام المرشاهه وهربا من
 عذابه الويل وطلبوا ثوابه الجزيل ماذكروا تصرفهم الى حين صدور هذه الوقفية منهم
 وذلك من اعمال جات حجت عن الافات وحصصهم في هذه العدا
 المذكورة وربيعها لدوات حاتون المذكورة وغنمها المحدثين المكرميين باشا حاتون و
 مراد بك وصروت بك بجعت الارث بحملة حدودها وحقوقها ومراقبتها وتوابها ومراسمتها وارضائها
 واشجارها واثمار الثمرة وغير الثمرة وعبوتها وآبارها وكل حق داخل فيها وخارج عنها على تنهاى الوجوه
 كلها والاسباب بأسرها على سيد المشايخ والمعارفين قطب الاولياء والمساكين سيدي على بن مرحوم
 منفور رجب دده طاب الله ثراه وجعل الجنة ثوابه المتمكن في قرية يكا جوق وفقاً صحيحاً شرعياً وجباً
 صريحاً صريحاً وانما مملداً ومؤيداً لا يباع ولا يوهب ولا يورث ولا يرهن ولا يوجر فوق ثلث
 سنين ولا يورث الى ان يرث الله الارض ومن عليها وهو خير الوارثين ثم الانباء وابناء ابشاهه بطنا بد
 بطن وقرناً بعد قرن واذا انقطع نسله العياذ بالله تصرف من الحكماء من ملك اوقاضى او وال ان يسي
 في تبديله ويقصد الى تحويله ومن سعى في ابطاله وقصد الى اهلاكه فعليه لعنة الله وملائكته ورسله
 وانؤمنين (فمن بدله بعد ما سمعه فانما اغت على الذين يبدلونه ان الله سميع عليم) وقد حكم بصحة
 هذا الوقف ولزومه حاكم من حكام المدا نافذ الحكم جايذا لاسر والدم واشهد على جملة ما يدل
 حظه جماعة من المدول والامناء وذلك حرر وصدر في اوائل محرم الحرام اسنه تسع وعشرين وثمانمائة
 هجرية نبوة المصطفوية (829)

شهود الامضا وبشهادته فيه كله

سعد الله بن عبد المتاح	وانا فقير حمزه ابن محمود الديوان
وحاجي محمود بن حجي عيسى	محمود بن ابراهيم بك
ابراهيم كنجدا بن امامه	
لطيف الله بن محمدى	
حاجي مؤمن بن جلال	

حاجی یوسف بن حاجی احمد
 محمد بن سلیمان شاه
 حسین بن محمد
 اخئی لطف الله بن اخئی حاصبک
 ابراهیم بن حسین النائب بولایت املاک
 حسین فقہ بن حواجه امام اینہ غازی
 مولانا حسن بن اصراہ
 محمد فقہ بن حسن فقہ
 بحشایش بن قتلو شاه
 حسین بن یوسف
 محمود کنجدالمشہور بملای محمود
 حسین بن ابراهیم
 مسمود بن محمود
 محمد بن بالی امام
 یوسف بن بالی امام
 طورسون بن یکیکچہ
 اخئی متینشا بن حواجه عمر
 مولا محمد بن شمس الدین الخطیب
 لما شهدت علی امضائی
 مولانا ادهم بن بکر بک
 ومعلوم بن حسین الجندی
 ومحمد بن یوز بکی
 وایدک فقہ بن سلیمان
 راجد بن محمود الدیوان عسکر امامی بسواس

و محمد بن خليل كنداء بن محمود من قرية حرسان
 وسيد علي اغا بن محي علي من جملة بكال چلي بواقف المذكور في هذا كتاب
 و مراد فقيه بن شاهلو من ديوان تركيك
 و حسن بن طمان ارسلان من قرية جولوس
 و اوغازيش بن قيا من قرية قره بيكار
 و ميرزا بن شيخ احمد البندى من قبل ادمر مد ظله

محمد بن جنيد بك
 محمود بن حاجي علي الطيب
 يعقوب بك النائب بلاديقي من تابع اماسيه
 الحاجي ابراهيم بن الحاج عثمان المشهور بولد طالت الانقري
 وسعد الله جلبي بن عبد الفتاح القاضي ابوب بچوروملو في زمانه
 والخي لطف الله بن سيد محمود
 ومزيد فقيه بن بچشايش لاديني
 واسحق فقيه بن حمزه النائب في املايك من قبل عثمان
 ومحمود كنداء بن مسعود المشهور بعايكي محمودي
 و حمزه بن علي حاجي من قرية ابوك
 ونوردالدين كنداء ابن ابراهيم من قرية ياغداكيني

Abdalataya ait bir vakfiyenia bu kerre ele geçen şahit isimleri olup metni Çorumlu sayı 3, vesika kısmı 13 sıra No.
 sunda neşredilmiştir.

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Sayı : 42

1 II. Teşrin 943

Kuruluşu: Nisan 938

Cumhuriyetin 20 inci Yılında Duyuşlar

Geçip ardımızda bıraktığımız yirmi yıl, ebediyet hiyabanında bir an, fakat imkânlar ikliminde bir - belki birkaç - asırdır.

Yirmi yıldır, öyle öpülesi ellerle idare edildik, öyle tapılası kafalarla yönetildik ki, Poseidon'un sevk ve tahrik ettiği en garazkâr ve amansız dalgalar bile gemimizi yolundan alıkoyamadı ve hiçbir kuvvet, hiçbir zaman buna muvaffak olamıyacaktır.

Tarih; her zaman yüzünü ağartan ve biricik öğüncü olan evlâ-

dını, Türk'ü asla kılıcı elinden düşmüş görmek talisizliğine uğramıyacaktır. Türk olmasaydı, tarih boş bir kaptan fazla mâna ifade eder miydi ?

«Cihan, son Türk bileğini de bir kılıç kabzasında görecektir.» Asırların şanlı destanlarından dokunmuş, asil damarlarımızın şafağından renk almış bayrağımız, hiç bir zilletin gölgesiyle karar-mıyacak.

Her şeyimizi varlığına borçlu olduğumuz ve kanlarımızla sula-

dığımız genç Cumhuriyet; step çınarı gibi, ta derinlere, şuurlara ve vicdanlara kök salmıştır.

Dün kanlariyle bu çınarın toprağını sulıyanlar, bu gün onun gölgesinde rahat; tasasız, endişesiz ve tehlikesiz, siperlerdeki çocuklarının mektuplarını okutuyor, torunlarına geçmişi anlatıyorlar. O gün doğanlar, bu gün sınırlarda bu en aziz emaneti kem gözlerden koruyorlar.

Melteminde barut ve yangın dumanlarına bedel, defne ve başak kokuları esen bu mübarek toprakları, kanlarımızla değil asil terimizle suluyoruz.

İnsanlığını unutmuş ve kana susamış bir cihan ortasında, başımızda defne ve meşe dallarından bir çelenk, yaralı ve muztarip dünyanın yaralarını saracak, dertlerini sağıltacağız. Dünya bir defa daha öğrenecektir ki, düşmanına bir kartal olan Türk, dostuna her zaman anne güvercin şefkati gösterir.

Rivayet kitapları, yalancı cennetler yaratan yalancı peygamberlerin efsaneleriyle doludur. Bu gün öyle bir cennette yaşıyoruz ki, yarının büyük meçhulünden endişemiz kalmamıştır.

Türk yurdu ve Cumhuriyeti eşsiz bir Başbuğun omuzlarında emin ve müsterihtir.

Bu yurdun kurtarıcısı ve Cumhuriyet'in kurucusu ölmez ATA mızı minnet ve şükranla anarken, istiklâlimizin, şerefimizin ve barışın koruyucusu, Büyük Şefimiz, yıllarca gözümüzde ışıık ve gönlümüzde inan olarak yaşasın.

«Ebediyete akıp giden her on senede bu büyük millet bayramını daha büyük şerefle, saadetlerle huzur ve refah içinde» kutlu-lıyalım. Öyle ki, sevinç âvâzelerimiz idraksız ve çığrından çıkmış dünyanın, top sesleriyle sağır kulaklarında çınlasın; onlara insanlık yolunu göstereyin.

ÇORUMLU

Ahiler

IV

Terim ve Törenler

Nazmı TOMBUŞ

— 41 inci sayıdan artan —

olmıyasın. dinini, malini, halini, sakla, bildiğini lâzım kılasın. Nereye varır isen izzetle; hürmetle var, öyle otur, söylersen hikmetle söyle, yoksa kulak ur, hizmete dur, elinle koymadığını alma) diye nasihat eder. Fatihalar, tek-birler okunur; gülbankler çekilir ve bir nâdüşt bu suretle (nim tarik) mertebesine erer, eshabı tarik ara-

sına girer.

Ehli hırfet ve ehli mizan (6) arasından bir şakirdin mahfile kabûl olunması demek olan bu törende her meslek erbabına göre bazı ayrılık ve ilâveler daha varsa da bunların bütün teferruatıyla yazılmasına şimdilik imkân görülememiştir.

ŞAKİRD REVAN ETMEK ŞET BAĞLAMAK TÖRENİ

Bir şakirdin revan olması beli bağlanarak ustat çıkarılması için evvelce bir üstat yanında bin bir gün hizmet etmesi, çile çıkarması soura üstadından ruhsat alması lâzımdır. Bu müsaade alındıktan sonra yukarda tarif edildiği veçhile mahfil açılır. Üstat şakirdini yanına alır. Evvelce nakip tarafından

hazırlanan seccade üzerinde bir halvet yerde iki rikât namaz kılarlar. Şakird; şeyha, üstadına, nakiplere vesair erkânı tarikat ve ihtiyarlara hediyelerini verir. Hediye takdim ettiği kimseler önünde başını eğerek tapu eder. Usulü

(Ş) terazi ve ölçü kullanan esnaf.

veçhile ve merasimi mahsus ile nakip tarafından katlanarak hazırlanmış olan kuşağı üstat nakipten alır. (Dua ve hütbeleri okunur.) Kuşağı eli üzerinde tutarak getirir ortasından öper. Şeyhin secadesi önüne kor. Arka üzeri yürüyerek eşiğe kadar geri gider, nakibin yanında durur. Nakip meclise selâm verir.

(Bu mü'min kardeş siz erenler icazetiyle fülân üstadım hizmetinde durmuş, şeraiti yerine getirmiş, hizmetini hora geçirmiş, üstadının rızasını almıştır. Üstadıda üstatlık ve atalık hakkını yerine getirip bu gün siz azizlerin rızasıyla huzuru şerifinizde ana icazet ve destur vermek ister. Taki helal kishile meşgul ola, üstatların çırağını uyandıra, şeriate, tarikate muhalif amel kılmayup emrinize müti ve münkat ola, bu şeraiti yerine getirmeği kabûl eylemiştir. Bu sadık hakkında ne buyurursuz) der. Mahfil ehli üç kerre tekbir getirirler. (Münasıptır, mübarek olsun) cevabını verirler, selevat getirirler şeyh nasihata başlar.

(Oğul ! can kulağı ile dinle, nefse şeytana uyma, farzı, sünneti terk etme, kimseye kem nazarla bakma, kibir, haset, garaz etme, pahil olma, büyüklere hürmet

küçüklere muhabbet et. Bir elinle kazan bir elinle ihsan et, elinden gelen hayır işle bu şartları kabul ettin mi ?) der. (Kabûl kıldım) cevabı ver. Şeyh elini kaldırıp dua eder. Şakirt sağ el solun üstünde olmak üzere iki elini başının üstünde tutar, ayakta durur. Şeyh (şeriatde üstüvar, tarikatde payidar, hakikatten haberdar hanedanı resûl ile yar, düşmanlariyle ağyar ol. Zehirnü ol. Hamuş ol. Ayıp puş ol) der.

Tekbir getirilir. Kuşak usulü mahsusa ile şakirdin beline bağlanır. Şeyh tekrar, (Oğul ! hak al, hak ver, kimsenin hakkını yeme. yakın bilesinki helale hesap, harama azap vardır. Ana göre dirlik etmek gerektir. Allah kazancına, ömrüne bereket vere) diye nasihat ve dua eder ?

Elleri başında duran meyanbesteye, bağlanan şede (cemii mahfil ve tarikat ehli safa nazar ederler). Meyanbeste, şeyhin nakibin mecmuu eshabın yollu yolunca ellerini öper, musafaha eder. Musafaha tamam olduktan sonra el bağlayıp hizmet yerinde durur. Ana yer gösterirler varıp edeple oturur.

CEFNE VE SOFRA ADABI

Yukarda yazılan törenden sonra meyanbestenin verdiği ziyafet başlar. Nakip, hazır olanlara selâm verir.

(Bir tarikat kardeşi taam pişirmiş. Lâtif, nazif, tayyip, tahir, hakkında ne buyurursuz) der. Taamı ne için eyledin ?

-Revanım ecli için ve Allah için.

Sual ve cevabı teati edilir. (Bizde Allah için yeruz) derler. Nakip sağ dizini ve el arkasını yere kor. (انا فتحنا لك فتحاً مبيناً . . .) hanedanı Muhammet, dergâhı Ali, eksüklük bizden, tamamlık siz erenlerden, Allah dost, zülcelâl, berce-mâl, Tanrı bir Peygamber hak, hu erenler! gülbankini çeker. Dört kapu şelâmın verir. Sufrayı mahfil ehlinin en büyüğünün önünden sermeğe başlar. Mertebesine göre her kesi yerli yerine oturtur. Yemek esnasında (caba) yani lokma sunma merasımı başlar. Nakip sofradaki yemekten bir lokma alarak ilk defa şeyha sunar. Ve şeyh hakkında ne buyurursuz ? diye sorar, mahfil ehli

tekbir getirirler şeyh (Paygamber canına selevat der. hep birden selevat getirirler, şeyh lokmayı nakibin elinden alır, öper. İsmi anarak yanındaki halifeye sunar. Halife, nakibe, nakip başarışa, başarış müfrede bu suretle lokmalar sunarlar. En son [arap ve acem lokması] (7) sunulur. Bu lokmanın yalnız şeyhe; şeyh bulunmazsa derece sırasıyla sofrada bulunan en büyük tarikat e.kânına sunulması kâfidir. Yemek bitiminde şeyh şu gülbangi çeker.

(Nîmeti celil, sofrayı halil, on iki imam, on dört masumu pak azemetullah (عظمة الله) esselâmı aleyküm ey erenler, hakikat kıblesin kâbe görenler, gözüyle görüp eteğiyle örtenler).

Sonra يطعمون الطعامه

(انا فتحنا لك فتحاً مبيناً . . .) ayetini okur.

(Elkudreti lillâh. Elhikmeti lilla. Lâ ilâhe illallah. Muhammed resulullah) (القدرت لله، الحكمة لله، لا اله الا الله، محمد رسول الله) düası okunur sofrâ kaldırılır.

(7) Arap lokması " Hazreti resul „ Acem lokması " sırrıkiyamet „ tir. Fütüvvetname Çorum Millî Kütüphanesi 1/18 No.

HELVA TAKSİMİ VE SÜHBETİ

Helvanın mahfilde pişmesi, tekbir ve tehlil ile şeyhin önüne getirilmesi şarttır. «Cefne» lerde helvadan başka yemekleri herkes istediği kadar yer. Fakat helva mertebelere göre mahfil ehline terazi ile taksim olunur.

Eğer arifane ile cefne yapılmış, helva pişirilmiş ise mahfil ehli mertebelerine göre para verir. Ve helva hisselerini de o nisbette alırlar. Cefne erkân akçası ile yapılmış ise yine mertebeye göre hisse taksim edilir. Arifane de herkes müsavî akça verdiği takdirde

hisseler de müsavî olur. Mertebe- lere göre aşağıdaki veçhile hisse taksim yapılır. Şeyh dört halife, üç nakip, iki buçuk başariş 2. 1/4 müfret iki nim tarik bir akça verirler. Helvadan şeyhe iki halifeye bir buçuk, nakibe 1. 1/4 başariş 1. 1/8, müfrede bir, nim tarika yarım nüğü (8) hisse verilir bu helvadan yakın şehirlerdeki mahfillere hediye gönderilmesi kısmet sahiplerinin de ehil ve ayaline hisse götürmesi usulden- dir.

SUÇLAR VE CEZALAR

Esnaflar arasında; tarikat usul ve adabına ve fütüvvet şeraitine aygırı harekette bulunanların üç gün dükkânı kapatılır. Suçu üzerinde ısrar ederse yakası kesilir, bürüğü alınır, mertebesi tenzil edilir. Kabul etmeyecek olursa ocaktan reddolunur. Eğer suçlu tevbekâr olursa üç gün sonra (taziri hakikat

degneği ile urulduktan sonra makremesini) yani mendilini boğazına takıp mahfil kapusuna yüz sürer ve kurban asar. Meclis yapılır, suçu af edilir. Postuna oturtulur.

(8) Nüğü : yarım okka = 641 gramdır.

Şarkı

Yaşar Nezîhe Bükülmez

*Yadınla harabımı acaba nerdesin ey yar
Görmem yüzünü sevdiğim aylar, seneler var.
Hicrinle kan ağlattı beni talii gaddar.
Görmem yüzünü sevdiğim aylar seneler var.*

*Mehtabo, nucuma bu gece hep seni sordum,
Siz söyleyiniz, sevgili yar nerde diyordum.
Andım o geçen demleri, çok zihnimi yordum.
Görmem yüzünü sevdiğim aylar, seneler var.*

*Herşey seni söyler bana güller, kelebekler;
Yadettirir her yerde seni dürlü çiçekler,
Bir aşıkı mihnetzede halâ seni bekler.
Görmem yüzünü sevdiğim aylar, seneler var.*

Muasir Ahlâkın Men'sei Üzerinde Bir Tetkik

(Sayın Afet Kobak'a)

Kemal ONSUN

— 41 inci sayıdan artan —

toplu halde yaşamak neticesinde bir takım adeller ve örfler vücuda gelir bunlar düşüncelerde esası teşkil ederler nihayet öyle bir zaman gelir ve öyle bir hal olurki, bu örf ve âdetler artık yaşamak için birer zaruri unsur mahiyetini iktisap ederler. İşte bu unsurların mevcudiyeti ve kutsiyeti büyükler tarafından küçüklere talim ve tatbikinde azami derecede itina olunur. Nihayet bu mükadesat onlara emanet olur.

Hayvan cemiyetlerini esas alarak teşekkül etmeye başlayan insan topluluklarında bu suretle husule gelen ahlâk telakkilerinin ilk basit cemiyetlerde tetkik edilmesi mümkün olmamıştır.

Lâkin, bu gün yaşayan iptidai insanların şeraiti hayatiyesi ta ilk

cümudiye devirlerindeki kadar benzernektedirki, bir çok âlimlerin bu kabileler arasında uzun seneler kalarak bunların yaşayış, telâkki ve ahlâk anlamlarını incelemişlerdir. Yapılan tetkik neticesinde «meselâ; alautlar, eskimular, cuk-cularda» ahlâk iki kısma ayrılmıştır:

Birincisi : bilâ kaydü şart riayeti mecburi olan kaidelerdir: adam öldürmemek gibir,

İkincisi : riayeti ihtiyari olan kaidelerdir: kabile efradının hukukuna riayet etmek gibi.. Birinci kaidelere riayet etmemek mücazaatı, diğerine riayet etmemek ise o cemiyetten bir «ayıp» kazanmayı mucip olurdu.

Basit ve ilk zamanlara ait ahlâk telâkkileri nihayet kadim

Yunan devrinde daha mütakâmil bir şekil aldı. Yıldızları bir beşer olarak kabul eden ilyada ile başlayan Yunan telâkkiyatı nihayet tabiatı tetkik ederek insanı anlamak istiyen tabiiyon ve ondan sonrada tabiatı tetkik edilecek çevherin insanın zekâsının erişemiyecği düşüncesiyle ona metafizik bir varlık izafe eden mabadet tabiye düşünce hakim oldu. Sırasıyla bu gün dahi felsefede ve ahlâkiyatta mühim mevki tutan ve fikirleri daima hürmetle yad olunan sofistler, Eflatun, Aristo ve Epikürçiler zuhur etti. Burada bunların felsefi fikirlerini telhis dahi etmeğe makalemizin vüsati müsait değildir. Sadece bunların ahlâk telâk-kilerini bir satırla izah etmeğe çalışacağım.

Sofistlerin, bilhassa bu mektebin banisi protogoranın düşüncesine göre ahlâk; cemiyetin geçirdiği tekâmül devirlerine bağlı olarak kurulan içtimai telâkkilerdir.

Sofist düşünceye karşı Sokrat çıktı ve esas olarak insanın aklını, fazileti aldı, fazilet için de tabii ilimlerden ziyade içtimai ilimleri bilmek lâzım geldiğini ileri sürdü.

Eflatun, Aristonun şakirti

idi fakat düşünüş itibariyle daha ziyade lâdini ve metafizik idi onca; ahlâkın menşei kâinatın kurusundaki esasda idi. Ona göre; kâinatı bir çok adaletsizlikler ve fenalıklar olmasına rağmen iyiliklerinde menşei oradadır çünkü; kâinatın esasında mevcut olmayan bir şeyin dünyada zuhur etmesi imkânsızdır.

Fikir itibariyle daha zengin olan Aristo Sokratla Eflatun düşünceleri arasında eklektik bir fikre sahipti. Buna göre ahlâkın menşei : bizzat insan hayatındadır, insan ise hayatını ancak kâinatı tetkik ve mütalaa ederek anlar. Ahlâk telâkkisinin esası fizik hayatın olaylarındadır. Aristo ahlâkın kuruluşunda en büyük mevkii akla vermiştir.

Rasuonalisteler, bilhassa hops ve Lok üzerinde ve Larofukon ve Nitsche üzerinde büyük tesir yapan Epikür bambaşka bir düşünceye sahipti: Onca, ahlâkın gayesi ve hatta mebdei saadettir. Bunun içinde akla asla yer vermez. İnsanı saadeti aramağa, lezzetleri tahariye sevk eden kuvvet sadece tabiattır der. Epikür zevk ve lezzet mevhumunu sadece cismani zevk olarak kabul etmez ona göre bu kabil zevkler bir hayat için kâfi

değildirler zira bunlar çabuk geçen ve sönen şeylerdir. Halbuki, insanda bir ruh alemleri vardır ki anda hatıralar ve ümitler doludur. Bunlar insana ruhi zevklerin en büyüğünü telkin eder.

Zenon tarafından kurulup Romada senek ve Mark orel tarafında kuvvetlendirilen itoisistler ahlâkın menşeyini Darvin ve Bakon gibi tabiatı aradılar ve ahlâk kaidelerinin nihayet tabiatı idare eden kaidelerden başka bir şey olmadığını ileri sürdüler. Fakat bu mezhebe mensup filozofların bir çoğu ezcümle Çiceron dinî düşüncelere saplanmakta tereddüt etmediler.

Umumiyetle istoik telâkki ahlâkın akla müstenid olmasındadır. Şu ufak izahattan çıkaracağımız netice şudur ki: muhtelif düşünce tarzları ve metodlarıyla nihayet Yunan ahlakiyatı insandaki ahlak telakkisinin menşeyinin tabiat ve akıl olduğu kanaatine varıyor.

Nihayet servet sahiplerinin tahakkumu altında inlemekten usanmış fukara halka ahirette saadet vadeden hıristiyanlık filistin de intişara başlıyor ve Yunanistan, Sicilyadan İtalyaya kadar yayılıyor, Bidayet intişarında diğer dinler gibi haşin bir tanrıya yaran-

mak için korkak hareket etmek değil mülâyim ve hayırhah bir tanrının emirlerini yarine getirmek şeklinde kaideler vaz ederek yalnız hayatı iyilik ve af kaideleri ile tanzim etmeğe ve bir yüzüne tokat vurulduğunda öbürüsünü çevirmeyi telkin eden bu din sonraları papasların elinde hüşunetini azamî dereceye vardırdı ve malum engizisyonları meydana çıkardı. Bu hıristiyanlıkta, kardeşlik müsavat ve adalet prensipleriyle yürüyen ahlâk kaideleri vazetti.

Bir zulmet gibi Avrupaya çöken orta çağ taassup ve zihniyeti her şeyde olduğu gibi ahlak sahasında da ilâhiyatı mebdet itti-haz ve başa aldı. Tabiatı ahlâk kaideleri aramak değil, tabiatı tetkik etmek bile en büyük günah sayıldı. Nihayet bu kızıl taassubun korkunç hareketile yok edilen Yunan ve Roma ilim ve fennî şarktan Avrupaya nakledilmek suretiyle islam ilminin ve felsefesinin sayesinde devri intibah başladı. Avrupanın üzerinden o kalın sis tabakası kalktıktan sonra Beacon, Hugo, Grotius gibi âlimler ahlâkın bizzat insanın tabiatında mevcut olduğunu, binaanaleyh metafizik kuvvetlerden, metafizik menbalar-

dan istiane etmeğe lüzum olmadığını, bizzat tabiatın tetkik edilmesi lüzumuna kani olarak bu yolda eski Yunan fikir ve etikasını ihya ettiler.

Bu ceryanın muarız ve yunan ahlâkıyatını baltalayan Hobbs oldu. Aristo herşeyi insanın kendinde görüyordu ve onun içindirki, İnsan» zoo politik » içtimai varlık» demişti. Halbuki Hobbs tamamen bunun aksi bir fikir ileri sürerek

«Homo homini lupus» insan insanın kurdudur » dedi. ve daha çok ileri giderek insanın cemiyet halinde yaşaması sırf menfaati içindir. Şayet cemimet varsa bunun kuruluş sebebi iyi yaşamak ve hüsnî görmek içindir, Yoksa başkalarını sevmek için degildir. Cemiyetler kurulduktan sonra büyümeğe başlaması kendinden büyük diğer cemiyetlerin onu yok etmesine mani olmak için yani sadece korkuya müstenittir. diyordu. bu düşünceleri ile cemiyeti Rousseau gibi bir içtimai mukaveleye istinat ettiriyor demek oluyordu. ve ahlâkın menşei de onca içtimai mukavele ve binnetice insan ihtiraslarının susturulmasıdır. Hülâsa edecek olursak: Hobbs'a göre ahlâk: Hodgâmlık endişesinden doğmadır.

Hobbs'ın bu şiddetli fikirleri-

ne adetâ ahlâk ilminin birçok prensiplerini vazeden Spinoza sadece ahlâkı tabiatın haricinde aramak nokdasıtan iştirak eder. Spinoza, Ahlâkı akli beşerin hiçbir tazyik neticesi olmadan kurdugunu kabul ve tamamen ladinî eudemonipue fikirlerini izah ederek : «Harici bir sebep fikriyi taşıyan meserrete muhabbet, yine harici bir sebep fikriyi taşıyan eleme de nefret.. » diyerek ahlâkın esaslarını kurmağa çalışıyor.

Bundan sonra Spinoza'nın muasırı ve usulde Dekart'ın muakıplerinden Lok bütün 18 nci asır ahlakıyatına müessir olacak düsturlar vaz ve bunlarıda » Hükûmet hakkında mütalaa» adlı eserinde gayet ilmî nüfuzlu bir surette şerh ve izah etmiştir. Lok'a göre: Ahlâk, tabiatla mevcut degildir, hiçbir tabii insiyak yokturki beşeriyetçe tereddüdsüz kabul olunsun. Bütün insanlığa bilâ tereddüd kaideler vaz ve kabul ettiren kuvvet, cemiyetti. diyor. ve ahlâkı riyazî ilimler gibi müsbet ve riyazi düsturlarla ifade olunacak kadar mevcut kabul ederek ahlâkın temel taşın «Adalet» mefhumuna istinat ettiriyor.

Buraya kadar kısaca saydığımız İngiliz filozoflarının ahlâkıyat

üzerindeki tesirlerinden başka Fransada bilhassa inkılabı hazırlayan mütefekkiller, ezcümle volter, Monteskyo, Didero ve Ruso büyük tesirler icra ettiler. ezcümle bunlardan Ruso, Kontra sosyalı ile cemiyetin kuruluşunun iradı olduğunu ve cemiyet bir kerre kurulduktan sonaa onun içinde yaşayan fertlerin bir takım kaidelere zarurî olarak bağlı kaldıklarını ve esasen riayete de mecbur olduklarını anlattı. Bununla bir kerre Cemiyetin İnsan iradesi ile kuruluşunda İnsanın Cemiyet yaratması ve onda bii takım kaideler vaz etmesi demek oluyorki, her şeyin ve bütün Cemiyet hayatı ve kaidelerin menşei İnsan iradesinin olduğunu kabul etmekte. Bununla beraber Cemiyete verilen büyük ehemmiyet de yukarıdan beri izaha çalıştığımız Filozofların bilhassa Yunan mütefekkeri Epikür'ün fikirlerinin nihayet tekrarından ibaret kalıyordu.

İnkılâbın mübeşşirleri ahlâkın evel emirde adâlet ve hürriyet prensibleri üzerine kurulduğunda müttefik idile. Bunların her biri ayrı ayrı yollarla ve muhtelif ifadelerle maksatta birleşiyorlardı: Buda, iyi bir Cemiyetin, iyi tanzim

edilmiş bir idarenin ahlâk ve İnsan yaşayışında büyük tesiri olduğu ve nihayet tek bir ifade ile; adâlet ve hürriyet ! İşte bu parola Fransız inkılâbını hazırlarken cihan efkârında büyük bir değişme yaptı: Bu değişme, devlet bünyesinde ve hatta cemiyet telâkkisindeki azim tesirleri bütün kalpleri huşu ile önünde eğiyordu. Vaktaki inkılâp vücut buldu ve bunun neticesi olarak da dünyada büyük muharebeler ve ölümler serisi birer tablo halinde canlandı derhal düşüncelerde de bir durgunluk ve istikamette bir değişme meydana getirdi: Bu değişme, tabiatı bırakarak metafiziğe daha ziyade yaklaşmak idi. İşte inkılâptan sonra doğan felsefe ve etika l..

Yeni çağlardaki düşüncelerin en kuvvetlisini Alman felsefesinde görüyoruz. Başta Kant olmak üzere Fthte, Şellink, Hegel birer abide gibi fikir hayatında yükseliyorlar.

Kantın ve Hegelin düşüncelerinden yukarıda bir münasebetle bahsetmiştim. Burada ancak Fthte ve Schleyrmach'ın metafizigi evci balâsına çıktığını ve eski Yunan felsefesine bağlı kaldığını, fazla olarak bizzatihi ahlâkın kendisinden de bir çok şeyler istediklerini işaret etmekle iktifa edeceğim.

(Çorumlu Maniler)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

1205

İşim oldu ahuzar
Anarmola beni yar
Ne güzül konuklarsız
Sizde yar kokusu var

1209

Kaya dibinde durdum
Bir çift güverçin vurdum
Gençliğime pek yazık
Derdinden verem oldum

1206

İbrik koydum pınara
Doldu geldi kenara
Altun yüzük yolladım
Belgüzardır o yâre

1210

Kaya başı kibritlik
Aşkından oldum iplik
Yine aklıma düştü
Kafeste duran keklik

1207

Kavak başı bir tutam
Altun atam gül tutam
O yar benim olursa
Altmış bir oruç tutam

1211

Kayaların yılanı
Gel dolanı dolanı
Ettim kabca döşegi
Yat bölteni bölteni

1208 (1)

Kale kaleye krrşı
Kalenin içi çarşı
Bir domureuk gül olsam
Açılsam yâre karşı

1212

Kayalardan kalkta gel
Yılan olda akta gel
Benim çok ikbalim yok
Dört yanına bakta gel

(1) 529 nolunun başka türlü

1213

Kayalardan kayarım
ufak para sayarım
Köylü beni everin
Kızınızı severim

1214

Karşıdan giden atlı
Altında kilim katlı
Anam babam sağ olsun
Hepisinden yâr tatlı

1215 (1)

Karanfilim ek beni
Has bahçana dik beni
Eğer meyve vermezsem
Kazma alda sök beni

1216 (2)

Kanafilim taburda
Selâmet var saburda
İkimiz bir ölelim
Çift yatalım kabirde

1217

Kalenin burcu benim
Dil bilmez gürcü benim
Ak memenin üstünde
Salinen inci benim

- (1) 509 nолunun başka türlüсü
(2) 520 nолunun başka türlüсü

1218

Kekliğim taştа gezer
Ağzında şeker ezer
Benim yarım pek titiz
Herkesten hile sezer

1219

Kekliğim boz dağanlı
Topuğu dizi kanlı
Ölürüm kapunuzda
Ederim sizi kanlı

1220

Kamış kamışe benzer
kamış gümüşe benzer
Şu Harzadın (1) kızları
Kısır çebişe benzer

1221

Kaya dibi karımış
Yel vurmışta erimiş
Yedi türlü meyveden
En tatlısı yarımış

1222

Lâleli der hu beni
Al koynuna ko beni
Başmağın kefen eyle
Göz yaşile yu beni

- (1) Zarzat: Meedözü kazasına
bağlı bir köydür.

1223

Mani defterin açtım
Gene (2) kaydım taşdım
Ayrılık şerbetini
Yâr doldurdu ben içtim

1224

Manimiz bitmemişti
Postamız gitmemişti
Daha çok yazacaktık
Vaktimiz yetmemişti

1225 (3)

Maniciyim manici
Eteğim dolu inci
Anam babam verirse
Varıcıyım Varıcı

1226

Maşa maşaya benzer
Köşe köşeye benzer
Yenile bir yar sevdim
Billor şişeye benzer

1227

Nideyim yar nideyim
Meşveretler edeyim
Yer bilmem göği bilmem
Ben nereye gideyim

(2) Yine demektir.

(3) Bu mâni: 676 nolunun başka
türüsüdür.

1228

Neler var
Geçti ülfet neler var
Demeki ben güzelim
Şu cihanda neler var
Söyletme beni yarım
Derunumda neler var

1229

Nazlı yarlar naz eder
Nazı geçer naz eder
Vakti geçmiş nazlılar
Neyleyeyim nazeder

1230

Oğlan adın irecep
Günümü buldun gelecek
Aramızda engelin
İkisi bir ölecek

1231

Pneceresi perdeli
Çiçek açtı zerdeli
Kınamayın komşular
Bu yıl başım sevdâlı

1232

Parmağında dar möhür
Etme sevdiğim kahir
Sensiz içtiğim sular
Oluyor bana zehir

1233

Suya indi tavşanlar
Yine oldu akşamlar
O benim nazlı yarım
Nerelerde akşamlar

1234

Sabah oldu ısıyor
Bülbüller ötüşüyor
Ötme bülbülüm ötme
Ciğerim tutuşuyor

1235

Sarı yazmalı yârim
Gönül ezmeli yârim
Sen orada ben burda
Nasıl gezmeli yârim

1236

Sinide baklavayım
Gümüşten oklavayım
Yârim bize gelirse
Sinemde saklayayım

2237

Şu giden üçe benzer
Yüklenmiş göçe benzer
Önde giden yâr benim
Kalanı koça benzer

1238

Tekkenin ardı bırçak
Tırpan getirin biçek
Ben yarimi bilirim
Orta boylu mor çiçek

1239

Teneşir tahtın idi
Mumları yaktın idi
Ne deyimde ağlayım
Ölecek vaktin idi

1240

Yarım kanefil satar
Oh ne güzel söz atar
Ben yatakta yatamam
Tikendir bana batar

1241

Yunaklıkta iki taş
Biri kuru biri yaş
Bizi yarden ayıran
İki dinli bir kallas

1242

Yâre yine
Yâr açtı yâre gine
Dost melhem etmeyince
Başlarınız zâre gine

1243

Yare söylen
Yaremi yare söylen
Dost melhem etmez ise
Ölürüm yare söylen

1244

Yüreğime
Dert indi yüreğime
Dost melhem etmeyince
faydetmez yüreğime

Çorum İlinde yetişen Alim ve Şairler :

Kara Müftü

İhsan Sabuncuğlu

((Kara müftü demekle meşhur Elhac Abdulkadir efendi bin elhac Mehmet efendi ruhiçin elfatiha Sene 1201))

ÇORUMLU' nun 1 Nisan 940 tarih ve 21 sayılı nushasında fotoğrafı neşredilmiş ve daha evel sayı 10 sahife 292 de işaretlenmiş olan bu Kitâbe, Çorumda Ulu-mezarda kuzay taraf kapu ile Mezbaha arasındaki bölgede, mermer taşlı, yuvarlak başlı durumu ile bir başkalık gösteren mezar taşındadır. Bu taş Deli Müftü namile memleketimizde tearüf etmiş ve 1327 R. de ölmüş olan Ahmet Feyzi tarafından yaptırılmıştır. Bittabi bu Kitabedeki vasıf ve tarih de Mumailey'hir (1) tesbiti bulunmuştur.

Kara Müftü oğulları diye Çorumda mevcut ailenin yaşlılarından toplanan rivayete göre

(Emirler yahut Emir Ahmetler) diye anılmış bir ailenin çocuğu bulunmuş olan Abdulkadir, genç yaşında iken babasının ölümü ile öksüz kalmış ve yerli dokuma iş ve sanatlarının süyğün olduğu o zamanlar, boyunculuk sanatile iştiğal eden diğer iki büyük kardeşinin çalışmalarına iştrakt etmiyerek Anasından, Gögüslük tabir edilir ziynet Altununu harçlık olmak üzere alup okumak emelile İstanbula gitmiş ve orada zamanın icabettirdiği tahsilini ikmal ile Çorum Müftülüğünü alarak avdet etmiş ve benzinin esmer olması hasebile (Kara Müftü) diye anılmış ve kırk sene kadar Çorumda Müftülük yapmıştır.

(Tezkiretül Makamat) isimli Çorum Millî Kütüphanesinde 136/942 numarada kayıtlı ve Çorumda

1 Ahmet Feyzi: Leblebici oğullarından Hacıali Arif efendinin oğludur. 1255 de doğmuştur. Osmanlı müellifleri isimli malum cserde sahife 250 de (Ahmet Feyzi efendi fazıl bir zat olup Çprumludur. Memleketi Müftisi iken 1327 tarihinde irtihal etti deniyor ve yedi adet eserinin isimleri sayılıyor)

Ahmet Feyzi merhumum 1315 de şahsi teşebbüsü ile tesis etmiş olduğu Feyziyye isimli Kütüphanesinde 6112 adet Kütübü Nefise var idiği 1318 senesine ait resmî salnamede kayıtlıdır.

medfun bazı maruf şahsiyetleri icmalen bildiren 1201 tabı tarihli risalede Kara Müftü rahmetullahı Aleyhin ismi şerifinin Abdulkadir olduğu, Ecilleyi Nakşibendiye hülefasından bulunduğu, kırk sene Müftülük ettiği ve Veleliye Risalesi üzerine Şerh telif eylediği yazılıdır.

Çorum Adliye binasında eski evrak mahzenlerinde saklı iken Maarife devredilerek Ankaraya giden eski Mahkemei Şer'îye sicillerinden birinde bahsettiğimiz Müftülük rivayetini teyid eder başka bir kayıt (2) görülmüştür ki : Dürri zade Mustafa efendinin 1175 H. de başlayan ikinci Şeyhülislamlığı zamanında verilmiş olan bu menşure göre Kara Müftü'nün 1176 H. de Çorum Müftülüğüne tekraren tayin olduğu anlaşılmaktadır. Menşur şöyledir:

(İzzet maab, Sabıka Çorum Muftisi Esseyid elhaç Abdulkadir Efendi.badessalam inha olunurki Beldei mezkûrede halen Müftü olan Eşşeyh Mehmet efendinin ademi ehliyeti ve senin mukaddema mahcuriyetin hilafı inha ile olduğu arz ve mahzar ile inha ve yine mezuniyetin istida olunmağla mez-

bur Eşşeyh Mehmet hacir ve yerine kema filevvel iftaya sana izin verilmiştir. Gerekir ki ledelistifta eshahi akvali eimmei Hanefiyye aleyhim rahmetü rabbülberiyye ile ifta edüp kütübü mutebereden nakli sarih ve imzalarında Çorumda Müftü olduğunu tasrih eyliyesin vassalam fi evasiticemazilahir lisene sitte ve sebine ve mie ve elf 1176)

Kara Müftüye ait birde fetva ele geçirilmiştir. (3) Bunda şu mahlas ve imza mevcuttur: Elmüfti Esseyid Elhakir Elhaç Abdulkadir Be Çorum)

Bu fetvanın münderecatı (Zeyit sibhatinde yeri arzı miri ve kürümü mülk olan bağının sagir oğlu Amre hibe ve iylan ve işhad ettikten sonra zeyd düyunu terekesinden ezyet olduğu haldefevt olsa zeydin dayinleri bağı mezburu kısmeti guremaya idhal ederiz demeğe kadir olurlar mı elcevap olmazlar)

2—3 Bahse mevzu olan menşur ve fetva Kütüphane memuru E. Ectekin tarafından bulunmuş ve bana verilmiştir.

Kara Müftünün metrukâtında bir çok kitaplarının Mumaileyh Ahmet Feyzi târafından Üçtutlar mahallesi Emir Ahmet semtinde ki Hamam yakınında (Feyziye Kütüphanesi) kârgir olarak yaptırılıp kurulduğu sırada oraya nakledilmiş ve medreselerin kapatılmasında bu güzel kütüphane binasında yıktırılması hasebile diğer kitaplarla birlikte Millî Kütüphaneye intikal ettiği malum bulunmuştur.

Kara Müftünün ne gibi telifleri olduğu hakkında tam bilgi ed-

nemedik. Ancak Millî Kütüphanede 2309 / 37 numarada (Kadiriyye) ismile kayıtlı yazma bir risale vardır. Adâba taallük ettiği anlaşılan ve arabca yazılı bulunan 73 sahifelik bu risalenin baş sahifesinde (Saçaklı zadenin Velediye isimli arabca risalesinin (4) Çorumda şerhi bulunmadığından Kadiriyye ismini vererek bir şerh yaptığını yazan müellif ismini (Esseyidi Abdulkadir bin Esseyidi elhac Mehemmedil Çorumi) diye kaydediyor ve sonundada şu beyitler yazılı bulunuyor

Dila Alem fena ender fenadır
Eser kalmaz ise senden cihanda
Çu bildim yok bu çarhın hic sebatı
Pes ettim bu risale şerhine say
Gidersem ben huzuru esdikadan

Derunhem serapa pür anâdır
Yakınbil cümleten küllü hebadır
Su üstünde kurulmuş bir binadır
Garaz ehli ilimden bir düadır
Bu şerhim anlarımla aşınadır

(4) Velediye Risalesi yazma olarak Millî Kütüphanemizde 2310/38 numarada mevcuttur. Müellifi Saçaklı zadenin Gazi Ayıntab da medfun bulunduğu şimdiki Çorum Muftüsü M. Ergun tarafından haber verilmektedir.

Cönklerden Derlemeler :

(Koç Köroğlu)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

Kaçan bir Mecliste olsa bir deccal
Ol Meclisin halkı perişan olur
Orta yerde bir Kahraman törese
Donanır o Meclis ürişan olur

Sağsak Bülbül olsa yakışmaz Güle
Kaçan bir Eskici Bezirgân olâ
Bir züğürdün eli beş para göre
Mühür bende deyü Süleyman olur

Viranei bekler divane bıçar
Serçenin gönlünden Şahinlik geçer
Muhanet gavğayı görünce kaçar
Gider tenhalarda kahraman olur

Koçköroğlu derki korkmazam mertten
Tilki der Arslanı kaldırsam yurddan
Bir Keçi selâmet kurtulsa Kurttan
Bakar buynuzuna Gergedan olur

Varsağı

Yine yardan ayrı düştüm
 Ağlama gözüm inleme gönlüm
 Eğlen bir zaman
 Ya bu derde nedir çare
 Ağlama gözüm inleme gönlüm
 Eğlen bir zaman

Bu bir dertli çeken bilir
 Çekmeyen anı ne bilir
 Çekeyünü elden ne gelür
 Ağlama gözüm inleme gönlüm
 Eğlen bir zaman

Beni getürdün ilimden
 Sunalar uçtu gölümünden
 Beni koyma yar dilinden
 Ağlama gözüm inleme gönlüm
 Eğlen bir zaman

(Halk Şairlerinden Niyazi adlı bir Şairin Kuşlar Destanı)

Seyredüp kuşların gördüm ahvalın
Herbiri bir türlü söylerler lisan
Tanrı kudretinden vermiş dilleri
Anların dilinden bilemez İnsan

Her biri Tanrının ismini okur
Dinle imdi Bülbül gör nice şakır
Kırlangıç sanasın kitapdan okur
Güzel keklik güzel öter her zaman

Çil keklik özenir her denide söze
Baygış öğüt verir her günde bize
Ala kise yekta hep kamu söze
Tutu adam gibi söyleyor eycan

Tavusta Cennetten çıktıda ağlar
Papağan coşupta su gibi çağlar
Kumru öttüğünde inliyor sağlar
Üğü derviş gibi hu çeker her ân

Serçecikler eyler ancak zikrini
Tongurlak yeyüben söyler şükrünü
Çimbek eyler her dem anın zikrini
İshak kuşu zikretmede pehlüvân

Çam delen virdini ağaçta eder
Karga tesbihini havada çeker
Sağsak durmayuben ne diller döker
Çaylak der virt edüp sonra av avlan

Doğan ismullaha etmiş itibar
 Şahin tesbih ile olmuş bahtiyar
 Atmaca virdeder seksen bir hezâa
 Kara kuş zikrile hem sahip kıran

Kerkesin zikreder daima dill
 Akbaba virdeyle bükülür beli
 Kuzgun virdeyleyüp geziyor ill
 Kartal zikreyleyüp uçuyor heman

Leylekler zikredüp gezer illeri
 Toy zikriyle bekler yüce belleri
 Turna zikriyle geçti gölleri
 Kazın dili virden kalmaz bir zaman

Güverçin zikreyler insanı sever
 İbibik virdeyle tüğmenin eğer
 Kara bakal virdile rızkını arar
 Öveyik dervîştir coşar der cihan

Hopan virdle dağları yurt eylemiş
 Sığircıklar birkül zikreylemiş
 Arı kuşu gökte rızkın beklemiş
 Gökce karga zikreder sevinir insan

Cekcek zikrile bekler deliği
 Balıkçıl zikrile gözler balığı
 Ördek virdile alır şoluğu
 Angit virdle geçer çayları heman

Sarı gebe virdile ağaçta öter
 Seyfi zikreyleyüp ellerde gider
 Sunğur virdedüp keskince öter
 Anka zikrile oldu kuşlara sultan

«Niyazi» seyredüp bunları gördü
 Her birinden dürlü ibretler aldı
 Tanrının zikrine gönlünü verdi
 Gelin zikredelim biz dahi rahman

(Diğer Hayvanlar Destanı) (1)

Seyredüp gördüm hayvanat halin
 Cümlesinden nefi olur insane
 Bizlere müsahhar eylemiş Mevlâm
 Şükredelüm daim ulu yezdâne

Gör imdi deveyi nice oturur
 Ağır ağır yüklerini göiürür
 Gidenleri maksuduna yetürür
 Beyte gider ve hem şahi sultana

(1) Bu destan noksan olduğnn
 dan kime ait olduğu bilinmiyor
 sada bir biri peşinden yazıldığına
 bakılırsa bunun dahi Niyazının
 olması ihtimall vardır.

Koşu kömüştünün (2) çoktur kuvveti
Anları koşanlar görmez kiletli
Bu da bize Hakkın büyük nimeti
Yarattı bunları verdi İnsane

Dişisinin çoktur südü kaymağı
İfrat ile çıkar anların yağı
Hane sahibinin yüzünün ağı
Yedirirler andan gelen mihmane

Öküzün hassası çabucak gider
Sahibinin cümle işleri biter
Tosunları olan tacire satar
Bazısını verir anın kurbane

İnekleri yazılara giderler
Sütlerinden sarı yağlar süzerler
Yemeyüpde bu yağları niderler
Yemek için gelmiştirür cihane

Keçi nimet değildir desene
Kılından çul çuval yapup sersene
Koyunun yoğurdun her dem yesene
Peynirinde yeyüp şükret Hannane

Atların üstüne Gaziler biner
Ana binüp cümle maksuda irer
Katır çok dayanır her işe girer
Karışınca yolda yörür kervane

*
* *

(2) Camus ve Mandaya Çorum
da Kömüş derler. Buna bakılır
sa bu şairin Çorumlu olduğu an
laşıyor.

(Mecnun adlı bir Şairin Koşması -)

Dilber gül vermeğe girem bu bağa
Ben seni değişmem yüz güle dilber
Zülfün ucu dokunursa buçağa
Lebler bala döner yüz güle dilber

Kul olayım gonca nihal gül yüze
Bilirim sevmezsin bari gül yüze
Bu gün bağa girmiş düzmüş gül yüze
Gör ne şüle verir yüz güle dilber

Bakışın kıyamet kaldırma gözün
Bağrım kebab oldu daldırma gözün
Bana hışmeyleyüp döndürme yüzün
Öyle bak yüzüme yüz güle dilber

Ne incidir ne sadeftir ne mine
Ne meclistir ne sakıdır ne mene
Mecnunun gözünden akan demine
Belki rahme gele yüz güle dilber

*
* *

(1) Bu koşma Sabit Leblebiciye
ait kitabın kenarından yazılmıştır.

Çorumun eski yemek ve Mutbahları

II

Nazmı TOMBUŞ

YEMEKLER

Çorum yemeklerinden söz açılınca, seksen beş kat yufkadan yapılan ve benzeri pek az bnlunna Çorumun meşhur (Has baklava) sı ile hakikaten isminin müsamması olan (Balbaşı) pekmezini anmadan geçmek doğru olmaz. Has baklavanın özelliği, seksen beş kat olmasına rağmen alt, üst kattaki ynfkaların kızarmaksızın hatta penpeleşmeksizin kâğıt gibi bembeyaz pişirile bilmesindedirki, bu parlak rengin temini, baklavanın hususî saçlar, gayet hafif hararet neşreden küllü kor ateşleri arasında sürekli bir dikkat ve itina ile pişirilmesine mütevakkıftır. Diğer bir hususiyetide muayyen miktardaki şekerle sekiz, dokuz santim kalınlığındaki yufka tabakalarının tamamen ve müsavî surette tatlandırılması, şekerin ona göre nufuzunu temin ederek hiç bir tarafının ne kuru

kalmasına, nede fazla ıslanarak hamur olmasına meydan verilmesi, baklavanın ağızda zahmetsizce dağılıvermesi keyfiyetidir. Bu nefaset ve kıvamı temin etmek doğrusu (her benim diyen), varlık iddia eden ev kadınının kârî değildir. Ancak eski gün gürmüş ünlü hatunların veya onlardan uzun müddet terbiye alanların başara bileceği çok önemli mutbah işlerinden birisidir.

(Balbaşı) na gelince, bazı özel usullarla pişirilen şıraların, küre (1) başlarında genç kız ve gelinlerin (Keklik burnu) rengindeki kınalı el ve parmaklarile Keklik ötüşü (kık-kubak.. kikkubak... kikkubak.... kikkubak) ahenkleri arasında çarpılarak beyazlandırılması, süzme bal renk ve kıvamına getirilmesi, sevmeye ve görülmeye değer eski yaşayış zevklarının ayrı bir örneğidir. (Küre başı) alemlerinin tarif ve tasviri ise ayrıca bir konudur.

(1) Pekmez pişirilen husşî şekildeki ocaklara (Küre) derler .

Bu enfes tatlının Çoruma mahsus munhasır olduğunu söylemekle çok yerinde bir hakikat belirtilmiş olur . (2)

Çorum ve kazalarında da, civar vilâyetlerde olduğu gibi mayalı ekmek yemek itiyadı yoktur. Evlerde ara sıra yapılan Mayalı, yağlı ve cevizli ekmekler çörek çerez nevinden olarak kullanılır. Bu ihtiyaç evlerde tandırda pişirilen mayasız yufka ekmeğiyle temin edilir. Yufkalar « Kes » denilen kalın saman alevi ile en az 15 günlük ihtiyacı karşılayacak kadar pişirilir. Kurutulan bu yufkalar üst üste istif edilerek, muhafaza olunur. Her gün lüzumu kadar ayrılır. Gayet hafif su serpilerek yumuşatılır, sofraya getirilir. Bu ekmekler icabında çorbadegilse de daha az sulu yemeklerde kaşık yerinde kullanılabilir. Fakat bu işe evelden alışkın olmak gerektir. Bu konu ile ilgili birde (çarık burnu) (3) fıkrası vardır.

FIKRA

Mayalı somun ekmeği yemek itiyadında olan bir kimse ile yufka

ekmeğine alışkın Anadolu'lu birisi arkadaş olmuşlar, yemek yiyorlarmış, ekmekleri yetişecek kadar yufka, yemekleri ise az miktarda fasulyadan ibaretmiş, somuncu ekmeği ayrıca ağzına almış, fasulyada kaşıkla yemeğe başlamış,

Anadolu'lu yook arkadaş demiş kaşıkla yemek olmaz. Sonra yemek biter ekmek artar . Şunu benim gibi ekmekle yede birbirine denk gelsin.

Doğru söze ne denir, Somuncu pek iyi demiş, arkadaşına bakmış ekmek lokmasının ucunu kıvrırmış, sahana daldırmış, daldırmış ama, yemekden ne bir damla su, nede bir dane alamamış, yalnız ekmeği ıslatmakla kalmış, Anadolu'lu ise ekmek parçasının ucunu kıvrırmış güzel bir « Sunak » yapmış (4) her hamlede sahandan kaşık kadar fasulya keldırmağa başlamış, somuncu bakmış olacak gibi değil;

Yook arkadaş demiş kaşıkla yemek yok ama çarık burnu yapmakta yok demiş.

(2) Bir hıyilî zahmet ve emekle meydana gelen bu tatlıların fazla miktarda içtihsel ve sıtışa çıkarılması mümkün olmadığından her tarafa yayılması ve tanınması kabil olamamıştır.

(3) Çarık burnu; yufka lokmasının parmaklar i'trafına gelen kısmı bükülüp kıvrılarak kıgık gibi sunak yapılır ki bu kıvrıntı hakikaten çarık burnuna benzer,

(4) Sunak (sunmak maşarından) dır.

ÇORBALAR

Halk arasında umumiyetle çorbaya « Aş » denilir. Eskiden sabahları çay içmek adeti yoktu. Kuşluk zamanı Aş, Peynir, Pekmez, Kıyma, Sucuk, Bastırma ve sâire gibi kuvvetli gıdalarla kahvaltı yapılırdı.

AŞ ÇEŞİTLERİ

1 — Helle aş; (5) yağla kavulmuş undan yapılır.

2 — Bulgur aş; Çorbadan az pilavdan çok sulu olarak bulgurdan yapılır.

3 — Dügül aş; Çok ince çekilmiş bulgurdan yapılır.

4 — Toyğa aş; Katıktan yani yağsız yoğurttan yapılır.

5 — Sütü aş; Yarmaya (6) süt karıştırılarak yapılır.

6 — Yoğurtlu aş; Yoğurt karıştırılarak yarmadan yapılır.

7 — Çatal aş; Mercimek ve yarma karıştırılarak yapılır.

8 — Tutmaç aş; Mercimek crişte, sarımsaklı yoğurt karıştırılarak yapılır ki bunun Fatih zamanında yapılan saray yemeklerinden olduğu 848 tarihli saray mutbahı masraf defterindeki kayıtlardan anlaşılmaktadır. Vakıf برای دوتاچ (mâst berayı tutmaç) پاشایان عن بدو

pâşâyân an yedi o) kaydi notunda Refik bey merhum bir nevi « Pekmez tatlısı » diye izahat vermişse de yemekte yoğurt bulunmasına göre bunun tatlı nevinden olmadığına hüküm edilebilir. (7)

9 — Tatar aş; muska biçiminde içi kıymalı hamur aşına sarımsaklı yağ katılarak yapılır.

HAMUR İŞLERİ

10 — Manti; Bu yemek teFatihi zamanından beri malûm olan eski Türk yemeklerindendir. Sözü geçen (Mutbahi âmire) (8) masraf defterinde ماست برای مانتی پاشایان عن بدو (mâst herâyı mantı pâşâyâa an yedi o) kaydine tesadûf edilmektedir.

Manti, kuru, sulu kısımlarına ayrılır.

Kuru mantı; kalınca açılmış hamur, daire şeklinde kesilir, içine kıyma konur. Altı kulaklı olarak bükülür. Masafa dizilir. Susuz olarak iki tarafı kızartılır. Üstüne sarımsaklı yoğurt ekilir. Sulu mantı; açılmış hamur kare şeklinde kesilir. Hamur parçalarının içine kıyma konur. Dört kulaklı olarak bükülür. Masafa dizilir, et suyu ve ya yağlı su ile pişirilir, üstüne sarımsaklı yoğurt ekilir. Kuru

(5) Çorba kıvamından daha koyu halde su ile karıştırılmış una helle derler.

(6) Kendüme, çorbalık, aşûralı gibi çeşitli adlarla anılan, dövülerek kabuğu soyulan ve yarılmış buğdaya Çorumda yarma derler.

mantının iki tarafını kızartmak için masaftaki dizileri bozmaksızın çevirmek oldukça el uzluğu ister bir iştir.

11 — Cızlak; Helle halindeki mayalı hamuru kızgın, yağlı bir saç üzerine dökülerek pişirilir.

12 — Mayalı; Tava ve saç mayalı diye ikiye ayrılır.

Tava mayalı; Tavada kızdırılan yağın içinde, açılmış yuvarlak hamur parçaları kızartılarak yapılır.

Saç mayalı; Katıca yoğrulmuş kalın, yuvarlak hamur parçaları kızgın saç üzerinde pişirilerek yapılır. Buna bazı yerlerde « Baz-lambaç » da derler.

13 — Katmer; Yağlı yoğrulmuş hamurlar, mayalıdan daha inçe olarak açılır, yuvarlak olarak kesilir. Bu parçanın üzerine soğanla kaynamış kıyma veya peynir konularak tekrar üstüne bir kat daha açılmış hamur yapıştırılır. Ve tavada kızdırılmış bol yağ içinde kızartılır ki bir nevi börek demektir.

14 — Kızartma; Yufka ekmeği su ile ıslatılır, içine kıyma serpilir. Dört köşe katlanır. Bol yağ içinde

iki tarafı kızartılır.

15 — Kömbe; (9) Mayasız hamur ya kızgın bir taş üzerine yapıştırılır veya kızgın küle kömülerek pişirilir. Bilhassa değirmenlerde yapılanı meşhurdur ki ekseriya tuzsuz pişirilir.

16 — Pezi ; Yufka ekmeği pişirilirken, daha küçük kıtada yapılan sıcak yufkânın üstüne tereyağı sürülür. Buna yağlı ekmek de derler. (Kocabaş) denilen şeker pancarının büyük cinsinin yapraklarına da (Pezi) derler. Bundan da ayrıca şebze yemeği yapılır. Fatih zamanı mutbah masraf defterinde bunun da ismi « Pâzi » diye geçmektedir.

17 — Yanık ; Yine yufka ekmeği pişirilirken yapılır. Yufka hamurunun içine kıyma veya peynir veyahut ıspanak konularak saç üzerinde pişirilir. Basit şekilde yağsız bir nevi börektir.

18 — Oğmaç ; ıslatılmış yufka kızartılmış yağ içine parça, parça doğranır, bir veya birkaç yumurta ilâvesile karıştırılarak pişirilir. Buna Hışmerim de derler.

(7) Tarihi Osmani encümeni mecmuası 49, 62çüz, Fatih devrine ait vesikalar mekalesi Ahmet Refik S. 30., 39' 40, 48, 48

(8) Aynı eser Si 28, 36, 39, 41

(9) Gömmeden galat olsa gerektiği.

Tarihte bir güneş

Macide Ataman

Kadirkan Ormanlarından Demirkapı dolaylarına kadar geniş bir ülkeye sahip olan Göktürk Hakanları buyruklarını dört bucakta yürütüyor ; Dünyanın anılır taçlı başlarına baş eğdirip, diz çöktürüyorlardı. Fakat bir zamen geldiki Hakanlar öz göreneklerini bırakıp el âdetlerine ; Ulus büyüklerini hiçe oayıp yabancı uzmanlara uymağa başladılar ve işte bu günden sonra Göktürklerin geniş ülkesinde bulutlar birikmeğe ve bu bulutlar yayılıp bütün ülkeyi sarmağa başladı. Ve bir gün bütün ülke düşman eline geçti. Bir çok uluslar kılıç altında can verdi . Türklük bitti denildi.

Çinliler kılıç artığı Türkleri de toplayıp Çine yerleştirdiler. Amaçları Türkleri Çinileştirmek, nice yüz yıllar kendilerini bunaltan ulustan böylece kurtulmaktı. Türklerin bu tutsaklığı elli yıl sürdü . 630 / 681

Bu elli yıl içinde kalkan Türk başları ezildi, Açılan gözlere toprak doldu . Fakat Türklerin kanı değişmedi . Kan yine Kadirkan ormanlarından Demirkapı dolaylarına kadar geniş bir ülkeye sahip, buyruğunu dört bucakta yürütüp dünyanın anılır taçlı başlarına baş eğdiren, diz öprürenlerin kanı idi . Çinlilerin dayanılmaz cefalarına Türk can verdi fakat aman dilemedi. Çinliler binlerce kahraman Türk başını ibret taşlarında kokuşturdular. Lâkin anası, atası kahraman olan bir millette kahramanlara son olurmu ?

İşte bir kahraman daha. Kutlu Han (Elteriş Han)

27 kişi ile dağa çıktı. Çine meydan okudu . « Tutsaklarına bile ortak gözile bakan bu büyük ulus tutsak edilirmi ? Atamın Kurt başlı bayrağını açıyorum. Bu bayrağın altında atamın insanlık türesi yaşayacaktır. Haydi tutsak Türk-

Çorum Haberleri

İHTİFAL TÖRENİ

Büyük Atatürkün ölümünün beşinci yıl dönümü günü olan 10 / 11 / 943 günü evimiz salonunda ihtifal töreni yapılmıştır. Törende Vali, Parti başkanı ve bütün memurlar Parti, Belediye ve müesseseler hazır bulunmuştur. İhtiram sükûtundan sonra Murat Bombacı tarafından Atatürkün hayeti izah edilmiş ve Atatürkün anısına saygı ile çelenk konmuştur.

ACI BİR GAİP

Evimiz Köycülük şubesi üyelerinden Çorum Doğum evi Baş Hekimi Çocuk mütehassısı Doktor Vasfı Toker 17 / 11 / 943 çarşamba günü daha pek genç yaşta hayata göz yummuştur. Sevgili ve değerli Doktorumuzun cenazesi büyük törenle ve bütün Çorum halkının göz yaşları arasında toprağa gömüldü. Evimizin bütün mensuplarına baş sağlığı dileriz.

ler amâcımız Göktürk ülkesi, ileri..» diye haykırdı. 27 yiğit birdenbire 70 oldular. Savaşa tutuştular. Yalnız bağırlı yiğitler savaşta arslan kesildiler, düşmanlar kırıldı, bunlar arttı. Sayıları beş bin olunca Kutluhan han ilân edildi.

Türkler bir sel oldu, dört buca-

ğa cöştü. Ana yurt kurtuldu. Türkleri tutsak eden Çinliler Türklerden aman dilediler. Taçları başlarında kalsın diye baş verdiler. Göktürk Hakanlığı güneş oldu. Dünyanın taçlı başları gelip baş eğdiler, dize gelip diz öptüler.

Osmanıcıkta Koyunbaba zaviyesine ait Vesikalar

No. 552

Kutvetil kuzatı ve hükkâm maddenil fazlı vel kelâm Mevlana Osmanıcık Kadısı zide fazluhu tevkî'i hümayun vasıl olucak malum ola ki tahtı âli bahtı Osmani üzere cülusu hümayun mütemeyyen makrunum olup umumen tecdidi ahkâm ve berat fermanım olmağın Osmanıcık kasasında medfun kutbül Evliya Koyun baba kuttise sırrahül aziz zaviyesinin zaviyedar ve vakfının evladiyet ve meşrutiyet üzere mütevellisi olan sulahâdan kutvetissülehâiselikin eşşeyh Hüseyin zide salahuhu rikâbi hümayunuma gelüp zaviyei mezbure vakfının defterde mukayyet karyelerinden kazai mezbure tabi Ovacık suyu karyesinin mümtaz ve muayyen hududu dahilinde kadimden uşûr ve resmi zaviyei mezbure vakfı tarfından ahiz ve kabz oluna gelen malumül hüdut yerlerin uşûr ve resminde aherin ka-

tan alâka ve medhali olmayup bir veçhile dahli taaruz olunmak icap etmez iken erbabı timardan ve müteğallibeden nam sipahi zühur ve ol yerlerin mutasarrıf olduğum Timarın karyesinden nam karyenin arazisindendir uşûr ve resmin ben alurun deyu hilâfı kanun ve muğayiri kadim fuzuli müdahale ve bundan aktem murafaai şer'i şerif olduklarında ol yerler karyei Ovacık suyu mezburenin arazısından ve uşûr ve resmi kadimden zaviyei mezbure vakfı tarafından ahzu kabz oluna geldiği Osmanıcık kasabasında sakin ulema ve suleha ve eim me ve hutebâ ve müsin ve ihtiyar ve sair bigaraz kimesnelerin huzuru şeride şehadetleri ve yedinde mevcut iki kıta huccec ve bir kıta ilâm ve üç kıta sair senedatı şer'iye muciblerince şer'an sabit ve canibi vakıftan kadimisi üzere zabıt ve uşûr ve resmî zaviyei mez-

bur vakfı tarafından ahzı kabz ve bi vechin muarazadan men'i birle canibi şeriden huccet şeriye ita ve ol hucceti şeriyenin balâsına murafaa ve muarazadan men'i birle dört defa imza dahi olunmuşuken sipahii mezbur bir dürlü mücap ve mündefi olmayup mücerret taziz için hilâfı kanun ve muğayiri kadim ve senedatı şer'iyeye muhalif ol veçlile fuzulî müdahale ve teğallüben uşûr mahsulâtını ahzedüp gadretmekle yedinde olan ferman mucibince kanun üzre amel olunup ol yerler kadîmisi üzre zaviyei mezbur vakfı tarafından zabıt ve uşûr ve resmi ahzu kabız ettirilip sipahii mezkûri hilâfı kanun ve muğayiri kadim ve senedatı şer'iyeye muhalif bir dürlü dahli taaruz ettirmeyüp men'i ve def'i çözülmek babında inayet istida ve divanı hümayun kaleminden kanunu ledel süal uşûr ve resmi nizağ olunan yerlere dahleden sipahının mutasarrıf olduğu Timari karyesinin mümtaz ve muayyen hududu dahilinde kadimden uşûr ve resmi Timari tarafından ahz ve kabzoluna gelen yerlerden olmayup filhakika zaviyei mezbure vakfından defterde mukayyet karyelerinden zikrolunan Ovacık suyu karyesinin mümtaz ve muayyen hududu da-

hilinde kadimden uşûr ve resmi zaviyei mezbure vakfı tarafından ahzu kabız oluna gelen yerlerden iken sipahi mezbur ol yerler için Timarim karyesi arazısından dır deyu kadime muğayir fuzulî müdahale eyledüğü vaki ise men'i ve def'i ve ol yerlerin uşûr ve resmi ve zaviyei mezkûre vakfı tarafından ahzı kabız ettirmek muvafıkı kanundur deyu tahrir olmağile muktazayı kanun üzre amel olunmak babında pederi valâ güherim cennet mekân firdevsaşıyan merhum ve mağfiret nişan Sultan Abdulhamit han aleyhil rahmeti vel gufran zamanında bin ikiyüz senesi evahiri cemaziyel ahirinde emri şerif verildiği inha ve mukaddem sudûr eden emri münifi mezkûrun tecdidin reca etmekle havalei emri şerif yoğise mukaddema sâdır olan emri alî mucibinee amel olunmak emrim olmuştur buyurdumki fermanı şerifim vusul buldukta bu babda mukaddema ve halâ sâdır olan emri âlî mucibince amel dahi hususu mezburi mahalli nizağ üzerinde husama muvacehesinde tamam hak üzre tekayyüt ve huccei şer'iyeye ve ilâm ve senedatı saire sine nazar ve süddei saadetinden ihraç olunmuş mü-

hürlü sahih sureti defteri ceddi hakani talep edüp göresin münazaun fîha olan mahalle dahleden sipahi mezburun marizzikir karyesinin mümtaz ve muayyen hududu dahilinde kadimden uşûr ve resmi Timari tarafındau alına gelen yerlerden olmayup filvaki zaviyei mezbure vakfının defterde mukayyet karyelerinden salifizzikir Ovacık suyu karyesinin mümtaz ve muayyen hududu dahilinde kadimden uşûr ve resmi zaviyei mezbure vakfı tarafından ahzû kabız oluna gelen yerlerden iken sipahii mezkûr hilafı kanun ve kadime muğayir ol vechile fuzuli müdahale ve teğallüben zabıt ve uşûr mahsulâtın ahzedüp ğadre tasaddi ve ledetterafu bervechi muharrer canibi şeriden huccei şeriye veril-

mişiken muğayiri huccei şeriye ol vechile fuzuli müdahale eylediği vaki ise men'i ve def'i ve kadimisi üzre zaviyei mezbure vakfı tarafından zabıt ve uşûr ve resmin ahzû kabız ettirüp sipahii mezburi hilafı kanun ve muğayiri senedatı şeriye ahzû taaruz ettirmesin ve dahlolunan zaviyei mezbure vakfı tarafına ait mahsuldau şimdiye değin fuzuli nesnesin almış ise badessübut hükmedüp tamamen tahsil ve aliverüp min baît fuzuli kadime ve emrû hümayunuma muhalif kimesneye iş ettirmeyüp hususu mezbur için bir dahi emrim varmalı eylemiyesin şöyle bilesin alameti şerife itimat kılasın tahriren fi evahiri şehri şavval sene isna ve işrin ve mieteyn ve elf 1222

Bi Makami Kostantiniye

No. 553

Ma fihi minel muarazantı ve meni
vakaa indi namikahu ileyhi azze
sanihi Esseyyit Mehmet Sait elmev
lel hilâfe bi kazai Osmancık gu.

fire lehu

MÜHÜR

Mehmet

Sait

1230

Sebebi tahriri kitap... budurki
Medinei Osmancıkta medfun
kutbül arifin Şeyhül vasılın meadeni
keramet menbar vilâyet Koyun
baba kuddise sirrihül azizin tek-
yesinde post nişin olan Şeyh Mus-
tafa dede meclisi şer'a gelüp şöy-
le dava ve takriri kelâm eder ki
tekyei mezbur muzafatından (كجك)
nam karyede vakıf mezraanın
üzerine selefimiz merhumu mağfur
Şeyh Huseyin dede tekyei mez-
burda sakın fukara ve ebnaı se-
bilin taamiyelerine meşrut olarak
(Kuru Gevrek) nam kimesneye
yevmiye ve ücretile malumetil
hudut ve indel ciran on iki adem
amel eder bi kıta bağ gars ve
ihya ettirüp külliye dahl ve ta-

aruz icap etmez iken (سجكان)
karyesi sakınlerinden Mustafa be-
şe bin Hasan beşe dahli taaruz
eder şerile süal keffi yedine ten-
bih olunmak matlubumdur dedikte
gabbessüal ve akıbil inkâr merhum
Şeyh Mustafa dededen davasına
mutabık beyyine talep olundukta
ahrarı ricali uduli müsliminden
(كجك) nam karye sakınlerinden
Ahmet bin kürt Ahmet ve değir-
menci Alinin torunu Kocur İsmail
naman kimesneler li eclişsehide
Meclisi şer'a hâzıran olup ledeyil
istishad filhakika mukaddem post
nişin olan merhum Şeyh Hüseyin
dede bağı mahdudül mezkûrû
(Kuru Gevrek) nam kimesneye
ücret ile gars ve ihya ettirdi tek-
yei mezburun fukarasına ve ebnaı

sebilin taamiyelerine gallesini
meşrut kıldı lillah şahidiz ve şa-
hadet dahi ederiz deyu her birer-
leri edayı şهادeti şer'iye eyledik-
lerinden şهادetleri hayyizi ka-
bulde kılınup ber mucibi şهادe-
tihima ve fetevayı şerifi mezbur
Mustafa beşe muarazadan men'i
ve defolunup bağı mahdudü mez-

buru gallesi ve ekli tekeyi mez-
burun fukarasını ve ebnai sebile
meşrut olarak zabtı temlik için
merkum Şeyh Mustafa dedenin
yedine işbu vesika ketip ve imlâ
ve ita olundu ve aktihacatta ihticac
oluna hürrirehu fil yevmissabi min
şehri recep lisene selâsin ve mie-
teyn ve elf 1230

ŞÜHUDÜHAL

Damadzade Serdar Seyyit Mustafa ağa
Halil efendi zade Seyyit Mehmet ağa
Ramazan zade seyyit Ahmet ağa
Hacı osman oğlu seyyit Mehmet ağa
Fahrül müderisin kerim zade Mehmet ef
Amil zade Hüseyin efendi
Gök göz oğlu Mehmet bey
Eçe meçe zade İbrahim ağa
Medrese oğlu Mustafa beşe
Batman oğlu Mehmet
Hacı hafız Mehmet Emin efendi
Kâtibi mahkeme ve gayrühüm

Abdalata Zaviyesine Ait Diğeri Bir Vakfiye (1)

No. 254

ثبت مضمون عندي وأنا الفقير
لطف الله القاضي بقره حصار تمرلو

ثبت مضمون عندي وأنا الفقير اليه تعالى
عبد الوهاب القاضي بمدينة جوروملو

عرض على هذا الكتاب وقبلته وارفضيته
وأنا الفقير إلى الله الغني الباري على بن يوسف
العبادي القاضي في العسكر المنصور عني عنها

ثبت مضمون عندي وامضيه ونقدته
وأنا الفقير شيخ حسن القاضي بحروسه توقات
في سنة اربع و خمسين وثمانمائة

عرض على هذا الكتاب ولما طاعته وجدته موافقاً
للشرع القديم والنهج المستقيم فقبلته ثم امضيه
وأنا الفقير محمد القاضي بحروسه اماسيه

الحمد لله رب العالمين وهذه حجة شرعية ووثيقة
برغبته ناطقة بذكر ما اشترى شيخ الاهد العابد . . . الورع سيد محمد بن شيخ المكرم . . ابن الشيخ

(1) Bu vakfiye aslından istinsah edilmiştir Baş tarafı yırtık olduğundan kadı tasdikleri
evvelce kopya edilmiş olan diğeri bir nushadan alınıp yazılmıştır. Güye tahribatına tesadüf
edüp okunamayan kelimelerin yerine nokta konmuştur.

رجب بن أمير المكرم محمد بن داود ابن . . أمير الكبير شيخ باشا ابن أمير موسى ابن أمير الكبير
 عمر بك بن كرك اغا ابن أمير تقاجر ابن أمير الكبير . . . كان حقه ومملكه صدور
 هذه المباينة . . وذلك ربع السابع من قريته المسمى ضجبار من ديوان دولت من اعمال چان
 جه الله من الاقات بجميع الحدود الحد الاول الطريق العام ينتهي الى طارواوزى والحد الثاني مناشارقراكي
 ينتهي الى قريته فاضل والحد الثالث وادى كوك ينتهي الى بصى يوك ينتهي الى وادي جده والحد الرابع
 قريه حاجلر ينتهي الى طريق العام بجملة حدودها وحقوقها وجبالها ونلالها وعيونها وانهارها واشجارها
 مشمرة وغير مشمرة ومزارعها ومراعها ومواطنها ومسكنها وبكل حق داخل فيها وخارج عنها و
 ينسب اليها ذكر اولم يذكر . . وعلى مايتناهى الوجوه والاسباب بشن قدره مبلغه خمسة ماء درهم
 من الدراهم افضيه الرايحة المسكوكه العثمانية والصوف المربع النصف من ذلك تأكيد لبيان الاصل وتحقيقاً له
 ماتين وخمس درهم من النقد المذكور الموصوف المنعوت شراً صحيحاً شرعياً وبيعاً صحيحاً مرعياً مرضياً جامعاً
 لشرائط الصحة حالياً عن موجبة البطلان والماند مشتملاً على ايجاب شرعى وقبول مرضى بعد التامة المصححة
 وقد حصل له سهم التقابض في الشمن والشمن تماماً كاملاً عن محاسن القبول فيه بالابدال على الاقوال عن
 تراضى و تشار و ضمان الذرك على من يوجب الشرع ووضع الطاحون الطرايه كلها المشهوره بطاحون عمر
 والطاحون المذكور في القرية المذكور فلما . . . المذكورين بجملة ما ينسب بها حكم المسجل اعلاه بصحة
 للمتابعه ويكون الملك للمشتري سري المذكور من فله ان يتصرف في الربع المعين بصرف المالك المطلق كيف شاء
 واراد من غير مانع ومعارض ومعارض وتنازع ومدافع وجرى ذلك فلما توقف الواقف مقدم داود بن
 شيخ باشا على حديث النبوى انه قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (اذا مات ابن ادم انقطع عمله الا نك
 صدقة جارية وعلم ينتفع به وولد صالح يدعو له) وقف وحبس وتصدق في حال كمال عقله بتصرفاته الشرعية
 من القولية والفعلية طوعاً و رعباً لاحولاً و رهبة بل حسبة الله و طلباً لثوابه الكريم وهرباً من عقابه الاليم
 (يوم لا ينفع مال ولا بنون الا من اتى الله بقلب سليم) ربع من قريه صنجان المذكور بجملة حدودها وحقوقها
 على زاوية المرحوم شيخ ابدال آنا وجعات التولية شيخ الزاهد العابد سيد محمد بن شيخ مرحوم رجب نسلا
 بعد نسل وشرطت ان يتصرف الفله اولاً لامراتها فما فضل عنها الى الفقراء و المساكين وقفاً صحيحاً شرعياً
 وجبناً صحيحاً مرعياً فلا يباع ولا يوهب ولا يورث الى ان يرث الله الارضى ومن عليها وهو خير الوارثين
 (فمن بدله بعدما سمعه فانما ثمنه على الدين يبطلونه) ومن سى في ابطال هذا الوقف فعليه لعنة الله والملائكة
 والناس اجمعين وجرى ذلك وحرر في نصف رمضان من شهر ربيع في سنة اربعين وثمانمائة 840

يشهد بما فيه كله

ششهد على الامضاء كله

الياس ابن يعقوب مصطفى بن قراقان سيدى صالح بن ابوالوفاء الكاتب في مجلس الشرع بمدينة چوروملو
 طور حسن ابن بكيجي سليمان بن قرا احمد حسن فقيه النائب في مجلس الشرع بمدينة چوروملو

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Sayı : 43

11. Kânun 943

Kuruluşu: Nisan 938

Acı kaybın yıl dönümü

Türkçe Öğretmeni
Bahri Miyak

10 İkinci teşrin 1938 Bu gün, geniş ve lekesez Türklük semasında bir husûfun kara tarihidir. Bu gün, tekmil insanlığın enğin sevgisini bağrına sığdırmış o yüreğin durduğu, damarlada geniş insanlık ideâlini dolaştıran o nabzın sustuğu, yanar dağlâr kaynağı o başın soğuduğu kara günün kara yıl dönümüdür.

Geçen beş yıl, acılarımızın şiddetini dindirecek yerde daha elimleştirdi, daha derinleştirdi. Gelecek asırlar, ruh acılarımızı adalı sancılar derecesinde hissedilir hale sokacaktır.

Onun ölümüyle yandığımız ilk an, milletçe kaibimize saplanan hançer, yılların akışıyle, burgulanarak daha derinlere işliyecek, ve bu acı, eski bir muharibin göksünde saplanmış kalmış kurşun parçası gibi bedenimizin, ruhumuzun bir parçası haline gelecektir. Bu acı gönlümüzde burkuldukça içlerinde semaları aksettiren o göksel gözleri, güneşin ışıklarından çekilmiş tellerle örtülü o başı ve en kalın zühlarla kaplı gönüllere bile kolayca işleyen o radyomlu bakışı taptaze ve dipdiri içimizde hissetmekteyiz.

طورمش بن یکیجه، پر حسن بن طورمش الجمل، طورمش بن الحاج قبا پاشا طاب ثراه

محمد بن حسن الفقه حسن بن حوجه بك علی بن مظفر بن محمد البروانی غفر لهم

پر حسن بن اسماعیل اسکندر بن صافی بحشایش ققه بن ادریس دانشمند

بحشایش بن سقر کرم الدین بن حوجه **شیخ پاشا انصوی**

سلیمان بن قتلوبك ایدین بن حوجه سعید بن بالی الحاکم

منتشا بن مادکشاء ایدین بن کرم الدین

علی ققه بن سلیمان یوسف بن طورمش یوسف بن بدرالدین { شهادت به عذری و قات

کجکین بن الوبک التنوژی جنید بن بایزید احمد بن مهی { حرره عبدالرحمن المصلحی القاضی

بایزید بن قبا

پر حسن بن طورمش

احمد بن عمر الفقه ابوقادی

Kayıplarımız, nabızlarımızın damarlarımızda dolaştırdığı hayat mayii kadar, onun eşsiz hatıralarıyla da çarpacaktır .

Türk tarihi onunla en yüksek irtifaa çıkmıştı; Şimdi onun aydınlattığı izden giden en büyüğümüz, bu yükseklik rekorunu yine onun ilham ve hatıralarından hız alarak kırmaktadır .

Bu gün, o, ardımızda kalmış şerefli bir mazi, ilham ettiği ülküyle önümüzde koşan ışıklı bir hal — hatta daha fazla birşey —

bir istikbaldir . Şöyle düşünmek ve söylemek mümkündür .

« *Ondan geliyoruz ve ona koşuyoruz* »

“O bir güneştir, bizler yıldızlar... Onun yaktığı nurla ışılandık . Ufulünden sonrada onun nurile parlıyoruz.

Eşsiz inkılâplar mihrakı (Atatürk) gönüllerimizde hüriyet ve ve istiklâl ateşini yakan büyük promete ! Milletın sana ölmez bir minnetle bağlıdır.

Çorumda Oğuz Boyları

Neşet Köse oğlu

Sayın dostum Hüseyin Namık Orkun' nun Oguzlara dair yazdığı, darin araştırmalara dayanan değerli eseri o tarihe kadar yazılan makalelerle bir iki kitabın en önde gelenidir. Bu kitap Oguzlara dair yapılacak her araştırmada ilk ışığı verecek ve yazılan her yazı bunu tamamlayacaktır.

Çorumda Oğuz boylarının yerleştiği bölgeleri ve köyleri tesbit ederken bu kitabı ihmal etmemize imkân yoktu. Okurlarımız arasında bu yazıda adı geçen Oğuz boyları hakkında umumî bakımdan izahat almak isteyenler olursa bu kitaba baş vurmalıdırlar.

Çorum'da Oğuz yayılışı konusu üzerinde incelemelere başlamazdan evvel Oğuz Han ile oğulları ve bunlara bağlı olan boylar hakkında esas bilgiyi vermeği okurlarımıza kolaylık olsun diye faydalı bulduk.

Oğuzların kabile teşkilâtı Oğuz destanında açıkca görülüyor.

Bu efsanede şu malumat vardır.

Oğuzhan, kendi namına bir hükûmet kurmuştu, sağlığında altı oğlunu ava gönderdi, avda oğullarının üçü bir altın yay, diğer üçüde bir altın ok buldular. Oğuzhan, oğullarını, bulduklarına göre ikiye ayırdı. Üç kardeşlerin büyüklerine Bozok, küçüklerine de Üçok adını takdı. Bu altı çocuğun adları şunlar idi.

- 1 — Deniz han
- 2 — Dağ han
- 3 — Gök han
- 4 — Yıldızhan
- 5 — Ay han
- 6 — Günhan

Oğuz öldükten sonra yerine Güuhan geçti, veziri olan Irkılhaca kabile teşkilâtını genişletti, Oğuzhanın altı oğlundan her birinin dört çocuğu oldu. Hepsi 24 olan bu çocukların adı ile 24 kabile kurulmuş oldu. Bunlara Oğuz boyları denilmektedir. İsimleri de

aşağıda yazılıdır.

Denizhan'ın oğulları

Kınık

Yıva

Büğdüz

İğdir

Dağhan'ın oğulları

Urakır

Eymür

Alayundlu

Salur

Gökhan'ın oğulları

Peçenek

Çepni

Çavdur

Bayındır

Yıldızha'nın oğulları

Çarukluğ

Kargın

Beydili

Avşar

Ayhan'ın oğulları

Yıparlı

Töker

Doturga

Yazgır

Günhan'ın oğulları

Kara evli

Alka evli

Bayat

Kayı

Bu ikili teşkilatta Osmanlılarda (1) Selçukilerde (2), Göktürklerde (3), Hiyoğ-nu'larda (4) raslanmaktadır.

Oğuzlarda birde 24 lü teşkilât vardır. Selçuknameelerde, Oğuzlar 24 boyun çerileridir, Oğuz'un 24 boyu, tabirleri vardır. (5) Fatih kanunnamesinde « Yörük rüesâsının 24 kişiden ibaret » olduğunu görmekteyiz . Karaman Devletinin 24 veziri bulunurdu. (5) Oğuz'un 24 lük teşkilâtına alt daha bir çok vesikalar vardır. (6) Fakat burada incelemek istediğimiz nokta bu 24 oğuz boyunun Çorum bölgesinde yayılışını göstermek olduğundan neşredilmiş olan bu vesikalar üzerinde

(1) Rumeli beylerbeyi. Anadolu beylerbeyi

(2) Sağkol, Solkol beyleri vardı. Sağkol, Bayat ve Kayı beyine, Solkol da Bayındır ve Çavundur beyine verilmişti .

(3) Burada da şark. garp Hıdivleri vardı .

(4) Hükümdar maiyetinde bulunan iki büyük Kumandan memleketi idare ederlerdi . Bunların biri şark diğeri garp kumandanı idi .

(5) Oğuzlara ait S . 16 . H. N. Orkun .

(6) Bu mevzu üzerinde daha fazla malumat almak isteyenler Hüseyin Namık Orkun'un (Oğuzlara dair) adlı eserine baş vurabilirler .

durmağı mevzuumuza uygun bulmadık .

Çorumda Oğuz'un 24 boyundan 22 sinin adı ya köy veya mevki adı olarak bu günde yaşamaktadır . Bu isimlerin bir kısmı yalnız yerlerine gidilmek suretile, bir kısmı da 800 veya 900 yıl önceki vesikalarda bulunarak bu

gün bulundukları yerlere gidilmek ve incelemek suretile teyit edilerek tesbit edilmiştir .

Oğuz boylarından en çok bu bölgede köy ve yer adı bırakanlar Bayat, Eymir, Kargın, Yapar, Çavundur boylarıdır . Bu iş için hazırladığımız cetveli okurlarımıza sunuyoruz .

Adı	Cinsi	Kadın	Erkek	Toplam
Büğdüz (7)	Köy	390	364	754
Büğet (8)	»	340	308	648
Bayındır (9)	»	171	145	316
Bayındır ovası (10)	Mevki			
Bayat (11)	Köy	74	76	150
Bayat gediği (11)	Mevki			
Bayat mezarı (12)	»			

(7) Çoruma bağlı bir köydür. Abdalata denilen köyün cenubundadır.

(8) Çorum'un şarkı şimalisinde sıklık buğazının batısındadır . Bu buğazın adı da eskidir . Bu buğazın Türkler eline geçtiği ilk andan itibaren bu ad yerleşmiştir .

(9) Bu köy Mecidözü kazasına bağlı bir köydür . Çorum vilâyeti dahilinde çok az olan bayındır izlerinden biridir .

(842—1438) tarihli Mehmet paşa vakfiyesinde bayındır divanına bağlı şu köyler ve mevkiler yazılıdır.

Bergi	Köyü	Kara bürçek	Köyü
Yenice	»	Sondul	»
Karınbayat	»	Çaytagaçar	mevki
Kuyumcu	»	Dikenlik	»

Bayındır, divanının merkezi olduğuna göre buraya bağlı olan köylerin de aynı aşirete bağlı oldukları söylenebilir .

(10) Çorum'un Kuyumcu köyünde bir mevki adıdır .

(11) Çorum'un şimalinde Yeni köyün yanında bir dağ gediğidir, köy de Çarum'a bağlıdır.

(12) Bayat köyü etrafında bir mevki adıdır . Çorum merkez kazasına bağlıdır .

Bayatlı oğlu	(13)	Sülâle			
Bayat kırı	(14)	Mevki			
Bayat çayı	(15)	Çay			
Bayat pınarı	(16)	Pınak			
Tepe bayat	(17)	Köy	226	218	444
Bayat su kavsıdı	(18)	Mevki			
Karın bayat	(17)	»			
Beydili	(18)	Köy	173	164	337
Beydili	(19)	»	215	199	414
Becek	(20)	Mevki			
Alayundlu	(21)	»			
Afşar	(22)	»			

(13) Çorum merkezinde bir sülâle adıdır .

(14) Bayat köyüne yakın bir mevki adıdır .

(15) Bunlarda birer mevki adıdır.

(16) İskilib'e bağlı bir köy adıdır.

(17) 756 - 1355 tarihli Keçi hatun vakfiyesinde adı geçer.

(18) Çorum merkez kazasına bağlı bir köydür.

(19) İskilib kazasına bağlı Belveren köyüne yakın başka bir köy olup mahalle halinde idare edilmektedir.

Birinci Beydili köyünün adı (756 - 1355) ve (834 - 1430) tarihli iki Çöplü bey vakfiyesinde ve (1005 - 1596) tarihli mahkeme sicillerinde adı geçer. Buna nazaran eskilik derecesinin tesbiti mümkündür. Beydili hakkında bilgilerini derinleştirmek isteyenler varsa Çorumlu dergisinin 12 inci sayısındaki Gazi Beydili adlı yazımıza bakabilirler.

(20) Gerçi Çorum havalisinde Becenek'lere ait bir köy izi yoksada Elvan çelebi köyünde bir ören yeri vardır ki adına Becek derler, bu isim üzerinde durulmağa değer.

(21) Çorum merkez kazasına bağlı olan Çatak ile Şeyh Hamza köyleri arasındaki arazi parçasına Alayundlu dedikleri gibi Ayas köyü dağlarında Alayund yaylası adlı bir yer olduğu köylü tarafından söylenmektedir. (683 - 1281) tarihli Melike hatun ve Arif çelebi vakfiyelerinde Hüyük divanına bağlı köy olarak adı geçer. Hüyük bu gün Etilere ait kazı yapılan köydür. Yukarda adını yazdığımız yayla çok muhtemeldir ki vakfiyede adı geçen yer olsun.

Afşar divanı	(22)	»			
Eymir	(23)	Köy	277	253	530
Eymir	(24)	»	214	200	414
Eymir çayı	(25)	Mevki			
Eymir halife	(26)	Mahalle			
Eymir çiftliği	(27)	Mevki			
Eymir sırtı	(28)	»			
Eymir	(29)	»			
Dodurga	(30)	Köy	581	623	1254
Döker	(31)	Mevki			

(22) Osmancık'ta kızılırmak sahilinde ve Kargı karşısında hem bir köy ve hem de bir dağ adı vardır. v Çorum merkezinde birde « Afşar oğlu diye âile yaşamaktadır.

Birde (851 - 1447) tarihli Hamdi bey vakfiyesinde o zaman Kara hisar Temürlü kazasına bağlı olup bu gün Alaca ve bir kaç yüz yıl öncede Hüseyinabad adı ile anılan kazada Afşar divanı adlı bir bölge vardır ki bu gün bir mevki adı halinde yaşamaktadır.

Çorum'un başka yerlerinde bu aşiretin izlerine tesadüf edilememiştir.

(23) Sungurlu kazasında bağlı bir köy adıdır. İstatistik Umum Müdürlüğünün 1937 de çıkardığı Çorum sayım Bürosunda yanlış olarak imirli tarzında yazılmıştır.

(24) Çorum merkez kazasına bağlı bir köy adıdır. ve Eymir gölünde meşhurdur.

(25) Alaca kazasının cenubunda Döl deresi altındadır.

(26) Çorum'da bir mahalle adıdır.

(27) Osmancıkta bir mevki adıdır.

(28) Çorum'un Misler Ovacığı adlı köyünde bir mevki adıdır.

(29) Çorum'a bağlı Ovacık köyünde bir mevki adıdır.

(30) Osmancık'a bağlı bir köydür. (842 - 1438) tarihli Mehmetpaşa vakfiyesine göre bu köy büyük bir divan merkezi idi.

(31) Çorumda bu adda bir köy yoktur. Yalnız (842 - 1438) tarihli Osmancıklı Mehmet paşa vakfiyesine göre Sazsıva divanına bağlı köyleri sayarken Çorum'a bağlı olup bu gün hala yaşayan köylerle beraber köy olarak Döker adı da geçer. Bu divanda bağlı köylerin adları şunlardır.

Bölücek	köyü	Kılıçlı	köyü
Eymir	»	Karavar	»
Döker	»	Çeltikçi	»
Çakal	»	Muradlı	»
Ali paşa	»	Gerdel	Mezrea
Karımış	»		

Çarukluğ	(32)	»			
Çavundur	(33)	Göl			
Çepni	(34)	Mahalle			
Çetmi	(35)	Köy	104	90	194
Çepni deresi	(35)	Dere			

(32) Bu gün Çorum'da bu adla bir köy yoktur. Mevki adınada tesadüf edemedik. Yalnız eski vesikaları tetkik ederken (764 - 1362) tarihli Taybu vakfiyesinde Çorum civarında Çaruk adlı bir köye tesadüf ettik. (850 - 1446) tarihli Mürüvvet bey vakfiyesinde de adı Çaruk olan bir köy geçer,

(33) Bu isme Çorum'da tam olarak yalnız bir yerde rastlanmıştır. Oda (756 - 1355) tarihli Keçi hatun vakfiyesindedir. O zaman Kara hisar Temürlü denilen kazada bir gölün adı olarak yazılıdır. Çavundur gölü şeklinde yazılan addan başka Çavundur izine tesadüf edemedik .

(34) Çorumda mahalle adıdır.

(35) İskilip Kazasına bağlı bir köydür. Aynı mevkide bu adda bir Dere vardır.

Hü'yamın Sahillerinde

Yasar Nezihe Bükülmez

Yine sahilde seni dün gece andım yanarak,
Dayadım bir taşa öksüz başımı ağlıyarak,
Orda hüsrânım ile başbaşa yalnız kalarak .
Seni enginlere sordum içerim sızlayarak ,

Kamerin nuruna garkoldu denizler, kayalar;
Kanadı dilde o yıllarca unulmaz yaralar;
Sardı benliğimi tatlı ve acı hatıralar .
Seni yıldızlara sordum içerim sızlayarak ,

Ağladım hıçkırarak sahili öptükçe deniz .
Ne vücudundan eser var, nede kumlarda bir iz .
Hanı ayrılmayacaktık gene makberde de biz .
Seni sahillere sordum içerim sızlayarak .

İşte ayrıldı, ebedî birleşen eller orada,
İşte çiğnendi, heder oldu emeller orada ,
Şimdi pür neşe gezer başka güzeller orada .
Seni genç kızlara sordum içerim sızlayarak .

Muasırl ahlâkın men'sei üzerinde bir tetkik

(Sayın Afet Kobak'a)

Kemal ONSUN

— 42 inci sayıdan artaa —

Fihte'nin ahlâkiyatı Alman gençliği üzerinde büyük tesirler icra etti . Fihteye göre ahlâkın esası : Şuurdadır, şuur ise; ancak insanda mevcut bir hal olduğuna göre ahlâkın menşesine insandır . Bu, yüksek varlık için Fihte mücazat ve mükâfat gibi şeylerin mevzu bahis bile olmaması icap edeceği kanaatında idi .

Yeni çağlar bilhassa ondokuzuncu asır felsefe bakımından en çok nazarı dikkatı celp eden fikirleri ve zenginliği ihtiva eden ve büyük mütefekkirleri sinesinde taşıyan bir devirdir, bu zamanda Positivisme, Evelutionisme, Socialisme gibi büyük felsefe cereyanları hâkim olmuş ve her sahada inceden inceye işlemler, çalışmalar neticesi

olarak bu cereyanların kökleşmesini intaç etmiştir. Bu üç esaslı cereyandan başka bir çok mektepler vücuda geldi, her mektep kendisine bir haylı taraftar ve hatta muakip toplamaktan geri kalmadı. Lâkin bunların cümlesi yukarıda söylediğim mekteplerin göz kamaştırıcı ışığı altında sönük kaldılar. Bu tâli mekteplerden Spiritualisme'in ve Şopahaner'in fikirleri şayanı dikkattir.

Şopanhavr Euoist, Pesimistdir. Buna göre ahlâkın kaynağı acıdır. İnsan inkişaf ettikçe kendisini salıyor ve kendi kendine acımağa başlıyor . Lâkin bu inkişaf daha ziyade tekâmül eder ve cemiyet hayatıda büyüyecek olursa acıma yalnız nefsine değil bütün

insanlığa ve nihayet hayvanlara kadar varır işte bu acıma ahlaktır diyor ,

Pezitivizm August conte tarafından F.ansada kuruldu. Bu mektep, kendinden evvelki bütün düşünceleri bi aman bir şekildetenkit ile faaliyete başladı. İlimde yalnız tecrübeyi esas tutan bir meslek, ahlâkı insan yaşayışının fevkinda bir kuvvet olarak kabul ediyordu. Physipue sociyale adlı eserinde Kont, ahlâk hakkındaki düşüncelerini izah etmiştir. Ona göre : İnsanda mevcut altruiste düşünce kendisile birlikte bütün beşeriyet ve hatta hayvınları bu insiyakın tesirinde tutar . Haddizatında bu insiyak, insanın hilkatinde, tabiatında mevcuttu. Birtakım Âlimlerce tenkit edilmekle beraber şayanı terviç olan Kont'un asil fikri ahlâkın inkişafında aileye veadığı kıymetteir . Bu gün dahi ahlâk hakkında bir çok düşünceleri telhis ve bazıları inkâr ve bazıları kabul eden mütefekkirler nihayet ahlâkın cemiyet içinde inkişaf ettiğinde müttehit bulunuyorlar. Halbuki cemiyetin nüvesi âiledir. Fert, ilk cemiyet olarak âileyi görür, nihayet âilelerin toplanması cemiyetleri teşkil eder.

Hatta o kadar ileri gitmek mümkündür ki cemiyetleri « Fert toplulukları » diye değil âile topluluğu diye tavsif etmek daha doğru olur .

Kont, âileye verildiği kıymet ile bu günkü cereyanların piştarlığını yapmıştır . Bundan başka Kont'un asil ahlâk telâkkisi « Fert » ictimai vazifeleri arasından şahsi menfaatları ikinci dereceye bırakmalıdır . Bu suretledirki, beşeriyete hizmet edilmiş ve bilnetice ahlâkın temeline vasil olunmuş olur . İnsan beşeriyet içinde nihayet bir atomdan başka bir şey değildir . Atomların gayesi ferdi yaşama değil, kendilerinin teşkil ettikleri vücudu yaşatmaktır. Şeklinde izah ederek ileriden beri söylediğimiz « Fert cemiyete feda edilmelidir » düsturunu kabul etmiş oluyor .

Bu kuvvetli cereyandan sonra bir çok taraflar toplayan ve bilhassa idarî bakımdan aşağı tabakaya hitap etmekte mütemayil bir mektepgeliyorki oda sosyalizmdir.

Bu, tarihi bir çok sebepler dolayisile bir reaksiyon neticesi olarak meydana çıkıyor . Bilâkayduşart müsavat prensibini kabul eden bu cereyanın daha ilk doğu-

sında Fourier, Seasimon, Rober-

teyon bulunuyordu . Nihayet bu ceryan, Almanyadan Karlmarks ve muakipleri ile kuvvet buldu ve Rusyaya atlayarak bir rejim halinde tatbikat sahasına vaz olundu.

Bu felsefi düşüncenin ahlâkta cemiyet ve tabiat insiyakından haşka bir şey değildir . Yalnız cemiyette görülen (Fransız inkilâbındaki herçümerç ve bir sınıf halkın fevkalâde ezilmesi gibi) ademi müsavatın önünü almak, her şeyi say esasına istinat ettirmek bir işçi müsavatı kurmak fikrinden ileri geliyordu . O müsavatki insanlar arasında en yüksek ideal halinde yaşamağa çalışan Yunan felsefe ve metafiziği nihayet hayat sahasına tatbik olunduğu zaman bir nebze bile yerinden hareket etmeyen büyük bir ağırlık halinde aürüklene gelmiştir . İnsanlar; ancak müsavi olarak doğarlar . Yoksa doğuştan ölüme kadar müsavi bir hayat tarzına maddeten imkûn yoktur . Zira; say ve zekâ farkı derhal müsavi kılınan fertleri az zaman içinde bir biri ardınca dizilmeye münner kılacaktır . Çalışan ve zekâsını işleten kimse ile kör kurdun nasibini veren Allahtan nasibini bekleyen bir insan ara-

sında elbetteki müsavat tasavvur

olunamazdı . İşte bu sebeple bu sakat düşüncelere saplanup kalan sosyalizm kendisine bir çvk taraf-tar toplamakla beraber hakiki bilgi ve cemiyet hayatı üzerinde tetkikleri ilerlemiş kimselerin de pek haklı tenkitlerine maruz kaldı . Nihayet bu gün unutulup bir tarafa atılmak ve sadece felsefe tarihi tetkik olunurken mevzubahs olmak ve prensiplerine şöyle bir göz atılmak gibi kendisine yaraşan mevkiini aldı .

Son zamanların en tanınmış âlim ve filozofu Herbert Spenser, faideci düşüncenin başında geliyor ve ahlâkın da bu düşünce üzerine kuruyor . Onca, Egoizm Altauzm den daha ön planda gelir . Ferdin tedakâr olmasını ve kendisini başkalarına feda etmesini vazifeden ziyade Egoizm'de bulur . Ona göre, en iptidai hislerin başında Egoizm gelir . Yalnız Egoizm değil Spenserinen kuvvetli düşünceleri arasında adâletde yer bulmuştur . Hatta, ahlâka ait yazdığı büyük eserinde Spenser « iyi ve kötü hareketler toplu bir halde yaşayan hayvanlarda bile görülür, ferdin cegil nev'in bakasına hizmet eder ve adâletin ilk tezahürü olan iyi

hareketlerdir. » diyor :

İyilik veya fenalık, bütün ahlâk telâkkileri cemiyetten ve tabiatından geldiğine göre gerek Egoist ve gerekse cemiyetçi düşünceye nazaran bu fikirleri fert, acaba iktisap suretiylemi, yoksa vilâdi olarak mı edindiği hususu bir hayli münakaşalara yol açmıştır .

Bu gün terbiye dediğimiz şey bile cemiyette iktisap edilmesine rağmen insanın tabında mündemiç bir vilâdi terbiye ve bir vilâdi ahlâk telâkbisi mevcuttur . Halbuki arasında âile terbiyesi denen bu hususiyet Biyolajide Fiziolojide olduğu kadar noral sahada da irsiyeti kuvvetle kabul ettirir . Müktesep terbiye insana belki iyi sosyeter bir vasıf verir . Fakat, bu vasfın arkasında meknuz bulunan asıl kanın icabı ve âileden mevrut bir ahlâk, bir terbiye sistemi vardır ki o kendisine müsait zemin bulucuya kadar sükûnet içinde kalır . Fakat müsait zemin ve zaman bulunca derhal faaliyete geçer . Biz buna, «Tıynet » diyoruz .

Nebati ilimlerde de uyumuş tomurcuklar tıpkı böyledirler . Bunlar, hakikatta görünmez ve faal değildirler, lâkin diğer tomurcuk-

ları faaliyetten kalan veya bütün dalları kesilen bir ağacın gövdesinde bulunan ezrarınâimaller derhal vazife alarak hayat ifadesini fezahür ettirirler . İnsan vücudunda muattal gibi duran fakat ufak bir zaaf veya müsait fırsatta faaliyete geçen hastalık mikropları gibi.

İşte âilenin, ceddin intikal ettirdiği bu telâkkiler nihayet ferdin bütün hayatında müessir olan ve bütün hasletleri fenalıkları bundan ibaret kalır . Mücrimler üzerinde uzun tetkiklerde bulunan Lombrozo'da tevarüse büyük mevki ayırmıştır . Bundan başka Şeftsbur ahlâk duygularının vilâdi ve fitrî olduğunu ve buna göre ahlâkın esasının tabiatda bulunduğunu kabul ediyor .

Tevafüs kaidesini kabul ederek cemiyetten âileye ve âileden ferde indirdiğimiz takdirde bütün ahlâkın esasını ferdin zatında müudemîç olarak ve nihayet o günkü ferde cemiyetin kurucusu kabul ettiğimize göre ahlâkın menşei yine cemiyette bulmak lâzımdır . Hülâsa : Ahlâkın menşei vilâdidir, çocuk âilenin kanını taşır ve onun tesirindedir . Âile ise cemiyetin nüvesidir . Binanaleyh ahlâk cemiyetten gelir .

Cönlklerden Derlemeler :

(1) « Bir Mühlüz (2) Destanı »

Derleyen : Eşref ERTEKİN

Bir zamanlar bakkal idim hem esnaf
Ahbaplarım yanıma gelirdi saf, saf
Derlerdi biz sana söylemek (3) hilâf
Esnaflar içinde emsal kalmadı

Ehbaplarbir gece sıra gezdiler (4)
Ali, Veli adlarımız yazdılar
Taam geldi yemekleri dizdiler
Keşik (5) bize geldi ehmal kalmadı

(1) Bu Destanı söyleyen çorumludur . Halk şairlerinden idi . Çorumda yapılan düğünlerde saz çalar, Emrah, Nuri, Ceyhuni gibi usta şairlerin Koşma ve Kalendârlilerinden okurlar, bazanda kendilerinden söylerlerdi . Asıl adı " Hacı Ömer " , olan bu şair hieri 1325--1330 arasında tahminen 45 - 50 yaşında ölmüştür . Son zamanlarda kireç sıvacılığı yapardı .

(2) Arapça "Müflüz" kelimesi yerinde kullanılır :

(3) Söylemeyiz yerinde kullanılır . Ay-nen ağzından çıktığı gibi yazılmıştır .

(4) Çorumlu dergisi no. 27, s. 824 Çorum-da yüzük oyunu, sıra gezme vv sıraya dizme)

(5) Keşik,sıra, arpça nevbet karşılığıdır.

Şabahlayın vardım dükkâne erken
İyi oluyordu biz ilden (6) yerken
Gaz yağı (7) tuz büber ve kibrit derken
Şeker ile piring, bal, yağ kalmadı

Kahve ile çay paketle tütün
Kıyma tekerleri gitti büsbütün
Erik ile üzüm bamya ve zeytun
Fındık, limon portakal da kalmadı

Hazır mal hiç dayanırmı deliye
Sermayeyi yedin gel gir çiliye
Borç hesapsızlandı Ali, Veliye
Hakkını istemek Ricai kalmadı

Borçlunun içinde birisi yüncü
Çaycı ve kahveci ile tütüncü
Dülgerle sıvacı ekmekeci, uncu
Attar ile bezaz bakkal kalmadı

Kebapçı ve aşçı hem dahi kasap
Nalbantla bıçakçı gördüler hesap
Kırkorla Mıgırdıç vermişler şarap
Elekçi, cingâne abdal kalmadı

(6) Herkes kendinden başkasına il derler
Arkadaşlarını kasdediyor .

(7) Çorumda lambaya gaz ve gûza " gaz
yağı " derler . Şair sıra davetinde lâzım
olacak malzemeyi yazıyor .

Borçlular biriküp geldi kapuya
 Sen, ben diye hep düştüler çabıya
 Sarıldılar sırtımdaki abıya
 Örtünecek çul ve çuval kalmadı

Başımızda kaldı bin eski sarık
 Ayamızda kaldı sıımlı (8) çarık
 Bağları sattık hep karık, karık
 İllice, Ayarık, Mursal (9) kalmadı

Baltayıda sattık yaktık sapını
 Evimizde koymadık saman çöpünü
 Beş kuruşa vırdık turşu küpünü
 Çanak, çömlek, soba, mangal kalmadı

Sözüm ana kalmadı hiç bir diyecek
 Yarma, bulgar yoktur evde yiyecek
 Yalın ayak kaldım yoktur giyecek
 Çarık çorap eski postal kalmadı

Bilmem bu dünyaya böyle ne oldu
 Dert belâ bir biri üstüne doldu
 Zenginle fakara hepsi bir oldu
 Yayışup tutacak bir dal kalmadı

"NAKTİYA" halini ettin ifade
 Aman yarap kaldım böyle fenada
 Sen variken kime gıdem imdada
 Halim pek perişan mecal kalmadı

(8) Sırım, bir nevi çarık yaması ki şeppli gönün kenarlarından ince sicim gibi dilererek onlarla çarığın delik yerlerini çorap çitirir gibi çitirir .

(9) Bu üç isim Çorumun meşhur bağlarından üçünün adlarıdır .

(Türküler)

Dolandagel şu dağın her yerin dola n
İfalh olmaz canım aşkına yanan
Ben seni sevmişem can ile inan
Ölürüm ayrılman sevdığım senden

Eğilde şu selvinin dalları eğil
Ben sana vermişim gayette meyil
Cönlüm ile sevdim zor ile değil
Ölürüm ayrılman bir danem senden

Şu dağın başına varayım dedim
Gül yüzlü yarimi göreyim dedim
Sevdayı başımdan ırayım dedim
Ölürüm ayrılmanı gül yüzlüm senden

Şu dağın başına bir varan olsa
Gülün sümbülünü bir deren olsa
Yarın haberini bir veren olsa
Ölürüm ayrılman ciğerim senden

(Diğer bir Türkü)

Elem çekme gönül böyle kalınmaz
 Tek serim sağ olsun yârmi bulunmaz
 Kulunum kapunda kadrim bilinmez
 İşte gidiyorum şunda nem kaldı
 Karşiki dağlarda bir danem kaldı

Gidem dedim yârenlerim darıldı
 Gitme deyu yâr boynuma sarıldı
 Kismet bize bu yerlerde verildi
 İşte gidiyorum şunda nem kaldı
 Karşiki dağlarda bir danem kaldı

Suya gider destisini doldurur
 Destinün üstüne bülbül kondurur
 İl dostuna bir selamın gondürür
 İşte gidiyorum şunda nem kaldı
 Karşiki dağlarda bir danem kaldı

Suya gider bir incecik yolu var
 Kemere sıktırmış ince beli var
 Niçe ayrılalım tatlı dili var
 İşte gidiyorum şunda nem kaldı
 Karşiki dağlarda bir danem kaldı

(Diğer Türkü)

Ben babamın evin yıktım
 Beş bin altun alup çıktım
 Ne dönüp ardıma baktım
 Kalk gidelim canım oğlan
 Kolum yastık saçım yorğan
 Gel gidelim paşam oğlan

Kıratımın nalı yoktur
 Arkasında çulu yoktur
 Beş gecelik yemi yoktur
 Ben gidemem Türkmen kızı

Feracemi çul edeyim
 Bileziğim nal edeyim
 On gecelik yem vereyim
 Sar gidelim canım oğlan

Anan duyar baban duyar
 Ardımıza atlı koyar
 Gelen atlı cana kıyar
 ben gidemem Türkmen kızı

Anam duysun babam duysun
 Ardımıza atlı koysun
 Gelen atlı beşyüz olsun
 ben yeterim canım oğlan

Ben bu gün iſe bulaſtım
 Aſkın ſarabını içtim
 Ben bu sevdadan vaz geçtim
 Ben gidemem Türkmen kızı,

Helva yaptım yağlı ballı
 Ŗu benim ciğerim dağılı
 Yörüksün yiğidin oğılu
 Sar gidelim yiğit oğılan

Türkmen kızı Türkmen kızı
 Sen allar gey ben kırmızı
 Sabahın sahar yıldızı
 Gıt gidemem Türkmen kızı

Sen bu akar geşme olsan
 Bende susuzluktan ölsem
 Senden gayri yar bulmasam
 Suyun içmem Türkmen oğılu

(Diğer Türküler)

İnelim gidelim ormana doğru
 bize bu yerlerde durmak elvermez
 Yiğidin eyisi gezgince gerek
 Yiğit gezmeyince payın alamaz

Fafuru fincandau içtiğim şarap
 Pazarcığın bir yanın eyledim harap
 Arkadaşım sorarsan küpeli arap
 Sılaya bir nizam ver haci nasip

Saraylar yaptırdım bir uçdan uca
 İçinde yatmadım bir gün bir gece
 Kurbanlar keseyim sardığım gece
 Sılanın nizamın ver haci nasip

Gel belam günödürgelmen yanıma
 Aman-diyenlerin kıymam canına
 Kılıcım karar kıldı sokun kınına
 Dönmem döğüşürüm diyenlerdenim

Çifte tabancayı çaktım almadı
 Dört yanıma baktım kimse kalmadı
 Bana yoldaşlardan imdat gelmedi
 İmdada gelmeyi as dere beyi (1)

(1) Bu türkü'edin beşisi Çorum Milli
 Kütüphanesinde 2116 — 187 no. da kayit-
 li Cönkten yazılmıştır .

Çorumun eski yemek ve Mutbahları

III

Nazmı TOMBUŞ

TATLILAR

19 — Unutma beni ; Kuru yufka ekmeği parçalanarak bir kaba konur . bir tavada pekmez, yağ karıştırılarak kaynatılır . Yufka ekmeğinin üstüne dökülür . bir miktarda ceviz ilâve edilir . Buna « Züğürt baklavası » da derler .

20 — Karaçuval helvası ; bir az yağ ile un kızartılır . Pekmez ilâvesile helva haline getirilir . Sıkılarak küçük topaklar yapılır .

21 — Kaykana ; Kenarlı bir Masafa kızgın yağ dökülür, unla yumurta sulu halde karıştırılır . Masaftaki kızgın yağın içine yayılır . İki tarafı kızartılır . Üzerine pekmez sürülür . börek biçiminde kesilerek parçalara ayrılır .

22 — Teltel ; Kış günleri yapılır . Limon tuzu ile şeker kestirilir Ağda haline gelince bir masafa

konulur . Soğuk havada dondurulduktan sonra masaftan alınır . İki kişi karşı karşıya geçer . Ağdayı ellerile sıkarak sündürüp, uzatırlar, tekrar katlarlar yine uzatırlar, bu suretle beyazlatırlar . Sonra bu ağdayı daire haline getirirler . kavrulmuş un içine yatırılar . bir kaç kişi yine ellerile hafifçe sıkarak çevirmek suretile daireyi genişletirler . Tekrar katlarlar, yine çevirirler . bu ameliye ağdanın kıvamına göre azami 22 defa tekrar oluna bilir . bu suretle şeker ağdası ve un birbirine karışır, tel halinde ince parçalara ayrılır . Kızarmış un yerine « Helva meyanesi » gibi bol yağlı meyane kullanılırsa daha nefis olur . buna « Meyaneli teltel » derler . bal ve pekmezden de yapılır . « Teltel çekme » kış gecesi toplantıla-

rının başlıca eğlencelerindendir .
Ayrı bir yazı konusu olmağa
değer .

23 — Hasıda ; Su, şeker veya
pekmez ile nişasta hafif ateş üs-
tünde topakcıklar haline gelinceye
kadar bir miktar yağ ilâvesile
karıştırılarak yapılır .

24 — Medik ; Çekil emiş bü-
tün yarmaya az miktarda nohut, fa-
sulye karıştırılır . Koyu çorba ha-
linde pişirilir , Pekmez ilâve edi-
lererek üzerine ceviz serpilir . bir
nevi pekmezli « aşûra » dir .

ÇEŞİTLİ YEMEKLER

25 — Cilbir ; Soğan, kıyma,
yumurtaya bir miktar su ilâvesile
kaynatılarak yapılır .

26 — borhanı ; Çok eski Türk
yemeklerindendir . Meşhur Arap
gezginî İbni batota Deşti kapçak
ve Kırımdaki seyyahatı esnasında
tanıdığı bu yemeği « Türkler kuv-
vet ve şiddet ve hüsnü mizaç sa-
hibidirlet . bazı vakitlerde (bor-
hanı) tesmiye ettikleri taamıda
yerler . bu yemek bir nevi hamur
olarak, küçük küçük kesip ortala-
rına bir delik açtıktan sonra bir
tencereye koyarlar. Piştiği zaman
üzerine yoğurt dökerler » diye an-
latıyor . (10)

Sultan Fattih'in matbahı âmirle
masraf defterinde de « ماست برای
(بورانی خاصه عن بد او) (Mast.berâyı boranı
hasa anyedio) kaydı vardır. (11)
Tarihi Osmanî Encümeni Mecmu-
asındaki bu yazı notunda « boranı »
Ahmet Refik bey tarafından « İspa-
nak kavurması » diye izah edilmiş
isede bunun ola lara uygun olma-
dığı kanaatındayız .

Ancak bu yazıda başka bir ka-
yıtta « استفاء برای بورانی » İsfanah be-
râyı boranı » denilmesine göre
boranınin esasen yoğurtlu bir ye-
mek olduğu ve bu yemeğe İspa-
nakta katılarak başka çeşidinin
de yapıldığı anlaşılmaktadır .

borhanı; hamurlu, yumurtalı,
mantarlı adlarıyla üçe ayrılır .

Hamurlu borhanı ; Açılmış ha-
mur küçük parçalara ayrılır. İçine
kıyım konur. Suda haşlandıktan
sonra üstüne sarımsaklı yoğurt,
kızartılmış yağ dökülerek yenilir .

Yumurtalı borhanı ; Kırılarak
su içinde haşlanan yumurta üze-
rine sarımsaklı yoğurt, kızartılmış
yağ, nane dökülerek yapılır .

Mantarlı borhanı ; Yağda haş-
lanan Mantarların üzerine sarım-
saklı yoğurt dökülür. Kızartılmış
yağ ekilir.

(10) Seyyahatnameyi İbni Batota : Matbahı amire, İstanbul 1333, Mehmet Şerif tercümesi
C. 1. S. 326

(11) Tarihi Osmanî ; Cüz . 62 — 49 . S. 28, 31, 33, 34, 35, 49, 51

27 — Helise ; Az miktarda yağ ile pişirilen yarma ayrıca pişirilmiş yagsız et parçalarıyla beraber bir tokmakla dövülerek karıştırılır. üzerine kızarmış yağ dökülerek yenilir .

28 — Çullama ; Un ve yağ ile yapılan karnitur pişmiş hindi ve ya kaz eti parçalarının üzerine dökülerek yapılır .

29 — Mücver ; Yumurta, maydanuz, kıyma karıştırılır. Bu malmeye hususi şekildeki tavalarda çukurlarında toplanmış olan kızgın yağ içine atılarak kızartılır .

30 — Mıtlama ; Peynir veya pastırma, kıyma veyahut ispanak üzerine kırılan yumurtaya kızgın yağ dökülmek suretiyle haşlanarak yapılır .

31 — Közleme ; (Kulbastı) ya közleme derler .

32 — Madımak ; Semiz otu nevinden bir nevi yabani ot sade yağ ile haşlanır . Su ilâvesiyle pişirilir, içine az miktarda pastırma konulur ; ki Çorum'un en meşhurluk bahar yemeğidir . bu ota

«Pancar» da derler .

33 — Sasak beyni ; Yoğurtla pekmez karıştırılarak yapılır .

Şimdi kısmen unutulmağa başlıyan eski Çorum yemeklerinden hatırlıya bildiklerimiz bunlardan ibaret olmakla beraber başka türlü maruf bilumum yemeklerin de Çorumda ötedenberi yapılmakta olduğunu bir defa daha tekrar ederiz .

Yalnız Domatis ile halk arasında « Kumpur » diye anılan Patates Çorumda ancak bir asır evvel tanınmağa başlamıştır . E-velce « Topbatlıcan » adı verilen ve domatis'in daha küçük, yuvarlak nevi olan sebze, yeşil halinde iken yemek yapılarak yenilir . Kızardığı zaman ise çürümüş olduğu kanaatiyle atılmış . Domatis ve patates isimlerine Fatih zamanındaki Saray matbah masraf defterinde de tesadüf edilemiyor . bu sebzelerin yurdumuza başka yerlerden sonradan geldiği anlaşılmaktadır .

(DİL KÖŞESİ)

Görüşler

Çorum ağız, Garp Türkçesi'nin en su katılmamış diyeleklerinden (1) biridir. Coğrafi yeri, ona bir çok yabancı tesirlerden uzak kalmak mazhariyetini vermiş; hiç değilse, bu dış tesirlerin aşırı etkilerini önlemiştir. Bununla beraber, Çorum ağız, örnek İstanbul konuşmasından önemli ayrılıklar gösterir. Bu özellikler, bazan Garp Türkçesi'nin genel kurallarından taşmakta, bazan da bu kurallarla ilgili olmayarak, temelli aykırılıklar göstermektedir. Bunları, sevimli ve güler yüzlü hemşerilerimin kusurlarını göstermek iddiası ile değil, ileride yapılacak herhangi bir ilmi araştırma için faydalı olabilecek materyaller hazırlamak isteğiyle yazıyorum; esasen bu farkları kusur saymak gaffettir.

1 — Sesli harfle biten bir kelimeden sonra, başında k ve g harflerinden birisi bulunan diğer

bir kelime geldiği takdirde, çorumlu bu harfleri talâffuz etmemekte ve iki seslinin yanyana gelmesinden doğan kulak tırmalayıcı tesiri de bu iki sesliyi uzatmak ve birbirine eklemek suretiyle gidermektedir.

Dolmakalem yerine *Dolmaalem*
Burayagel yerine *Burayael*

İki sesli arasına rastladıkları zaman, bu iki süçsüz harfin neden hoşla gitmediğini bana hiç bir çorumlu izah edemedi.

2 — Türk dilinin fonetik kurallarına göre, (-Çİ) eki yalnız süreksiz sert sessizlerle (2) nihayetlenen kelimelerden sonra gelebilir: Sepet - Çİ, yoğurt - ÇU olur, demir - Çİ, odun - ÇU, yalan - Çİ olamaz.

Halbuki bu selbi hüküm çorum ağız için geçer değer değildir. çorumlu külfetsizce, yalan - Çİ, toptan - Çİ diyebiliyor.

Bunun gibi, kelime içindeki bazı süreksiz yumuşak sessizler (3)

(1) Şive

(2) P, T, Ç, K

(3) B, C, D, G

de Çorum ağzında sertleşebiliyor:
Geçe, koça, niçe gibi ...

3 — Çorumlu, çoğu defa U harflerini O suretinde, geniş olarak telâffuz etmek temayülündedir. *Nuri* yi *Nori* *Memnun* u *Memnuon*, *Fünun* u *Fünon* *Malum* u *Malom* telâffuz etmekte hususî bir zevk duydukları sanılabilir.

4 — Çorum ağzının diğer bazı Anadolu diyelekleriyle müşterek bir özelliği de şudur:

Şimdiki zaman ve geniş zaman kiplerinin çoğu birinci şahıs takıları - YORUZ ve RIZ değil, -YOK ve RIK olarak kullanılıyor. Geliyok, istiyok, bekliyok; okuruk, gelirik, isterik gibi...

Hele bu sonuncuların ~~olum-~~ suzları, masdarlarla karışarak hoş bir karışıklık meydana getiriyor:

Gelemeylз yerine *Gelmek*,
İstemeylз yerine *İstemek*,
Kalmaylз yerine *Kalmak* ...

Bu satırları yazmaktan maksat, yukarda da söylediğim gibi, hiç bir zaman kusurlarını belirterek, yüksek değerli hemşerilerimi kınamak değildir; bilakis, bence bu ağız ayrılıkları onların en hoş ve sevimli özelliğini teşkil etmektedir.

Her kese benzememeği, öğülen bir hususiyet sayarım; ancak, zamanı gelince kolayca vaz geçilmek şartıyla ...

DİLMEN

Töreye bağlılık

Macide Ataman

Tukyo Devletini en parlakyük-yükseklığe ulaştıran büyük Haeen Mohan Han (553 - 572) büyük kadesi Kolo Hanın vasiyetiyle tahta çıkmıştı . Ve ölürken küçük kardeşi Topo Hanın yerine geçirilmesini vasiyet ederek ölmüştü .

Hanlık babedan oğula geçerdı, Knrultay bu kardeşten kardeşe geçen Hanlığa neden itiraz etmemişti .? Töre hanedan içinde birinci derecede asâlet, ikinci derecede başarı ve nihayet üçüncü derecede sıra arardı . Kurultay töreye en uygun bulduğunu Han ilâu eder, ulus bu Hana biat ederdı .

Mohan hanın vasiyeti Kurultayın isteklerine uygun düşmüş-tü . Derhal Topo Han ilân olundu ve kendisine biat edildi . (572-581) Bu suretle büyük Hanın va-

siyeti yerine getirildi :

Topo Han da ölürken varis olarak karşısında üç kişi görüyordu . Büyük ağabeyi Kolo Hanın oğlu Şetu, Mohan Hanın oğlu Tolopiyen, kendi oğlu Ganlo . Hak ve töre icabr kendi oğlu Ganlo'nın Han olmasını gerektiriyordu , Fakat kendisine Hanlığı bırakan Mohan Hana karşı büyük bir minnet duyuyor ve bu minnet borcu olarak Hanlığı Mohan Hanın oğlu Talopiyen'e bırakmayı tasarlıyordu . Tahtdan mahrum ettiği oğlu Ganlo'nın gönlünü almak ve ileride kardeş çocukları arosında bir gerginliğe meydan bırakmamak için oğlu Ganlo'yı çağırdı .

— Oğlum her baba oğluna karşı zaiftir . Oğlunun her yaptığıni iyiye yoyar ve oğlunu bütün akranları içinde üstün görür . Her babanın istediği oğlunun üstün-

liğüdür. Bende bir babayım. Bu zaaflar bende de var, fakat kardeşim Mohan Han da bir baba idi. Bu zaafların onda da bulunması tabii değilmi? İşte amcan oğlunu tahtta mahrum ederek yerine beni bırakmak büyüklüğünü gösterdi. Onun bu fedakârlığı sayesinde ben Han, sen Han oğlu oldun. Şimdi benim vazifem tahttan mahrum olan Mohan Hanın oğlu Tolopiyen'i hakkına kavuşturmaktır. Benden sonra Han Tolopiyen olacaktır ve sen ona itaat edeceksin dedi.

Oğlundan istediği sözü alan baba hastalığının acıları içinde fakat bir borcu ödeyenlerin rahatlığı ile dünyaya gözlerini yumdu.

Ganlo babasına verdiği söze sadık kalarak bir beyanname ile babasının son arzularını millete duyurdu. Hanlığa Tolopiyen'in geçirilmeeini istedi. Fakat Kurultay bu çekilmeye ve beyannameye rağmen Ganlo'yu Han ilân eyledi.

Kurultay Ganlo'yu Han ilân ederken; bir vasiyeti yerine getirmediğini, Hanlığını kabul etme-

diği Tolopiyen'in daha muktedir, daha cesur ve ulusa daha faydalı olabileceğini takdir ettiği gibi verdikleri kararın Hakan oğulları arasında gerginlik çıkaracağını da tahmin etmişti. Nitekim öyle de oldu. Fakat Kuru'tay her şeye rağmen töreyi çiğneyemezdi. Tolopiyen Mohan Hanın asil olmiyan kızınsından doğma bir çocuktur. Ganlo'nun anası asil bir Türk soyundandı. Töre Han olacaktaki ilkönce asâlet arardı. Türkün büyük faziletlerinden biri de töreye bağlılığıdır. Dünya değişebilir. Fakat yasa değişmez.

Osmanlı Devletini kuran birinci Osman'ın da iki oğlu vardı. Büyüğü Alâettin, küçüğü Orhan'dı. Birinci Osman'dan sonra Orhan babasının yerine geçmiş ve Sultan Orhan olarak tarihe geçmiştir. Alâettin'in tahttan feragati hakkında tarihlerde (Alâettin ilme düşkündü, Orhan askardı, hükümet işleriyle daha ilgili idi, Alâettin'in rizasıyla tahta geçti.) gibi bir çok fikirler beyan ediliyor. Fakat hakikî sebebin; babadan oğula ve oğuldan oğula sürüp ge-

len töre olduğunu kabul etmek neden hatıra gelmiyor .

Sultan Orhanla Alâettin paşanın anneleri ayrı idi . Ve Orhan'ın annesi zamanında daha asil tanınmıştır . Töre buna nazaran saltanat hakkını Sultan Orhan'a veriyordu . Daha sonraları

Osmanlı hanedanında töre de, Kurultay da unutuldu , Hanedan tarihi bir kan deryası halini aldı . Orada katil babalar, babalarını öldürmüş oğullar, kardeşlerini öldürmeği bir kanun borcu bilen Paşahlar görünüyor .

Çorum Haberleri

YER DEPREMİ

26 - 27 / 11 / 943 tarihine raslayan Cumartesi gecesi saat biri yirmi dakika geçe 25 saniye devam eden şiddetli bir yer depremi olmuş, Çorum kasaba ve Köyleriyle mülhak Kaza ve Köylerinde nufus zaiyatına ve ehemmiyetli hasarlara

sebebiyet vermiştir . Bu müessif hadisenin vukuunu müteakip Sayın Valimiz ve ilgili Memurlar tarafından derhal âcil yardım tedbirleri ittihaz edilmiş, felâket mın-takalarına gidilerek ilaç, çadır, giyim eşyası dağıtmak suretiyle yardımlarda bulunulmuştur .

	İNSAN		HAYVAN		EV
	Yarah	Ölü	Ölü	Hasar gören	Yıkılan
Merkez kaza	20	7	68	659	187
Alaca			15		4
Mecidözü	13	6	5	324	168
Sungurlu					19
İskilip	43	85	815	867	156
Osmancık	141	520	4472	1842	2020
	217	618	5375	3692	2554

II inci Teşrin Halkevi çalışmaları

1 — Halkevi İdare Heyeti mutad toplantılarını yapmıştır .

2 — Işık ve ısıtma ihtiyaçlarını te'min etmekte müşkilât çeken okul öğrencilerine bir yardım olmak üzere evimiz Kütüphane salonu ile başkaca bir salon açılmasına ve Kütüphanemizin açılma ve kapanma saatlerinin de buna göre ayarlanmasına karar verilmiştir . Sene başından itibaren bu kararın tatbikatına geçilmek üzere tertibat alınmıştır .

3 — Köycülük Şubesi İdare Heyeti toplanmış, Şehrimizin pazarına raslayan Çarşamba günleri köylülerin getirecekleri hasta hayvanlarının saat 13 den 15 e kadar Evimizde bulunacak Baytar tara-

fından muayene ve tedavileri ile Toprak Ofisine mal veren köylülerin paralarını almalarının kolaylaştırılması için teşebbüsatta bulunulması kararlaştırılmış, tatbiki-nede geçilmiştir .

4 — Güzel Snnatlar Şubesinde, haftanın mutad günlerinde isteklilere müzik dersleri verilmiş, ayrıca bir Koro heyeti teşkili için de hazırlıklar yapılmıştır .

5 — Her gün muayyen saatlerde açılan Spor Şubesi salonunda istekliler Ping - Pong ekzersisleri yapmışlardır . Evimiz önündeki sahada (Voleybol, Basketbol) çalışmalarına devam edilmiştir

6 — Son yer depreminden kırılan dolap ve camkânların tamiri ikmal edilerek Kütüphanemiz salonu okuyuculara tekrar açılmıştır .

7 — Tarih ve Müze Şûbesi tarihî vesikalar, folklör ve etnografya eşyası toplamağa devam etmiştir .

Osmancıkta Koyunbaba zaviyesine ait vesikalar

No. 255

Kutvetül nüvvabül müteşerriin Osmancık naibi mevlânâ zide il-mühu tevki' refi'i hümayun vasil olucak malum olaki Eşşeyh İlyas ve Şeyh Mehmet sūddei saade-time arzuhal edüp Çorum sanca-ğında Osmancık nahiyesine tabi Osmancık tevabiinde karyei Ovacık suyu sınırında Tutluca pınarı ile ve Kızılca ırmağı ile ve kızıl kaya ile ve karyei Arduç ile ve nefsi Tambılı ile mahdut olan yeri ve yine Osmancıkta Bayır nahiye-sinde Sarıalan nam karye sinu-runda Muzaffer Fakı tarlası ve demekle maruf yer ile ve Çanak pınarı ile mahdut yer ve yine Osmancıkta Kara kaya de-mekle meruf yerde Koyun ağılı ve bağ ve bahçalar Koyun baba zaviyesi vakfı olduğu defteri ha-kanide mukayyet olmağıle zikro-lunan hudut ile mahdut olan yerler ve koyun ağılı ve bağ ve bahça-

lar Koyun baba zaviyesi vakfı ta-rafindan zabt olunmak murat olun-dukta dahilolunmak icap etmez iken mescidi imamı olan Mehmet nam kimesne ol yerlere hilâfı defteri hakani fuzuli müdahale ve zabıt daiyesinde ol-duğunu istida etmelerile defter hanei amiremde mahfuz defteri müfasala muracaat olundukta . . . ile sureti vakfı zaviyei seyyidil budala Koyun baba budurki zikro-lunur zaviyei mezburede sakin o-lan Şüyuhdan ve hademdenki elle-rinde ve tasarruflarında olan em-val ve emlâk ve memaliklerindenki şarholunur , On iki nefer abdi müştıra ve bin koyun ve mevaşı cinsinden ve çırasından ve esbab ve edevatı zaviyei mezbure ve ce-mii bağlarıunki hududi şöhreti ecil-den zikirten müstânîdir zaviyei mezbureye vakfedüp . . . hücceti şeriyeleri mucibince Sultan Baya-

zit Han ve Sultan Selim Han'dan sadaka olunup ferman sâdır olmağın zaviyei mezbureye müteallık olan bağlardan ve yerlerden uşûr talep olunmaya ve koyunlarından resim alınmaya deyu huc-ceti şeriye ve ahkâmı şerifelerin götürüp gösterdikleri sebebeden vechi meşruh üzre kaydolunup ve vakfeden dervişlerinki hademei zaviyei mezburede esamileri bun-lardırki zikrolunur ber mucibi hük-mü şerifi Sultan Bayazıt ve Sul-tan Selim Han ve tahdinde Os-mançık tevabiinde karyei Ovacık suyu . . . ve Tutlu pınar ve Kızıl ırmak ve Kızıl kaya ile ve karyei Arduç ile ve nefsi tambılı mahdut olan yeri merhum Koyun baba za-viyesine koyun kışlağı için iki bin akça tapusun alup verdim deyu sene tison ve tisa mie 909 tarihile müverrah tapu kâhadı ibraz olunup ve ehaliî şehir dahi bu zemanе gelince tasarruflarındadır deyu haber vermelerile . . . defter olundu ve kazai mezburede Bayır nahi-yesinde Saru alan nam karye sı-nurunda Muzaffer Fakih zaviye-sile ve ve demekle maruf yer ile ve Çanak pınar ve gareri ile mahdut yer ha-lî olup kimesnenin tahtı ziraatinde olmadığı sebebeden yirmi akçe

resmî tapu alup merhum Koyun baba abdallarına verdim deyu se-ne, sitte ve tisa mie 906 tarihile mü-verrah tapu kâhadı ibraz olunup ve ehaliyi şehir dahi bu zemanе ge-linceye tasarruflarındadır deyu şe-hadet etmeğın septi defter olunup ve kazai mezburede Kara kaya demekle maruf merhum Koyun baba dervişanının koyun ağılı ve bazı bağ ve bahçacık edüp mez-bur dervişlerin tasarruflarında imiş ber mucibi mektubu tapu deyu defteri mefasılda müharrir kale-lemile tahrir olunup bu taktirce ber muktazayı defteri hakani zik-rolunan hudut ile mahdut olan yerler ve koyun ağılı ve bağ bah-çalar Seyyüdül budala Koyun ba-ba zaviyesi vakfı tarafından ka-dimisi üzre zaptolunmak iktiza eyledüğün bil fiil defter emini olan iftihari emacidi vel ekârim Hasan Tahsin dame mecdühu arzetmeğın emin mumailleyhin arzı mucebıncı kanun üzre amel olunmak emrim olmuştur buyurdımki fermanı şe-rifim vusul buldukta bu babda sa-dır olan emrim üzere amel dahl senki naibi mnmaileyhsin defteri hakani ve emin mumailleyhin arzı mucebince zikrolunan hudut ile mahdut olan yerler ve koyun ağılı ve bağ bahçalar Koyun baba zavi-

yesi vakfı tarafından kadimisi
üzre zaptettirüp merkur Mehme-
di hilâfı defteri hakani dahil ve
taaruz ettirmeyüp meni ve defey-
leyesin min bait defteri hakaniye
ve emri hümayunuma muhalif ki-
mesneye iş ettirmeyüp hususu

mezbûr için bir dahi emrim var-
malu eylemiyesin şöyle bilâsin
alâmeti şerife itimat kılâsın tah-
riren fi avasıtı zilkade tişşerife se-
ne tisa ve selâsin ve mieteyn ve
elf (1239)

BI Makamı Kostantiniyetil
Mahrusa

No. 256

Kutvetül ulamaül muhakkıkın
Osmançık kazası naibi ve Müftisi
zide ilmühüma ve mefahiri ema-
sılı ve akran müdiri kaşa ve vü-
cuhü memleket zide kadrühüm
tevkî'i refî'i hümayun vasıl olucak
malum olaki eşşeyh Hasan zide
salahuhu kazal mezburda vaki
Koyun baba zaviyesinin evkaf mu-
hasebesinden verilen beratı şeri-
fimle vazifei muayyene ile zavi-
yedarı olup uhdesine edası lâzım
gelen hizmetini sadâkat ve istik-
amet üzre rü'yet ede gelüp zavi-
yedarlığı ümurine aharden dahlo-
lunmak icap etmez iken ecanip-
den bazı kimesneler zaviyedarlığı
ümurine biveçhin bilâ berat ve

bilâ senet füzull müdahaleiden
hali olmadıkları beyanile mahal-
inde şerile rü'yet ve merkurların
nın bivechin bilâ berat ve bilâ se-
net vaki olan müdahaleleri meni
ve defolunmak babında emri şe-
rifim sudurini merkur Eşşeyh Ha-
san bu defa ba arzuhal istida et-
mekten naşi mahallinde ber nehci
şer'i rü'yet olunmak fermanın ol-
mağın imdi sizki mumailleyhsiz
merkur Eşşeyh Hasan zaviyei
mezburenin bilfiil beratı şerifimle
zaviyedarı olup uhdesine edası lâ-
zım gelen hizmetini sadâkat ve
istikamet üzre rü'yet ede gelür
iken ecanipten olan merkurların
zaviyedarlığı ümurine bivechi bi-

lâ berat ve bilâ senet füzulî müdahale eyledikleri mahallinde meclisi makutten ber nehci şerî tebeyyün ve tahakkuk eylediği halde merkumların zaviyedarlığı ümürine Livechin bilâ berat ve bilâ senet vaki olan müdahalelerinin men'i ve def'i hususuna mübaderet olunmak babında fermânı

alışanım sadır olmuştur hükmü şerifimle vusul buldukta bu babda vechi meşruha üzre şerefyaftai sudur olan fermunı vacibil ittiba ve lâzımîl imtisalının mazmunu itaat makrunile âmil olasız şöyle bilesiz alâmeti şerife itimat kılasız tahriren fi evaili zilkadetişşerife sena sittin ve mleteyn ve elf 1260

El Mahamı Kostantiniye

No. 257

Çorum Sancagında Osmancık Nahiyesinde vaki Koyun baba zaviyesinde sakin olan Meşayih ve sair huddamı milkiyet üzre tasarruf ede geldikleri yerleri ve değirmenleri ve bağları ve koyunları bilcünle . . vakıf eyledikleri yerlerden resim alma deyu ecdadı izamımdan merhum ve mağfurunleh Sultan Selim han tabe serâh hazretleri tarafından bir kıta mukarrer namei hümayun verilerek vilâyet tahrir olundukta defteri hakaniye kayıt ve ellerine sureti defteri hakani ita olunmuş badehu ecdadı izamım eskenehumullahü teâlâ berahinü-

hüm hazeratı zamanı saltanatlarında dahi mukarrer ve kabul tutularak tevarihi muhtelif ile başka başka mukarrer tecdiden namei hümayun erzani kılarak badehu zikrolunane mlâki ber mucibi defteri hakani zaviyei merkumenin mesarifine sarfolunup uşür ve resim talep olunmamak üzre 1256 senesi şehri cemaziyelevvelinin yirmi yedinci gününde cennet mekân firdevsi âşiyân merhum ve mağfired nişan daderi ekremim hüdâvendigâri sabıkizze-man zamanı saltanatlarında dahi temdiden muharrer namei hümayun verilmiş olduğundan babsile tahtı

âli bahtı osmanı üzre cülusu hümayunu saadet mokrurum vaki olup umumen tecdidi ahkâm ve berat fermanım olmaktan naşi zaviyei mezburenin mütasarrıfları kutveil sulahâizâkirin Ahmet Nami ve Mehmet Sait ve Ömer Fevzi ve Ali Rıza zide selâhihim taraflarından mukarrer namei hümayunumun tecdidin ba arzuhal istita olunmuş ve kuyûde ledel muracaat vakfı mezkurun zaviyedarlık ve şeyhi mumaillehyin elyem uhdelelerinde olduğu ve milkiyet üzre tasarruf edegeldikleri mahallerden ve değirmenlerden usûr talep olunmamak ve Ovacık karyesinde koyun kışlağı yeri ve Sarıalan karyesinde bir kıta beratıyla Koyun baba dervişlerinin koyun ağılı ve bazı bağ bahçe ve karyei mezkûrda kâin Kara kaya demekle arif mahal ve karyei mezbure ile Ucarı karyesinin divan hissesi canibine ait mahsulât ve rusumâtı ile asiâyâmın zaviyei mezbure vakfı tarafından zaptolunması iktiza edeceği ve eizzei kiram hanikâhlariyle sair turuku aliye tekâyâ va zevâyâsının vakfının fukara ve dervişânı itamı taamlariyçin tayin ve tahsis

olunmuş kura ve mezarı hasılâtından usûr ve tekâlif mutalebesiyle teaddi olunmamak ve zaviyedar ve şeyhları taraflarından mücerret kendi için şundan bundan ba tapu arazi veya senedi şer'i emlak almış bulunanlardan ehaliyi saire misillü tekâlif alınmak iktizayı nizamundan idiğü vakfı mezburun yetmiş dokuz senesi gayesine değin muhasebesinin rüyet olundığı ve müehheren bir günâ arazi tedarik ve peyda olunmuş yahud isticar ve istikra kılınmış olduğu halde ehaliyi saire misillü icap edecek tekâlif tahsil olunmuş ve yedlerinde bulunan sureti defteri hakanı minelkadim zaviyei mezbureye merbut mahallerden bir günâ tekâlif mutalebe kılınmamış ve behar senede muhasebesinin nizamına tevfikân rüyet olunmak üzere tevdiden ibkası evkafı hümayunum nazaret behiyyesi caniplerieden ba takrir ilam ve ifadei ilham olunmuş ve ol veçhile icrası hususuna iradei aliyyem tealluk eylemiş olmanın mucabince işbu mukarrer namei humayun mumaillehyin Ahmet Nami ve Mehmet Sait ve Ömer Fevzi ve Ali Rıza zide salahühüm sureti

defteri hakani mucibince mutasarrıf
olup dua ve devamı ömrü afiyeti
şahaneme işliğal ve muvazabet ey-
leyeler deyu mukarrer namei hu-

mayun ita olunmuş ve keyfiyet
mulum olmak ve iktiza eden ma-
hallere ilim ve haberi verilmiş ol-
duğu mukayyettir ,

Kaleni divanı Möhür
Hümayun Hasan Hüsamettin

Abdalata zaviyesine ait diğer bir vakfiye (1)

258

هو المين
جميع ما ذكر في هذا الكتاب صحيح لدى
حرره العبد الفقير لطف الله بن
عبد الواسع القاضي بمدينة جرملو
عفي عنه تهريرا في اوئل جمادى الاخر
لسنة ثمان واربعين وثمانمائة

عرض على هذا السفر الشرعي والعدا
..... موافقه امضيت
مصطفى بن حواجه
.....

ثبت مضمونه عندي قبلت و امضيت
هذا الكتاب وانا العبد الضعيف الراجي
رحمة ربه الصمد عبد الرحمن بن محمد المصالحى
القاضى بمدينة امامية المحروسة

هذا ذكر ما اشترى الشيخ الصالح مفر السالكين شمس الدين سيدى محمد بن الرحوم المغفور شيخ دام
بر . . . من سيده المحدثات بانو حانون المولودة من بطن بوزى قتلو بنت الامير المكرم عيسى بك بن المرحوم
عمر بك قباعت هي . . . بكار چاي حال صحتة اقراره شرعا اقرارا واعترافا صحيحين شرعيين ان الاراضى
..... الشيخ الاعترى خفف المشايخ سيدى محمد بن الرحوم شيخ رجب الى يومنا هذا وقف و حبس
على زاوية الشيخ المرحوم ابدال اتا يتجهى الى نحووم قرية ستارما ومنها الى قرية
حورصان ومنها الى قرية بوكدى ومنها الاراضى قرية خز ومنها الى قرية خواجه كوي ومنها
الى قرية بكندزو ومنها الى قرية بوغاباغى و منها الى قرية ولا تطلع الا على بكار چاي بن حايى
چاي بن بكار چاي المذكور بوجه من الوجوه و سبب من الاسباب في حد قريه يكاجوق المذكوره في الحدود
الاراضى انتصرفة الى الان على مصالح زاوية الشيخ المرحوم ابدال اتا المبينة باطن قريه يكاجوق المذكوره

(1) Bunun dahi baş tarafı kopuk olduğu gibi vakfiye parçalanıp sonra beze yapıştırılmış
diğindau aralarında noksan parçalar kalmıştır .

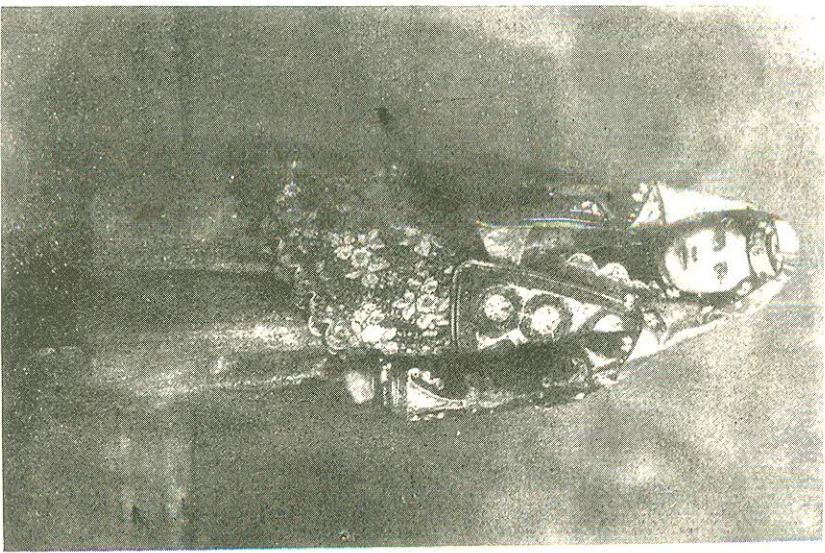
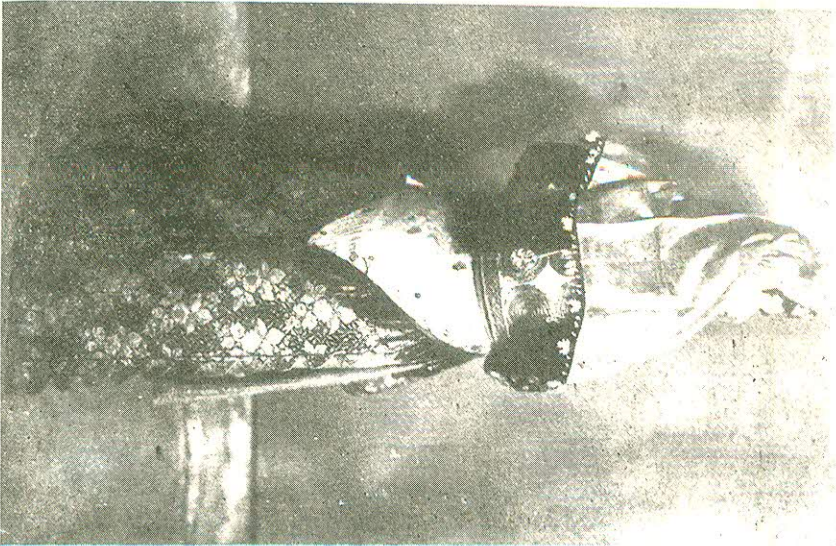
بل الحدود المتصرفة الى هذا الزمان من جملة اوقاف زاوية الشيخ المغفور ابدالنا المذكور فليدعى محمد المذكور ولاته التصرف فيها على موجب الشرع و شرط الواقف كيف يشاء اوريد من غنر و مزاجم و معارض و مساهم و بجميع ذلك وقع الاشهاد و التحرير في التاسع والعشرين من جمادى الاولى سنة ثمان و اربعين و ثمانمائة .

يشهد به	يشهد به	يشهد به
محمد بن حاجي علي	... بن يوسف	حداد بن احمد
الحطاب	يشهد به عندي و قبلت حرر	يوسف بن عمر
	القاضي بشوق	غفر لهما

يشهد بما فيه	يشهد بما فيه
محمد بن جند اخود	يعقوب بن بكى بك النائب
	بلاديقي من توابح اماسيه
	عفي عنهما

المختصون

الحاج ابراهيم بن الحاج عثمان المشهور بولد طاب الافقري
 و سمد الله حاجي بن عبد الفتاح القاضي ابن بجرملو في زمانه
 و اخي نطف الله بن سبدي حواجه
 و مهيد نقر بن بحشايش اللاديق
 و سعيد فقه بن دليم المتفقه
 و اسحاق فقه بن حمزه النائب في املك من قبل حاكم شهباق
 و محمود كنجدا بن مسعود المشهور بهليكي محمودي
 و عالم بن حسين من قرية اين كوي
 و حمزه بن علي من قرية ابوك
 و نور الله كنجدا بن ابراهيم من قرية ياغدكين
 و حاجي حائل كنجدا ابن محمود من قرية جود صان
 و اوzaيش بن قيا من قرية قره بيكار
 و سبدي علي آغا بن حاجي علي افندي
 و مولانا حاجي مراد بن اسماعيل
 و بالي بن حمزه
 و مظفر بن اسحاق

Çorumun yüz yıl önceki kadın kıyafeti örneklerinden

(Çorumlu dergisi)

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Sayı : 44 1 II. Kânun 944 Kuruluşu: Nisan 938

Parti Kaza Heyeti Kongresi toplantısında düyüşlar :

Ortaokul Müdürü
ZİYA ATAMAN

Yurdun ve Ulusun kurtuluş; eğemenlik ve yükseliş mihrabı olan Partimizin sıcak ve sevimli salonunda yine toplandık . Parti Kaza kongresi oluyor . Parti Müfettişimiz Ankara Meb'usu sayın H. Oğuz Bekata Reislik yerini aldı . Başta Valimiz olmak üzere Vilâyetimizin büyük Memurları da kendilerine ayrılan yerlere oturdular . Formalitenin istekleri yerine getirildi; ikinci Reis seçildi, seçilen kongre kâtibleri yerle-

rini aldılar, yoklama yapıldı, geçen yılın çalışma raporu okundu, Encümenler hesapları incelediler, yeni Parti Kaza İdare Heyeti seçildi, Partililerin istekleri saptandı . Bu arada münakaşalar ve neticede fikir birliği oldu . Büyüklerimize olan saygı ve bağlılığımızı bir daha anarak ve bunu bir daha arzetmeği bir borç bilerek toplantı sona erdi .

Buraya kadar hiç bir olağan üstünlüğü göstermeyen bu toplan-

tıdan ne derin duygular ve ne büyük ümitlerle ayrıldık . Kalplerinden birbirine bağlı üyelerin göğüsleri kabarık, vicdanları rahat, dağılışları bile zevkle görülecek şeydi , « Burada münakaşalar ve neticede fikir birliği oldu » cümlesile kısaca bahsedip geçiverdiğimiz o lezzetli konuşma, üzerinde durulacak bir olaydır .

Herkes düşündüğünü hiç bir korku bilmeden söylemiş ve hiç bir sebep ve suretle susturulmamıştı . Her üye münakaşaya „ sırası geldikçe “ karışmış, inandırılıncaya kadar konuşturulmuş, fakat hiçbir fikir ve mütalea küçümsememişti . Hiç bir kayde bağlanmayan fikirlerin serbestçe ve yalnız vicdan diliyle konuşulduğuna şahit oluyoruz . Yurt işlerinde eksikler ortaya atıldıkça, yurddaşların büyük bir ilgi ile işi kavrayarak canla, başla çare araştırdıklarını gördük . Büyüklerimiz fikirlerini küçüklerinin gönüllerine sindiren sözlerle ortaya dökerek, küçüklerimiz büyükler gibi fikirlerini açıkça söylediler . Münakaşalar fikirleri birleştirdi;

doğru meydana çıktı; karara bağlaadı .

İşte bir toplantı ki: Bir ev halkı gibi samimi, bir ev halkı gibi birbirini içten tanımış insanların toplantısı ...

Öyle bir münakaşa ki : Ortada küçük, büyük; söylenmemiş ve dinlenilmemiş fikir yok : Şahsiyet değil fikir hakim ...

Partinin bu hayranlık veren disiplini karşısında da; yurdun bütünlüğü, ulusun egemenliği temellerine dayanarak yurdu bir medeniyet yuvası mâmureye; ulusu bilginin, sanatın en ileri safhasına ulaştırmak amacı ile Partiyi kuran necip milletimin Ebedî Şefi büyük Atatürk' ün diliyle ve en büyük inancı ile tekrarlıyoruz :

« *Ne unutlu Türküm diyene* »

Partinin nuru Türk milletinin ruhunda bulunan kabiliyetleri birer birer dünyaya tanıdırken dünyanın hayranlığı artıyor; bunu görüyoruz .

Atamız'ın gösterdiği amaca ulaşacağız; buna inanıyoruz . Çünkü bu amacın yolunu nurlandıran Partinin başında, Türkün güneşi İsmet İnönü var ...

ÇORUM'DA DEDESLİ AŞİRETİ

Neşet Köseoğlu

Orta anadolu'da aşiretlerin yayılışı bakımından Çorum vilâyeti en önemli bir mevki almaktadır. Bize bu suretle bir hüküm verme imkânını 600 - 1203 tarihinden itibaren elimizde bulunan vesikalar vermektedir. Bunların bir kısmı Çorumlu dergisinde neşredilmiş, bir kısmıda bu makalemizde kullandığımız başlık altında müteakip yazılarımızla neşredilecektir.

Çorum'da 1100 - 1698 tarihinden itibaren yerleştirilmiş aşiretler arasında Cerit, Mamalı, Dedesli Selmanlu, Karakeçili, Alamaslı, Cihanbeyli, Kangal, Alembeyli, Bozdoğan aşiretleri önde gelir.

Bu tarihten daha evvel Çorum ve bölgesini Selcûkiler nam ve hesabına almış olan esaslı Oğuz boylarından Kınık, Büğdüz, Eymir, Alnyundlu, Salur, Peçenek, Çepni, Bayındır, Kargın, Beydili, Afşar, Dodurga, Bayat, Kayı aşiretleri hakkında yeniden elde etti-

ğimiz bilgileri okurlarımıza yine bu sütunlarda sunacağız. Bu yazımızla Dedesli, bu gün Çorum'da adı Dedesli suretinde kullanılan bu aşiretin Çorum'da yayılış bölgesi hakkında elimize geçen malûmatı bu sütunlarda yazmaya başlayacağız.

(1200 - 1785) tarihlerinden sonra Çorum bölgesinde gezicilikten kurtulan aşiretler arasında en çok köy kuran ve geniş bir sahaya yerleşen Dedesli aşiretidir.

Bu aşiret 1139 - 1726 tarihinde Maraş civarında yerleştirildikleri halde, etrafta bulunan köylerde birçok zararlar yaptıklarından gösterilen yerlere gitmeyüp etrafta bulunan diğer aşiretler arasına katılarak verilen emri dinlemediler. Bunun üzerine Halep, Antep, Maraş Voyvodolarına bir buyrultu ile, gösterilen yerlere derhal gitmeleri ve ev bark yapımları tekrar emrediliyor. (1)

(1) Ana dolu Türk aşiretleri . S. 168

Dedeşlu aşireti kısmen Halep' te Alacahan'a yerleştirildikten sonra aynı yere iskân edilen Döğerli aşiretin 1146 - 1723 tarihlerinde Dedesli aşiretine ve diğer köylere ve gelip geçenlere tecavüzde bulunduklarından şikâyet edilmiştir . Buna rağmen Dedesli'nin bu bölgede yerleştirilmeleri emredilmiştir . Gönderilen bu emrin bir sureti de Mamalı aşiretine o zaman kumanda eden Mamalı beyi Mamalı oğlu Kantemir'e de bildirilmiştir .

Bir taraftan Devlet, diğer ta-

raftan da etrafta bulunan diğer aşiretler tarafından yapılan tazyik üzerine Dedesli aşireti Anadolu içlerine dağılmış ve büyük bir parçası Çorum'un şimalinde bulunan Kızılırmak nehrinin cenup ve şimal sahillerine yerleşmişlerdir .

Bu bölgede yerleşen Dedesli'ler Çorum'un 21 yerinde kendilerine kışlak ve yayla temin etmişlerdir . Bunlardan başka bazı yerlere de adlarını koymuşlardır . Aşiretin yerleştikleri köylerin bugünkü durumunu gösterir cetveli aşağıya koyuyoruz .

KÖY ADI		KADIN	ERKEK	TOPLAM
Hacı ahmet deresi	(1)	183	181	364
Ferhatlı	(2)	189	172	361
Deniz	(1)	213	159	347
Dere	(2)	189	172	361
Hacı bey (Aksoku)	(2)	72	72	144
Hasan değin	(2)			
Belkavak Boztepe	(2)	152	143	295
İdeli (kızılkır)	(2)	130	119	249
Kumçeltiği	(2)	183	190	373
Cender (Torunları)	(2)	127	124	251
Yeni köy	(1)	109	104	213
Akdan (Karakeçili)	(2)	149	130	279
Akveren	(2)			
Aşlı armud	(1)	119	116	235
Kılıçdere	(2)	272	259	531

Kertme (Babaoğlu) (2)	145	115	260
Kızaglı (2)	166	166	332
Tutpınar (Köpeç) (2)	178	206	384
İnalözü (3)	221	182	403
İnalözü muhaciri (1)	64	71	135
İnalözü sülüklü (1)	400	376	776

(1) Bu köyler Çorum merkez karışımına bağlıdır. Bunlar arasında İnal ve İnal Özü adı geçmektedir. Bu köylerde oturanlar da Dödesli aşiretine bağlı iseler de tarihte geçmekte olan İnal ve İnallu kelimeleri hakkında izahat vermediği bu münasebetle lüzumlu bulduk.

İnalözü, Çorum'a bağlı iki köy halindedir. Birincisinin nüfusu 64 ü kadın olmak üzere 135 dir. Diğerinin ise 400 kadına karşı 376 erkeği vardır.

(1240 - 1834), 1260 - 1844), (1275 - 1853) tarihli salnı defterlerinde bu köylerin Dödesli aşiretine bağlı oldukları yazılıdır. Bulundukları sahadan geçen derece de İnalözü derler.

(1102 - 1593) tarihli Raka beylerbeylerine yazılan bir buyruktada bu havalîye yerleştiğilen Bozulus Türkmenlerinden Avşar, İnallu, Comulu, Buraklı ve Ulaşlı aşiretlerinin yerlerini bırakarak Anadolu içlerine yayıldıkları yazılıdır. Çorumlu dergisinde nesredilen III sayılı vesikaya göre 1170 - 1756 tarihinde Çorum'da İnallu nahiyesi bulunduğu yazılıdır.

İnallu beylerinden Mirza Ali bey'in Avşar ve İnallu aşiretlerine mütesellim tayin olunduğu 1141 - 1728 tarihli kendine yazılan bir fermanın yazılıyor. Bu ferman A. T. A. S. 183 de nesredilmiştir.

Çorumlu dergisinde Dağlı oğlu tarafından nesredilen 16 sayılı ve 991 - 1573 tarihli bir vesika Çorum beyine ve İnaluballı kadısına hitap etmektedir. Bu tarihlerde Çorum'a bağlı olan ve İnalözü bölgesinde bulunan İnaluballı, Çankırı Vilâyeti teessüs edinceye kadar Çorum'a bağlı kalmış, sonradan Çankırı'nın Kızılırmak Nahiyesine bağlanmıştır. Bu gün adı Kâhyalı'dır. İnaluballı adı, 665 - 1266 tarihli Karahisar Temürlüde Hüstineddin tarafından yapılan medresenin vakfiyesinde adı geçer.

Bütün bu vesikalara göre esas İnallu aşiretinin çok eskiden bu bölgeye geldiği, sonradan gelenlerin eski aşiretin bulunduğu yer etrafında yerleştikleri anlaşılmaktadır.

İnallu kelimesi eski bir kelimedir. Besim Atalay tercümesinde kaygarlı Mahmut İnga-tinde (Babası ortalık adamlardan olan gençlere İnal derler.) demektedir. Yine Besim Atalay Türk büyüklere adlı eserinin 28 inci sahifesinde (İnal, Sultan zâde demektir, Divanı Lügatü'ttürk böyle yazar.) denilmektedir. Aradaki farkın takdirini okurlarına bırakıyorum.

(2) Bunlar İskilip kazasına bağlı köylerdir.

(3) Bu köy Osmaecik'a bağlıdır. Bu köy ada dağı üzerindedir.

Bu köy adlarından başka Dedesli izlerine mevki adı olarak da rastlanmaktadır . Bu adlar da şunlardır .

İnalözü (4)

İnal deresi (4)

Dedesli (5)

İnal kışlası (6)

Eğer harita üzerinde incelenirse bu köylerin Çorum'un şimali garbisinde Kızılırmak nehrinin iki sahilinde oldukları görülür . Bunların bir kısmı sıtma tehlikesini göze alarak sahillere, bir kısmı da yine aynı bölgede dağlık yerlere konmuşlardır . Kızılıрмаğın dağlık kısmında bulunan Dedesli köyleri İskilib'e aşağı kısmında bulu-

nanların bir kısmı Çorum merkez kazasına, bir kısmıda Çorum'un bir kazası olan Sungurluya bağlıdır ,

Dedesli aşiretinin bulunduğu köylerdeki nüfusunu gösterir cenvel tetkik edilirse kadın sayısının erkekden daha fazla olduğu görülür . Bunun sebeblerini aramak için daha gerilere gitmek ve yayılış tarzfarını incelemek lâzımdır . Çorum'da ve diğer araştırma yaptığımız vilâyetlerde elde ettiğimiz neticeler. aşiretlerde kadın sayısının % 95 nisbetinde erkeklerden daha fazla olduğudur ,

Sebeblerini başka bir yazımızda izaha çalışacağız .

(4) Çoruma bağlı olan arazi sahasında bir derenin adıdır . Dedesli'lerin bulundukları bölge içindedir .

(5) Çorum'un bir çok bölgelerinde yer adı olarak ismine rastlanmaktadır . Çorum'un Çakır köyü yakınında Dedesli adında bir mevki olduğu gibi Domu köyü civarında da yine Dedesli adında bir adak yeri vardır . Bu köy civarında bulunan köylerde bu aşirete mensup bir çok aileler bulunmaktadır .

(6) Alaca kazasına bağlı bir mevki adıdır .

BU YAZIMIZDA DAYANDIĞIMIZ VESİKA- LARDAN BİRİNİ AŞAĞIYA KOYUYORUZ .

VESİKA ;

Dedeşlü ve Selmanlu cemaetleri in Halep tarafında iskânlarına dair Halep Valisine ve Ayıntap Valisine ve Maraş mütesellimine ve Rışvan Voyvodasına ve Boy Beğine hüküm ki :

Meraş sakinlerinden Dedeşlü ve Selmanlu cemaati mukataasının snevî bin sekizyüz elli beş buçuk kuruş mali ve zamanı zabtı muharrem ibtidasından olup elhaç Hasan ağa'nın uhdesinde olduğu mukayyet olmağla zikrolunan Dedeşlü cemaati Türkmani ve Kabaklar ve Kullular ve eshabı Kehf reayaları ve sair perakende cemaatler konup ve göçtükleri mahallerde reaya fukarasına "cevrü eziyyet idüp mürur ve uburlarından ibadullah mutazarrır olmalarından naşi şerrü mazarratlarından fukarayı te'min için mukaddema Halep tarafına iskânları ferman olunub ibadi bilâd emniyet ile münşer (ihüfuad olmuşlar iken bir tariyk ile mahalli iskânlarından göçüb kemafil evvel fesadü şakavete tesaddi ve uğradıkları mahallerde vaki ziridestan raiyete cevrü teaddi itmeleri fukarayı raiyyeti mezahimden siyanet için tavayifi mezburenin yine Halep etrafına iskân olmaları lâzımei halden olduğu senki Veziri müşarüdileyhsin kaimen ile ilâm itmenle dahi memleket ve fukarayı raiyyete bir dürlü teaddi olduğuna rizayı hümayunu Padişahnem olmamağle mezburların fesadü şakavetlerini def'ü izale birle ibadullahı teaddilerinden irabe için kemsfil evvel Halep etrafına naklü iskân olmaları için hattı hümaynu şevketmakronu şerefsadır olmağla bu husus senin uhdei kifayetine ihale kılınud tarafından mukaddem mübaşir tayin ve irsal ve zikri mürur iden Dedeşlü ve Selmanlu ve maan konub ve göçen maruzzikir cemaatler perakendeleri her hangi kaza ve kasa-

bat ve kura ve ve cemaat arasında bulunurlar ise cümlesi ihrac ve bir ferdü geriye kalmamak şartıyla bilcümle ehlü ayâl ve devab ve mevoşileriyle kaldırılup naklü tesyir ve Haleb etrafına iyva ve iskân olunduklarından sonra haneler binasına şüru ve mübaderet itdirilüb ve hanelerin bina idinciye dek rehinleri alunub ve fimabaad zer'ü hars ile iştiğal ve bir ferdin mal ve hayatına zararu güzend irtistir meyüb kendü halleriyle ikamet eylemeleri şartıyla kavi nezre bağlanub mahalline kayid için hücceti şer'iyesi deri saadetime irsal olunmak ve bu hususta Ayıntab naibi ve Meraş mütesellimi ve Rısqan voyvodası ve Boy beyi mumaileyhin siz sâki ittifak üzre kıyam idüb tayifei mezbure her kimgülerinin kaza ve kura ve kasabat ve cemaatleri içlerinde balunur ise bilâ tevakkuf cümlelerini ihrac idüb tarafına teslim eylemekte bezli vüs'ü kudret eylemeleriüçün Divan hümayun'un emri şerifin tahriri babında iftiharül ümarai vel ekâbir bilfil baş Defterdarım olan elhaç İbrahim damê ulüvühu ilâm etmeğin mumaileyhin ilâmi mucebince amel olunmak için yazılmıştır.

Fi evasıtı r. 139

(A. T. A. S. 139)

Yaşar Nezîhe Bükülmez

ŞARKI

Düştü bir zalimi hunhare gönül,
Tiği hicran ile pür yâre gönül,
Yandı beyhude yazık nare gönül .

Bakmaz artık güle, gülzâre gönül
Gül için oldu esir hâre gönül

Katlanır cevriye azare gönül,
Söylemez halini ağyare gönül,
Bulamaz derdine bir çare gönül .

Bakmaz artık güle, gülzâre gönül,
Gül için oldu esir hâre gönül .

*
* *

Yaşar Nezîhe Bükülmez

GÖNÜL

Sen cüdayı bezmi canansın gönül;
Vâdii hasrette puyansın gönül;
Küşei vahdette nâlansın gönül.
Gâg tufan, gâhi volkansın gönül.

Gâh dalarsın kârına zulmetlerin,
Gâh çıkarsın fevkiñe izzetlerin,
Çektin herbir dürlüsün mihnetlerin;
Gâh fakirsin, gâhi sultansın gönül .

Daima hasretle suzansın gönül,
Gün begün öyle perişansın gönül,
Kendine kendin de hayransın gönül,
Gâh mâmur, gâhi viransın gönül .

Gâh eder vaktin saadetle güzar,
Gâh olursun derdi gamle bikarar,
Gâh coşarsın, yok sana haddü kenar.
Gâh katre, gâhi ummansın gönül .

Kâh tutar dünyayı namu şöretin;
Gâh gezer dillerde fakrû zilletin,
Ölmeyince kimse bilmez kıymetin;
Neyleyim beyhude giryansın gönül .

Çorumun eski çocuk oynnlarından H o d a k o y u n u

Lütfü Ünsal

Hodak; mahallî oyunların başında gelen olanlardan biridir. Bu oyunun pek çok çeşidi olup biz burada ikisinden bahsedeceğiz. En çok oynananlarda bu oyunlardır.

1 — Tek emenli Hodak

2 — Bir çok emenli Hodak

Her iki çeşit hodak oyunu da 3 - 6 çocuk tarafından oynanır. Üç oyuncudan azında oyunun tadı olmayacağı gibi altıdan fazla olursa kargaşalığa mahal verileceğinden oyun heyecansız ve zevksiz olur.

Çocuklar oyun oynamak için oyundan önce birer metre uzunluğunda, dayanıklı cinsinden değnek tedarik ederler. Bu değneklerin fazla uzun veya kısa olmaması, çocukların boyu ile mütenasip olması gerektir.

Aksi halde oyuncu çocuk, o-

yun esnasında zorluk ve güçlük çeker ve oyundan fazla yorğun ve bitgin bir halde çıkacağı muhakkaktır. Hodak oyununa başlamadan önce kimin güdekçi olacağını seçmek lazımdır. Bir de hodak elde edilmesi icap eder. Hodak, hayvan kemiklerinin kısa ve yuvarlak olanından yapılır. Oyunda ebe yâni güdekçi olmak çocuklar arasında bir kaç türlü ayırt edilir. Tek emenli oyunu oynamak için düz bir alan üzerine derince bir emen kazılır. Bu emen-
dentabminen bir iki adım ötesine hodak dikilir. Diğer oyuncu çocuklar dağılmış ve hodağın gideceği yöne doğru sıralanmış bir durumdadırlar. Bu oyunculardan birisi hodağın yanında kalup güdekçi de obir dağılan oyuncular meyânındadır. Hodağın yanındaki çocuk hodağı oyunculardan

tarafa vurur . Güdekçi hodağın arkasına koşar . Diğer oyuncular da koşarlar, hodağa vuran çocuk güdekçini değneği ile kendisine değmesine meydan vermez . Güdekçi eğer değerse o çocuk güdekçi olur . Diğer çocuklar hodağı alıp götürürler . Güdekçi olan hem güdekçilikten kurtulmağa, arkadaşını güdekçi yapmağa çalışır hemde hodağı yakalamağa çabalar , Hodağı elile tutar emenin 5 - 6 adımı kalarak « tuzlu godağım » der, fırlatır . Hodak durmadan güdekçiden gayri olan oyuncular hodağa vurabilirler . Durunca vurmak oyuncular için yastaktır . Hodağın durduğunu kabul ederek oyuna devam edelim . Güdekçi olan çocuk, yavaşca iterek hodağı emene sokmak ister . Az vurur çünkü diğer çocuklar « tuzlu hodak » ın oynamasından istifa ile vurarak kaçarlar . Hodak tuzlu iken vuran güdekçi olur . Tuzlu iken vurulup vurulmadığını oyuncuların ekseriyetinin vereceği hükme bağlıdır . Güdekçinin oynatması ile tekrar duran hodak gene tuzlu sayılır . Durunca vuramaz . Eğer bu şekilde güdekçi hodağı emene sokarsa en yakın oyuncuya güdekçi değneğini dır-

ter ve o güdekçi olur . Oyunu bu şekilde devam eder . Emene sokarken oyuncular daima hodağın yakınında bulunurlar ve hodağın emene girmemesine çok çalışırlar . Hodak oynarken çok dikkatli olmak lâzımdır .

Çok emenli hodağa gelince :

Bu hodağı oynamak için her oyuncu kendine ait bir emen kazmak mecburiyetindedir . Oyunculardan biride « cin emeni » kazar . Ebe olarak seçilen çocuk hodağı eline alarak, yağlı veya tuzlu diyerek cin emene doğru atar . Cin emene doğru atılan hodak yağlı denirse her çocuk vurmak hakkını haizdir . Vururken dikkat edecek bir şey varsa emenine güdekçinin değneğini sokmaması lâzımdır . Bazanda yanındaki komşu emende bulunan oyuncu çocuk değneğini sokar, güdekçiye hem bililtizam yardım etmiş olur, hemde bir muziplik yapabilir . Emensiz kalan çocukta güdekçi olur . Oyuna devam edilir, bu oyunda hodağa vururken dikkatsizlik yüzünden arkadaşlarının bacaklarına vuranlar da çok görülür, gülerek oynamaya giden küçükler ağlıyarak, sızlıyarak evlerine döndükleri çok görülmüştür.

Çorum Halk Şairlerinden

RECEP RAHMI TANKAYA

B. Mıyak

RECEP RAHMI TANKAYA, Çorum'da Türkler Eğitmen bölgesinin gezici Başöğretmenidir. Bu, onun kültür derecesi hakkında gereken fikri verecektir.

Şiirlerinde Rahmi mahlâsı kullanır. Sohbeti hoş, sevimli bir zattır. Halk şiiri tarzını ihtiyar etmesi tab'ının bu yola şiddetli temayülündendir. Kitap halinde

basılmış eseri yoktur. Şiirleri el yazısı ile, iki kalın defterde toplanmıştır. Bunlardan bir kısmı Çorum gazetesinde ve Çorumlu dergisinde neşredilmiştir.

Defterlerinden birisini gördüm. Diğeri yanında değildi. Kemmiyet ve keyfiyet bakımından daha üstün olan bu cilt, şu bölümleri ihtiva ediyordu.

- 1 — Kısaca tercüme halim.
- 2 — Oğluma öğüt ve vasiyet.
- 3 — Önemli hadiselerin manzum tahkiyeleri.
- 4 — Destanlar, mersiyeler, ve diğer manzum yazılar
- 5 — Okul manzumeleri
- 6 — 300 dane mani (temamen orijinal)

Defterdeki kayıtlara göre RE-
CEP TANKAYA, 1895 de Bay-
burd'un Balahor köyünde doğmuş-
tur, Çil oğlu molla Hüseyin is-
minde fakir bfr adamın oğludur.

Okumak en büyük zevki ve ih-
tirası idi. Fakat fakir oldukla-
rından şehir mektebine gidemedi;
köylerinde açılan üç sınıflı okulda
okudu. Geceleri, isli bir teneke
idare lambasının cansız ışığı al-
tında derslerini hazırlardı. Yaz
mevsimini Balahor köyündeki tar-
lalarının başında geçiren Bayburd
medresesi müderislerinden Oslu
zade Hüseyin efendiden hususi
ders aldı.

Cihan harbinde Bayburd Rus
işgali altına girince Çorum'a gel-
di. Ve İstiklâl harbi sırasında
açılan medresenin üçüncü sınıfına
devama başladı. Dördüncü sınıfta
iken öğretmenlik sınavına girip
Seydim köyüne öğretmen vekili
oldu. Bir zaman sonra ehliyet
name imtihaniyle öğretmen mua-
vini ve ardından da Kayseri A
kursuna devamla Muallim oldu.
yirmi bu kadar yıldır tükenmez
bir ferağatle çalıştığı bu meslekte
muvaffak olmuş ve âmirlerinin
haklı takdirlerini kazanmıştır.
Nazmında halk şiirinin, bilhassa
anonim halk destanlarındaki naz-

mın külfetsizliği açıkca görülmek-
tedir. Yarım kafiye (Asso-
nance) ve ölçü zarureti yüzün-
den, isimlere lâhık olan (i) siz mef-
ulü sarihler, (*) bu münevver şaire
bir halk sanatkarının cana yakın
tesirini yapmaktadır.

Hadiselerin telkin ettikleri ta-
hassüslerden kolaylıkla ve çabu-
cak müteessir olan bir karihası
vardır, İçten bir naivite bu tek-
lifsiz mısraların en büyük değeri-
dir. Onlarda hiç bir tasanun göl-
gelenmez, hiç bir özentî sezilmez.
Davası realiteyi mümkün olduğu
kadar sadâkatle aksettirmektir.
Bir çeşit realizma yapar gibidir,
Büyük hemşerisi Zihni gibi, hadi-
selerin trajik karakterli olanların-
dan daha üstün tahassüsler edin-
diği muhakkaktır.

Hiç bir pirden destur almamış,
hiç bir ak sakallı koca, ona elin-
deki ayakdan dolu sunmamış,
hiç bir suna, pınar başında aşkın
kızıl gülünü onun göksüne takma-
mıştır. Fakat bunlar onun aynı
zamanda halk şairi olmasına ma-
ni değildir.
Bu son satırları yazdıktan sonra,
kendisine okudum. « Çok yanı-
lmışsınız, dedi, ben ilham sunağını
bir « ak sakallının » değil; bir « ak

[*] O mübarek elini öpenler gibi olsam
Ben elini öpmezdim öperdim ayaklarını

saçlı» (**) nın elinden içtim .
Göksümde en büyük aşk ateşini
yakan suna; Y U R D U M D U R . »

Kır çiçeklerini severmisiniz bil-
mem ? Hele, rasgele topladığı-

nız bu çiçeklerden hiç bir seçme
yapmadan bağlayıverdiğiniz de-
met ne hoştur . İşte; size bir de-
met kır çiçeği :

BAHAR VE ORTAKÖY

Yine nazlı bahar geldi erişti ,
Şenlendi bağların senin, Ortaköy
Çâyır çimen birbirine karıştı;
Canlandı dağların senin Ortaköy .

Pelitler yeşerdi, açıyor yaprak;
Çamların püründen görünmez toprak
Misk gibi kokuyor bin dürlü çiçek
Cennet mi dağların senin Ortaköy ?

Kırlarda sürüler otluyor kekik
Köyün etrafında ötüşür Keklik
Candan aşık olur seni gören Türk
Sevilir her yanın senin Ortaköy

*
* *

Kır sevgisi, pastoral zevk ne güzel
yaşatılmış!

[**] İsmet İnönü .

MİLLÎ ŞEFİ GÖRDÜM .

Kaç gündür, gece gündüz yollarını gözlerim;
 Şükür olsun tanrıya bu gün gördü gözlerim .
 Hey gözlerim, gözlerim ! oh, sizlere ne mutlu !
 Gördüğünüz almayı yıllar varki, özlerim .

Bıkmadan, usanmadan yollarını beklerim .
 Gözler kadar bahtlıyar olmadı dudaklarım ;
 O mübarek elini öpenler gibi olsam,
 Ben elini öpmezdim; öperdim ayakların .

* *

Ne içten, ne lirik, ne hisli bir sevinç tezahürü !... Söylilecek sözü olan,
 onu ifade edecek vasıtayı her zaman bulur .

HASAN OĞLANA GİDERKEM

Çantalara baktım : bağlanmış simit
 Gözlerine baktım parlıyor ümit .
 Telebe, Eğitmen, bir takım yiğit
 Sevinçle gidiyor Hasan oğlan'a .

Askeri kıtaya ne hoş benzerler,
 Yıkıcı değiller, yapıcı erler .
 Atacaklar her an sağlam temeller;
 İşleri, güçleri hizmet Vataana .

Yüzlerce talebe teşyiye geldi .
 Millî marş sesleri kat kat yükseldi .
 Alkış tufanları gökleri deldi .
 Türk sesidir, çıkar ta asümana .

Ey köylü yavrular, köylü yoldaşlar,
 Yormadı ve yormaz sizi savaşlar
 İşlenmiş ellinizde ağaçlar, taşlar,
 Türk işçisi hayret verdi cihana .

* * *

İyi anlaşılmış ve iyi duyulmuş bir ülkünün iyi ifade edilmiş bir örneği !... Duyuş ve ifade aynı değerde .. Güzellikte birbiriyle yarışıyorlar .

[ACI HABER] Ağıtından bir parça

Değildi bir acı haber,
 İşiden hemen ağladı;
 Sanki olduk zirüzeber;
 Biz değil cihan ağladı .

Dediler A T A T Ü R K ölmüş .
 « Türkiye'nin gülü solmuş »
 Hep gözler yaş ile dolmuş,
 Ben değil, her can ağladı .

Görmüşken çok kara günü,
 Ağlamamıştı İ N Ö N Ü .

Ağlattı A T A T Ü R K onu;
Bak; o kahraman ağladı .

Kan ağlıyor bütün Türkler,
Gençler, kocalar, bebekler ,
Dayanmaz buna yürekler,
Zemin, asüman ağladı .

Bak, solmuş bahçeler bağlar,
Ağlaşır hastalar, sağlar,
Diyarbakır, Urfa ağlar
Mersin, kağızman ağladı .

Ağlar İstanbul, Ankara,
Eskişehir, Sivas, Zara,
Kim ağlamaz böyle yâra ?
Mısır, Hindistan ağladı .

„ Rahmi " buna durma ağla;
Coşkun sular gibi çağla;
Al yerine kara bağla :
Türkistan, Balkan ağladı .

* * *

Veysel'den nişan verir bir hassasiyet ! bu mısralar, kaleminden çıkmamış;
sanki bizzat şairin yöreğinden damla, damla sızmıştır .

* * * * *

300 ü bulan manilerden de bir tutam, bir demet, bir büket - ne derseniz deyin - sunmalıyım . Temamen orijinal olan bu şirin kıtacıklar, pek güzel ve ve sevimlidirler .

Ay doğdu akşam üstü,
Nazlı yâr bana küstü .
Çok geçmeden barıştık;
Yine bağına bastı .

Camdan ayna yaparlar,
Güneş vurunca parlar .
Yolculara görünme ...,
Yollarından saparlar .

Çaydan akar tatlı su,
Yüreğim dolu kaygu .
Yarın koynuna girsem,
Gözüme girmez uyku .

Gül açılır baharın,
Gül dibi olur serin .
Yanağında tomurcuk
Güller var nazlı yarın .

Gemiye bindim geldim .
Kenarda indim geldim .
Gurbetele giderken,
Yâr için döndüm geldim .

Atımın nalına bak,
Toz olmuş yoluna bak .
Nerde kaldın sevdiğim ?
Gel benim halime bak ..

★
✱ ✱

Esas karakterleri itibariyle,
gen, şakrak, çapkin olan mâni çe-
şidinin biricik kusuru, birinci ve
ikinci mısraların, kıt'anın asıl ma-
nasıyla hiç alakası olmayışdır .

Tankaya, bu kusuru ortadan
kaldırmıştır. Manilerinin her mıs-
raı, kıt'anın umumî ve asıl manâ-
sının hizmetindedir . Bunlardaki
eşsiz güzelliğin sırrıda bu ...

(Çorumlu Maniler)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

1245

[*]

Ay gider bulut ile
Zincirli kilit ile
Irak yola gidiyom
Sevdiğim yiğit ile

1246

Arpalar deste deste
Beni babamdan iste
Eğer babam vermezse
Beni allahtan iste

1247

Ben varamam inekliye
Ayrarı sinekliye
Verirse babam, versin
Omuzu silahlıya

1248

Pınlık üstünde kürek
Yine ah çekti yürek
Her dertlere dayandın
Buna da dayan yürek

2249

Develer gitti tuza
Geldi oturdu düze
İnşallah kavuşuruz
Ya bahara ya güze

1250

Ekmekçinin kel oğlan
Akşam bize gel oğlan
Akşam bize gelmezsen
Sabahacak öl oğlan

[*] Bu maniler Çorum'un Hışır köyünden bir kız çocuğu ağzından toplanmıştır . 25 - 1944

1251

Evleri hüyüktedir
Yeşil perde yüktedir
Benim sevdiğim oğlan
Beşinci bölüktedir

1252

Gediyok halılara
Kuş konmuş çalılara
Bizde heves ediyok ^[**]
Başı şapkalılara

1253

Hey halvara halvara
Çingü dbştü şalvara
Dudaklarım kurudu
Kız yalvara valvara

1254

Hey hemende hemende
At oynatır çimende
Karayağız gencoğlan
Pek havesim var sende

1255

Hey hinamış hinamış
İller bizi kınamış
Sakallının koynuna
Bekâr kızlar dünemiş

[**] Çorum gıvesidir; ediyoruz demektir .

1256

Hey huvar da huvar da
Aynam kaldı duvar da
Her gün aklıma düşen
Su başında pınarda

1257

[***] İlenğerde tuz olsam
Böyük evde kız olsam
Yâr kapudan geçerken
Evde yalnız olşam

1258

Kayaların kıycısı
Tükenmiyor yolcusu
Gel bile oturalım
Nazlı yârin bacısı

1259

Kayalar kırçı duttu
Dibinde purçu bitti
Ben yâr ile yatanda
Mahleyi sancı duttu

1260

Kağrı çokca kıcılar
Şimdi gelir hacılar
Allah bize gösterme
Bundan böyük Acılar

[***] Çorum'da leğene, ileğen denildiği gibi
Hışır köyünde de leğere, ileğor derlermiş.

1261

Keten gömlek millemiş
Yâr kapuyu bellemiş
Yâri kapudan görünce
Telli mendil sallamış

1262

Sıra sıra destiler
Destiye gül bastılar
Bir bacının yoluna
Beş kardeşi astılar

1293

Şu dağların harını
Kürüseler karını
Şu mübarek günlerde
Gönderseler yârini

1264

Tut ağacı tut verir
Yaprağını kıt verir
Oturmuş minafıklar
Nazlı yâre fit verir

1265

Yârim çıkma başaçık
Arpalar kara kılçık
Hakikatlı yârisen
Al bohçanı yola çık

* *

Gönlardan Derlemeler :

Derleyen : Eşref ERTEKİN

(Gelin ile kız destanı)

Bir kız ile bir gelinin bahsı var
Anlarda uğraşmış şer'a durmağa
Arzuhal eyledim Sultan Murada
İkisinin davası da görülsün

Kız ederkı ben âlemde hûriyim
Aşıkımın servetiyim malıyım
Tazece sağılmış oğul balıyım
Yanaklarım dolu dolu bal benim

Gelin derki alvalalı [1] başım var
Kudretten çekilmiş kalem kaşım var
Sen kız isen bir gecelik işin var
O bir gece kervan geçer yol olur

[1] Al bosdem, gelinlerin başına koydukları bir çeşit örtü ve süs .

Yaz olunca lâle boynun eğmezmi
Ak gerdanda çifte benler olmazmı
Bir gecemde bin geceyi değmezmi
Var git gelin var git oğlan benimdir

Çift öküzüm birbirine eş olur
Zelve bağlamasam boynu boş olur
Orta yaşlı gelin sevmek hoş olur
Var git kızım var git oğlan benimdir

Oduncular dağdan odun indirir
Gözüm yaşı değirmeni döndürür
Kız oğlanın susuzluğun kandırır
Var git gelin var git oğlan benimdir

Gelin derki ben gideyim pazere
İnce beli sıkırayım dizâre
Bir yük yemiş göndereyim pazara
Olmuşunmalurlar olacağın mı

Kız da derki ben gideyim yoluma
İnce beli sıkırayım yârime
Aşıkları bakıdayım gülüme
Solmuşunmalurlar solacağın mı

(Türküler)

Dağlar bana dağlar bana
Bahça sana bağlar bana
Kalmışam gurbet illerde
Kimsem yok ağılar bana

Gelindi (1) zülfü kemendim
Boyu boyuma menendim (2)

Evlerinin önü kaya
Kayadan bakarlar aya
Ol senin ince belini
Sara bilsem doya doya

Gelindi zülfü kemendim
Boyu boyuma menendim

Evlerinin önü taştan
Sen çıkardın beni baştan
Senin için a hâin yâr
Ayrı düşmüşem kardaştan

Gelindi zülfü kemendim
Boyu boyuma menendim

[1] Gel imdi yerinde kullanılır . Çorum şivesidir .

[2] Farsça (Mânendin) yerinde kullanılır . Çorum ve köylerinde denk, eş gibi anlamlarıdır .

Evlerinin öñü kafes
 Kafesten alurlar nefes
 Gel benim şivekâr yârim
 Soyuu gir koynuma dalfes
 Gelindi zülfü kemendim
 Boyu boyuma menendim

*
 * *

(Diğer türkü)

Henüz oldum bir tüleğin (1) meftunu
 Tüleğime melek desem yaraşur
 Sırma teller ile örmüş saçını
 Buna itir şahlar sürsem yaraşır

*

Ayağına giyer yüksek nâlini
 Gider evine salını salını
 Kimse görmüş değıldurur tenini
 Tüleğime hürü desem yaraşur

*

Bir bakışla akılcığım alıcı
 Cümle âlem sana olmuş görücü
 İki memeleri sakız turuncu
 Usulcacık sıkıversem yaraşur

*
 * *

[1] Tülek, arabça (Fetta) kelimesinin
 Türkçe karşılığıdır .

(Diğer türkü)

Oğlan ne gezersin iller yanında
 İl adamın susuzluğun kandırmaz
 Bakar bakar ah ederim yüzüne
 Bakmıyayım dedim emma candurmaz

Aşkın deryasına salmış gemisin
 Sığa (2) koymuş dilberlerin heptsin
 Bilemedim benim yarım hangisi
 Ayda bâri bir selâmın göndermez

Yüksek olur atmacanın öyünü
 Değme bir güzele verme payını
 Bilemedim o güzelin soyunu
 Ayda bâri bir selâmın göndermez

Alayım gideyim gurbet illere
 Benim gezmediğim yerler kalmadı
 Gurbet ilde belkim alam selâmın
 Başıma gelmedik haller kalmadı

[2] Sağ, sıyanaktan göz hapsine almak demektir .

(D E S T A N)
**KÜFT SEYYİT ÖMER BODİN
 DER ÇORİMİ**

Fatihim Sultan Süleyman cenkedüp küffar ile
 Sahibi seyfi keramet oldu bu esrar ile
 Nagihan koptu kıyamet ebşima ahcarile
 Kaplayup bahri melâmet kalmuşam ağyârile
 Ey hüda def'eyle lütfet kalmıyam küffarile

Şöyle bilki seddi-islâm olmuşuz âdâya biz
 Sulhile fasl olmuşuz baisi gavğaye biz
 Gayreti dîn eyleyüp salman bizi ferdâye siz
 Milki dîn oldu harap siz gelin imarile
 Ey hüda def'eyle lütfet kalmayım küffârile

Geldi küffâr üzerime saldurubdur gafleten
 Desti âdâda esirdir ehli beytim cümleten
 Ol Muhammet hakkı ey hak acı bize rahmeten
 Kıl halâsın sen müyesser ağlaşurlar zârile
 Ey hüda def'eyle lütfet kalmayım küffârile

Nuri islâm oldu ihraç girdi çün nari giran
 Niçeler ol nar içinde verdiler yolumda can
 Bu alâmet var ise eşratı saatten nişân

Hanı tiryak padişahım âğulandım marile
 Ey hüda def'ele lütfet kalmayım küffârile

(Nazirei destanı Bodin) [1]

Göklere çıkmaktadır âhi eninim der Bodin
 Fırkatı İslâm ile pek dil hazinim der Bodin
 Ben kilidim güncü islâme muinim der Bodin
 Ehli küffâr olmasın yârap eminim der Bodin
 Gel meded kıl bana ey şâhi güzünim der Bodin

Darbu küffare tahammül kılma dı cenk erlerim
 Sevbi pür heybetle berbat ettiler her yerlerim
 Kırdılar ben bir hümayı uç iken şehberlerim
 Koyma yârap kâfiri biidne kinim der Bodin

Şol zamanki bağladı düşman benim her yanımı
 Sandı cebhanem tutuştu seyredenler âhimi
 Şirki müşrikten arıt yine ibâdetgâhimi
 Ehlidil olsun ilâhî hemnişinim der Bodin

Canibi haktan olur elbette pendî fethibap
 Bu hususta kimseye kılmam behaneyle hitap
 Ya ilâhî kıl halâs eyle düâmı müstecap

Kalmasun bendi belâde cılı dinim der Bodin
 Gel meded kıl bana ey şâhi güzünim der Bodin

Kat'i ümit etmezem kaldım dalâliçre garip
 Olmaz ise bu asırda şöylekim fethim nasip
 Zannım oldur hazreti Mehti hurucidir garip
 (Seyyidâ) tarihi firgât dır ile 1097
 Ey hüda def'eyle lütfet kalmayım küffârile [2]

[1] Bu destanları, şair Bodin kal'ası ağzından söylemiştir .
 [2] Bu destanlar dahi Kütüphanede 2116 - 187 noda kayıtlı
 Cöngia 15 inci sahifesinden alınmıştır .

Çorum haberleri

ÇORUM HATIRALARI

1 — Parti müfettişimiz Ankara Meb'su Sayın Hıfzı Oğuz Bekata şehrimize gelmiş ve teftiş bölgesini gezmiştir .

2 — Yer debremi dolayisiyle Çorumu teftiş eden sayın Sıhhiye Vekilimiz Hulusi Alataş mülhakatıda ziyaret buyurarak felâketzede lerin âcil ihtiyaçlarının temini hakkında kıymetli diraktifler vermişlerdir .

3 — Çorum merkez kaza Parti İdare Heyetinin kongresi salonumuzda icra edilmiş ve İdare Heyetinin seçimi de yenilenmiştir . Yeni İdare Heyetine Hayri Kavukçu

Tevkik Ergun, Rüştü Çağlar, Rüştü Eren, Hulusi Tüzman, Osman Asal ve Suavi Tombuş seçilmişlerdir .

4 — Şehrimizde Belediyenin müzaharetiyle bir Şehir Kulubu tesis edilmiş, gerekli mübilye temin ve binasının tertip ve tanzim işlerine başlanmıştır .

5 — Debremin yaptığı zararları telâfi edebilmek gayesiyle Vilâyet ve Partimizin müzaharetiyle bir yardım komitesi teşkil ettirilmiş ve halkımızın bağışları kabul edilmiştir .

HALKEVİ ÇALIŞMALARI

OKUMA KURSU :

1 - Evimiz kurslar şubesi hiç okuyanlara mahsus olmak üzere, dört ay devam edebilecek bir okuma kur

su açmıştır. Aynı zamanda bu maksatla ceza evinde de okuma kursu açılmış ve ders levazımı yardımında bulunulmuştur . Bu kurslara

180 yurddaş devam etmektedir .

SOSYAL İŞLER :

- 2 A) C. H. P. Genel Sekreterliğince Evimize gönderilmiş olan giyim eşyasından artakalanlar bu defa debremden zarar gören halka tamamen dağıtılmıştır .

B) İkokullar fakir talebeleri- nin defter, kalem, kâğıt gibi ihtiya- çları temin edilmiştir .

C) Evimiz soysal yardım kolu debremden zarar gören fakir halka teberru kabul etmek üzere ücretsiz bir yılbaşı balosu tertip et-

miştir .

3 - Halkevi aile toplantısı yapılmış ve Halkevliler pek tatlı bir gece geçirmiştir .

2 - Evimiz sulonunda icra edilen düğün balosu unutulmaz hatıralar bahşeden bir gece olmuştur .

5 - Evimizin bütün şubeleri muntazaman haftalık toplantılarını yapmış ve gelecek yıl programlarını hazırlıyarak önümüzdeki yıl çalışmalarına azımlı ve imanlı başlamıştır .

[1]

[2]

(Çorumla dergisi)

Osmancıkta Koyunbaba zaviyesine ait vesika- ların son kısmı

No, 261

Evkaki mülhakadan Osmancık kazasında gazi ferehşat mescidi şerifi vakfından almak üzere vazifei muayyene ile imâmet cihetinin tevcihine dair varid olan inha üzerine kuyud lâzimiyesi bilihraç muamelei kalemiyesi ledelicra olbabda mahkemei teftişi evkafdan olunan ilâm mucibince ciheti mezkûre mu-tasarıfı havace Ali bin Alinin bilâ velet fevtiyle mahlulundan bilimti-han ehliyeti nümâyân olan işbu ra-fii tevkii refiîşşan hakani hafız E-min ibni lutfullah zide salahahu ber mucibi nizam bilnefsi bilâ ku-sur edayi hizmet etmek ve terk ve tekâsül vuku bulur ise ref'inden âhere verilmek şartıyla biltevcih

yedine beratı âlişânım ita olunmak babında makamı nazâreti evkafı hümayunumdan batelhis ifade kılınmağle mucibince tevcih olunmak fermânım olmağın bin üçyüz on üç senesi rebiulâhîrinin on üçüncü gününü bu beratı hümayunumu verdim ve buyurdumki mumaileyh salifiz-zikir imâmet cihetine vazifei muayyenesi ile şartı mezkûr üzere mu-tasarıf ola tahrîren filyevmissâbi min şehri zilkadeti şerife sene sela aşer ve selâsemive elf 1313

Kostantiniye
Mahruse

No. 260

Evkafı mülhakadan Osmancık kazasında vâki Koyun baba zaviyesi vakfının vazifei muayyene ile zaviyedarlık ve meşihat cihetinin üç rübü hissesine mutasarrıf olan Ahmet Hilminin yedinde bulunan beratı kazaen zayi olmakla müceddeten berat itası mahallinden inha edilmiş ledeyil tetkik zaviyedarlık ve meşihat cihetinin üç rübü hissesi sagir biraderi Ali Şemsettin dergâhta birlikte iskân ve iâşe etmek şartile kebir Ahmet Hilminin uhdesinde olduğu kayden anlaşıl-mış olmağile mucibince zayıinden berat ita edilmiştir . 8 Ramazan 1319

Osmancık kasabasında Koyun baba dergâhı şerifi zikir meydanı üzerine dergâhı mezkûr şeyhi Ömer Fevzi ibnişeyh Hafız Ali Şemseddinin müceddeden bina ve inşa

eylediği mescidi şerif için banii mu maileyhin bir bab âsiyabi vakfı gallesinden almak üzere senevî iki yüz kuruş vazife ile hitabet cihetinin tevcihine dair varid olan inha üzerine kuyudi lâzımasın bilihraç muamelei kalemiyyesin ledeyil icra ciheti mezkûre mutasarrıfı banii mumaileyh Ömer Fevzinin vefatı vukuile mahlulinden ledeyil imtihan ehliyeti nümâyan olan sulbi kebir oğlu işbu rafii tevkii rafiişşani hakani eşşeyh Ahmet Hilmi efendi zide salahahu uhdesine tevcihi mahkemei teftişten tanzim olunan ilam üzerine makamı nazareti evkaf hümayunumdan ba telhis ledeyilarz bin üç yüz yirmi altı senesi şabanı şerifin yirmi altıncı günü tarihinde şeref sunuh ve sudur eden hattı hümayunu şevket makrunu şahanem mucibince hitabeti mezbure mumalleyhe tevcih olunmağın bu beratı hümayunumu verdim ve buynrđumki

mumaileyh sabıkızzikir hitabet ci-
hetine vazifei muayyenesile bilâ
kusur edâyı hüsnî hizmet etmek
terk ve tekâsül ederse relinden a-

here verilmek şartile mutasarrıf
ola tahriren filyevmil sabi-min şeh-
ri zilkadei şerife sene sitte ve işrin
ve selasemie ve elf 1326

Kostantiniyei
Mahruse

No. 257

Çorum sancağında Osman
cık kazasında medfun sâdâ-
tı kiramdan Koyun baba zaviye-
sinin evkafı ba fermanı âli kâfîi
tekaliften mafûv olduğu halde
bunlardan Saltık karyesile Sarı
alan mezreasının müterakim vergi-
sinin tahsiline kıyam olunduğun-
dan bahsile zaviyei mezbûre post
nişini tarafından vuku bulan mu-
racaat ve istida üzerine şûrayı dev-
let maliye dairesinden mukaddema
kaleme alınmış olan mazbatada
gösterildiği üzere marizzikir zaviye-
ye meşrut mahallerden uşûr ve te-

kâlif alınmaması olubnâki ferma-
nı âlide muharrer ve binaen alaza-
lik bu cihet müstaniî bahsolup za-
viyei mezkûre meşrutatınca bin iki
yüz seksen üç senesine kadar şe-
ref sâıdr olan mukarrer namei hü-
mayunlarda zaviyei mezkûrelerde
milkiyyet üzere tasarruf olunan ma-
hallerde uşûr ve tekâlif mutalebe-
sile ashabine teaddi olunmaması
fakat bu hususa dair kuyudi haka-
niyye haricine çıkılmaması yani
sonradan alınmış yerler olmaması
ve öyle yerler var ise ahaliî saire
misillü tekâlif alınması dahi mün-

deriç olmasına nazaran zaviyei mezkureye aitarazı ve saireye bahsolunan mafüvviyetin emlâk vergüsünede şümulü tabii olduğundan mevzu bahsolan arazinin maliye nazareninin iş'rı muçibince teşkil kılınacak bir hiyet tarafından tahdit ve haritaları tanzim kılınmak ve mafüvviyeti kadime emlâk vergüsünede şamil olmak üzere bin iki yüz seksen üç senesine kadar cari olan istisnaların teyidini mutazammın beratı hümayunumun ıstarı meclisi vükelâyı fihamımdan bit-tanzim huzuru hümayunu mülakâ-neme arz ve takdim olunan mazbatada beyan ve olveçhile icrayı iktizası hnsusuna iradei seniyyei şahanem şeref sudur etmiş olmağile

zaviyei mezkureye kuyudi haka-niye mucibince minel kadim mev-kuf olan mahallerin ber minvali mebsutteşkil kılınacak bir heyeti murahhasa marifetile tahdidi icra ve haritası tanzim olunarak yalnız bu mahallerden usür ve tekâlif ile emlâk vergüsü mutalebe kılınmaması ve mumajleyh post nişin ile zaviyenin sair huddamı taraflarından düayı devamı şevket ve ikbali devleti âliyyeme muvazabat olunması zımnında bin ikiyüz seksen üç tarihine kadar musaddak bulunan istisnai teyitten işbm mukarrer namei hümayunum ıstar ve ita olundu tahriren fi yevmissaniaşer min şehri rebiulahir lisene tison ve işrin ve selasemie ve elf 1329

Bi Makemı Kostantiniyyei
Mahrusa hamahallah

Defteri Hakani Nazareti
Kuyudu Hakani kalemi
Adet

1618

262

Sureti

Nahiyei Osmancık

Der livai Çorum

Vakfı zaviyei seyyidilbudalâ Koyun baba tabe serrah budurki zikrolunur .

Zaviyei mezburda sakın olan şuyuhdan ve hademedan ki ellerinde ve tasarruflarında olan emvâl ve emlâk ve memaliklerinden ki şarholunur on nefer abdi müştera ve bin koyun ve mevaşi cinsindeu aleti harasetten ve eşya ve avanii ve zaviyei mezburde cem'i bağlanrki hududi şöbreti aslındada zikirden müstağnidir zaviyei mezbureye vahfedüp ellerinde hucceti şer'iyeleri mucibince hükmü Sul-

tan Bayazıt hânî tabe serah ve Sultan Selim hanı halledallâhü milkehu ile sadaka olunup fermanı kaza cereyan şöyle vaki olmuşki zaviyei mezbureye müteallik olan bağlardan ve yerlerden uşur talep olunmaya ve koyunlarından rüsum alınmaya deyu haliyyen hücceti şer'iyelerin ve ahkâmı şerifelerin getürüp gösterdikleri sebebeden vechi meşruh üzere kaydolunup ve vakfeden dervişlerinki bademei zaviyei mezburedir esamileri bunlardırki zikrolunur .

Ber mucibi hükmü şerifi Sultan Bayezit ve
Sultan Selim han halledellâhü milkehu

Tarihi hükmü sultan Bayezit han

Fi evası **cemaziyelevvel** sené

tisin ve semane mie

890

Dervişan

263

Adet

18

Tarihi hükmü Sultan Selim hâni fi evahiri

şabanil muazzam sene seman aşer ve

tisa mie

918

Tarihi hücceti şer'îye fi evail

Rebiulahir sene sittün ve tisamie

906

Osmancık tevabiinden karyei
Ovacık suyu sınırunda Tutluca
pınarı ile ve kızılca ırmağı ile ve
Kızıl kaya ile oe Karyei arduç ile
ve nefsi damile mahdut olan yeri
merhum Koyun baba zaviyesine
koyun kışlağı için iki bin akça
tapusun verdim deyu sene tisün
ve tisamie tarihile müverrah tapu
kâğadı ibraz olunup ve ehali şe-

hir dahi bu zemanе gelince tasar-
raflarındadır deyu haber verdikleri
ecilden septi defter olundu .

Ve kazayı mezburda Bayır na-
hiyesinde Saru alan nam karye s-
nırunda Muzaffer Fakih tarlasile
ve Kara sicek ve Köyceğiz çatağı
demekle maruf yer ile ve Çakıl
pınarı ile mahdut olan yer hâli o-
lup kimsenin tahtı ziraatinde olma

diğı sebepten yirmi resmi tapu alı-
nup merhum Koyun daba abdalla-
naa verdüm deyu sene sitte ve ti-
samie tarihile müverrah tapu kâ-
hadı ibraz olunup ve ehaliî şehir
dahi bn zemanek dek tosarrufların-
dadır deyu şehâdet etmeğın septi

defter olundu

Ve kazayı mezburda Kara ka-
ya demekle maruf yer merham Ko-
yun baba dervişlerinin koyun ağılı
ve bazı bağ ve bahçecik edüp mez-
bur dervişlerin tasarruflarında imiş
ber mucibi mektubu tapu .

Karyei

Ucari tabi'i Divanı bayır malikâne tamam vak-
fı türbei mevlânâ Kâdı ferahşat mezbur karye ha-
rabe ve hali anil reaya olup Koyun baba zaviyesi-
nin koyunu kışlayup mezbur zaviyenin varidine
küllî mesarifi olup inayeti şehinşahiyye sezavar
oldığü rünkü azam sahip kiran hazretlerine arz
olundukta mezbur karyenin divanisi mezbur zavi-
yenin koyun kışlağı olmak üzere tayin buyur-
dukları ecilden mezbur karyenin divanisi koyun
kışlakları olup şöyleki ihya olup şenlene mahsu-
lû mezbur zaviyeye müteallık olmak üzere defteri
cedide kayı olundu .

Sureti kaydi hakani ba emri alii
nezaret penahi balaye aynen ihraç
silindî tahriren fi şehri muharre-

mil haram sene tis'un ve isrin ve
ve selasemie ve elf . 1329

Mukabele olunmuştur .

Mühür

Kuyudü Hakani

Makamı Vilayetin Koyun baba vakfı hakkında
17 temmuz 1330 tarih ve 20911 - 382 nolu tel-
grafı suretidir

Koyun baba vakfının müstesna Evkaftan olma
masına mebni Maliye Nezaretinin olbabdaki tebli-
ğatı vakıası vechile ciheti Maliyece idaresi lazım
geleceği Meclisi İdarei Vilayet ifadesile tebliğ
olunur . 17 Temmuz 1330

VALİ
MAZHAR

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Sayı : 45 1. Şubat 1944 Kuruluşu: Nisan 1938

*Çorum'u yükseltme ve güzelleştirme Cemiyetini
s e l â m l a y o r u z*

Ortaokul Müdürü
Ziya Ataman

Ulusum; cehlin, taassubun, istibdadın ve osmanlılığın ezici baskısı altında asırlarca inleyip, ezildikten sonra Milletler arasında da kabiliyetsiz damgasını alarak esarete mahkum edilmişti. Bütün matbuu olduğu Uluslara necabet bahşeden bu necip Millet, « Türküm » demeyi bir hakarete maruz kalmanın müradifi gibi kabul ederek « Türküm » deyebiliyordu.

Tarihimizin inkilûblarla bezenmiş yapraklarında, görülmemiş

haşmette, yıldırım kadar hızlı, şimşekler kadar keskin parlaklıkla bir inkilâp daha oldu. Kurtarıcı eller karanlığı boğdu; öldü, denilen Türk, o kurtarıcı ellerin yarattığı Türk Cumbûriyeti güneşinin ılık ışıkları altında, dinç ve gülbüz dünya sahnesinde kendini bir daha gösterdi. Bu güneş harabe olan Yurdu cennete döndürdü; Yurdun en ücra köşelerinde varlıklar fişkırdı. Her doğan güneş Türkiye'de yeni bir yükselişe şahit ola-

rak batıyor . Asırlarca geri kalmış Yurt ve Ulus, asırlarca geri kaldığı medeniyet dünyasına baş döndüren bir hızla koşuyor . Ona yakında ulaşacağız ve medeniyet güneşi tarihte olduğu gibi yakında Türk yurdundan doğacak, dünyanın gözlerini kamaştıracaktır . Buna inanıyoruz . İnaniyoruz çünkü örnekler önümüzde serilidir . Her doğan güneş ateş ve kandan başka bir şey görmediği dünyada her gün Türkiyenin yeni bir yükselişine şahit olarak batıyor .

Yakın bir kara mazide üç kişinin başbaşa verip konuşması şüpheli görülür ve başlarına musibetler yağdırılırken bu gün yurdu-muzda her gün yepyeni bir hayır cemiyetinin kurulduğuna şahit olmakla ne kadar bahtiyarız .

Yurdumuz aydındır . Çünkü onun en uzak köşesinde kurulan

bir hayır kurumu bile nurunu bütün ülkeye salıyor . Biz Çorumlular bugün sevinç içindeyiz . Sevinmekte haklıyız; çünkü memleketimizde bir çırağ daha yandı :

« Çorum Yükseltme ve Güzelleştirme Cemiyeti »

kuruldu . Bütün hayır sever yurdaşları hayırlı bağrına çeken bu kurumu, onun hayırlı kurucularını, hayır sever üyelerini saygı ve minnetle selamlıyoruz . İnandı-tık ve inanıyoruz : Yurdumuz cennet olacak; yurt ve ulus asırlarca geri kaldığı medeniyet dünyasına baş döndüren bir hızla koşuyor . Medeniyet güneşi tarihte olduğu gibi yakında Türk yurdundan doğacak .

Ey Türkü bir tanrı kudretiyle karanlıktan nura ulaştıranlar! Türk, ulusiyle, yurdiyle size minnettardır

YURT BÜYÜK KULLARINDAN BİRİSİNİ GAİP ETTİ

B. Mıyak

Nihayet MEHMET EMİN YURDAKUL'u da, o müşahhas fazilet timsalini, o büyük adamı da Allahın rahmet ve gufranına tevdi ettik.

Mehmet Emin Yurdakul, 1868 de İstanbulda doğmuştu. Babası Salih Reis'tir. İlk tahsilini mahalle mektebinde bitirdikten sonra Beşiktaş Rüşdiyesine girmiş, orayı bitirince Mülki İdadisine kayıt olunmuştu. Buradan tastikname ile ayrıldı. Bir müddet Sadâret kalemlerinde çalıştı. Sonra Hukuk tahsiline başladı. Fakat Amerikaya gitmek fikriyle Fakülteden ayrıldı. Bununla beraber bu seyahati yapmağa muvaffak olamamıştır. 1890 dan itibaren Rûsumat memurluklarında, Valilik-

lerde bulundu. Nihayet Meb'us seçilerek ölünceye kadar bu vazifede çalıştı.

Eserleri: Türkçe Şiirler, Tan Sesleri, Ordunun Destanı, Ey Türk Uyan!, Türk Sazı, Fazilet ve Asalet, Turana Doğru, Türkün Hukuku, Dante, Zafer Yolunda, Dicle Önünde, İsyan ve Düa, Ankara'dır.

Mehmet Emin Yurdakul, Türk-lük duyguları, milliyet fikirleri ulus ve Vatan sevgisi bakımlarından bir divdir, bir titandır. Yalnız bu duygularla çarpan büyük kalbiyle büyük bir insandır. Millet ve Milliyet fikirleri en kıymetli hazinesi, en değişmez iymânıdır:

Türk birliği... Bu benim mübarek bir iymânım;
Bu mukaddes aşkı ben
Bize ayrı yurd veren, ayrı dille söylenen
Allahımın birliği gibi yüce tutanım.

Bana Rabbi Kâbeler, Tûrlar nasıl söylese,
Buna dahi Altaylar şahadetler ediyor .
Kur'an benim kalbimden nasıl birşey dilerse,
Tarihim de bu kalpten öyle bir şey istiyor .

Daha Tisalya harbleri sırasında, Türklüğün taun gibi Osmanlı sınırlarından koğulduğu, Bingöl, Toros dağlarında „Ferman Padi-

şahın, dağlar bizimdir. " diyen bir kaç bin halis Türkün kırmızı derililer gibi avlandığı bir zamanda :

Ben bir Türküm, dinim, cinsim uludur
Sinem, özüm ateş ile doludur .

Diyen kahramanın başına defneler ve hatırasına ebediyetler gerektir .

Türklüğün ölümsüzlüğüne o kadar inanmıştı ki bu iman kuvveti, milli ihtilâlden yıllarca evvel,

ona kurtuluşun büyük kahramanını keşfettirmişti : Şair; Mustafa Kemalın Samsuna çıkışından dört yıl önce, „Ey Türk Uyan ! " adlı kitabında :

Bu gün senin taliinegana çektiğin bu devleti
Bir imanlı kahramanın yine cana getirir .
[Türk beşiği dehâların yatağıdır] dedirir

İyman her zaman mucizeler kaynağı oluyor . Böyle bir azize nur hâleleri gerektir .

O, inkilâbın en değerli rükünlerinden biriydi . Inkilâbe ve onu

yaratana milletin alkışlarını duyuran eşsiz mısralar yazdı . Elinde millî şiir bayrağı, ardında hayranlarından ve müritlerinden bir ordu, milletin takdirkârlığından

defneler ve çelenkler topladı .

Edebiyatı yabancı tesirlerin yosunu kaplamış, şiirine aruzun kâbusu çökmüş, dili arabın gulgulesi, **acemin keskin harflerile çetre-**filleşmiş bir millete öz vezni, öz duygularıyla haykırabilen, garpten iğreti alınmış edebî telâkkiler yerine millî anlayış ve kavrayışı getiren, **çehresinin görünüşü, beyaz sakalının kesilişiyle alafıranga görünüşe rağmen, büyük yüreği yüzde yüz Türk duygularıyla tam ve mükemmel bir şarklı olan** bu adam, bunlardan başka hiç bir şey yapmamış olsa bile büyük inkilâpçı olarak tanınmağa sezâdır .

Millî kurtuluşun ilk ve karanlık yılları içinde, kuş uçmaz, kervan geçmez Anadolu yollarından, her köşe başını tutmuş yol kesenlerin

ve baş alanların arasından geçerek kutsal bir meş'ale gibi şehir şehir, kasaba kasaba, köy köy dolaştığı ve kandırıcı, inandırıcı, sürükleyici sözleriyle **bigâne halkı uyan** dırdığı millet, vatan ve din duygularını tahrik edip ayaklandırdığı o günleri düşünelim . Türklüğün en kara günlerinde bu misyonu ne kadar muvaffakiyetle başardığını hatırlıyalım ,

Yalnız bunları yapmış bir büyük insanın hatıralarının ebe dileşmesi için başka hiç bir şeye lüzum yoktur .

(*İnsan vatanının kuldur .*)

Diyen ve hakkıyla yurda kul olan ou eşsiz adamı, millî şair, büyük inkilâpçı, büyük Türkçü, büyük mü cehit ve nihayet büyük insan olarak selâmlarım .

Cehrilik Yârenliği

- Fahrettin Ünsal

Duyup dinlediğime göre yakın bir mazide ne ğam, ne gayğu ve ne maişet zoru ve darlığı varmış . Basit ve zevkli hayat, kolay ve neşeli kazanç, güler yüz, güldüren söz; hülâsa her bakımdan refah berkemalmiş ,

Dinlediğime göre : Çorum - Samsun şosasının Hastane ilerisindeki buğaza, giriminden çıkımına kadar uzayıp giden dere [Sıklık buğazı] ve bu dereyi şimal cihe-
tindeki Çomar bağları ile el ele veren tepeler ve Çomar vadileri ve sırtları yaz günlerinde Çorum halkının belli başlı bir kazanç ve eğlence sahası idi . Bu gün kel tepelerden, verimsiz ve sahihsiz derelerden ibaret olan ve ancak hayvan otlağı sayılan bu yerlerin bir zamanlar altun madenleri kadar kıymeti ve hulyaların bile erişimiyeceği tatlı âlemi vardı . Cehri denilen nebat kemale ermeğe başladığı zaman mülk sahipleri,

çoluğu, çocuğu ile birlikte burarlardaki küçük kulübelerine taşınırlar, günlerini Cehri toplamakla gecelerini kulübeleri önünde ateş yakup kuzu kızartmakla ve delikanlıların halayları ve hora tepmeleriyle geçirirlerdi . Her hangi bir kulübenin önünden bakılsa ta uzak sırtlardaki alev pırıltıları seyredilir ve gökteki yıldızlar kadar yerde ışıklar görünürdü . Geç vakitlere kadar silahlar atılır, davul zurna çalınır, gündüzden devşirilmiş ve hazırlanmış çeşitli meveler yenir ve çay sohbetleri olurdu . Tatlı ve doyurucu bir kaç saatlik uykudan sonra sabahın ilk ışıkları ile gözler açılır, bal, yağ, yumurta gibi şeylerle sabah kahvaltısı yapılır ve iş başı olurdu ,

Cehri toplanırken devşiricilerin önlerine önlükler bağlanır, uçları „Kevik ” tabir olunan ağaç kıskaçlarla birbirine tutturulur ve

bir tanesinin bile ziyâa uğramasına, dâlında kalmasına veya en ufak bir dâlın kopmasına meyden verilmeden işe devam olunurdu , İş arasında öñlerine sık sık çıkan meyve ağaçlarından koparıp yemeleri veya çağlayan soğuk suları menbalarından içmeleri yorğunluklarını telâfi eder ve işin üzüntüsünü azaltırdı . İş öğle vakti bir kaç saat bırakılır, çeşitli yemeklerden sonra yine devam olunurdu. Bu varı sıkıcı işin paydos borusu otlaktan dönen hayvanların çingirak sesleri ve bağırışları olurdu, paydosu yine neşeli bir gece takip ederdi .

Her bucağından soğuk sular sızan ve en sıcak günlerinde bile serin ruzgârları eksik olmayan bu yerlerde aylarca kalınır, gülünür, eğlenilir, kız beğenmeler, sözlemeler ve nişanlanmalar olur, o yılın kazancı çuvallanup dönülürdü . En ufak mülk sahibi otuz

ilâ kırk madenî lira değerinde mahsul elde eder ve buna mukabil o zamanın piyasasından dört-beş altınla senelik ev masrafı temin olunabilirdi . Mütebaki parası elinde bir sigorta mahiyetinde kalan kimse haklı olarak gamsız ve gaygusuz bir kış âlemine dalar, teitel safaları, baklavalı börekli ziyafetlerle baharın hülûlünü beklerdi .

Bu parıltılı meş'ale devrinin gamsız ve gaygusuz kamp âleminin gün gelüp söneceği ve toprak olacağı kimsenin aklına gelmezdi '

Fen madenî boyayı bulup çıkardığı toprağın çukuruna Cehri denilen nebatı gömdü; Ne yazıkki bunun yanında birde neşe âlemi gömüldü.. Medeniyet bu âleme gülmedi . Bu âlem medeniyete kurban oldu .

İşte halkımızın, tatlı sohbetlerine « Cehrilik yarenliği » diye koydukları ad o günlerin cümlesindendir .

Millî Şair merhum Mehmet Emin Yurdakul'a

Recep Rahmi Tankaya

Öz dilimiz esir iken Arap, Acem dillerine,
Millî duygun gıcıkladı, şiirlerin Türkçe yazdın .
Hakka tapan gür sesinle haykırdın Türk illerine;
Öz türkçeye çığır açıp onu ta kalplere kazdın .

Işık saçıp etrafına gündüzleri gece yaptın,
Millî çiçekler topladın; koklamadın yaban gülü .
İnci gibi sıra sıra dizdin nazma heceleri;
Desteledin lâle, nerkis, mor menekşe has sünbülü.

Üstünlüğü tarihlerde anılan büyük ulusun
Bir araya toplanması senin yüksek emelindi .
Öz çanından çok sevdiğin öz yurdunun kulusun;
Sana bu ilhamı veren senin sağlam temelindi !

Gördün Vatan parçalanmış, gidiyordu izmihlâle;
Yaralanmış Arslan gibi hak yolunda ettin feryat.
Sende bütün milletinle susamıştın istiklâle,
Haksızlığı gören Türke susmak yaraşır mı ? heyha t.

Sen kurtuluş yollarında koşun, koşun her zaman
Millî aşkın günden güne coştı, coştı çağladı
Rahmi der ki, bu ayrılık geldi bize pek yaman
Ah, bu ölüm.. kalbimizi yaktı, yaktı, dağladı .

YER ADLARININ ÖNEMİ

Neşet Köseoğlu

Yer adları, bir mahallin tarihi bakımından çok önemlidir . Bir yer adı ile o bölgenin tarihini aydınlatmak mümkün olduğu gibi Türk ve Anadolu tarihinin bir bölümü hakkında bilinenleri genişletmek veya yeni fikirler ve düşünceler ortaya koymak kabil olmaktadır ,

Yer adlarının Arkeoloji bakımından da önemi vardır . Bir Hüyük adı, bir ölmüş köy adı, bir ören yeri Arkeolog'lara ne kadar önemli malzeme verir .

Bu adların kazı yapılacak yerleri göstermesi bakımından pek değerli olduğunu da hesaba katmak lâzımdır . Bu ören yerlerinde, toprak üstünde bulunan keramik koleksiyonları bu yerlerin değerini belirtmektedir . Kitapta bunlar açıkça gösterilmiş bir çoklarının resimleri de konmuş-

tur .

Yer adları yalnız Tarih ve Arkeoloji bakımından değil aynı zamanda Folklor bakımından da pek önemli vasıfalar vermektedir . Yer adlarını araştırırken buralar da yetişmiş Saz Şairlerini ve halk Musikisini ve bu yerler hakkında söylenen hikâye ve deyişleri verli şive ve Türkçe kelimeleri de öğrenmiş oluyoruz .

Bunlar kadar ve daha fazla önemli olan aşiretlerin Çorum bölgesinde nasıl yayılmış ve serpilmiş olduklarını ve nereden geldiklerini, yazılı hiç bir vesika olmadığına göre, ancak bu adlar sayesinde öğrenmekteyiz . Oğuz boylarının ve diğer Türk kabilelerinden hangilerinin bu yerlerden gelmiş, geçmiş veya yerleşmiş olup olmadıkları ancak bu sayede öğrenilmektedir .

Hele Toponomi bakımından ilim adamlarına ne kadar faydalı bir kaynak olduğunu anlatmağa hiç lüzum yoktur; Eski Türk aşiretlerinin izini kovalayanlar için olduğu gibi ...

Çorum bölgesi adı altında araştırma yaptığımız saha (Çorum) un bu gün mülkî teşkilâtı bakımından kaza ve nahiyeleriyle bu kaza ve nahiyelere bağlı olan köylerdir . Bunlardan başka münasebet düştükçe civarında bulunan Amasya, Ankara, Çankırı, Tokat, Bozok vilâyetlerinde bulunan ve Çorum ile münasebatı olan adlar, üzerinde incelemeler yapılmış ve bu suretle tarihî bütünlüğün teminine çalışılmıştır . Bu adlar birbirine o kadar girmiştir ki bunları ve adlarla ilgili hadiseleri toplam inceleme zarureti kendiliğinden meydana çıkmıştır .

Civar vilâyetleri ihmal etmiş olsaydık, bu hadiseleri tam bir surette ifade etmek mümkün olmayacaktı .

Meselâ : Elimizde bulunan bir vakfiye veya bir feraman tarihine o zamanın mülkî teşkilâtına

göre bu gün hangi vilâyetler ile ilgili ise o vilâyetlerin köy ve kazalarından bahsetmek lâzımdır . Bu sebeple (Çorum) kaza iken Yozgat'dan, Çorum vilâyet iken Iskilip, Hüseyinabat, Osmancık, Sungurlu kazalarından bahsetmek zarureti karşısında kalınmıştır . Bu takdirde o zaman bu kazaların bağlı olduğu vilâyetlerin ismini yazmamak hakikî teşkilatı (Çorum) için benimsememek olurdu . Bunun elimizde vesikaların icabet tirdiği şekilde civar vilâyet ve kaza köylerinin adını belli ederek (Çorum) un durumunu ortaya koymak kadar tabii bir ödev olmazdı . Burada yer adlarının değeri hakkında bir kaç misâl vermek istiyoruz .

1 — Çorum, tarihin muhtelif devirlerinde Osmancık'a, Tokad'a, Amasya'ya, Ankara'ya, Yozgad'a bağlı kalmış ve sırasıyle bu merkezlerden idare edilmiştir . Osmancık ilk defo Danışmendler tarafından işgal edildiği zaman Çorum bu gün kazası olan Osmancık'ın (737 - 1336) tarihlerinde Beyler Çelebi (1) diye anılan Os-

[1] (Şad geldi) beyin vakfiyesinden Osman beyin (Beyler Çelebi) diye anıldığı yazılıdır . Osman bey ise (Essultan, elgazi Şerafettin Osman diye yazılı olan (737 - 1336) tarihli vakfiyesinden Osmancıkta Beyler Çelebi, Çorum'da Bey camiini yaptırdığını yazmakta ve bunlara bazı arazi ve emlak vakfetmektedir .

man beyin nüfuzu altına girmiş ve Çorum'da Osman beye vekâlet eden, onun namına hükûmet eden Çorumlu oymağı Reisi Sadettin Sulu şah bin Hızır şah tarafından idare edilmiştir . Bu durum Seyfeddin Şahgeldi Paşa'nın ikinci defa yâni (Kaynar) vak'asından sonra (Amasya) beyi olduğu zaman (763 - 1361) Osmancık ve (Çorum) Emiri o'an Sarimeddin Ahmet bey (Kastamonu) Emiri (Adil) bey ile ittifak ederek, merkezi (Osmancık) olmak üzere yine (Çorum) u idare etmekte devam etti . Bu gün (Çorum) da bulunan (Emir Ahmet) mahallesi adı buredan kalmıştır .

(Osmancık) beyi (Emir Ahmet) ile geçinemiyen Deveci oğlu (Hüsameddin Timur Han) ın oğlu Şücaüddin Hüseyin beyin bu temayülünden istifade eden Amasya beyi (Şad geldi paşa) Deveci oğlu ile ittifak ederek (764-) tarihinde (Osmancık) kale-sini muhasara ve zaptederék (Çorum) u Deveci oğlu Şücaaddın Hüseyin beye malikâne olarak verdi .

Çorum'un güney doğusunda bulunan (Deveci dağ) ları bu sülâleden kalmıştır . (785 - 1383)

tarikhlerinde İsfendiyer beyin (Amasya) yı tahliye ettiği zamanlarda (Emir Ahmet) Ankara'ya ve civarına hakim olan ve (Çorum) ile (Osmancık) ı daimi tehdidi altında bulunduran (Çunkar) ların başında bulunan (Kara Devler şah) kuvvetlerini darmadağın ederek (Çorum) ve (Osmancık) ı onların tesirinden kurtardı . (Çorum) u o zaman Deveci oğlu (Hüsamüddin Timur Han) ın oğlu Koç (Hüseyin) beye vererek emir yaptı .

Bu gün (Çorum) un (Alaca) kazasında bulunan (Koç hisar) köyü ile bir çok yer adları bu bey devrinden kalmış adlardır . (Alaca) kazasının, eski adı olan (Hüseyin Abad) adı da bu bölgenin Hüseyin beye çiftlik olarak verilmesinden kalmıştır .

(Emir Ahmet bey), (Osmancık) da hâkim olan ve kendisini (Sultan Bayezid) ın Emiri sayan (Beyler oğlu Mâhmut) beyi (Şad geldi) ye göndererek (Osmancık) ға (Beyler oğlu Mohmut) beyin kardeşi (Abdullah) bey hâkim oldu . Bu zamanlarda (Çorum) beyleri (Amasya) ya bağlı idi .

2 — (Çorum) un cenubunda bugün (Alaca) kazası diye anılan

sahada (Kara hisar Temürlü) denilen bir köy vardır ki (665 - 1266) tarihlerinde (Hüsameddin Timür) ün idaresinde idi . (Hüsameddin Timür) bu tarihte yaptığı bir vakfiyede bu köyün eski yerinde yaptırdığı bu gün (Hüsamiye medresesi) diye anılan medreseye vakfettiği arazi gözönüne getirilecek olursa bu kazanın genişliği tamamen anlaşılmış olur . Bu tarihler de (Deveci oğlu) (Çorum) ve (Osmançık) ı nüfus bölgesine ilhak etmekte (Kara hisar) da yaptığı bu büyük ve kıymetli eserlerle kendisini haklı buluyordu . (Beyler oğulları) nın bu sahada yaptıkları kadar önemli değildir . Beyler oğulları) nın eserleri münderis olmuş, yalnız adları kalmıştır . (Deveci oğulları) nın ise (Kara hisar Temürlü) de yaptıkları hamam ve medreselerin bakiyyesi bugün bile vardır . Cami yıkıldı ise mihrabı yerindedir .

(788 - 1389) da Osmançık Emiri (Beyler oğlu Abdullah Çelebi) ile o zaman Amasya beyi olan (Emir Ahmet) beyin iştiraki ile (Şahzade Bayazid) beyi (Osmançık) hududunda karşıladılar ve bu suretle bu bölge Osmanlıların eline geçmiş oldu ,

İşte (Çorum) da ve (Osmançık) ta Beyler Çelebi Camileri ve Koç hisar, Deveci dağları, Kale hisar temürlü, Hüsamiye medresesi, Hüseyin abad adları ve bunlara dair vakfiyeler bize yukardaki bilgiyi vermektedir ,

3 — Mirkt-ül-cihad'da (Çorum) lu tarihçi rahmetli Ali Yazma Danismend tarihinden istifade ederek bir hikâye gibi yazdığına göre Çorum ve havallisine, Ahmet gazinin kumandanlarından Karadona ve evvelce alınan yerlerden olup Müslüman olan Serkez adlı biri tarafından bir çok akınlar yapıldığı ve bu havalinin alınmasında büyük yardımları görüldüğü yazılıdır . Bu kitap şimdiye kadar bir masal kitabı diye anılır ve bundan fazla bir kıymet verilmezdi . Çorum yer adları arasında ve bir çok vakfiyelerde bu gün bir mahalle halinde yaşayan (Karadona) köyü ve (Sergiz) divanı adına tesadüf edince bu kitabın verdiği bilginin ne kadar doğru olduğu anlaşılmıştır .

4 — Yer adları delâletiyle yaşayan köylerle eskiden köy olup bugün arıyk bir mevki ve ören haline gelmiş köyleri ayırd etmek kabil olduğu dibi. eski vesikalarda

adı geçip bu gün ismi ve cismi kalmamış yerlerin adının ve yahud yeni bir ad altında bugün yaşayan köylerin eski adlarının bulunması mümkün olmuştur. Bunlar içinde öylelerine tesadüf edilmıştır ki esas adları değişmemiş olmakla beraber köy adları resmî makamlar tarafından tesbit edilinceye kadar mahalli söylenişe göre aslından uzaklaşmış ve bir çokları manâsız bir hale gelmiştir. Resmî listelere giren adlar işte bu yanlış adlardır. Bugün yalnız adı kalıp, kendisi yok olan köylerin bir listesini kitabın sonuna ekledik.

Bunları izah edelim :

A) çok eski olan ve bütün eski vesikalarda (Yakubalp) olarak yazılan köy adı halk ağzında (Ya parpa) olmuş ve resmî listelere böyle geçmiştir. Yine Çorum'un çok eski köylerinden (Firuz) köyünün adı bu gün hem halk ağzında hem resmî kayıtlarda Feriz olarak yaşamaktadır. Keza bu gün Çorum'un iki mahallesi (Acceli) ve (Kundistan) diye anılmaktadır. Çok eski kayıtlar bize bunların birincisinin (Eteği Ali), ikincisinin (Kunduz han) olduğunu göstermiştir.

Yine (2) Çorum köylerinden

(Bkdeğin) diye anılan köyün Bey Teğin olduğunu göstermiştir.

B) (1003 - 1594) tarihli Çorum mahkeme kayıtlarında ve daha evvelki meselâ : (665 - 1266) tarihli vakfiyelerde adı geçen Sarıkiz, Horasan, Hoca, Yağlıbasan, Alayund, Çavundur, Çaruklu, Ömerbey, Töker, İbrahim Gücek, Kulaca, Mehmet selâm, Sekiz köyleri gibi daha bir çok köyler vardır ki bunların bu gün yalnız adları kalmıştır. Kimininki bir mevkie, bir yaylaya, kimininki bir örene veya bir tepeye ad olunmuştur.

Bu ölmüş köylerin yerlerini araştırırken toprak üstünde yağmurlar tesiriyle devirlerini belli eden bir çok Seramik parçalarına rastladık. İçlerinde, belki başka bir ad altında Bizans, Roma, Fırık, Osmanlı, Selçuk devirlerini yaşamış olanlar vardı. Bunların hepsinden dikkatle topladığımız parçalardan yaptığımız koleksiyonlar bu gün Alaca hüyük'te kıymetli bilginimiz Hamid Zübeyir Koşay'ın nazareti altında bulunmaktadır. Bunlar ilk toplandığı yer olan Çorum Maarif dairesinin altındaki küçük müze deposundan

(2) Aynı vesikalar

bozulmadan muhterem ustad'ın eline geçmiş ise bunlardan istifade edecekler her halde pek çok olacaktır ,

C) Onbir ve on ikinci asra ait vakfiyelerden derlenmiş köy adları için Habilhaci, Mihail, Cafer Şiragol, Şeyh Meikem, Aksak şeyh köy adları ile Toğaçar gibi yer adlarını vesikalarda tarif edilen yerlerde bulmak mümkün olmamıştır , Bu bölgelerde bulunan halk bir çok sebeplerle köylerini bırakarak başka yerlere gitmiş olacaklardır . Belki ileride yenden ele geçecek vesikalar üzerinde yapılacak araştırmalar bunları meydana çıkaracaktır .

D) Bir kısım köyler de vardır-

(3) Bir kısım memurlar .

ki bu gün mevuct olduğu halde isimleri bir çok sebeplerle değişmiş olduğundan vakfiyelerde, mahkeme sicillerinde geçen adların yerleri güçlkle bulunabilmiştir . Eski vesikaların bir kısmı (Namı diğer) diye ikinci adlarını yazmışlarsa da bazıları bunu ihmal etmişlerdir . (3) Son zamanlarda kendi adını bir köye veya bir mahalleye koyma merakı fazlalaştığı için bazı tarihî ve millî adları değiştirmekten çekinmemiş olanlara da rastlanmıştır . Bereket versin ki bu gün halk bunları halâ eski adlarıyla anmaktadır . bu gibileri bulmakta güçlük çekilmemiştir.

Hazırlamakta olduğumuz yer adları kitabı bunların vesikası olacaktır .

Çorum'un eski çocuk oyunlarından (Ç O Ş) oyunu

Lütfü Ünsal

Bu oyun da diğer oyunlar gibi 3 - 6 çocuk tarafından oynanan ve sevilerek saatlerce devam edilen bir oyundur .

Bu oyunu oynamak için çocuklar kalın ve uzunca birer değnek [*] alarak oyunun 'oynanacağı' alana toplanırlar . Güdekçi'yi seçmek ilk iş olacağından çocuklardan birisi bütün oyuncuların değneklerini eline alarak ve değnekleri iki eliyle tutarak başından arkaya atar . Gözleri yumuk olduğu halde arkaya doğru yörür . Bu yörüme ayaklarını sürüyerek olacağından değneklerden birisine muhakkak rastlar . Değneğine rastlanan çocuk güdekçilikten kurtulur . Bu suretle çocuklar birer birer güdekçilikten kurtulurlar, en sona kalan güdekçi olur . Bu

seçmede çocuklar pek heyecanlanır . « Benim değneğime ayağı değdi, seninkine az daha değecekti, ben kurtuldum, sen kurtulamadın, oh ben kurtuldum, kurtuluverdim » diye bir çok münakaşalardan sonra oyuna başlarlar . Güdekçi olan çocuk « Ç O Ş » değneğini oyun alanının düz bir yerine düzgünce yere yatırır . Baş ucuna güdekçi çocuk dikilir . Oyuncular tekrar « Ç O Ş » değneklerini cirit atar vaziyette yerde yatan değneğe vurmak üzere atarlar, yerde yatan değneğe vurmak üzere atarlar . Yerde yatan « Ç O Ş » a isabet edipte eğrilirse ve yerinden oynayup fırlarsa güdekçi (Ç O Ş » unu eski vaziyete getirmek üzere çalışırken değneği bozan çocuklar da kendi « Ç O Ş » larını kaçırlar ya-

(*) Çorumda değneğe deynek, dağnek derler.

hutta « ÇOŞ » değneklerinin üstüne basarak, « ÇOŞŞ » diyerek orada kalır. Değneğini alarak kaleye kaçmak için fırsat bekler. Kale çocuğun ilk defa « ÇOŞ » u bozmak üzere değneğini attığı yöndür. « ÇOŞ » unu atıpta yerdeki yatan değneğin vaziyetini bozamyıanlar daima fırsat kollamağa bakar. Güdekçi'nin « ÇOŞ » unun düzeni bozulur bozulmaz hemen fırlayarak « ÇOŞ » unu kapar ve kaleye doğru kaçar. Yerdeki yatan « ÇOŞ » unu düzeltip, kaçan oyuncu çocuğa eliyle değerse o güdekçi olur. Değilen çocuk « ÇOŞ » unu düzgünce yatırarak güdekçiliğini yapar. Bu oyunda güdekçi biraz elevay (**) olursa çok vakit güdekçilik yapar ve kur tulamaz. Şurasını ilâve edelim ki kaleyi bir çizgi ile göstererek işaretlemek mecburiyeti vardır. Bu çizgiden adımını ileri atarak yerdeki « ÇOŞ » a elindek, çoş'unu atan çocuğa güdekçinin „ Yandı ..”

demesi üzerine. bütün oyuncu çocuklar „ Çoş ”unu atana ve yandı kelimesini eşitir eşitmez oyuncu çocukların hepsi, dikkat ... kumandası verilmiş gibi birbirlerinin dikkatsizliğini anlamak ve oyun harici hareket edeni görmek üzere duygularını harekete geçirirler. Dört yanına bakınırlar, hakikaten çizgiden ileri adım atarak „ Çoş ” unu attı ise, o çocuk güdekçi olur. « ÇOŞ » unu yere yatırarak güdekçiliğe başlar.

Şu halde dikkatsizlik ve güdekçiye el değdirmek güdekçiliği üzerine almak demektir. Bu oyunda gerek kale ve gerekse yere yatan « ÇOŞ » un yerleri çizgi ile işaretlemek oyunun devamı müddetinde intizamı temin edeceği cihetle oyundan önce bu hususun göz önünde tutmak faideden hali değildir.

Bu oyun değnek ile oynandığı gibi Taş ile de oynanabilir. Yere yatırılan „ ÇOŞ ” yerine hodak dikilir.

(**) Elevay : Bezeriksiz, âciz demektir,

Yabancıdan Türke eş olurmu ?

PRENSES İÇİNG

Madcide Ataman

Bir Çinli Pirensesin kara gözlerinin füsünuna kendisini kaptırmış olan Kemin Han (603 - 606) Çin İmpratorunun bir kölesi olacak kadar küçülmüş olduğunun farkında olmadan can verdi . Memleketini felâketten felâkete ve nihayet esârete sürükledi . Han'a ihanetleri seve seve vaptıran Çinli Prenses İçing'in kara, füsunlu ve iri gözleri ...

Babasının yerine geçen Şipi Han (609 - 619) babaşından cilliyetsizlikleri değil ecdadının asil Türk kanını tevarüs etmişti . Şipi Han uğraştı, didindi, Milletini esaretten kurtardı . Milletin alnına vurulmak istenilen kara yerine başına bir zafer tacı geydirdi . Babasına diz çöktüren Çin Generallarına değil Çin İmpratoruna

meydan okudu . Çin İmpratoru Yangti, Şipti adını duyunca sıtma nöbetleri geçiriyordu . İmprator nasıl titremesin :

Çin İmpratorunun adeti idi . Senede bir defa ayaletleri teftişe çıkar ve kabilelere dehşet salardı . Yine böyle bir tedhiş seyahatinde idi . Şipi Han bir tuzak kurdurdu . İmpratorun geçeceği yolları tuttu . Gâfil İmprator eğer tuzaktan haberdar edilmeseydi yakayı kolayca ele verecek ve Türk Milletine yaptığı fenalıkların hesabı kendisinden sorulacaktı . Türk Ordugâhında bulunan Kemin Han'ın kara ve füsunlu gözlü dul Prensesi duzaktan haberdar olur olmaz övey oğlunun şerefini değil Çin İmpratorunun hayatını düşündü . Gizlice bir adam göndermek su-

retile İmpratoru haberdar etti:

Şipi Han İmpratorun tuzağa düşmediğini görünce peşine düştü. Can havliyle kaçan İmpratoru nihayet Yenmen Şehrinde kısırdı. Şehri derhal muhasara ettirdi. Artık Şehirden İmprator değil bir kuş bile muhasarayı yarıp geçemezdi. Şehri müdafaaya karar vermişti fakat her gün artan Türk saldırısı ve açlık müdafaanın pek kısa süreceğini gösteriyordu. İmpratorun bütün ümitleri kesilmişti. Bir deli gibi sokaklarda koşuyor, göklerin mağrur oğlu rast geldiği Askerin boynuna sarılarak sıcak göz yaşlarıyla yalvarıyor « Beni kurtarın » ... Fakat genç Hakan Şipinin elinden İmpratoru kurtaracak ancak Tanrı olabildi.

Bir sabah, teslim olmağı dünen İmprator Kalenin etrafında bir kaç ağır yaralı ve ihtiyar Türk'den başka kimseyi göremedi. Şaşkın şaşkın bakındı. Bu da yeni bir tuzak mı idi. Fakat teslim olmak üzere bulunan bir kaleye neden tuzak kurulsun. Derleye bildiği Askerle şehir dışına bir çıkma yaptı yaralıları ve ihtiyarları kılıncıtan geçirdi. Hayret: Türkler bir gecede yok olmuşlardı. İmprator, bu bir türlü mana veremediği kurtuluşun çılgınlığı ile tahtına

koştu. Ve sonra öğrendi:

Kemin Han'ın dul karısı Çinli Prenses İçing övey oğlu Şipi Han'a gelerek « Oğlum şimal âyetleri ayaklanmış ana yurdu yağma edip kılıncıtan geçiriyor. Sen burada bir adam için Orduyu uğraştırıyorsun. » diyerek Ordugâhı telâşe düşürmüş ve Şipi Han ana yurdu kurtarmak için alelacele muhasarayı bırakarak şimale koşmuş, o kadar büyük bir telaşla hareket etmiş ki ihtiyarlarla ağır yaralıları bile alacak zaman bulamamış.

Çinli Prenses ekmeklerini yediği Türklere bu fenalığı da yaptı. Eğer bu kadarla kalsaydı ...

Şipi adı Çin İmpratorunu sıtma nöbetlerine tuttururdu. Fakat ne yazık ki bu müteşebbis büyük Hakan kuvvetli Ordusunu ve kudretli Han'lığını halefi Çulu Han'a terk ederek öldü. Çulu Han (619 - 621) Şipi Han'ın yolunu bırakmadı. Çin İmpratoru Şipi Han'dan kurtulduğuna sevinirken daha büyük bir düşman karşısında bulunduğunu geç kalmadan sezdi, artık rüyaları Çulu Han'ın hayaliyle kâbus oluyordu. Çulu Han kuvvetli bir Ordu ile Çine hucuma hazırlanmıştı. Çin İmpratorunu tahtından indirecek, İmpratorluk

hanedanını değiştirecekti. Tam hareket edeceği sırada üç gün mütemadiyen kırmızı renkli yağmur yağdı. Türk Generalleri bu yağmurda bir şeamet sezdiler. Seferi tehir için Çulu Han'a yalvardılar. Çulu Han „ Bu yağmur hak için savaşanlara şeamet getirmez, haksızları kana boyar ” dedi. Ordu hareke başlamıştı ki bir kara haber Türk ülkesini bir kara fırtına gibi serdi. Çulu Han zehirlenmiş ve ölmüştü.

Bu gayretli Han büyük bir yanlış işlemişti, Onun günahını canıyla ödedi. Kemin Han'ın dul kalan kara füsunî gözlü artık Prenses Çinli İcing ile evlenmişti. Çulu Han'a Generallarının söz geçiremediğini görünce, İmbratoruna olan sadâkatını, Han'ı zehirlemekle üçüncü defa isbat etmiş oluyordu.

Çulu Han'ın küçük kardeşi Kiyeli Han unvaniyle tahta geçirildi. (621 - 630) bu genç ve atılgan Han'dan ulusu neler bekleniyordu. İlk işi kardeşini ze-

hirliyen Çinli hâini Çin sedleri üzerinde asdırıp, etleri dökülünceye kadar Çinlilere seyrettireceğini umuyorlardı. Fakat bu haberi bekliyen ulus ne duydu ...

Kiyeli Han; Kemin Han ve Çulu Han'ın artığı casus karıyı hatun yaparak koynuna almış ...

Siyah ve füsuni gözlü İcing'in erkek kardeşi Şenking, sarayda büyük bir nüfuz kazanıyor, Çinliler sarayı dolduruyor, Türk âdetleri terk olunuyor, Generallar birer Çinli kıza sahip olmak için ne bayağılıklara baş vurmuyor. Devlet, ulus İcing'in kara gözleri kadar karanlık bir uçuruma yuvarlanıyor ve bu siyah füsunî ecnebi gözleri şerefli bir tacı, mensup olduğu Çin hanedanının ayakları altına atıyor.

Büyük Çin orduracının yapmadığını bir ecnebi kadınının bir çift siyah ve füsunlu iri gözleri yaptı. Bu gözler sonraki Taçdarlara neden bir ibret levhası olmadı bilmem.

Cönklerden Derlemeler :

Derleyen : Eşref ERTEKİN

(Türkiyi Mustafa paşa) [*]

Bir kadir gecesi kıyamet koptu
Pirimiz Hacı Bektaş uyandı kalktı
Mustafa Paşa'yı lağamla attı
Yeni Çerillğin zamanı geldi

Kimsenin malına kasit etmeyin
Sakunup ırzına eğri bakmayın
Fakirfukarayı nâre yakmayın
Adâlet etmenin zamanı geldi

Bizimle beraber cümle erenler
Kör olur inşallah eğri bakanlar
Kıyamete değin söylensin namlar
Nam almanın işte zamanı geldi

[*] Başlık asıl Cönte böyle yazılı isede bu türkü değil (Destan) dır. Alemdar Mustafa paşa vak'ası olsa gerektir. Millî Kütüphanede 2116 - 187 nolu Cöngün 14 üncü sahibi fesiaden yazıldı .

Cümle kışlalarda hazır oldular
İkinci kapıda dök kıldılar
Ağa kapusuna revan oldular
Ağa'yı almanın zamanı geldi

Bir takrip haremde: taşa çıkardık
Ağamızın önümüze düş dedik
Ocak hâlinymiş cümlemiz bildik
Öldürmenin şimdi zamanı geldi

Paşa kapusuna oradan geldik
Bir takrip hele içeri girdik
Şaşırmak için ateşe verdik
Ateş söndürmenin zamanı geldi

At meydanlarında ilk gavgı oldu
Cümle sokaklar leş ile doldu
Orada sekbanlar çok telef oldu
Kırılmanın şimdi zamanı geldi

Aya sofya clvarın yıktı yezitler
Sağ kalanları kaçıp gettiler
Leşleri sokakta itler yediler
İtlere ziyafet zamanı geldi

Aya sofya içi leş ile doldu
Allah allah deyu yürüyüş oldu

Babı hümayuna dayandı kaldı
Cemolmanın şimdi zamanı geldi

Bayrağı diktik bizde meydâne
Kapuyu açın kıyarız cânê
Cümlemiz sığındık ğani Süphana
Şimdi kan akıtmak zamanı geldi

Açıldı kapu girdik içeri
Onbeş sekban ile bir yeni çeri
Merhamet düştü candan içeri
Can azat etmenin zamanı geldi

Pirimiz büyüktür cümlesi bildi
Bunda çok yezitler İymâne geldi
Şu paralar hep meydanda kaldı
Lânet olsun demek zamanı geldi

Köroğlu ve Kul Mustafanın elimize yeni geçen Deyiş ve Koşma-
larından bir kaç tanesini daha yazıyoruz

Köroğlu (Koşma) [1]

Deli gönül nasihatım var sana
Yüze gülen dostan sakın gendini
Açıp gözlerini gafletten uyan
Yüze gülen dostan sakın gendini

Her gördüklerine sırrını açma
Mecliste oturup badesin içme
Düşmanın ne kadar zor gelse kaçma
Yüze gülen dostan sakın gendini

Namerd olanlarda ahdine durmaz
Dostmudur düşmanmı kimseler bilmez
Son pişmanlıksa heç fayda vermez
Yüze gülen dostan sakın gendini

Bir saat barışsa beş saat küser
Kastedüpte paslı yay gibi basar
Fursadın bulunca boynunu keser
Yüze gülen dostan sakın gendini

Köroğlu sen istegel haktan yardımı
Soran olur ise ben böyle gördüm
Doğruluk edeli murada erdim
Yüze gülen dostan sakın gendini

[1] Bu koşma hususî bir cöağkten alınmıştır.

(Kul Mustafa) [*]

Her sabah her sabah bülbülün sesi
 Bülbül arzu çeker güle sabahtan
 Şükrolsun Hüdâya kavuştu güle
 Goncalar boynunu eğer sabahtan

Şükrolsun hüdâya kavuştuk yaza
 Huhular kumrular maildir yaza
 Bir kişi sıdkile dursa namaza
 Cennet kapuların açar sabahtan

Cennet bahçesinde bir gül açılmış
 Her yanında miski anber saçılmış
 Herkese kadrince hülle biçilmiş
 Cennet libasları gıyer sabahtan

Cennet çarşıları bezenmiş gülle
 Bülbül medhini eder bin dille
 Bir dilek dilerseñ Mavlâdan dille
 Her kula kısmetin verir sabahtan

(Kul Mustafa) şunda malı nidersin
 Karıp geldin dünyaya karıp gidersin
 Gönül verüp şu dünyayı nidersin
 Bini doğup bini göçer dünyadan

[*] Bu koşma Çorum Millî Kütüphanede 2100 - 171 noda kayıtlı Cönkten alınmıştır.
 Kul Mustafanın bu sayıda neşredilen diğer 2 koşmasında eski cönklerden derlenmiştir.

(Kul Mustafa)

Nazlı yâden bize bir nâme geldi
Acap varsammola varmasammola
Hüsnünde açılmış gonca gülleri
Acep dersemola dermesemmola

Kurban olan kaşlarının yayına
Cemalin benzettim Şevvâl ayına
Gedüp ol yavrunun hâkipayına
Yüzüm sürsemola sürmesemmola

Efendim kendini çekmişsin naza
Âşık mâşukuna bir nâme yaza
(Mustafa) der şimdi olvefasıza
Gnöl versemola vermesemmola

Nedendir hey kömür gözlüm nedendir
 Geceleri uyku tutamadığım
 Aşkından sevdandan yanıklıktandır
 Rahat edüp evde yatamadığım

Seni benim sandım yavrum sakındım
 Girdim bahçenizden bir gül takındım
 Yavrum neden hatırına dokundum
 belli bir haberin alamadığım

(KulMustafa) eder seni beklerim
 Gelen geçen düşmanların haklarım
 İki yıldır bir belgüzar saklarım
 Tenhasını bulup sunamadığım

(T ü r k ü) [1]

Önümüzde sarı sayban ordu var
Her yığdın yüreğinde derdi var
Kimin arkası var kimin yurdu var
Göksünü açarda gider yaylaya

Yayla senin punarların çokmudur
Etrafında çayların soğukmudur
Kuzum sende iman insaf yokmudur
Zülüflerin döker gider yaylaya

Yayla senin pınarların açtılar
Açtılarda soğuk sular içtiller
Hep illerin yâri gelüp geçtiller
Anın için mahzun gider yaylaya

Yayla senin pınarların gezmeli
Her güzelin bir ismi var yazmalı
Topuğu halkalı burnu hırızmalı
Keklik gibi seker gider yaylaya

[1] Bu Türkü Milli Kütüphanede 2116-187 No da kayıtlı Cönkten alınmıştır.

Çorum'da söylenilen Atalar sözü

Derliyen
Eşref Ertekl

Baş tarafı (2) inci sayıda

Bakmaz ayağının aksağına
gider yolun yükseğine .

Ben ölürsem sana nem kalacak

Bizim oğlan parasız dellâl

Bir taş ile iki kuş vuruyor

Beş parmağın beşide bir
olmaz .

Bir buldun iki istiyon, akça
buldun çıkı istiyon .

Besmelesiz işe şeytan karışır.

Bay kuş gibi bir viraneyi kırk
gün bekliyor .

Bir hatır, iki hatır, üçüncüsü,
vur yadır .

Böyüttüm yetimi, si... kö...

Bügelek tutmuş dana gibi te-
zikiyor .

Bu su böyle akarsa bu karık
başa varmaz .

Bu yel böyle eserse, bu ma-
kas böyle keserse ne saç kalır,
ne bıyık .

Bu işte bir bit yeniği var .

Bir kedi yolağı arıyor kaçacak.

Bir başım, bir peşim, kime ne
benim işim .

Biri buruşmayınca biri kı-
rışmaz .

Bu gece kuzun taşını güneye,
güneyin taşını kuza aktardım .

Bitli mercimeği körden başka
kimse almaz .

Bizim gelin benden kaçır ba-
şını örte gö... açar .

Ben veririm onlar alır, onlar
ölür ben kalırım .

Büyük lokma yede büyük söz
söyleme .

Baba bir hırsız tuttum - getir -
gelmiyor - sen gel - koyvermiyor.

Beni bilenin bendesiyim, beni
bilmiyenin ben nesiyim .

Ben hanya diyorum o konya
anlıyor .

Bal yapmaz arı gibi dinkırda-
nıp durma .

Bir kater deveyi bir eşektir
yeden .

Benim ekmegimde çiğim yok.

Bokuna buzağı güdüyor .

Biri yıldırım, biri budak, dö-
güşürler kıdak, kıdak .

Başımda bir kabak, uyandım
baktım sabah .

Bitmiyen işin anasını yatmak
ağladır .

Burnu buludu çiziyor .

Burnu yere düşse eğilpte al-
mıyor .

Bülbülü kafese koymuşlar, şe-
ker ile beşlemişler de yine ah va-
tan demiş .

Bülbülün çektiği dili belâ-
sıdır .

Ben hadımım diyorum sen oğ-
landan, kızdan ne haber diyon .

Bana dokunmıyan yılan bin
yaşasın .

Ben diyom bayram hattası,
sen diyon anbar tahtası .

Ben senin karanlıkta göz
kırtptığını ne bileyim .

Borçlu ölmez benzi sararır

Borç yığidin kamçisidir

Borç vermekle, yol yürümek-
le tükenir .

Burnunu sıksan camı çıkıyor.

Boş boğazı ateşe atmışlarda
odun yaş diye bağırılmış .

Buldukça bunuyorsun .

Buldun bir koyun yede do-
yun neğe gerek oyun.

Boyhaneci küpü değil batırıp
çıkarayın .

Büyük başın derdi büyük
olur .

Büyük büyüklüğünü bilmeyin-
ce küçük küçüklüğünü hiç bilmez.

Büyükiük ulu tanrıya yaraşır.

Buynuz sonradan biter ama
kuleği geçer .

Bin nasılettan bir musibet
yeğdir .

Bilmedin kalayını bo... ettin
alayını .

Bilen bilir enma bilmiyen as-
lı var sanır .

Bılaşığı yursan iş biter, yu-
mazsan diş biter .

Bazı ayak kabı döner, bazıda
adam dönüpte giyer .

Bahşış atın bahası sorulmaz.

Bey [ardından çomak çeken
çok olur .

Bal tutan parmak yalar .

Bal bal demekle ağız tatlan-
maz .

Baş başa bağlı, baş Hükumete
bağlı .

Balık baştan kokar .

Bakışa göre nakış olur .

Bin dost azdır bir düşman
çoktur .

Burnu kokuyu almaz, hiçte
iflah olmaz .

Büyüğü olmıyan gelin yular-
sız hayvana benzer .

Bizim divar yüksek; değme it-
ler aşamaz .

Beni cin atına bindirme, ne ol-
muşa döndürme .

Cemaat ne kadar çok olsa
imam yine bildiğini okur .

Can çıkmayınca huy çıkmaz .

Can boğazdan girer .

Cahilin sofusu şeytanın mas-
karası .

Cahile söz anlatması Deveye
hendek atlatmasından zordur .

Cumhure muhalefet kuvvei ha-
tadandır .

Cinstir çeker, bo... dur kokar.

Cennet; canıma minnet .

Cingana çalıyor, kürt oynuyor.

Cim yutmuşlardan korkulur .

Comburi cemaât evicek gelirler.

Cıvıbık illallah, canım azat ke
fenim helal .

Comerdin elini kesen namerd-
misin .

Cinsi ahara yoldaş olanın ünü
havadan gelir .

Çorum Haberleri

1 — Şehrimizde teşekkül eden (Çorumu yükseltme ve güzelleştirme Cemiyeti) umumî toplantısını yaparak İdare Heyeti seçmiş ve işe başlamıştır . Bu hayırlı Kuruma hayırlı başarılar dileriz .

2 — Amasya Beden Terbiye gençlerinden müteşekkil, seçilmiş bir grup Şehrimize gelerek bir konser vermişlerdir . Bu değerli gençlerin muvaffakiyetleri Şehrimizde büyük bir ilgi uyandırmışlardır .

Halkevi çalışmaları

1 — Köycülük kolu : Bir yazı Brosu açarak Çorum'un pazarı olan Çarşamba günleri fakir Köylülerin (Mnhkeme ve Tapu işlerine ait yazıları hariç) bütün yazı işlerini parasız yazmağa başlamıştır . Köylüler Askerde bulunan yiğitlerine mektup, zarf üzeri para kâğıtları, Hükümetten dileklerine ait bütün yazıları için Halkevi'nin Brosuna baş vurarak

işlerini yaptırmaktadır .

2 — Halkevlerinin 12inci yıl dönümü münasebetiyle, gündüz Halkevi salonunda bir toplantı yapılmıştır . Gece bu münasebetle Millî kıyafetli aile toplantısı yapılmış ve gece çok neşeli geçmiştir .

3 — Evimiz temsil kolu (Bir yağmur gecesi) piyesini temsil etmiş ve Halkevi temsil kolu gençleri bu piyesle büyük bir başarı daha sağlamışlardır .

4 — Halk dersaneleri ve kurslar Şübemiz Evimizde bir Millî oyunlar kursu açılmıştır . Kursu gerek okul talebelerinden gerekse serbest gençlerden yüzlerce istekli devam etmekte ve Çorum (Halay) yı ile (İğdeli Gelin) oyunlarını öğrenmektedir .

5 — Yine Halk Dersaneleri ve

Kurslar Şubemiz bir Millî Sazlar kursu açarak Millî Saz öğrenmek isteginde bulunan gençlere saz öğrenmeğe ve bu saza aşina olanları da bir araya toplama fırsatını elde etmiştir .

6 — Evimiz Spor faaliyetleri

intizam ve disiplinle çalışmalarına devam etmektedir

7 — Günden güne okuyucu sayısı artmakta bulunan Evimiz Kütüphanesi belirli saatlerde Halkın okumasına açık bulundurulmaktadır .

(Osmancığa ait vesikalardan)

No , 264

Maruzu dâlleridir ki :

Amasya sancağına tâbî Osmancık mahallatından Kadı Ferahşat mahallesi sakinlerinden olup bundan aktem vefat eden elhaç Ahmet efendi ibni Hafız Ali efendi bin Ömerin veraseti zevcei menkuhai metrukesi Ruk'kiye hatun ibneti Hüseyin efendi ile sulbi kebir oğlu Abdullah efendi ve sulbi sağır oğulları İbrahim ve İsmail ve sulbiye kebir kızı Zeliha ve Sulbiye, sağire kızı Fatımaya münhasır olduğu bil ihbar şer'an zâhir ve mütehakkak olduktan sonra kazai mezkûrda medfun sahibi hayrat vel hasanat ve ırağibül cennetli vederecat evliyalı kiramdan Koyun Baba hazretlerinin ıtekyesinde post nişin ve malı vakıftan zaviyedarlık ciheti hissedaranı olup ba tevkil mütevellil eşşeyh Ömer efendi ibni Hafız Ali efendi ka-

zai mezkûr Hükümet konağında Meclisi İdareye mahsus odada Müfettiş saâdetlü Hakkı bey hazretleri ile İdare ve 'Bîdâyet Mahkemesi Azaları ve bilcümle Heyetli Meclis hazır oldukları halde aktolunan Meclisi şer'i münirde terekeyi müteveffayı mezbureye bliverase vaz'ı yedi mütehakkak olan ibni kebir mezbur Abdullah efendi müvacehesinde üzerine dava ve takriri kelâm edüp güzzeran eden bin iki yüz seksen yedi senesi muharremülharamının yirmi dördüncü günü tekyel mezkûrün muhasebesinin rü'yetli zimnında lıvai mezkûreden şeref vürct eden Memuru mahsus marifetile Heyeti Meclisi mezkûr hazır oldukları halde ve tarihi mezkûrda ciheti mezkûrun hissedarı bulunan müteveffayı elhaç Ahmet efendi ibni Hafız Ali efendi ibni Ömer hayatında tekyel

mezkûrun ve malî vakfın muhasebesi yeğân yeğân rüyet olunup Meclisi mezkûr defterinde mas-tur ve mukayyet bulunup vakfı mezkurun nükudünden müteveffayı mezbur elhac ahmet efendiye hayatında idâğ ve teslim olunan istidağ ve tesellüm ve kabız eylediği on üç bin üçyüz kırk kuruşun üç bin kuruşunu tekyei mezkûrun masarifi lâzimei malumasına harç ve sarfolunup bakisi olan on bin üç yüz kırk kuruş zimmetinde kalmağıle hatta mezbur elhacı Ahmet efendinin vefatı vukuile kazai mezkûrda nâibışeri bulunan Ârif Mahmut efendi ibni Mehmet efendi huzurunda müddei mezbur eşşeyh Ömer efendi ibni kebir mezbur Abdullah efendiden inkârine mukarin senei sabika muharremilharamı evasıtında dava ve berveçhi muharrer müddeasını muvacehesinde şahideyni muaddeleyn şehadetleriyle vechi şeri üzre badel isbat ve tahlif mucibile terekei mütevaffayı mezburden meblağı bakiyi mezbur on bin üçyüz kırk kuruş müddeiyi mezbur eşşeyh Ömer efendiye edâve teslimi ibni ke-biri mezbur Abdullah efendiye hukm ve tenbih olunmuştu el-

haleti hazih meblağı bakiyi mezkur on bin üçyüz kırk kuruş el'an vakfı mezkûra edâ olunmayup yed ve zimmetinde kelmağıle meb ağı baki mahkumi bihi mezkûr onbin üçyüz kırk kuruşu vakfı mezkûr için bana teslimi terekei müteveffayı mezburdan ibni ke-biri mezbur Abdullah efendiye tenbih olunmak muradımdır deyu mezburun inkârine mukarin tesad di eylediği davasında meblağı mahkumü bihi mezkûr onbin üçyüz kırk kuruşu terekei müteveffayı mezkurdan edâ ve teslimine mezbur Abdullah efendiye hüküm ve tenbihi şeri lâhık olduğunu her biri mahallinde sirren ve alenen ledeyittezkiye adaletleri zahir olan fekahetlü Müftü Mustafa Tevfik efendi ibni Halil efendi bin Mustafa ve Şerbetçi zade Ali ağa ibni Ali bin Abdullah ve Çelebi zade elhacı Hafız Ali efendi ibni Mustafa nam kimes-neler şehadetleriyle bil muvacehe ber nehci şeri badel isbatı vel hüküm mucibile meblağı bakiyi mezkûr onbin üçyüz kırk kuruşu vakfı mezkûre edâ olunmak üzere terekeyi mütevaffayı mezkûrden müddeiyi mezbur eşşeyh Ömer efendiye bittalep edâ ve teslimine

mezbur Abdullah efendiye kelev-
vel hüküm ve tenbih olunduğu
tescîl ve bililtimas huzuru âlilerine
illâm olundu elemrû melehüremir

filyevmissani ve işrin min cema-
ziyel ülâ lisene sebün ve tis'in ve
mieteyn ve elf . 1297

Eddai nâibi Kazai Osmancık

Möhür

Seyyit Hüseyini Kâni

(Osmancık'ta Kadı Ferahşad'a ait vesika)

No . 265

Ankara Vilâyeti dahilinde Co-
rum kazasında Şeyh Hamza mez-
raası hasılatından olmak üzere
vazifei muayyene ile Sivas Vilâ-
yeti dahilinde Amasya sancağın-
da Osmancık kasabasında Gazi
Ferahşat mahallesinde vaki Gazi
Ferahşat Camii (1) şerifinde
İmamet ve yine vakfı mezbur ha-
sılâtından olmak üzere ber muc-
bi vakfiyel mamulün biha Mescidi
mezbure mülâsık hücrede sakin
talebiye meşrûta beş sehimden
nısf sehme mutasarrıf olan Ha-
fız Hasanın sulbi oğlu Mehmet

Emini terk ederek ve mezbur Meh-
met Eminin dahi müteakiben ve-
fat eyledikleri ve Camii şerif ve
hucrel mezkûrlar elyevin mevcut
bulunduğu beyanile hazır bulunan
İmame ve nısf sehme mutasar-
rıflığının mütevaffayı mumaileyh
mahlulundan ledeyil imtihan eh-
liyeti nûmayan olan Hoca Ali ibni
Aliye tevcihi inha olunmuş mül-
hakadan Osmancık kazasında
Kadı Ferahşat Camii şerifi
evkafının ber mucibi vakfiyel
mamulünbiha mescidi mezbûra
mülâsık hücrede sakin talebeye

[1] Bu isim bazen Kadı, bazanda Gazi yazılıyor (Gazi) olması doğru olduğu sanılmaktadır

vakıf ve şart eylediği beş sehimden nisf sehim iki yüz kırk iki tarihile vakfı mezkûre Gazi Ferah şat Mescidi şerifi vakfından olmak üzere vazife muayyene ile İmamet ciheti dahi üçyüz iki tarihile esseyit Hafız Hüseyin bin Aliye tevcih olunup vakfiyyesi mukayyet olmadığı vazife ve sehim mezburların Şeyh Hamza mezzaası vakfından tahsis olunduğuna dair kayıt bulunmadığı vechile talebeye muhassas vazife için berat itası muvafıkı maslahat olmayacağı cihad ve kutudi hakaniden muharreç derkenarlardan anlaşılmış ve olveçhile mezkûr hücrelerde sakin talebei ulûme meşruta beş sehimden nisf sehim için vaktile berat verilmiş ise mezkûr beş sehim hasrolunan hücrelerde sakin olarak tahsilde bulunan talebeye verilmesi lâzım geleceği ve bunlardan ikmal tahsil eyleyenler yerine diğer talebe geleceği cihetle talebeye muhassas vazife için berat

İtası caiz olmayacağından hazır bulunan berat kaydının terkini lâzım gelmekle bu surette talebeye meşruta nisf sehimden berat kaydının terkiniyle mezkûr talebe hissesinden bittahkik kadımı vechile hucrede sakin talebeye ita ettirilmesi zımında mahalline tahrirat tasiri için Mektubî idaresine mezkûre itaşı için mezkûr imamet cihetinin müteveffayı mumalleyh mahlulundan mumalleyh hoca Ali zide salâhaye tevcihi mahkemel teftişten olunan ilâm üzerine Makamı Nazâretî Evkafı hümayunumdan ba telhis ifade kılınmağıle mucibince tevcih olunmak fermanım olmağın bin üçyüz sekiz senesi rebiul ahirinin üçüncü günü bu beratı hümayunumu verdim ve buyurdumki mumalleyhe hasrolunan İmamet cihetine vazife muayyenesile mülasarrıf olup bilâ kusur hizmet eyleye tahviren filyevmittasi fi şehri cemaziyel ahir sene seman ve selâse mie ve elf 1308

No . 266

Evkafı mülhakadan Ankara Vilâyeti dahilinde Yozgat sancağında Çorum ve Osmaucık kaza-

larında vakıf Arıf çelebi ve Melike hatun vakfının berveçli meşruta tevliyet cihetinin tevcihine dair

olan inha üzerine kuyudu lâzıması
bilihraç muamelei kalemiyyesi
ledeyilicra olapta evkafı hüma-
yunum teftiş mahkemesi tarafın-
dan olunan ilâm {mucibince batnı
evvelde aslah ve eşret evlâdı
vakıfa meşruta idiğü müteâmil
olan tevliyeti mezkûre mutasarrıfı
Halil bin Halilin kfevtille mahlulın-
den mütevellil esbak müteveffa
Ahmet bin vellnin oğlu ve batnı
eveilde evlâdı yakfın aslahı bu-
lunan Mehmet Arif zide kadrihi
vakfı mezbur ümurunu hüsnü ida-
re ve beher sene muhasebesini
rûyet etmek şartile bittevcih

yedine beratı âlışan ita olunmak
babında canibi nazareti evkafı
hümayunumdan ba telhis ifade
kılınarak mucibince tevcih olun-
mak fermanım olmağın bin iki
yüz doksan iki senesi rebiulâhi-
rinin on üçüncü günü tarihile bu
beratı hümayunumu verdim ve
buyurdumki mumalleyh sabıkızzı-
kır tevliyet cihetine evlâdiyet ve
meşrutıyyet ve şartı mezkûr üze-
re mutasarrıf ola . Şöyle bileler
alâmeti şerife itimat kılalar tah-
riren filyavmittasi aşer min şahrı
cemaziyelâhir lisene selas ve
tisın ve mleteyn ve elf 1293

Kostantiniyetil mahrusa

(Osmancık'ta Sayit hâne Cami'ı şerifi vakfı)

No . 267

Şeyh Hasan efendinin Os-
mancık kazasında Sayit hane
mahallesinde kâln camii şerifi
vakfından almak üzere yevmi
bir akçe vazife ile imamet ve
hitabet cihetlerinden hitabet ci-
hetinin tevcihine dair varit olan
inha üzerine kuyudn lâzıması

bilihraç muamelei kalemiyyesi
ledeyil icra zikrolunan hitabet
ciheti mutasarrıfı Hafiz Alinin
vefatı vukuile mahlulinden ve
oğullarından Eminin silki askeride
bulunmasından ve diğer ağıl is-
maili na ehil olduğundan ledeyil
imtihan ehliyet nümayan olan

İşbu rafi'i tevki'i refi işşanı hakanı Hafız Hüseyin bin Mehmet zide salahahuya tevcihi mahkemei teftişten tanzim olunan ilâm üzerine makamı nazareti evkafı hümayunumdan ba telhis ledeyil arz bin üçyüz on dokuz senesi ramazanı şerifinin yedinci günü tarihile seret sünuh ve sudur eden hattı hümayunu şevket makrunu

şahanem mucebince hitabeti mezkûre mumalleyhe tevcih olunmağın bu beratı hümayunumu verdin ve buyurdumki mumalleyh ciheti mezkûreye vazifei kadimesile mutasarrıf olup bilâ kusur hüsnü edâyı hizmet eyleye tahriren filyevmissâdis min şehri muharremil haram sene işrin ve selase mie ve elf 1320

No . 368

Deri Devlet mekine arzı da-
iyl kemneleridir ki :

Nazareti Evkafı hümayuna mülhak Evkafı Ankara Vilâyeti cellesinde Yozgat sancağında Çorum kasabasına tâbi Divanı Emlak Nahiyesinde vaki Esleme hatun ibneti Mehmet paşa evlâdına meşrûta vakıf malikânesi olan Göcen Ovacığı karyesinin ez gayri tevliyet fazla kalan gâle ve mahsulâtile zaviye darlık cihetine bin iki yüz kırk altı senesi evasıtı cemaziyelûla tarihile müverrah bir kıta beratı âlişan mucebince mutasarrıf olan evladı vakıftan Arif halifenin bundan evvel vukui vefatıle ciheti mez-

bure mahlul ve hizmeti lâzıması muattal kalup ancak meşrutliyet vechile tasarruf oluaan bu makule cihetlerden taşrada kâin hayrat ve müberratı mevcut ve mamur olan evkafı kadime mutasarrıflarının vukui vefatıle haliğ vukuunda şartı vakıf ve teamülü kadimi vechile evladına tevcihi nizamı âli iktizâsından bulunmuş olmağile vakfı mezburun sekiz yüz altmış altı senesi tarihile müverrah derdest bir kıta vakfiyyei mahmulün bihası mantukınca humûs mahsulü mütevellî olanlara ifraz olunduktan sonra fazla kalan gâlesi vakıfai m malleyhin zavliyesinde âyende ve revendelere taammiyyelerine sarfolunmak ve mü-

çuru ezman ile zaviyei mezbure harap olup imar ve müceddeden inşası gayri mümkün ve nâkabil olduğu halde eynema kânu ve haysüma sekenu ebrâi evladı vakıftan bulunanların haneleri zaviye ittihaz olunarak zikrolunduğu üzere ayende ve revendenin itamiyelerine meşruta olup ve teamülü kadimi ber mucibi şartı vakıf cari ve zaviyei mezkûre dahi elyevm mamur ve mevcut olarak derununda ayende ve revendeye it'am olduğu ve müteveffayı mezburun sulbi kebir oğulları ve oğlunun oğlu hafidi olup kasabai mezburdan Ak pınar mahallesinin otuz dördüncü hanesinin ikinci ve beşinci ve yedinci numaralarında mukayyet olan işbu baisi arzı abu diyyet Ebubekir ve Ahmet ve Mehmet Halifelerden her biri ciyeti mezkûreye ehil ve müstahak oldukları kasabai mezkûre deavı

meclisinde makud meclisi şer'ide Evkaf Muhasebecisi vekili Taybılı zade elhaç Ali efendi hazır olduğu halde biğaraz erbabi vukufun ihbarlarile zahir ve mütehaklık olmağın babaları müteveffayı mezburun mahlulunda oğulları ve hafidi mumailayhin Ebubekir Ahmet ve Mehmet Halifelere ez gayri tevliyat vakfı mezburun fazla kalan gâllesile mezkur zaviyedar ciyetinin ber mucibi şartı vakıf ve ameli kadim bittarazi vel iştirak müsaviyen tevcih ve yetlerine başka başka birer kıta beratı âlişan sadaka ve ihsan buyrulamak ricasile istitainayet olunmağın olki vaki hal bililtimas payei seriri saltanat ilaye arz ve ilâm olundu baki emrû ferman hazreti menlehülerindir filyevmisabi min şevvalil mükerrrem lisene erbaun ve tisin ve mleteyn ve eliş 1294

Elebdüldai İdddevletlaliyei
Osmaniyye esseyyit Salt
elmevlat hilafe bi medini

Çorum

(Defteri Hakani sureti)

No . 369

Kazai Osmancık der livai Çorum

Ucarı tabii divanı bayır mali-
kâne tamam vakfı türbei Nevlâna
Kadı Ferahşad mezbur

Olup Koyun baba zaviyesinin
koyunu kışlayup mezbur zaviye-
nin varidine külli mesarifi olup
inayeti şehinşâhe sezavar olduğu
düsturu âzam sahip kıran hazretle-

rine arz olundukta mezbur karye-
nin divanisi mezbur zaviyenin
koyunu kışlağı olmak üzere kabul
büyurdukları ecilden mezbur kar-
yenin divanisi koyunu kışlağları
olup şöyleki ihya olup şenlene
mahsulu mezbur zaviyeye müte-
allik olmak üzere defteri cedide
kaydolundu :

Elmavkuf karye

Narlı tabii sakız vakfı türbei
Mevlâna Ferahşad divanı timar tev-
liyet türbei mezbure ber mucibi
şartı vakıf evlâdı asabadan kâtip

Hasan ve Hüseyin tahtı tasar-
rufunda olduğu Kadı arzı muce-
bince defteri cedide kaydolundu.

Karye

Sekü tabii sakız malikâne te-
mam vakfı türbei Ferahşad tevli-
yeti türbei mezbure ber mucibi
şartı vakıf haliyen avlâdı asabadan
Hasan ve Hüseyin tasarrufunda ol-

duğu septi defter olundu .

Sureti defteri dedidi mufassalı
Sultanı budurki naklolundu tah-
riren fi evaili şehri cemaziyel evvel
sene erbaa ve mie ve elf . 1104

Möhür

Varıcak dari bakaye
ver elini Mustafaya
şefi ola Muhammede

Vakfı

Mehmet efendi veledi türbedâr
vakfı türbei Selçuk Hatun der ka-

sabai Osmancık beratı cülusi hu-
mayun ber mucibi beratı atik 1187

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Sayı : 46

1. Mart 1944

Kuruluşu: Nisan 1938

LİSE İSTİYORUZ!...

Ortaokul Müdürü
Ziya Ataman

Eğemenlik savaşında Ordu-
lara hedef gösteren, Hükûmeti-
mizin banisi, ebedî Şefimiz Ata-
türk; hakimiyetli kayıtsız ve şart-
sız ulus'a bağlılarken, büyük Türk
Milletine en yüksek medeniyetin
uçsuzluğunu amaç tayin etmiş
ve « I L E R I » emrini vermişti .

Başta başımız İnönü olduğu
halde, ne büyük bir şevkle atılmış
ve bu uğurda ne büyük inkilâp-
ları akla sığmaz bir hamleyle ba-
sarmıştık . Bu gün Atamız ara-

mızda değil, fakat en büyüğümüz
İ N Ö N Ü bizi aynı hedefe aynı
hızla ulaştırıyor . Partimizin AL-
TI OK'u bize yol gösteriyor, ko-
şuyoruz, bir kaç yıl içinde yüz
yılları arkada bıraktık, dünyanın
hayranlığını kazandık .

Amâca çabuk ulaşacağız . u-
laşacağız, Çünkü büyük davalara-
nın büyük ihtiyaçlarda doğduğu
muhakkaktır . Ulus,ta kendile-
rini yükseltecek vasıtaların yok-
luğunu sezdi, ihtiyaç duyuyor,

her çareye baş vuruyor, ne yapmak lazımsa esirgemiyor, çalışıyor, didiniyor .

Göksümüzü öğünçle kabartan küçük bir örnek verelim :

ÇORUMLULAR LİSE İSTİYORLAR ... Hem ne büyük bir istekle !... Memleketin aydınlardan tutunuzda, dün kara kuvvetin daimî baskısı altında belki okumamın bile aleyhinde olanlara kadar her Çorumlu : « Bu yıl olsun Lise açılmıyacak mı, Liseyi açtırabilmek için ne yapalım ? Her yıl Ortaokuldan mezun olan yüzlerce gencin ancak sekizde biri ileri tahsile imkân bulabiliyor: diğerleri müstehlik olup yurt'ta birikiyor . Bu gibiler ne olacak ?... » gibi soru ve mütâlealarıyla arzu ve endişelerini açığa vuruyorlar . Be ilgi; yurt severliğin, büyüklere olan bağlılığın, yükselme isteğinin en derin bir ifadesidir . Çorum'un bir çok ihtiyaçları arasında daima ilk önce ileri sürülen Lise ihtiyacı, **İLERİ ...** emrine ne büyük bir sadakatle itaat ettiklerine ne büyük bir delildir .

Çorum Liseye hakikaten muhtaçtır . Her yıl Ortaokuldan mezun olan yavruardan yüzde

seksenî, ileri tahsil görme imkânlarını bulamamaktan doğma yeisle muzıarip, yollarda perişan dolaşır görüyoruz; içimiz sızlıyor. Bunlar arasında baha biçilmez zekâtar da, bir kalemde küçük bir masa sahibi olabilmenin didinmeleri arasında siliniyor, sönüyor . Ne yazık !...

Büyük nîdâlar, daima büyüklükleriyle mütenasip yankılara erişmiştir . Çorum, büyüklerinin büyüklüklerine sığınarak, umarak, bağlanarak haykırıyor :

Çocuklarımıza, koştukları **İRFAN YOLU**nda ileri ufukları aydınlatacak bir meş'ale; bir ışık kaynağı veriniz, bir Lise veriniz!..

bilgi susuzlarının göğüslerinden fıskıran bu nîdâ, İnönü kayalarına çarpıp zafer avazeleriyle taçlanan tarihî gülbanklar gibi, sevinç yankıları ile kulaklarımıza, oradan minnet hisleriyle dolup taşan kalplerimize dönecek; buna eminiz ... Yüce katlara uzanabilen hiç bir dilek, bu sahâ ve atâ ikliminden eli boş dönmemiştir .

Nura süsemiş 300,000 yüreğin derinliklerinden sızan bilgi ihtiyakının alevleri, Çorum'un berrek semasında toplanıp bir fecir

ELVAN ÇELEBİ

Neşet Köseoğlu

Çorum'un en eski ve tarih bakımından en önemli ve bir çok hadiseler sahne olmuş bir köydür.

Selçûkiler devrinde yaşadığı bilinen bu köyün tarihi, Baba İlyas - 1 - Horasanî ile beraber başlamıştır denilebilir .

Daha evvel mevcut olduğuna dair bazı deliller varsa da bunlar üzerinde henüz bir hüküm verecek duruma gelemedik .

Bu yazımızı iki kısma ayırmak istiyoruz . Birinci kısımda köyün bu günkü durumunu, ikinci kısımda ise tarihte Elvançelebi adının önemini ve bu köyün geçirdiği safhaları aydınlatmak istiyoruz .

Bu günkü Elvançelebi

Bu köy Çorum'un Mecidözü kazasına bağlı olup 495 kadına karşı 394 erkek nüfusu vardır .

Köy Çorum'un, kasabasının doğusunda olup Avkat dağı batısında kalır .

Köyde tarihi kıymetli halz bir Cami, Türbe, Medrese ve aşhane vardır .

Cami'nin, yıkılıp sonradan yapıldığı anlaşılmaktadır . Türbe de öyledir . Yalnız kitabeleri mahfuz kalmıştır .

Cami ile dış kapı arasında üstü kapalı bir şadırvan, iki de kubbe vardır . Şadırvanın iki tarafında ayrıca iki kubbe olup sağ

aydınlığıyla büyüklerimizin kalplerine doğacaktır . O büyükler ki, bu yurt için uykusuzdurlar .

Çorum'lu .. Bağrında tutuşan ilerileme isteğinin şafağıyla ilk bilgi çırağını tutuşturacağın gün

ler uzak değildir; ufuklara da bir tan kızılığı yaratacak, Lisenin Çorum havasına ilim ve fazilet neşredeceği mesut günler uzak değildir .

Bekle ve güven

dakinin önünde yine kubbeli türbe vardır . Bu türbe buraya bitişiktir .

Umumî görünüşe göre Cami'nin ve türbenin bir kaç defa yıkılıp yeniden veya kısmen yapıldığı anlaşılıyor . Aşhaneden artık eser kalmamıştır .

Tekke de bu binaya bitişik olup oturulmıyacak haldedir . Medresenin yerine mektep yapılmıştır . Hamam biraz mesafeli olup metruktür . Üç kubbelidir . Bir kitabeye rastlanamamıştır .

Cami'nin içiçe üç kapusu vardır . Birincinin tezyinatı basit ve sade, ikincinin üzerinde oyma

bir hadıs olup çok değerlidir . Bu iki kanatlı olup ikiside Çorum'a getirilmiştir . Şadırvan'dan sonra gelen üçüncü kapı çok basittir . Değerli yoktur .

Cami'nin taşları tetkik edilince daha çok eskiden kalmış tezyinatlı taşlarla cami'nin yapıldığı ve binanın daha bir çok yerlerinde Roma'lılara ve Bizans'lılara ait eserler olduğuna göre köyün daha çok eski devirlerde yaşadığı hakkında bir fikir hatırlanmaktadır . Bu husustaki düşüncelerimizi ikinci kısma bırakıyoruz .

Cami'nin kitabesi şudur .

- 1 — بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
2 — بِأَوَدِيمِ الْأَخْصَانِ أَحْسَانِكَ الْقَدِيمِ
أَيَاكَ نَعْبُدُ وَأَيَاكَ نَسْتَعِينُ أَعْدَانَا الصِّرَادَا الْمُسْتَقِيمِ (81)

Burada Elmüstakim kelimesini tarih olarak tetkik edersek 681 - 1282 tarihini bulmuş oluruz .

Yukarda görüldüğü gibi yazı

solus olup o kadar okunaklı değildir . Bununla beraber yazı da iyi değildir .

Türbe kitabesi de şudur .

- 1 — بِاسْمِ الْمَلِكِ الْمَلِكِ وَالْمَلِكِ الدِّينِ يَفْتَحُ ابْنُ شَيْخِ (بَن)
بِرَعْدِي بَنِ نَعْمَانَ أَتَّضِلُ هَذِهِ أَبَوَايَ
2 — وَأَعْمَرَهُ الْوَانُ ابْنُ عَلِيٍّ بَنِ الْمُخْلِصِ بَنِ الشَّيْخِ الْيَاسِ الْمَقْبُورِ
بِأَيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَأَخَوَانِهِ أَجْمَعِينَ
سَنَةِ سَبْعٍ وَ سَبْعِمِائَةٍ

Bu kitabeye göre 707 - 1307 tarihinde Türbenin Elvan Çelebi tarafından imar edildiği, Dedesinin Muhlis paşa, babasının ise Ali aşık paşa olduğu anlaşılmaktadır. Fakat şöhreti Aşık paşadır . -

Köyün diğer tarafları da gözden geçirilirse Roma ve Bizans'

lılardan kalma yazılı taşlara rastlanır, bunların içinde güzel sütun başlıkları da vardır .

Elvan Çelebi köyü yer adları bakımından da çok zengindir . Tarih bakımından önemini belirten delillerden en büyüğü de budur . Aşağıya yer adlarını yazıyoruz .

1 — Ağca ören	Çeşme, ören yeri	Doğuda
2 — Adatepe	Mevki	
3 — Arsena	Meydan	
4 — Akpınar	Eşme	
5 — Avkatçalı	Dağ	Doğu
6 — Balıkaya	Kaya	"
7 — Becik	ören yeri	
8 — Bereket tebe	"	Kuzey
9 — Çimenli tepe	Tepe	
10 — Çukurova	Mevki	Kuzey
11 — Bulancık (1)	Ören	
12 — Dobaklık	Mevki	
13 — Duman yeri	Tepe	
14 — Ebecik	Dağ	Doğu - Günay
15 — Eynebey	Çeşme	Batı
16 — Buzat	Etek	
17 — Dediği	Mahalle	
18 — Eğrek	Meydan	
19 — Fındıkçalı	Tepe	
20 — Gencek	Dere, ova	Doğu

[1] Sağmaca çayının aktığı yerdir . Ören yeri olup Çanak - Çömlek parçası çıkmaktadır .

21 —	Gürleyik	Çay	
22 —	Gövdere	Ören	Batı
23 —	Garipler	Mzarlık	
24 —	Hacılar ağızı (2)		
25 —	İğde tepe		Doğu
26 —	Kara ören	Ören	Doğu - Güney
27 —	Kara hacı	Gedik	
28 —	Kara balçık	Mevki	
29 —	Kavaklı (3)	Köyün eski adı	
30 —	Kazez	Köprü	
31 —	Keşlik	Tepe	
32 —	Koyun pınarı	Pınar	
33 —	Kıllık	Mevki	
34 —	Kızılgedik	Dere	
35 —	Mürüt (4)	Tepe	
36 —	Ovacık	Ova	Batı - Güney
37 —	Ören pınar	Ören	Batı
38 —	Mağaza başı	Etek	Batı - kuzey
39 —	Paşam cami	Tepe	
40 —	Pöyrekçi	Çeşme	
41 —	Sağmaca	Çay	
42 —	Sarı yer	Mevki	
43 —	Seyren	Kaya	Doğu - Güney
44 —	Semerol der	Dere	
45 —	Sinema yeri	Mevki	

[2] Ulu pınar mevki'inin batısındadır . 855 - 1451 tarihli eski vesikalara göre eskiden köy olduğu fakat bu gün ören haline geldiği anlaşılmaktadır . Koyun pınarı bunun batısınaadır .

[3] Elvançeşme köyünün eski adının Kavaklı olduğu halk ağzında söylenmektedir . Eski kayıtlarda bu ada hiç raslanmamıştır .

[4] Mürüt tepe denilen yer tekke mensuplarının çile ve ibadet için sığındıkları, öldükleri zaman gömüldükleri yerdir . Muhtelif sebeplerle Elvançeşme zamanında ve sonra tekke baskına uğradığı zamanlarda Mürüt'lerin iltica ettikleri yerdir . Bu sebeple bu tepeye bu ad verilmiştir .

46 —	Saracık	Ören	
47 —	Sıraca (5)	Tepe	
48 —	Sırıklı	Çesme	Güney
49 —	Sultan sekisi		
50 —	Söğütlü (6)	Ören	
51 —	Taşlı para	Mevki	
52 —	Yılanlı dere	Dere	Batı
53 —	Yumrukkaya	Kaya	
54 —	Ulupınar (7)	Ören	
55 —	Uğrunyeri	Etek	
56 —	Zuvallık deresi	Dere	

Türbe ve Cami hakkında bazı malumat :

Türbede yeşil direk Aşıkpaşa
Kırşehirinde iken oğlunun yaptır-
dığı türbe ve camiye konulma-

siğin hediye olarak gönderildiği
halk arasında söylenmektedir . Ço-
rumlu bir şair de buna dair bir
şîir söylemiştir, bazı parçalarını
alıyoruz .

[5] Burası bir tepe adı olup Elvançelebi köyünün yakınındadır .

[6] Eskiden köy olduğu köy ihtiyarları tarafından söylenmektedir . Bu
hususla bir hikâye'de anlatıyorlar . « Söğütlü'den bir genç kızı kavaklı'dan
yâni Elvançelebi'den bir ihtiyara satmışlar, kız ihtiyarı görünce içinden is-
tememiş ve Söğütlü'den aşıya geldim, kavaklı'ya düşe geldim, Dede ben ateşe
geldim » diyerek bir ateş alub tekrar köyüne dönmüştür .

[7] Burası eski bir köydür . 855- 1451 tarihli Elvançelebi vesikaların-
da köy olarak adı geçmekte, bu durumu 1005- 1596 tarihlerine kadar de-
vam etmektedir . Bundan sonraki vesikalarda adına raslanmamış ve bugün
artık bir mevki haline gelmiştir .

985 - 1571 tarihli bir fermanda bu köy civarında yapılan şekavetten
bahsedilmektedir .

*Deve ile bu zat içün gelen mermer bu mermerdir
Ne esmerdir, ne ahmerdir, velâkin rengi ahdardır*

*Derun-i- âsitan içre olup bir küşede mahfuz,
İhata eyleyen etrafını masnu, muhaccerdir,*

Parçanın sonunda şudur .

*Sizin kemterinizdir, himmetinizi diriğ etmen.
Sülâlenamenizde Hakkı'nın ismi muharrerdir .*

Buna nazaran şairin adının Hakkı olduğu anlaşılmaktadır. Aynı Şairin cami,deki mermer havuz hakk-

kinda da bir methiyesi vardır ki bunu aşağıya tamamen koyuyoruz .

*Direk ile Deve üzre gelen havzu müdevverdir,
Ne balçıktır, ne ahcardır, bu bir mermer mücevherdir*

*Serapa türlü nakışle musannadır, musavverdir,
Mübarek inciden ebyaz, mücellâ levn -i- ezherdir .*

*Değildir munkati, kış yâz derûnu ma ile memlu,
Lezizdir şekerden, baldan, zülâl -i- ab -ı- kevserdir.*

*Mahrec i ab olan aynın dıkuş gönlünde tut niyyet,
Talep eyle fülân çıksın, buluumaz nesne enderdir*

*Derunu içre enbâlla hububat nev'i hazırdır,
Muradına göre zahır olur, bir gizli esrardır .*

*Gürüh · ü · evliya içre keramati muayyendir,
Nazar kıl havz ile mermerde nutku hâlâ azhardır.*

*Oku bir fatiha, ihlâs ile ervahını şadet,
O şahın Hakkıya, al himmetini sende, ekserdir .*

Aşık paşanın doğum ve vefat tarihlerini gösteren aşağıdaki parça hem tarih ve hemde edebiyat tarihi bakımından çok önemlidir . Buna Cevat Hakkı Tarım

ın Kırşehir tarihinde S. 87 de raslanmıştır . Buna nazaran 670 - 1271 de doğduğu ve 733 - 1332 de öldüğü anlaşılmıştır .

صاحب علم لدن قطب یکانه مراد حق
شیخ پاشا ابن مخلص ابن شیخ الیاس دان
آمد اندر خع بهالم باز شد اندر ذلج
روز سزده از صفر لیل سه شنبه ای فلان

Elvan Çelebi mezarlığında Türk tarihi bakımından önemli olan yalnız bir mezar taşına raslanmıştır . Bu, Elvançelebi Başöğretmeni bay Hilmi tarafından

Ulu pınar ören yerinde bulunarak Maarif dairesine gönderilmiştir . İsim ve tarihini gösteren yazısı şudur .

انتقل المرحوم المغفور حسین چلبی بن علی چلبی
من دار ابقنا الی دار البقاء من ذی الحجہ
سنة ثلث و سبعمائة

Gelecek yazımızda bu bahse devam edeceğiz .

Vahit Çorbacı oğlu

PINAR

Sığınmış S. lvinin mat gölgesine
Derinden derine ağlıyor pınar .
Yanık yüreğimi nazlı sesine,
Kıvrak endamına bağlıyor pınar .

Duyarım susarsam içli sesini
O an yanık yanık bağırır pınar .
Yeniden vermeye şuh busesini,
Nerdesin gel diye çağırır pınar .

18 / 2 / 942 Yozgat

DENİZ

Gece bir gündü sanki zümrütlerle bezenmiş,
Ayın ondördünden de daha güzeldi deniz .
San'at kadir olmaz ancak Allah özenmiş ,
Gönlü kendine çeken sihir-kâr eldi deniz .

Koca derya sanılır fütüşmuşta yanıyor
Alnını okşamasa ruzgardan latif bir el .
Bu ne kızıl yaradır ki serin, serin kanıyor
Ve diyor gel bu gece, bu gecede bana gel .

İstanbul : 12 / 3 / 943

Ağaç sevgisi ve ihmâllerimiz :

İsmail Ceyhan

Çorum'u Güzelleştirme Cemiyetinin kuruluşu münasebetiyle :

Ziraat Vekaletinin, Yurdu ağaçlandırmak için bir plan hazırladığının gazetelerde memnurlukla okuduk . Ziraat Vekili Sayın Şevket Raşit Hatiboğlu'nun sözlerine göre yirmi üç Vilâyet, yüz iki Kaza ve Köy'de ağaçlıklar kurulacaktır . Çorum'da bu yirmi üç Vilâyet arasındadır .

Ziraat Vekâletinin planı ile kucaklaşan başka bir haberi, Çorum'u Güzelleştirme Cemiyetinin kurulduğunu da Çorumlu Dergisinde okuduk . Sevindik ve büyük ümitlerle doluyuz .

Nesiller boyunca bir şeref ve gurur sağlayacak olan bu çetin işin bize her konak başında yeni vazifeler yükleyeceği muhakkaktır . Hal böyle iken; kendimizi, daha şimdiden sevinçimizin yeşil ka-

natlarına takup gölgeli korularda dolaştırmak, serin pınar başlarında terimizi kurutur görmek ivediliğinde bulunmayalım .

Meselenin görünüşü çekici olduğu kadar gerçekleşmesinin senelere bağlı olduğunu hatırdan çıkarmayalım .

Çorum'u Güzelleştirme Cemiyetinin plân ve programlarında neler bulunduğu şimdilik, bizce bilinmiyorsa da Yurdu ağaçlandırmanın ve mevcut ağaçları korumanın Cemiyet programında büyük bir yer tutacağını sanmaktayız . Bu sanının verdiği ilhamla Çorum ormanlarının bu günkü durumu hakkında düşündüklerimizi yazmak istedik .

Yurdun Heman her tarafında ormanlarımızın bu güne kadar kıyasıya nasıl baltalandığını ve baltalanmakta olduğunu ısltiyoruz, duyuyoruz . Bu baltalamanın Çorum ormanlarını ne hale getirdiğini görüp eşittiklerimize dayanarak anlatmağa çalışalım .

Çorum ormanlarının kasabaya bir kurşun atımından daha yakın mesafelere kadar uzandıkları zaman iki üç nesil öteye geçmediğini söyliylenler çoktur . Bugün, bir gök çalıya rastlamadan Çorum'un dört yönünde saatlerce yürüyebilirsiniz . Çorum'un evleri ve kanatlı kapuları bu ormanı yıxarak kurulmuştur . Kanatlı ve üstü örtülü kapulardaki ağaçlarla iki odalı bir evin tepe çatısı kurulabileceğini hesap etmek orman kesmedeki ölçsüzlüğü göstermeğe yeter . Teşrinlerden mayısa kadar süren uzun kış aylarında ve sobanın Çorum'da kullanılmadığı devirlerde ocaklara kayılan kütükleri de bu hesaba katmalıyız.

Odunsuzluk yüzünden tarlaya dökcekleri gübreyi sulandırarak çoluk çocuk tezek çamuru yoğun bir çok köylüler dedelerinin abdes bozmak için en yakın yer olarak ormanı seçtiklerini anlatırlar .

Sarmaşa ile Yakubarpa arasındaki korunun yirmi sene evvel bir hiç uğruna harap edilmesini yakın köylüler evlat acısı gibi hatırlar ve onun güzelliğini saymakla bitiremezler .

Bununla birlikte Türk'ün ağaç severliğini unutmak hatta saygı ile överek anmak gerektir . Türk ağaca yalnız menfaat gözü ile bakmaz onda kutsal varlık olduğuna da inanır . Dedelerin, evliaların, gazilerin, ölümsüz ruhlarını ağaçla sembolleştirir . Kutsal tanıdığı her faniye mezar taşı ile birlikte ağaç dikmeyi unutmaz . Ağacı dikerken onu korumanın çarelerini de düşünür .

Bügdüz'ün doğusundaki yata-rın dolayındaki küçük korudan de-ğil ağaç kesmek bir dal koparmak bile Tanrının kazabına uğramağa sebep olur . Bu inanışa aykırı hareket eden aksakallı İsmaili tanrı, delikanlı oğullarını, yiğit ö-küzlerini öldürmekle cezalandırmağa başlamıştır .

Ulu ağaç bazen tek başında kutsal bir değer taşır . Karaca-viranda ki (Karaağaç) hiç bir yatıra bağlanmadan kutsaldır . Zamanla kuruyup dökülen yaprak-lar ve dallarını bile bir menfaat için toplamak tehlikelidir . Bu ina-

nışa kulak asmayan köy İmamı 1943 yazında Karaağaç'ın kuru dalları ile ateş yaktığı için hastalandı . Ve Cuma Namazını perşembe günü kıldırıldığı ve bunda bir mahzur olmadığını iddia edecek kadar sapıttı; Karaağaç onu çarpmıştı .

Çorum - Merzifon şosasının solundaki (Dell osmanlar) in yakınındaki ormanın korunması kendilerine bırakılmadığı için ormanın günden güne harap olmasından duydukları ızdırıp anlamaya değer . Şosanin sağındaki Karaağaç köylülerinin kel perçemi kadar olan korularını büyük bir titizlikle kolladıklarını gördük

Acı ile söylüyoruz ki ormanlar bu gün de gerekli kadar korunmamaktadır . Bunun türlü sebepleri bulunabilir . Bu arada neme lâzımcılıkla günlük ve şahsî menfaatların başta geldiğini söylemek yanlış olmaz sanırız .

Bu düşüncenin münakaşasını bir tarafa bırakarak bir kaç hâdiseyi anlatmakla bitireceğiz .

Uykunuzu bölmek zahmetine katlanırsanız yakın köylerden gelen odun veya kök kütükleri günlük piyasadan daha ucuz bir fiatla alabilirsiniz .

Velipaşa otelinden saat kulesine doğru giden yolda kaçak odun yakalatan, hayvanını satılmaktan kendisini hapisten kur-

tarmak, için el çabukluğu ile kolan kayışını keserek odunu semerle beraber eşeğin sırtından sıyıran oduncunun hikâyesi :

Teskiresiz getirdiği bir merkep yükü odunun pacı olan onbeş kurusu vermediği veya veremediği için geçen yıl üç ay hapisteyatan Akçakayalının hikâyesi :

Odun satma ruhsatıye kopununu tehlike karşısında koruyucu bir silâh gibi kullanmak oduncu geleneği haline gelmiştir .

Mevcudu korumak, eksigi tamamlamak günü en geç, kendimizde uykusuluklarla savaşma kudreti hissettığımız anda başlar. Çorum'u Güzelleştirme Cemiyetinin kuruluşu bu kuvvetin varlığını müjdelemektedir .

Çorum'un dört yönünde uzanan hozanların [1] yükselen çalılarının [2] bir kaç sene içinde yeşile ve ormana büründüğünü görmek, yaz ve güz mevsimleri boyunca Sıklık boğazından kopup gelen toz bulutları yerine Çam, Ardıç ve orman havası teneffüs etmek ümitlerimizin gerçekleşmesi öz dileğimizdir .

[1] Hozan : Sürülmeyen boş arazi .

[2] Çal : Tağlık, kayalık, düzlük, tepeler.

Çorum'un eski çocuk oyunlarından

Uzun urgan oyunu :

Lütfü Ünsal

Bu oyunda diğer oyunlar gibi düz bir alanda 5-20 çocuk tarafından oynanan eğlenceli bir oyundur. Bu oyunu oynamak için oyunda söylenilecek deyimlerin tıyulanmış [1] olması ve bilenlerden iki çocuğun başçı olarak seçilmesi icap eder. Deyimleri bilen çocuklar başçıya geçmek üzere bütün çocuklar birbirlerinin ellerinden tutmak suretiyle bir sıraya dizilirler. Aynı zamanda başçılar düzeni temin ederler. Sağdaki başçı, soldaki başçıya bağırarak ve karşılıklı olarak şu deyimleri söylerler.

Sağdaki — Uzun urgan

Soldaki — Lebbik sultan

Sağ. — Adın ne ?

Sol. — Yemişen

Sağ. — Develer nerde ?

Sol. — Gök yazıda

Sağ. — Ne yiyo ?

Sol. — Hurma

Sağ. — Ne sı...yo

Sol. — Dügme

Sağ. — Katran kazanları dolacak idi doldumu ?

Sol. — doldu, taşıyor.

Sağ. — Yüz beş atlı gelecekti geldimi ?

Sol. — Geldi, geçiyor .

Sağ. — Süt bişlimi ?

Sol. — Bişti .

Sağ. — Gelininergüvey kaç kaşık içti ?

Sol. — Üç beş kaşık .

Sağ. — Neynen neyнен varalım.

Sol. — Bağnan, bahçaynan, ke se kese ahçaynan, bir topal deveynen .

Bu deyimlerden sonra sağdaki

[1] Tıyım : Ezber demektir ,

başçıl çocuk harekete geçer ve bütün çocuklar davul, zurna taklidleri yaparak sola doğru yürümeğe başlarlar . Soldaki başçıl'ın yanındaki çocuğun kolunun altından bütün çocuklar geçer ve o çocuğun cephesi aksi tarafa döneceği gibi elleri de göksünde çaprazlanmış bir vaziyette durur . Bu suretle bütün çocuklar aksi cephe alıncaya ve iki başçıl kalıncıya kadar bu deyimier söylenerek oyuna devam edilir . Tezce ters cephe olmamak ve diğer arkadaşlarının yaptığı hareketlerden mahrum kalmamak için soldaki başçıl'a (evvelce oynamış olan çocuklar) yakın bulunmak istemezler . Çunki bu deyimler söylenirken ve harekete geçilip davul, zurna taklidi ile bağışmada, gülmeden, neşeden kısmen mahrum kalırlar . Çocukların hepsi aksi cephe aldıktan sonra kollar bırakılır . İki başçıl, çocuklardan ayrılarak 20 - 30 metro uzaklaşırlar . Bir kiremit, taş alarak cennet ve cehennem ismiyle bu maddeleri isimlendirirler

Bu kararda meselâ : Kiremit cennet, taşada cehennem adı verildiğini kabul edelim . Başçılar birer, birer çocukları çağırarak (Bunlardan hangisini istiyon) diye sorarlar . Çocuklardan bir kısmı kiremiti, bir kısmı da taşı istiyceklerinden onların başına köme olurlar . İki başçıl kiremittekilerden başlayarak, kollarından tutarak şu deyimlerle sâllarlar . Anan seni nerde doğurdu, doğurdu . Samanlıkta doğurdu, doğurdu .

Altın beşik altında .

Üsküfe yorgan üstünde .

Ananda cennet. habanda cennet, sende cennetlik .

Deyerek kiremit taraflarındakileri birer birer sallıyarak bitirirler .

Taşı kabul edenlere ise :

Anan seni nerde doğurdu doğurdu .

Samanlıkta doğurdu, doğurdu .

Kızgın beşik altında .

Ateş yorgan üstünde .

Ananda cehennem, habanda cehennem, sende cehennemlik .

Diyerek oyuna nihayet verirler.

YABANCI EŞİN SECİYYEYE TESİRİ

Macide Ataman

Göktürk Hakanlığının batı eyaletlerinde birçok kabilelerin idaresi onbir yaşlarında bir çocuğun eline bırakılmıştı . Fakat bu çocuk cesaretiyle, dirayetiyle, töreye bağlılığıyla tebaasını kendisine hayran etmiş, devlet işlerinde işa, sakal ağartmış ünlü vezirlere bile örnek olmuştu . Bu yavrunun hükümet işlerinde gösterdiği üstün başarı yurt sınırlarından taşarak Çin sarayının da dikkatini çekmişti .

Bu Prens, karısı Çinli Rrenses İçing tarafından zehirlenerek öldürülen Çulu Han'ın oğlu Şoul'du. Şoul babasını kaybettiği zaman mevkiini kaybetmedi . Fakat bu feci ölüme çok kederlendi . **Elini eteğini dünyadan çekip Tanrıya bağlandı .** Ulus işlerini Tanrı işi saydığı için çok büyük bir dikkatle başarıyor, kendi işlerine gelince kederden doğma bir umutsuzlıkla bırakıvermişti .

Babasının yerine geçen Kiyeli Han'a da kanının bütün temizliği ile candan bağlı idi . Babasını öldüren üvey annesini Kiyeli Han cezalandırmamış, zıddına olarak onu bu defada Şoul'a yenge yapmıştı . Şoul bundan şikâyet etmedi . Çünkü büyüklerin yaptığı mutlak gerekli ve Ulusa faydalıdır . Zaten Şoul'da yalnız Ulusunun saâdetini düşünüyor ve boş kalan vakitlerini Tanrısına dâa etmekle geçiriyordu .

Kiyeli Han,ın saraylarında israf almış yürümüştü . Bu yüzden vergiler artırılıyor, vergiler arttıkça Ulus sızlanıyordu . Şoul bu hususta amcasının dikkatini çekmiye çalıştı . Fakat tesir edemedi ve edemezdi de . Sarayda bir çok Çinliler mevki sahibi olmuş Çin saraylarının debdebesini Türk saraylarında yazmaya çalışıyorlardı . Şoul kendi tebaasından istihkakı olan parayı bile toplamı-

or, « Bana para lâzım değil ulusunun saâdeti gerek » diyordu .

Çok geçmedi; Hakan saraylarında mevki sahibi olan Çinli casusların körüklediği hoşnudsuzluklar ayaklanmaya döndü, iç kavgaları başladı' karışıklığı fırsat sayan Çin sarayı da saldırdı . Ve nihayet yabancıya düşkün, gururu hertürlü öğüdü kabule mani olan Kiyeli Han Çinlilerin eline esir düştü ve doğu Göktürk devleti Çinlilerin elinde inlemeye başladı.

Şoul Hakan'a ayaklananlara bir şey yapamadı fakat yavaş yavaş batı memleketlerini zaptederek büyük ordu sahibi oldu . Kiyeli esir düştüğü için kendisini Tıpū ünvanıyla batı Tukyo Han'ı ilân eyledi .

Eğer Şoul, Han olduktan sonra da eski yolunda yörüseydi Türk düuyasının büyük bir kurtarıcısı olacak, seadetine can vermiye hazır bulunduğu ulusuna can verecekti . Ne yazık ki bu defa bu dirayeti gösteremedi . Genarallarının, ulus büyüklerinin öğütlerini hiçe saydı . Kuvvetli ordusuyla bütün garp memleketlerini tamamele ele geçirdikten sonra doğu Tukyo'ya saldırıp Çinli'leri yurttan kovması, eski kinleri unutup Türk kabilelerini birleştirmesi lâ-

zım gelirken bunun tam zıddına evvelce kendisine, dolayısıyla isyan etmiş olan Tarduşlardan intikam almıya kalkıştı . Şoul bu öç savaşında uğraşırken Çinlilerin yardımına dayanan batı Tukyo Prens'lerinden biri kendisini batı Tukyo Han'ı ilân ederek Şoul'un tahtına oturdu . Şoul bu şaşkınlık içinde uzun süren öç savaşından usanan ordusuyla büyük bir hezime uğradı . Ordu temamiyle elinden getti . Nereye gideceğini şaşırarak Çin sarayına iltica etti .

Çin İmpratoru Şoul'a pek ziyade iltifat etti . Kendisine sol kol sıvari Generallığı rütbesini verdikten başka İmprator hanedanından bir Prenses'i kendisine teziye etti .

Hanedanına, ulusuna sonsuz bağlılığı olan, ulusunun bütün umutlarını üstünde toplamış, temiz kanlı, temiz yürekli prens Şoul Çin Prensesine nail olur olmaz; Türk-lüğünü unutmuş, bütün seciyelerinden so ulmuş, Türk tarihinin menfur bir siması, Çin İmpratorunun sadık bir bendesi olmuştu . Bundan sonra tarihte Şoul'u Türklerin amansız düşmanı, Çinlilerin muvaffakiyetli bir kahramanı olarak görüyoruz . Yirmi yıl süren bu yüz karası hizmeti Şoul'a yap-

Sarıçiğdem

Gezici Başöğretmen
R. R. Tankaya

Saklanırsın kışın yerde,
Evin, barkın bilmem nerde.²
Baharda dermansın derde;
Ne güzelsin sarı çiğdem .

Sarı çiğdem, sarı çiğdem .

Kuzu'dan önce melersin,
Aşkın bağırsın delersin .
İlk baharı müjdelersin,
Ne güzelsin sarı çiğdem .

Sarıçiğdem, sarıçiğdem .

tiran hiç şüphesiz ki Çin İmpratoru değil Çinli Prenses'in siyah gözleri olmuştu . Sadakatle hizmet ettiği Çin İmpratoruna da bu Prenses yüzünden bağlı değilmi idi .

Türklere geniş bir nefes aldıran Şoul'un ölümü Çin'de acı ile karşılandı . Cenazesi törenle kaldırıldı . Fakat oğlu Tauçen baba sınıfının hizmetlerine mükâfat olarak

Çin ülkesinde, bir lokma ekmeğe muhtaç süründü durdu .

Cumhuriyetimizin tarihiye yapılışı büyük hizmetlerinden biri de muhakkak ki Türk memurlarının yabancı ile evlenmesini yasak etmesi olmuştur . Cumhuriyetimizin şanlı tarihi nurla başladı, ışıltı ebe didir .

Sen kırlarda beslenirsin,
Gelin gibi süslenirsin,
Yolculara seslenirsin,
Ne güzelsin sarıçıldem .

Sarıçıldem, sarıçıldem .

Kırda belde hoş durursun,
Çocukları coşturursun,
Ardınıra koşturursun,
Ne güzelsin sarıçıldem .

Sarıçıldem, sarıçıldem .

Güneşe, aya bakarsın,
Yıldızlardan tül takarsın,
Burcu burcu hoş kokarsın,
Ne güzelsin sarıçıldem .

Sarıçıldem, sarıçıldem .

(Rahmi) yine gördü seni,
Seve seve derdi seni,
Sevdiğine verdi seni,
Ne güzelsin sarıçıldem .

Sarıçıldem, sarıçıldem .

5 / 3 / 1944

Gönlülden Derlemeler :

Derleyen : Eşref ERTEKİN

(Askeri'nin bir altılısı) [1]

Bana derdi müşfikâne pendedüp her dem dedem
Çekme dünyayı deniden ey püser bir lahza gam
Hâk olursun varlığın olur senin bir gün adem
Assı kılmaz gel nasihat kûşkil sonra nidem
Bağda bülbüller terennümle bize der dembedem
Geçti dün ferdayı ko âlem bu gündür dem budem

Sen eğer karunu vakt olsan â mirim malile
Ya feridonu cemolsan devleti ikbalile
Rüstemü, Sührabü, sam olsan ayalü balile
Akibet desti ecel pamal eder bir âl ile
Cümle eşya dil olur söyler lisani halile
Gitti dün ferdayı ko âlem bu gündür dem budem

Nice bir zayı ola ömrün gami dünyayla
Gece ömrüzün hemişe kussai ferda ile
Rindisen hum hanel bir eyle huyu hay ile

[1] Hicri onuncu yüz yıl şairlerinden Edirne'li Mehmet Askeri'nin olduğu sanılan şu altılı manzumeyi her kıtasının beşinci mısraında bir çok Türk çalgılarının adı geçtiğinden yazıyoruz .

2216 287 kayıtlı Cöğün 98-99 uncu yapraklarından derlendi,

Gece gündüz işret eyle bir melek simayla
 Sana der tablu nakârâ dembedem zurna ile
 Getti dün ferdâyı ko âlem bu gündür dem budem

Bu fena dârinden ahır olusardır rihletin
 Bi bakadır payidar olmaz esası rif'atın
 Varisa bir zerre aklın başda durur devletin
 Mehrin eyle kendüne eğlence bir mah tal'atın
 Kuş kıl yadeyle her bir lahza ruzü nevbetin
 Gitti gün ferdâyı ko âlem bu gündür dem budem

Bunda ne şahu ğeda kalur ne hutbayı fakir
 Nevcivansın sana mekreylemesin bu dehri pîr
 Bari bir gunca dihen tıflıh yolunda ol esir
 Gussa vü şadileri ârif olan yanında bir
 Ahû efğan eyleyüp der sana her demde nefir
 Getti dün ferdâyı ko âlem bu gündür dem budem

Hikmetü, fazlu, kemalile olursan zu fûnun
 Akıbet yeksan eder hâke seni bu çerhi dun
 Aşkî pâke yar kıl sen kendini ey rehnûmun
 Kâkülü dilber yeter boynunda zinciri cûnun
 Ey yaban divanesi fehmet ne söyler Ergünun
 Gitti dün ferdâyı ko âlem bu gündür dem budem

Hoş buyurmuşlar durur şadolsun ervahı selef
 Âta pendin küşeden ferzend olmaz nahalef
 Sim'ü zerler üstüne müdir gibi gel geçme kef
 Gendî elin'e gözün görürken et malın telef

Sana mecliste zebani halile der çenk ve def
Gitti dün ferdâyı ko âlem bu gündür dem budem

Ey gedâ yetmezmi lbret dünyeda karun sana
Tanederse gam yeme var işret et kerdun sana
Kan bahandır nuş kıl gel badei gülgün sana
Akibet camı ecel sunsa gerek gerdun sana
Fehmi kıldınmı ne söyler Şanturla Kanun sana
Gitti dün ferdâyı ko âlem bu gündür dem budem

Bu fena bezminde yeksan müflüsü ferfur ile
Bu efal ile içer ol kâşel büllür ile
Ger Süleyman ol beraber marile hem murile
Simüzer yanında bir olsun senin mankur ile
Şevkle her demde söyler hem Kubuz, Tanbur ile
Gitti dün ferdâyı ko âlem bu gündür dem budem

Ferdolanlar ülfet etmez kahbezen dünya ile
Geçinür ehli tecerrüt kişi istiğna ile
Arif isen rint kıl beş on kadar sahba ile
Aşinalık kesbedüp bir mahru Isalile
Guş kıldınmı ne der bir but sana Şeşta ile
Gitti gün fardâyı ko âlem bu gündür dem budem

Mansıbı dünyaya yoktur ey emirim itibar
Kimsêye baki değildir gözün aç bu ruzigâr
Zillet ile akibet olsan gerektir bi karar
Barı manzurun ola cahteyle zıba bir nigâr
Sana her dem zarılıklar eyleyüp derki miska,
Gitti dün ferdâyı ko âlem bu gündür dem budem

Kani Çemşitle İskender kanı Kāvuz ile Key
 Kim gurûrundan demezlerdi bular insane-şey
 Şimdi bir vadiye düşmüşlerki ahvalleri vey
 Nuş kıl gül çehrelerle durma heman cam,ü mey
 Her nefes âvaz ile söyler sana bezmiçre Ney
 Gitti dün ferdâyı ko âlem bu gündür dem budem

Kişiyе vermez muradın İstek üzre ruzigâr
 Ermesin âyineî kalbine andan inkisar
 Servü kat'ler yoluna kıl can'ı, dil, naktü nisar
 Sâde ru'ler birle işret eyle her leylü nihar
 Meclis içre Çarupalar sana söyler zarûzar
 Gitti dün ferdâyı ko âlem bu gündür dem budem

Var ise bir zerre denlû sende ger idraki huş
 Hatırın bir kimseni: rencide etme eyle hoş
 Merdüm âzar olma tek gel ol hemişe bade nuş
 Çün gidersin fani dünyadan mukarrer eli boş
 Der sana pendeyleyüp her lahza piri mey fûruş
 Gitti dün ferdâyı ko âlem bu gündür dem budem

Gafil olma aç gözün gezme hemişe serseri
 Pişüva kıl kendüne cahdeyle sen bir serveri
 Bende veş ırma iradet âsitanından seri
 İbni vaktol kılû kali terkedüp serî gel beri
 Ehli dem ol virdin olsun her nefes ey (-Askeri)
 Gitti gün ferdâyı ko âlem bu gündür dem budem

*
 * *

(AŞIK ÖMER)

Ey ömer mecnun ömer bizar ömer âşık ömer
 Ey cihanda kimseye yapmaz zarar âşık ömer
 Nahvü sarf, mantık, maânî cümlesi oldu ayan
 Âyetel kürsi ve tefsir hem dürer âşık ömer

Bune haldir ya ilâhî yandı kül oldu ceset
 Lem yezel lemmâ yezelsin tâ kıyamet tâ ebet
 Birliğine var delilim (Kulhüvallahü ahad)
 Zikreder hem insü cîn şemsü kamer âşık ömer

Elde bade, dilde hu, dîdemde abü aşk gulu
 Şerri şeytan hıfzı düşman eyle cümlemiz kamu
 Evvelâ hu, ahirâ hu berzahi mahşerde hu
 Terki dünya oldu ahır serteser âşık ömer

Zâhidin sözü riya olmazsa söz yok zâhide
 Yoksa bîr yıl âblt olsa yane hasıl zâide
 Mûnderiç cümle kitapta böyledir bu kalde
 Varyerin gör çun inanmazsan eğer âşık ömer

Gel habardar olmayanı edelim Allah için
 Edelim Hakka niyazı Hak, Habîbullah için
 Bu ömer mansubu neyler Hasbeten lillâh için
 Kâfire eyler gazayı her saher âşık ömer

Zahidâ sor kim fenâdatacile devlet nedir
 Mescide git et ibadet görkl cemaet nedir
 Dinle divanile şeyhim ilmile hikmet nedir
 Türkiye derler mahallî nüktedân (1) âşık ömer

[1] Nüktedân. sonradan ilâve edildi . burada bir kelime
 nokaandır, okunamadı .

Aşık Ömer'in şu yazılan şiirine Ankaralı Hamdi'nin naziresi .[1]

Ey Halil edna Halil olma melî aşık Halil
Ey senin duşmanın olmakta delî aşık Halil
Nahiv, sarf, mantık, maanî, cümlesi keşfoldu hep
Âyeti tefsir, hadiste olma hacil aşık Halil.

Ey hüdâyî lem yezel dâim ahad zâtın senin
Cümle muhdesten münezzeh oldu sıfatın senin
Birliğine bin kulunda hazır isbatın senin
Kulhüvallahü ahad dilde delil aşık Halil.

Dilde hu daim vekâhi elde bâde didem ap
Kılalım hakka niyâzı, edlîm şürbü şarap
Neylesin mansıb dehlr olur harap ender harap
Kâfire eyle gaza sanma kalil aşık Halil

Zahidâ zühdün rıyâden eyledinse çün beri
Gam yeme belki olasın akibet postun eri
Sende tahlis et nifakı fitnedên kalbî, seri
Şüphesiz olur necatı bil sebîl aşık Halil

Hamdi Hamdet kesme hamdi her nefes zikret yürü
Tahtınimet hamdolur tahtı gadap şükret yürü
Kudreti bâri hüdâyî daima fikret yürü
Gün begün havfi ilâhiyle alîl aşık Halil.

[1] Bu şiir ve nazire Çorum Millî Kütüphanesinde 2244 -
315 numarada kayıtlı Cökten yazılmıştır

(Bir zemmiye) [1]

Bu gece g y  d lberden
 Ko dularm  seni zongur .?
  ık p damların başına
 Uyumad n halk  zongur .

İbrahim satt  koyunu
 Sorarlar itin soyunu
 Hinzıra dönmüş boyunu
 D nemez bir yana zongur .

Tav an, Keklik avlamazs n
 Kurdu görüp ho lamazs n [2]
 Kapu önünde havlamazs n
 Anca  yelip yatan zongur .

Yaban avına d nm    n
 Adını k mil koymu   n
 Ne için böyle demi   n
 Sana mahlas yeter zongur .

[1] Bu manzume de Mill  Kütüphanede 2244 - 315 noda kayıtlı C  k-
 ten alınmıştır . Yaramaz, ahl ks z, adı K mil olan bir kimseye (Zongur)
 diye ad t karak halk  airinin birisi bu zemmiyeyi yapt  ı anla  lıyor .

[2] Ho lamak : Hücum etmek demektir .  orumda (Ho ladı, üzerime
 g r d ) diye söylenir .

TÖRKÜLER :

(Öksüz Ahmet türküsü) [1]

Ben bu gün bir güzel gördüm
 Boyu selvi dala benzer
 Yanına bir kız oturmuş
 ol domurenk güle benzer.

Karadır gelinin kaşı
 Kız kafeste deve kuşu
 Örgülüdür kızın başı
 Gelinde kumruya benzer .

Gelinin benleri deste
 Kız da bir acayip nesne
 Gelin şarap içmiş hasta
 Kız tabakta bala benzer .

Gelin aya benzer yüzün
 Misli yok cihanda kızın
 (Öksüz Ahmet) şimdi sizin
 Kapunuzda kula benzer .

*
 * *

[1] Türküler hususi bir Cöekten derledir . (Hüseyin ile Mah mihri) ve saire gibi değişik matbu, eski aşıkların hikâye kitaplarından alınarak yalın yanlış, ağızdan ağıza dolaşır ve kafiyelerini yitirmiş olan halk türkülerinin bir kaçını elimize geçen yazma bir Cöekte topladığımız asıllarını aynen yazıyoruz .

(Hurşit türküsü) [1]

Bana aşkın piyaleşin içirdin
 Şimdi bizi mesken tuttun ruzigâr
 Kimini şadedüp konup göçürdün
 Bana muhalifce esdin ruzigar ,

Ne yaman düşürdün beni sevdâya
 Hişmedüp atarsın dağdan sahraya
 Gönderirsin ovalardan deryaya
 Dizlerim dermanın kestün ruzigar

Ayrı düştüm vatanımdan ilimden
 Yarın zikri ayrılmıyor dilimden
 Çâresizim bir şey gelmez elimden
 Ölenecek bana küstün ruzigar

Hurşut derki çokca zarar eyledim
 Eşimden dostumdan firar eyledim
 Düştüm gurbet ilde karar eyledim
 Öldürmekmi beni kastın ruzigar .

[1] Bu türkü Hurşut kitabında yoktur.

(Diğer)

Sen bîr haramısın yolda durursun
 Benim Hurşud'umu neynedin arap (1)
 Dilerim Mevlâdan kırılısın kolun
 Benim Hurşud'uma neynedin arap.

Dahi neler gelür acep başıma
 Felek ağı kattı şirin aşıma
 Kanlı gömleğini astın karşıma
 Benim Hurşud'umu neynedin felek.

Kara buğur (2) gibi göktün oturdun
 Götürdün Hurşud'um nerde yattırdun
 Ocak umuduydu ocak baturdun
 Benim Hurşud'umu neynedin arap.

*
 * *

[1] Neynedin : Çorum şivesidir . Neyledin; ne ettin anlamından baş
 ka dâba çok yerde (niçin bu işi böyle yaptın) anlamında kullanılır .

[2] Buğur : Azgın deve demektir .

(Diğer)

Bir garip kuş'udum düştüm destine
 Hain arap can almanın kastine
 Merdoğlu merd isen gelme üstüme
 Mevlânın aşkına öldürme beni .

Su beni öldürsen yoksul bayolmaz
 Kaf dağın yüklesen derde tayolmaz
 Sen bir eylik eyle eylik zayolmaz
 Mevlânın aşkına öldürme beni .

Bir garip kuş'udum indim bir düze
 Derdimi yetirdim seksenle yüze
 Şimdi minnet dsota ne hacet söze
 Mevlânın aşkına öldürme beni .

Gönül vatan ister candır arzular
 Yârelerim göz göz oldu sızılar
 Şimdi anam babam beni özüler
 Mevlânın aşkına öldürme beni :

Öldürürsen öldür elim bağlayın
 Bu aşkın elinden yanup ağlayım
 Adım Hurşut Benli Sultan oğluyum
 Mevlânın aşkına öldürme beni .

(Âşık Garip'ten bir türkü) [1]

Gelin hey ağalar tarih eyleyim
 Şu benim hallımden bilen olmadı
 Ciğerimde yanar aşkın ateşi
 Şu benim hallımden soran olmadı .

Kim görmüştür Vahrat (2) ile Şirini
 Onlarda severdi biri birini
 Attı külüğünü verdi serini
 Dahî yar yoluna ölen olmadı .

Mecnun gibi ben Leylamı yitürdüm
 Kerem gibi taş başında oturdum
 Lokman hekim gibi cerrah getürdüm
 Şu benim yaremi saran olmadı .

Arzu ile Kanber bu yola gitti
 Tahir de Zöhreye muhabbet etti
 Dünyada Şah Senein murada yetti
 Âşık Garip gibi ölen olmadı .

[1] Bu türkü elimizde bulunan eski basma bir Âşık Garip hikâye kitabında yoktur .

[2] Vahrat : Ferhat demek olduğu anlaşılıyor .

İ T İ Z A R :

Geçen nushamızda neşrettığımız, Recep Tankaya'nın MEHMET EMİN YURDAKUL isimli şiirinde; tertip esnasında bazı yanlışlar yapılmıştır . Aşağıdaki şekilde düzeltilmesini özür dileyerek rica ederiz .

İkinci kıt'anın birinci mısraındaki (Gündüzleri gece yaptın), (Gündüz yaptın geceleri)

Üçüncü kıt'anın üçüncü mısraındaki (Öz çanından) (Öz canından) olarak düzeltilecektir

Kara hisarı Timurli'de Şeyh Hacı Deniz zaviyesi ve Hacı İbrahim Çelebi vakfından kelâmlı zaviyesi ve Şeyh Hacı Bekir zaviyelerine ait dört vesikadır. (1)

No . 370

Bin iki yüz yetmiş yedi senesi zilhiccei şerifesinin on birinci günü tahtı âli bahtı onmani üzre cülusi hümayun meymenet makruni mülîkânem vaki olup umumen teçdidi berat olunmak kaidei meriyeyi saltanatı seniyeden olduğuna binaen Nazareti Evkafı hümayunu şahaneme mülhak Evkaftan Çorum Sancagında Timurlu Nahiyesinde Hacı İbrahim Çelebi vakfından Kelamlı zaviyesi demekle Şehir Kağızman zaviyesi vakfının vazifei muayyene ile rûbi hisse zaviyedarlık ciheti mutasarrıfı işbu rai'i tevki'i ref'işşani hakani Seyyit Ömer bin Seyyit ebu Bekirin yedinde olan atik berat bittakdim teçdidi rica olunmaktan naşı kuyude muracaat olundukta ciheti mezkûre hissesi

biniki yüz altmış senesi recebinin evahiri tarihile mumaileyhin elyevm üzerinde olduğu tebeyyün eylemiş olduğundan kaydı ve atik beratı mucibince teçtiden beratı şerhiim ita olunmak babında sadır olan beratı âlişanım veçhile teçtiden bu beratı hümayunumu verdim ve buyurdumki mumaileyh üslubi sabık üzre ciheti mezkûre hissesine vazifei muayyenei kadimesile mutasarrıf olup işbu beratı âlişanıma muhalıf tasârrufuna müdahale olunmaya şöyle bileler alâmeti şerife itimat kılalar tahriren filyevmissamin vel işrin min cemaziyel âhir sene ihdâ ve semaneyin ve mieteyn ve elf 1281

Be Makamı Kostantiniye

[1] Bu vesikaların aslı Çorum'da Kara Kadısı ailesine mensup olan ve geçenlerde vefat eden reşşep Abdullah Kara kadısı oğlundan alınıp istinsab edilmiştir.

No. 371

Bin ikiyüz yetmiş yedi senesi
 zilhiccei şerifesinin on yedinci gü-
 nü tahtt âli bahtı osmani üzre cü-
 lusi hümayunu meymenet makruni
 mülukânem vaki olup umumen
 tecdidi berat olunmak kaidei me-
 riyyei saltanatı seniyeden oldu-
 na binaen Nazareti Evkafı hümayu-
 nu şahaneme mülhak Evkafı Kara
 hisarı Timurlu Nâhiyesinde Şeyh
 Hacı Bekir zaviyesi vakfından al-
 mak üzre senede rubi mut hinta
 ile rubi hisse zaviyedar ve tevliyet
 cihetlerinden zaviyedarlık ciheti
 mutasarrıfı işbu rafî'i tevkî'i refî'
 işşani hakani Seyyit Ömer bin Sey-
 yit Ebubekirin yedinde olan a-
 tîk beratı bittakdim tectidi reca
 olunmaktan naşi kuyuda mura-
 caat olundukta ciheti mezkûre
 hissesi bin ikiyüz altmış senesi
 recebinin evahiri tarihile mumai-
 leyh üzerinde olduğu tebeyyün
 eylemiş olduğundan kaydi ve atik
 beratı mucibince tectiden beratı
 şerifim itası babında sadır olan
 fermanı âlişanım vechile tectiden
 bu beratı hümayunumu verdim
 ve buyurdumki mumaiyleh üslubi
 sabık üzre ciheti mezkûre hissesi-
 ne vazifei kadimesile mutasarrıf

olup işbu beratı âlişanım muğ-
 yir tasarrufuna müdahale olun-
 maya şöyle bileler alâmeti şerife
 itımat kılalar tahriren filyevmis-
 sadis aşer min şehri saferil hayr
 sene ihda ve semanin ve mieteyn
 ve elf 1281

Bi Makamı Kostantiniye

No. 372

Bin iki yüz yetmiş yedi senesi
 zilhiccei şerifesinin on yedinci
 günü tahtı âli bahtı osmani üzere
 cülusi hümayunu meymenet mak-
 runu mülukânem vaki olup umu-
 men tectidi berat olunmak kaidei
 meriyyei saltanatı seniyeden ol-
 duğuna binaen Nazareti Evkafı
 hümayunu mülukaneme mülhak
 Kara hisarı Timurlu Nâhiyesinde
 vakı Şeyh Hacı Deniz zaviyesi vak-
 fından almak üzere senede rubu
 mut hinta ile rubu zaviyedarlık
 ve tevliyet cihetlerinden tevliyet
 ciheti mutasarrıfı işbu rafî'i tevkî'i
 refî işşani hakani Seyyit Ömer bin
 Seyyit Ebubekir yedinde olan atik

beratın bittakdim tezdidi reca olunmaktan naşı kuyuda muracaat olundukta ciheti mezkûre hissesi bin iki yüz altmış senesi recebi şerifinin evahiri tarihile mumaleihin üzerinde olduğu tebeyyün eyemiş olduğundan kaydi ve atik beratı mucibince tectiden beratı şerifim ita olunmak babında sadır olan fermanı âlişanım vechile tectiden bu beratı hümayunumu verdim ve buyurdumki mumaleih üslubi sabık üzre ciheti mezkûre hissesine hintai kadimesile mutasarrıf olup işbu beratı âlişanıma muğayir tasarrufuna müdahale olunmaya şöyle bileler alâmeti şerife itimat kılalar tahriren filyevmissadis aşer min şehri sefer sene ihda ve mieteyn ve elf 1281

Be Makamı Kostantiniye

No . 373

Devletlü İnâyetlü Mer
hametlü Sultanım Hazret-
leri sağolsun

Arzuhalı kullarıdırki Çorum
Sancağında Kara hisar Tiumrlu

Nahiyesinde elsinei nasda külâh ve defter hanede Kağızman nam kariyenin üç rubu malikânesi vakfı evlâdı Hacı İbrahim çelebi deyu defterhanede mukayyet olup zikrolunan üç rubu malikânedan Medineî Çorumda Defterdar Abdülbaki paşa Camii şerifinde vaziyeye şartile mukaddema ömer efendi mutasarrıfı iken ecanibten ve zümreî kuzatdan Seyyit Mehmet efendi nam kimesne ber takrip üzerine berat ve vakfı şerifi iptal ve gadretmekle berat kaydi mahallinden der kenar ve malumu devletleri buyurdukta bu makule ulemaye tahsis kılınan medarı maaşı hilafı inha ber takrip üzerine yine berat ettirdiğine binaen ref'inden ulemai fukarasından olan bu kullarına ihsan buyurulmak babında emir ve ferman devletlü merhametlü sultanım hazretlerininindir .

Bendei

Ahmet

(Hoca Ahmet ve Yusuf vakfına ait vesikalar) (1)

No. 374

Beratı âlişan oldurki

Medinei Çorum mahallatından Emir Ahmet mahallesi sakinlerinden Şerife Fatıma pinti Esseyit Elhacı Mehmet nam hatun medinei mezbure muzafatından Ayvalı nam karyede ba hücceti şeriyye malik olduğu yerden bir keyl hassasile yine medinei mezkûrei mezburede Çopluk hanı demekle maruf handan bundan aktem vefat eden zevci Ömer efendi bilcümle verese nin marifetile alâ tarikiltehariç irsen intikal ve ifraz olunan hissesini vakfı sahih ile vakfedüp karyei mezkûreden hissei mezbureye ait olan galleden ve hanı mezkûrdan olan hissesinin icaresinden hasıl olan meblağı mahaili mezkûrda müceddeten bina eylediği Medreseye Müderis nasbu tayin eylediği ulemadan işbu rafi'i tevki'i refiışşanı hakani Mevlâna .İs-

mail ibni Ahmet zide ilmuhiyyu Medresei mezkûrede tedris etmek üzere şart ve tayin etmekle ber mucibi şartı vakıf mutasarrıf olmak üzere genduye tevcih olunup yedine müceddeden beratı şerifim verilmek babında yedinde olan sureti vakfiyeyi mamulünbiha mucibince inayet talep etmeğin mezbure vechi meşruhu üzere sadaka edüp bu beratı hümayunu saâdet makrunumu verdim ve bnyurdum ki badelyevm Mevlânayı mezbur İsmail zide ilmühu varup zikrolunan Medresede Müderiş olup hizmeti lâzımasın mera ve müedda kıldıktan sonra ber mucibi şartı vakıf tayin olunan vazifei muayyenesile mutasarrıf olup vakıfı ruhu ve devamı ömrü devletiğin duâya müdâvemet göstere olbapta ıarafı aherden bir fert mani ve mezahim olmaya şöyle bilüp alâmeti şerifeme itimad kılalar tahri-

[1] Hoca Ahmet ve Yusuf'a ait 876 ve 886 hicri tarihli elimizde iki vakfiyye vardır. Diğer arapça vakfiyelerle bunlar da neşre edeceğiz. Bu vakfa ait türbe ve cami Çorum'un Emir Ahmet mahallesinde idi. Şu vesikaya nazaran Medrese sonradan yapıldığı anlaşılıyor. Kırklar camii, türbesi, medresesi diye açılan bu binalar harap olup yıkılarak yerleri sonradan Tanyeri İlkokulu havalisine katılmıştır.

ren n evası şehri zilkadei şsri fe
sene seman ve sittin ve mie ve
elf 1168

Be Makamı Kostantiniyye

No . 375

Mefahiril nüvabil mütaşerriin
Çorum ve Mecidözü ve Hüseyn
âbad ve Bayat naıpları zide ilmü-
hüm tevki'i refi'i hümayun vasil
olucak malum olakı Seyyit Meh-
met ve Bekir ve Ömer veledâni
Seyyit Feyzullah süddei saâdetime
arzuhal edüp Çorum Sancağında
ve Nahiyesine tâbi Büğet karye-
sinin tamam malikânesi Ahmet
Hoca ve Hoca Yusuf milki ve di-
vanisi müstekillen karyei Büğet
el mezbur ve gayriden yirmi bir
bin üçyüz kırk altı akça zaâmetef
mutasarrıf Hüseynin kaydine ve
Sivas Sancağında Mecidözü Nahi-
yesine tabi Kürtler karyesinin te-
mam malikânesi Hoca Ahmet ve
Hoca Yusuf tasarruflarında ve
divanisi müşterekile Hüseynâbad
nahiyesinde Serkis nam karye ve
gayriden yirmi bir bin altı yüz
dokuz akça zeamete mutasarrıf

Seyit Mehmet veledi Elhaci İbra-
himin kaydinde ve Hüseynâbad
nahiyesine tabi Eskiyyapar karyesi
malikânesinin on sehinden altı seh
mi Hoca Ahmet ve Hoca Yusuf
tasarruflarında ve üç sehmi Hatay
pinti âlim Hacı milki ve bir sehmi
Pir Mehmet milki ve divanisi müş-
terekin Sivas nahiyesinde Dere
nam karye ve gayriden kırk iki
bin otuz sekiz akça zeamete mu-
sarrıf Seyit Halil veledi Mehmedin
kaydinde ve Bayat nahiyesinde
tabi Anbarcı karyesi malikânesinin
kırk sehinden yirmi dört sehmi
hoca Ahmet ve hoca Yusuf tasar-
ruflarında ve merkum hoca Yusuf
hissesi ebnası vakfı ve iki seh-
minin zaviyesi vakfı ve baki on
dört sehmi İsa Çelebi tasarrufun-
da olan hisse şah Hüseyn milki
ve yedi sehmi Kutar oğulları mil-
ki ve divanisi hası hümayunam
mülhakati olduğu defteri hekanide
mukayyet olup merkumun Seyyit
Mehmet ve Ömer ve Bekir veledani
seyyit Feyzullah Ahmet hoca ve
hoca Yusufun evladı evladından o-
lup ve zikrolunan karyelerden Ahmet
hoca ve hoca Yusufun milk ve ta-
sarruflarında olan malikânelere
milkiyet ve ebnalık üzere evla-

evladından ammileri seyyit Ahmet nam kimesne ile ber vechi iştirak mvtasarrıf olmaları ile kurayı merkumelerile ber mucibi defteri hakani sehmi aher malikâne ve has-sı hümayun ve dıvan mvtasarrıflarına zabıt ve karyei Bûğet ve karyei kürtler elmezburelerin tamam malikâneleri ve karyei Eski yapar elmezburenin malikanesinin on sehinden altı sehmi ve karyei Anbarcı elmezburenin kırk sehinden yirmi dört sehmi caniplerine ait mahsulatı merkum seyyit Ahmet ile maan ahzi kabız etmek murat eylediklerinde dahlolunmak icab etmez iken merkum seyyit Ahmet hissesine ait mahsulu ahiz ve ademi kanaat birle kurai merkumenin malikâneleri batni evvele meşruttur siz batni sanide kaldınız deyu bunların hisselerine isabet eden mahsula hilafı defteri hakani fuzulî müdahale ve taaruz birle bunlara bir nesne vermeyüp gadri külli eylediğin bildirip defteri hakani mucebince amel olunmak babında emri şerifim sudurin istita etmelerile defter haneimiremde mahfuz ruz namei hümayun evdefteri mufassala muracaat olundukta Çorum nahiyesine tabi otuz

dokuz nefer reâya ve bir zemin ve bir mezrea ile karyei Bûğet malikâne tamam milki Ahmet hoca ve hacı Yusuf bi tarikil istishap divani timar ve hasılı divan tahtında kabzı zapta ve şair ve resmi meyve ve badi heva ve yazusile yekun maa gayrihi üçbin akçe yazı ile defteri mufassala muharrir kalemile ve defteri icmalda tamam yazıyı mezkûresile biriktirilüp maa gayrihi altı bin beşyüz akça yekundan iki bin akçası ifraz ve ber icmal ve icmal mezburi tamamen mezbur Seyyit Mehmet veledi el-hacı İbrahim'in bakisi müstereki kayıtlarının ve Hüseynâbat nahiyesine tabi yüz kırk altı nefer reaya ile karyei Eski yapar malikâne on sehinden altı sehmi der tasarrufu hoca Ahmet ve hoca Yusuf ber mucibi defteri Umur boy ve üç sehmi milki Hatayi pinti alim Hacı ve bir sehmi milki pir Mehmet yani bi ibaretil asıl divani timar ve hasılı divanı maa tahtında resim ve hinta ve şair ve ve badi heva ve resmi arus yekun maa gayrihi beşbin akça yazı ile oldahi defteri mufassala muharrir kalemile tahrir ve defteri icmalde tamam divani maa niyabet yazıyı mezkûresile zikrolunan

Dere karyesi ile biriktirilüp yekûn maa gayrihi otuz bir bin akça zeamet ber icmal ve icmali mezburi yirmi altı bin akçası mer-kum Seyit Halil veledi Mehmedin bakisi müştereki kayıtlarında olup ve bayat nahiyesine tabl yüz elli dört nefer reaya ve on üç zemin ve bir âsiyap ve bir mahsul ile karye Anbarcı maa urhan tamam malikânenin kırk sehinden yirmi dört sehmi der tasarrufu Hoca Ahmet ve hoca Yusuf ve iki sehmi zaviyenin vakfı olup Abdal oğlu İbrahim Seydi tasarrufunda ve baki on dört sehinden yedi sehmi İsa Çelebi tasarrufunda ve yedi sehmi Kutar egullarından Yahya Çelebi tasarrufunda hissesi hoca Yusuf der. Emir Çelebi veledi hoca Yusufun mezbur vakfı ebna eylemiş ber mucibi vakfiye septi defter olundu haliya malikânenin İsa hissesi milki mevrusi şah Hüseyin an evlâdilmez kur divanı has-sı hümayun ve hasıl maa niyabet tahtında ve hinta ve sair ve badi heva ve aruse yekûn inaa gayrihi altı bin sekiz yüz kırk beş akça yâzu ile oldahi defteri mufasıl da muharrir kalemile tahrir ve defteri icmalde tamamen ve divanı yazusu hası hümayun

mülhakatından olmak üzere tahrir olunup bu takdirce her mukta zâyı defterihakani karye bûğeti il mezkurenin malikânesi canibine ait mahsulâtı milkiyet üzere Ahmet hoca ve hoca Yusuf taraflarından divanisi malikânesi canibine ait mahsulâtı hoca Ahmet ve hoca Yusuf taraflarından ve divanisi canibine ait mahsulât ve rusumatı mumaileyh Mehmet veledi Elhac İbrahim ile sair müşterekleri taraflarından ve karye Eskiyağar el mezburenin malikânesinin on sehinden altı sehmi canibine ait mahsulâtı hoca Ahmet ve hoca Yusuf tasarruflarında ve üç sehmi canibine ait mahsulâtı milkiyet üzere Hatayi pinti âlim Hacı tarafından ve bir sehmi canibine ait mahsulâtı milkiyet üzere Pir Mehmet tarafından ve divanisi canibine ait mahsulâtı ve rusumatı mumaileyh sey-yit Halil veledi Mehmet ile sair müşterekleri taraflarından ve karye Anbarcıyı mezkurenin kırk sehinden yirmi dört sehmi canibine ait mahsulâtı hoca Ahmet ve hoca Yusuf taraflarından ve merkum hoca Yusufun hissesi ebnayı vakfı tarafından ve iki sehmi canibine ait mahsulâtı zaviye vakfı tarafından ve baki on dört

sehimden yedi sehmi canibine ait mahsulâtı İsa Çelebi tasarrufunda olan hisse milkiyet üzere Şah Hüseyin tarafından ve yedi sehmi canibine alt mahsulâtı milkiyet üzere Kutar oğulları taraflarından ve divanisi canibine ait mahsulâtı va rusumatı hassı hümayun mutasarrıfı tarafından zaptolunmak iktiza eylediği bilfeil defter emini olan iftiharilmecit vel ekârim elhaci Abdulnafi dâme mecdühu arz etmeğin arz mucibince amel olunmak emrilm olmuş tur buyurdumki emri şeritim vüsul buldukla bu bapta sadır olan emrim üzere amel dahil hususu mezbure tamam mukayyet olup göresiz mezburun seyyit Mehmet ve Ömer ve bekir canibinden ve merkum seyyit Ahmet hoca Ahmet ve hoca Yusuf evladı evladından olmağile olvechile müdahale eder olmayup filvaki merkumun seyyit Mehmet ve Ömer ve bekir veledanı seyyit Feyzullah ve mezbur seyyit Ahmet evlaitan ve kurai merkumeden Ahmet hoca ve hoca Yusuf milki ve tasarruflarında olan malikânelere milkiyet ve ebnaht üzere mutasarrıf iseler ve sair evlat yoğlase defteri hakani ve Emini mumailleyhin arzı mucibince za-

bit ve karyel bûğâdil mezkurenin malikânesi canibine alt mahsulât milkiyet üzere Ahmet hoca ve hoca Yusuf taraflarından ve divanisi canibine alt mahsulât ve rusumat mumailleyh Hüseyin tarafından ve karyel Kürtler el mezburenin malikânesi canibine ait mahsulât hoca Ahmet ve hoca Yusuf taraflarından ve divanisi canibine alt mahsulât ve rusumat müsterekile mumailleyh seyyit Mehmet veledi elhaci İbrahim tarafından ve karyel Eskiya par il mezburenin malikânesinin on sehimden altı sahmi canibine alt mahsulât hoca Ahmet ve hoca Yusuf taraflarından ve üç sehmi canibine alt mahsulât milkiyet üzere Hatayi bin âlim Hacı tarafından ve bir sehmi canibine alt mahsulât milkiyet üzere Pir Mehmet tarafından ve divanisi canibine ait mahsulât ve rusumat müsterekile mumailleyh seyyit Halil veledi Mehmedin tarafından ve karyel Anbarcıyı mezburenin kırk sehimden yirmi dört sehmi canibine ait mahsulât hoca Ahmet ve hoca Yusuf taraflarından ve merkum hoca Yusuf hissesi ebnaht vakfı tarafından ve iki seh-

(Bu vakikanın devamı gelecek sayıda)

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Sayı : 47

1. Nisan 944

Kuruluşu: Nisan 938

GEÇMİŞTE MART

Bahri Mıyak

Mart, on iki ayın, tarihimizle en çok yüklü olanlarından biridir . Mart'ın 31 çocuğu; büyük Türk tarihinin ezeli defilesinde nekadar çeşitli çehreler göstermişlerdir : Zaferler, baskınlar, ihanetler, irtica'lar, inkilûplar ...

Geçmişin karanlıkları içinde, daha yakın zamana ait oldukları için diğerlerinden daha aydınlık görünen ikisinden bahsetmek istiyorum; o ikisinden ki; millî tarihin engin kâinatında iki makûs buuttur; birisi sema, a yükselen bir süngü ucu

gibi dik ve mağrur, diğeri aşağı çevrilmiş tüfek namluları gibi acı ve perişan; birisi gökleri yırtan bir zafer avazı ve savaş nârası gibi bülent, diğeri yerlerde sürünen bir yılan daşı gibi pest; birisi dünyaya tek başına kafa tutuşun tarihi, diğeri bir hainliğin ... 18 Mart ve 16 Mart ...

Evet, 18 Mart süngünün mitrolyoz mermisine, göğüslerin top güllelerine, yivi aşınmış Mantellilerin 48 lik kusan taretlere, iki kelime ile Türk'ün dünyaya üstün

geldiği gündür : Çanakkalede top gullelerinin yarattığı kaostan, bu ateş cihanında alımlarının kanını silerek, kopmuş kollarının sarkan yenini düğümleyerek fırlıyanyigitlerin devler gibi, sulara yaslanmış çelik gemileri buğazın maviliklerine gömdükleri gündür; hatırası öğünme arzusu veren gün ...

Bundan beş yıl sonra ve iki gün önce, 16 mart ... Bir hainliğin, bir allâklığın içimizde sonsuz olarak kanıyacak yarasıdır .

Evet, bu tarih, İtilaf kuvvetlerinin İstanbul'u işgal ettikleri, karakollarımızı basarak lüzumsuz ve maksatsız bir kan yalayıcılık ruhiyle, günahsız erlerimizi uyurken öldürdükleri, zaferlerini masum kanı dolu kadehlerle kutladıkları o uğursuz günün tarihidir; hatırası döğünme arzusu veren gün ...

Dün, daima bu günün ve yarının ibretle seyrettiği ve edeceği bir temaşa sahsesidir . Bu yüzden

bayağı bir doğmatizma'ya düşmeden şöyle bir hükme varmak mümkündür:

Bu memleketin öz evlâtları, zaferi, şanı ve şerefi daima süngülerinin - düşmanlara ölüm ürpertileri veren - ucunda ve yüksekte tutmuşlardır . Ancak, asırlarca TARİHi hizmetine almış, vassal hükümdarlardan zafer alayları tertibetmiş olan bu şerefli devlet, geçmişte, bilhass şu iki musibetten zarar görmüştür : İçerde gaffet, dışarda hainlik ve allâklık ...

Bu gün öğünçle görüyoruz ki başımızdakiler YURD'un şerefi üzerine titremektedirler ve bu davada asla uykusuzdurlar .

Gerekirse 18 Martlar yaratmağa her zaman kadiriz . Bunun için ikinci bir 16 Mart'ın alçaltıcı havası yurdumuzun ufuklarında asla esmiyecektir ; buna inanıyoruz ve güveniyoruz .

ELVAN ÇELEBİ

Neşet Köşoğlu

II

Geçen yazımızda Elvançelesi köyünün durumunu tespit etmeğe çalışmıştık . Buna göre köyde bulunan eski vesikaları sadece kaydetmekle iktifa etmiştik . Bu yazımızla köyün ve bu bölgenin tarih bakımından taşımakta olduğu vasıfları tespit etmeğe başlamak istiyoruz .

Köyün ve bölgenin tarih bakımından değerini göstermek için köyde ve etrafında bulunan vesikaların izahını yapmak lâzımdır . Bu bölgeye alt vesikalar şu suretle tasnif edilebilir .

- 1 — İslâm devrinden evvelki taş belgeler
- 2 — İslâm devrine dair olan taş belgeler
- 3 — Vakfiyeler
- 4 — Keramik koleksiyonları
- 5 — Türk devrine ait sanat eserleri

Bizans devrine ait bulunan eserler taş ve mermer sütunlarla

bazı yazılı taşlar ve işlenmiş sacak ve sütun başlıklarıdır . Bunlar içinde Roma eserleri de vardır

Cami ve türba duvarlarında bulunan tezyinatlı bizans eserleri ve köyün içinde, mahalle aralarında Roma ve Bizans eserleri bakıyeleri köyün Türk devrinden evvel Selçukilerden daha evvel mevcut olduğu hakkında bir ihtimali ortaya atmaktadır . Köyün etrafında, listesini geçen yazımızda verdiğimiz ören yerleri vardır ki bunların bir çoklarında, köyün içinde bulunan eserlerin daha büyükleri görülmektedir .

Bu duruma göre, köyün etrafında, köyde bulunan eserlerin bir kısmı bulunduğu göre, köyde bulunan bu parçaların Elvançelesi Cami ve Türbesi yapılırken gelmiş olması ihtimali daha kuvvetli görülmektedir . Fakat köylülerin söylediklerine göre köy içinde mezarlık yerinde ve civarında bu

levi taşların çıkmakta olduğu da dda edilmektedir . Buna göre Selçukiler devrinde bulunan ve yapılan eserlerin köyün içinde bulunan Kilise, Mabed, büyük bina ırgazından istifade edilerek yapıldığını kabul etmek icabetmektedir .

Bu mülâhazaya göre köyün tarihi, Selçukilerden evvel başlamıştır . Fakat o devre ait ismini ve burada geçmiş hadiseleri bilmiyoruz, köyde ve civarında bulunan eserler bu soruları aydınlatacak mahiyette değildir .

SELÇUK DEVRİNE AİT TAŞ BELGELER

Geçen sayımızdaki Cami kitabesinin tarihi 681 - 1282 dir . Fakat kimin tarafından yapıldığı belli değildir , Bu tarihe göre Selçukiler zamanına ait bir eser olduğu anlaşılmaktadır .

Türbe kitabesinin tarihi de 707 - 1307 dir . Buda bu sahanın henüz Osmanlı eline geçmeden evvelki zamana aittir . Kitabeye göre Elvan Çelebi tarafından yaptırıldığı ve imar edildiği anlaşılmaktadır . Kitabede yapılanların bina olduğu yazılıdır . Ke-hime cemi olduğuna göre bu ki-

tabenin Türbeye değil Medrese, Aşhane ve Hanıgah gibi binalara ait olması icabetmektedir . Buna nazaran Türbeye bu kitabenin sonradan konulduğu yani diğer binalar harap olduktan sonra buraya yerleştirildiği anlaşılmaktadır . Ya-hud bunların hepsine bir kitabe yazdırmak düşüncesiyle hareket edilmiş olması da hatıra gelebilir . Bu takdirde bütün bu binalar yapıldıktan sonra Elvan Çelebi ölmeden evvel Türbesini yaptırmış demektir .

ELVAN ÇELEBİ KİMDİR .?

Bu sülâle hakkında, geçen yazımızda neşrettiğimiz biri arapça diğeri farsî iki taş belge de malumata raslanabilir . Bu kitabelere göre;

A — Sülâlenin, bu kitabelerde görülen başı Şeyh İlyas'tır . Buna baba İlyas'ta derler .

B — Bunun oğlu da Muhlis'tir . Bunun adı her iki vesikada da aynıdır .

C — Bunun oğlu ise Ali'dir . Kendisine Şeyh Aşık Paşa'da derler .

D — Bunun oğlu ise Elvan Çelebi'dir .

Bu sülâleye dair tarihî bilgilerle eldeki vesikalara göre sıralaya-

cah olursak köyün, Elvan Çelebi yerleşmeden veya yerleştikten sonraki durumunu kolaylıkla tespit etmek mümkün olacaktır .

Bu sülâlenin bu bölgedeki tesirini eyice aydınlatabilmek için 625 - 1227 tarihine kadar gerilemek icabetmektedir .

Bu tarih Baba İlyas'ın birinci derecede müridi olan baba İshak'ın muhitinde baba İlyas'a dayanarak nüfuz peyda ettiği zamanlardır . Bunu biraz izah edelim . Bu tarihte Amasya'da vali olarak Kıvamüddin Karaman bey bulunuyordu . Amasya'da Mes'udiye hânîkahı Şeyhi da baba İlyas idi . Kendisi Oğuzlardan ve Bayındır boyundandır . Babalshak Kefer-sud'dan gelerek kendisine mürid oldu . 631 - 1233 de Amasya Valisi olan Hacı Tuğruk bey bile babaya mürid oldu, nüfusu da gittikçe artıyordu . İbni Bîbî baba İshak hakkında şu malumatı vermek tedir .

« Sözüne inanılır kimselerin anlattığına göre Samsad kâlesine bağlı Kefer-sud köyünde baba İshak adında bir adam henüz gençlik çağlarında kafasına şöhret kazanmak ve mürid toplamak sevdasını yerleştirmiş hokkabazlık ve şıhrbazlık sanatlarında ilerlemişti

cahil köylüleri başına toplıyarak dervişlik ve dindarlık yolu ile yaladı zladığı saçmaları onlara dinletirdi, her zaman gözü yaşlı, gönlü tasalı ve vücudu zaif idi . Aradan seneler geçtikten sonra etrafına bir çok kalabalıklar toplandı, müridleri çoğaldı, kerametline inandılar .

Baba İshak bu kadar mürid ile ortaya atılmak istedi, bir gün halk arasından ansızın kayboldu, aradan epey zaman geçtikten sonra sesi Amasya köylerinden birisinden eşidildi, oraya vardığı ilk günlerde çobanlık yaptı, kendisini sofı tanıttırdı, yaptığı çobanlık için kimseden bir şey almadı, bu sofuluğu yüzünden şöhreti öyle bir dereceye erişti ki, erkek kadın herkes, evliyalığına inanmağa başladılar, her kimin başı sıkılrsa ona koşar ve bir muska alarak sıkıntısı geçerdi . Müridleri çoğaldı, bir tepe üzerinde tekke kurdu, orada ibadetle uğramağa başladı .

burada bir kaç mürid'den başka kimse yüzünü görmüyordu, gıya yemekten, içmekten tamamiyle el çekmiş, açlığa, susuzluğa alışmış gibi kendini tanıtmıştı .

« Baba İshak, köylere, şehirlere, hatta Şam diyarına haberler

salarak Selçuk Hükümdarı Sultan Gıyasüddin aleyhinde bulunuyordu. Şam'da bulunan harzemilere, Gıyasüddin'in şarap içtiğinden şikâyet ediyor ve Harzemlileri de kendisine bağlamağa çalışıyordu.

« Baba İshakın adamları bir kaç seneden beri isyan hazırlıklarını tamamlamış, babanın emirlerini bekliyorlardı. Bu emir verildi, isyancılar evvela Kefersud köyünü ateşe verdiler, babanın yoluna gidenlere aman verdiler, gitmiyenleri öldürdüler.

« Malatya Emiri Alişir oğlu Müzafferüddin, bir kuvvet toplayarak üzerine yürüdü, cenkleştiler Alişir bozuldu, bayrağı, davulu asilerin eline geçti, Malatyaya döndü. Kirman oymaklarından kalabalık bir kuvvet toplayarak tekrar üzerine yürüdü isede yine malup oldu, asiler şımardılar, Sivas'a hücum ettiler, yağmalar yaptılar ileri gelenleri öldürdüler, Tokat ve Amasya'ya doğru yürümeğe başladılar. Tokatlılar karşı koydular ama malup oldular, bu civarda bulunan Türkmenler de onlara katıldılar, Amasya civarına geldikler zaman büyük bir kuvvet olmuşlardı.

Sultan Gıyasüddin bu durum karşısında ihtiyaten Kubadabad Kalesine çekildi, Amasya Serdarı Hacl Armağanşah'ı hududa gönderdi, Armağanşah Amasya'ya yetişir yetişmez, baba İshak'ı ken-

disine en yakın müridleri ile beraber Tekkesinde tutarak Amasya Kalesi burçlarına astırmıştır. Sonra Askerlerle beraber asilerin üzerine gitmiş ve yaptığı çarpışmada şehit olmuştur. Asilere baba'nın asıldığı haber verilmiş isede, o Tanrı'nın Peygamberidir dediler ve ateşe atılmakta devam ettiler. » (1)

Diğer taraftan Gıyasüddin Erzurum hududuna göndermiş olduğu Orduyu geri çağırdı, asiler Kırşehirin Maye Ovasında toplanmağa başlamışlardı, burada yapılan çok şiddetli bir harpten sonra Müridler'in çoğu kılıçtan geçirildi, kurtulan kadın ve çocuklar da köle olarak aralarında mal paylaşır gibi paylaştılar.

Bu hadisenin tarihi, yani Maye ovası cengi 637 - 1239 da cereyan etmiştir. Bayço Noyen bu tarihten üç yıl sonra Anadolu'ya gelmiştir.

İşte bu hadiseden sonra Gıyasüddin, Baba İlyas'ı da şehit etmiş ve bütün evlatları ile oğlu Muhlis babayı Kırşehir'ne sürgün etmişti.

(Sonu gelecek sayıda)

[1] A. S. D. Tarihi M. N. Gençosman

Çorum tarihinde kadın elbiseleri :

Eşref Ertekin

Bu mavzu çok geniş olduğu halde Anadolu içlerinde, eski elbiseler, kumaşlar, tezyinata müteallik malzeme üzerinde halk arasındau toplanmış bir bilgi de yoktur .

İşte Çorum'da bu bakımdan bu gün halk arasında yaşayan ve kullanılan giyim eşyası ile Şer'iye Mahkemeleri zabıtlarında raslanan bu çeşit vesikaları derlemek suretiyle bu alanda çalışacaklara malzeme toplamağa karar vermiş bulunuyoruz .

Kadın kıyafetleri hakkındaki yazıları tamamladıktan sonra erkek elbiselerine dair etüdlerrimizi neşredeceğiz .

Bu hususta inceleme yapacak olan sayın büyük bilginlerime ufak bir yardım yapmış olur isek ne mutlu bize .

KUMAŞLAR

1 — ATLAS : Bu kumaşın Çorum'da bulunan çeşitleri şunlardır .

- 1 - Sırmalı karlı buzlu atlas .
- 2 - Sırmalı mandâliye atlas .
- 3 - Kiron atlas .

Bu kumaşın çiçekli ve düz olanları olduğu gibi dürlü renkleri vardır .

2 — CANFES : Bu kumaşın Çorum'da bilinen nevi ve cinsleri şunlardır .

- 1 - Mor cengâri canfes .
- 2 - Damataşı canfes .
- 3 - Çatmalı canfes .

Bu bölgede kullanılan nevileri bunlardır .

3 — ÜSKÜFE: Bu kumaş-

ttir .

1 - Güllü üskûfe .

2 - Direkli üskûfe .

3 - Gümüşlü üskûfe .

4 — SEVAÎ : Bunun da beş çeşidine raslanmıştır .

1 - Sakızlı sevaî .

2 - Alı direkli sevaî .

3 - Beyazlı sevaî

4 - Takatuka sevaî .

5 - Mık tepesi sevaî .

5 — ÇİTARÎ :

1 - Kırk kalem çitari .

2 - Fındıklı »

3 - Makaslı »

4 - Hekirhikir »

5 - Selimiye »

6 - Aşağılık »

Bu kumaşlar da bu suretle altı nevi olarak bu bölgede görülmektedir.

7 — MEYDANÎ :

1 - Al meydanı .

2 - Mor »

3 - Güvez »

4 - Mezemek meydanı .

8 — KUTNU :

1 - Kemha kutnu .

2 - Tas »

3 - Bıçak »

4 - Tefarik »

5 - Mecidiye »

Bu nevi kumaşın bu bölgedeki çeşitleri bunlardır .

9 — HURŞİDİYE :

1 - Hindiye .

2 - Altı parmak .

3 - İplik Hurşidiye .

10 — BİNDALLI :

bu kumaşın al, mor ve yeşiline buralarda raslanmıştır, çeşitleri şunlardır .

1 - Atlas bindallı

2 - Kadife bindallı

3 - Sırmalı bindallı

4 - Çiçekli ve sırmalı bindallı

11 — SOBALI :

bundan don yaparlar, direkleri dört parmak eninde başka bir çeşit kumaştır .

12 — KADİFE :

bunun her rengi vardır, cinslerinin adları şunlardır .

1 - Güllü kadife

2 - Dalgalı kadife

3 - Çubuklu kadife

4 Saçaklı kadife

5 - buzlu kadife

13 — YANAR DÖNER :

1 - Erişi mor, arkacı kanarya sarısı olup iki renkli görünür .

14 — HOPLİM :

İpekten, çubuklu bir nevi kumaştır .

15 — MANTIN :

bu da ipeklidir . Çubukludur. Direkleri çeşitli renktedir, beyaz, sarı, yeşil olanları vardır .

16 — GÖRZO :

Düz ipekten bir kumaştır . başka çeşitleri yoktur . Her rengi bulunur .

17 — HÂRE :

- 1 - Telli hâre
 - 2 - Telsiz hâre
 - 3 - Direkli hâre
- bu kumaşın her renklisi vardır .

18 — YÜN BASMA :

- 1 - Güllü başma
- 2 - Çiçekli basma

3 - Çeşitli basma

19 — İBRAHİMİYE :

1 - bu kumaş eski sicillerde varsada bugün yaşlı kadınların bilemeyeceği kadar eski olduğu anlaşılmaktadır .

20 — KENEFİ : (1)

buna Çorum bezi derler, bazıları buna ev bezi diyorlar .

bu bezin idare, kıvratma, bal kaymak' Serçe kanadı, Kaşık sapı Üçoturum, bürüncek, Melez, Herir diye çeşitleri vardır .

bu bezlerden Don, Gömlek, Çarşaf, Pesgir yapılmaktadır .

21 — MAVİEBZ :

Bu bez Çorum'da el'ân kadınlar tarafından dokunmaktadır . burada Çorum'a mahsus bir bezdir. İpliği Çorum pamuğundan yapılır. Çorum'da dokunur, Çorumda boyanır . bu; Delmelerin arkasına konduğundan arkalık adını da almış .

Sonu var

[1] Bu bez eski kadınlar tarafından çok itinalı ve çeşitli olarak dokunmuş . Şimdi o kadar itina gösterilmediği gibi çeşitleride azalmıştır .

Çorum'da baş hastalığı

Dr. Nurettin Kutluk

Ölüme karşı savaşın insan oğlu, canını kurtarmak ve düşmanı vurmak için cephede kullandığı silâhı kadar, görünüşte küçük ve dahili düşmanları olan mikrop ve haşarata karşı da aynı ıztırlarla savaşmak zorundadır .

Hiç kimse cepheye silâhsız ve kurşunsuz gitmeyi aklından geçi-remezken, bu küçük düşmanların cephesi, nedense küçümsenmekte ve medenî memleketlerde barınmadıkları halde bizde, memleketimizin sağlığı zararına refah ve saadet içinde yaşamaktadırlar , Çorum'un sivrisinekleri de bu bah-
tiyarlar arasındadır .

Sıtmanın insana sivri sineklerle geçtiğini hepimiz biliriz . Bu günkü harpte kullanılan Moskito (Sivri sinek) bombardıman uçakları misali Çorum'un sivrisinekleri de Çorum'luların vücut kalesine

Plasmodi bombalarını atarak on-ları yangına vermekte ve harabet-mektedir .

Neticede karınları su toplamış büyük dalaklı, toprak benizli sıtma kurbanları ortalığı doldurmaktadır .

Tabiatın gayesi profilâksi « ko-runma, mevzuu terapi » tedavidir . Binanaleyh, sıtmaya karşı alaca-ğımız tedbirlerin başında da has-taların iyileşmesinden evvel hasta-lığın meydana gelmesine karşı sa-vaşmak olmalıdır . Meselâ : Siv-ri sineklerin hava meydanları sayı-lan bataklıkları, su birikintilerini kurutmak ve ucuz yerli malı cibin-liklerle geceleri kendimizi koruma-mız lâzımgelmektedir . Aksi hal-de vücut kalesini açık şehir ilan ettiğimizi sivrisinekler padişahına bildirerek, lütüf ve inayetlerine sığınmaktan başka çare kalmıya-caktır .

SANDAL

Yüksek Ziraat Mühendisi

Enver Ertüzün

Fırtınaların tesirleri denizlere göre değişir . O, denizin büyüklüğüne, mevkiine ve kesafetine tabidir . Fırtınaların tabii olan denizde, diğerlerini kendisine tabi kılmıştır . Büyük dalgalı denizlere karşı cesim gemiler lâzımdır . Bazan onlar bile mukavemet edemezler . Küçük dalgalı denizlere ise, epeyce büyük olan bir gemi tahammül edebilir . Her denizin gördüğü iş ve taşıdığı yük büyüklüğü nisbetindedir . Kesif olan denizler içindeki cevherlerle ağırlaşır .

Gemisiz deniz hiç olduğu gibi, denizsiz gemi de bir hiçtir . Fakat gemiler zırlı kravüzör değil; Trans,

atlantik olmalıdır .

Ben de bir Sandal parçasıyım . Dalgaların seyir ve istikametlerine göre sürüklendim; fakat dalgaların irtifasını geçemem . Dalgalar beni gâh bu tarafın bilmem bu manzara-siyle, gâh şu tarafın şu manzara-siyle, gâh o tarafın o manzarasıyla karşılaştırdılar .

Dalgalanarak mütemadi yuvarlanmalar, hızlı savruluşlarla sersemledim . Şimdi deniz biraz sakin; bir sahilde durmuş, gördüğüm manzaraların karışıklığını seçmeğe çalışıyorum .

Bakalım : bundan sonra hangi manzara, hangi sahilleri göreceğim.

YOLLAR

Yüksek Ziraat Mühendisi

Enver Ertüzün

Hergün üstünüzdedir koyu toz bulutları ;
Size bel bağlayarak sürer yolcu atları .
Süzülür üstünüzden makina kanatları,
Toz, Mazot, Yağ rengile yüzü solan bu yollar .

Sessiz iniltilerle kıvrım kıvrımdır yollar .
Dertlilerin derdini ber gün emer de yollar ,
Dertlilerin derdile başı döner de yollar ,
Gönüller ateş alır yollarda gele gide .

Her hatıradan bir iz, her göğüsten bir nefes,
Bütün dünya sussa da yollardan eksilmez ses .
Her yolun başlangıcı yeni bir şevk ve heves,
Gönüller ateş alır yollarda gele gide .-

*
* *

TÜRKLER EĞİTMEN BÖLGESİNE SELÂM

Gezici başöğretmen
R. R. Tankaya

İlk köyü bağlarla başlar;
Çamlarla süslü yamaçlar .
Gönüllere gönül aşlar,
aksan Türkler bölgesine .

Hoş dereler, çağlıyanlar,
Aşka gönül bağlıyanlar ..
Varsa içli ağlıyanlar
Konsun çamlar gölgesine .

Kıran başı senin adın,
Alegöz (1) Köse (2) kanadın .
(RAHMI) derki şeker tadın
Layıktır Türk ülkesine .

[1] [2] Dağ ve Yayla

ABDALATA EĞİTMEN BÖLGESİNE VEDA

baharında güller açan
Dallarında kuşlar uçan,
Gönüllere neşe saçan
Bahçe, bağlardan ayrıldım .

bahçe yaptık, dizi dizli,
Unutmam hiç birinizi .
Zaman kavuşterur bizi .
Yardan, ağıyardan ayrıldım .

Yıldız gibi şirin köyler,
Yavrucuklar şarkı söyler .
(RAHMI) der ki gönül eğler
Sıra dağlardan [*] ayrıldım .

[*] Dört tepeli dağı

Y O L C U L U K

Uzak iklimlerin esrarını anlatır
Tatlı bir fısıltıyla yapraklara ruzgâr,
Pırıltılı rüyâ âlemleri yaratır
Ay ışıklarıyla öpüşen titrek sular ...

Gönül hülya içinde sessiz kanatlanır,
Kayar bulutlu yollardan geçmiş günlere,
En tatlı anların hatırası canlanır
Yar parmakları değer kalpteki tellere

Bir davet melodisi mırıldanır dallar,
Sahilden kitar sesleri yükselir ve taşar
Gümüş kıyılarda hazır sedef sandallar ;
Özlenen beldeye şimdi son bir sefer var .

A K Ş A M

Sükût sardı her yeri
Akşamın etekleri
Tozlu yola süründü .

Uzaklardan akseden
Gurbete doğru giden
Araba gürültüsü ..

Gölgelere büründü
Koyu, yeşil ağaçlar
Ve karşıkı yamaçlar .

Ve bir hicran türküsü
Bahçelerden yükselen ..
« Neredesin Eminem sen . »

Sivacıoğlu

Sarimbey

Y. Z. Mühendisi

Enver Ertüzün

Arabamız şosadan sola saptı . Sert taşlar üzerinde zıngır zıngır sarsılan yaylı araba şimdi tarlalar arasına girmiş, yaylarla birlikte tarla topraklarının kabarık yolları da yaylanıyordu . Araba yaylı, yol yaylı ...

Sulak tarlalarda serpilmeğe başlamış Arpalar boy atıyor, bir kaç değirmenlik su mütemadiyen tarlalara boşanıyordu . İleride bağlar, ve ağaçlıklar arasında görünen köyün Sarimbey olduğunu söylediler . Köye geldik .

Dış güzelliği içinde olmıyan, sokaklar arasına biriktirilen gübrelere, su yollarından sızan idrarlı ve kokulu pis suları, girenleri karşılayan bir köy ...

Köye yavaş yavaş çatılı ve ki-remitli evler de girmiş . Fakat ziraat ve sıhhi bakımdan güzel bir çiftlik evi göze çarpmıyor . Hemen hemen bütün evlerin ahır ve ağılları avlu içinde, insanla hayvan aynı kapudan girip çıkıyor . Bun

dan dolayı evlerdeki her temizliği bir pislik kovalıyor . Para başka görgü yine başkadır .

Odaya indik . Köylüler birer ikişer gelmeğe başladılar . İçeri giren her köylü selâm veriyor; hoş geldin bey, hoş geldin efendi diyor ve bir köşeye oturuyorlar . Köylünün saflığı kadar kurnazlığı, eyiliği kadar da fenalığı vardır . Fakat hiç bir şekil Anadolu köylüsün sokulcanlığını ve misafir perverliğini değiştiremiyor . Kırk yıllık ahbap gibi hemen dereden tepeden, harpten sulhdan bahis açıyorlar . Akıl mekanizmaları bir anda iyi ve fenayı seçiyor .

Sarimbey köyünü evvelce Sarı bey namında biri kurduğu için bu köyün adına Sarı bey denirmiş . Sonradan Sarimbey olmuş . Köy tahminen 400 - 450 yıl evvel kurulmuş . Köyün halkı Zaden Binboğa taraflarından gelmiş . Anlattıklarına göre Zaden Elbistan taraflarında bir yerin adı imiş .

Burada Kuyumcu aşireti denilen bir aşiret varmış . Çapan oğullarından Çapan bey bu aşireti buraya getirerek iskân ettirmiş . 1290 kıtlığında bu aşiretten bir kısmı yine eski yurtlarına dönmüşlerdir . Köyün ilk kuruluşunda köy yeri ve civar dağlar baştanbaşa ormanlıkmış . Sonradan baltalana baltalana dağ ormana, yağmur dağa küsmüş . Kuyumcu aşireti Sarimbey eivarındaki (Çay hatap, Yenice ve Yokarıhamdi köyler, Sorsavuş, Sapa köy, Seyfe, Abdalbodu, Karabayır, Serban) köylerini de meydana getirmişlerdir .

Bu aşiret halkı devecilik ve koyunculukla geçinirlermiş . Yazın Eğerci dağına yaylaya çıkarlarmış . Kuyumcu aşireti bu dağa Deveboynu diyormuş, o dağda hala kuyumcu yurdu duruyormuş .

Sarimbey Çorum'un güney batısında ve şehre 19 kilometre mesafededir . Çorum - Sungarlı - Çerikli şosası köyün 600 metre şimalinden geçmektedir .

Köy bundan 50 yıl evvel 40 hanelik olduğu halde bugün 140 haneliktir . Kurulalıdanberi hariçten yalnız bir hane Rumeli muhaciri gelmiştir . Nüfusu 900 dür .

Köyde 5 sınıflı bir ilkokul vardır . Okul Öğretmenleri By. Ne-

zihe Öğütlü, Yahya Mersindir . Ayrıca nakış, dikiş Öğretmeni By. Şaduman Balamir de bulunmaktadır . Büyük bir gayretle veh er türlü nezahat içinde çalışan Öğretmenler köylü tarafından çok sevilmetedirler . Anadolunun geri kalmış kitlelerini bilgin ve ileri bir cemiyet haline getirmeğe uğraşan feragatlı binlerce vatan çocuğu, sessiz sedâsız çalışan bir ipek böceği gibi kozalarını sarmaktadırlar . Okul bahçesinin dört bir etrafı genç kavaklarla çevrilmiş, yarının yetiştirme abideleri gibi kök salmışlar .

Köyde yeni bir cami var . Çeşme ve içme suyu yoktur . Bayanlar sabahleyin erkenden Hatap çayından kaplarını ve küplerini doldururlar, durulunca içme suyu olur . Köye 600 metre mesafede tatlı ve bol bir su vardır . Köylüler bu suyu köye getirmek için teşebbüse girişmişlerse de aralarında anlaşamamışlardır . Köyde nedense bir uirine zıt iki fikir cereyanı meydana gelmiştir . Temenni ederiz ki birleşir ve tek yola yönelirler .

Köyün havası güzeldir . Yalnız ufak tefek bataklıklar yüzünden sivri sinek meydana gelmekte ve bu yüzden de sıtma hastalığı çoğalmaktadır .

(Sonu gelecek sayıda)

Çorum'da Maarif Hayatı

İhsan Sabuncuğlu

Buğazköy ve Alacahüyük gibi maruf mahalleri itibariyle tarihi hazineleri bağrında saklıyagelmiş ve böyle vasıflar almış bulunan ilimiz; Ankaramızın yanı başında olmasına rağmen öyle sanıyoruz ki ancak bilenlerce biline bilmiş, istenmeyi bilmekten ziyade anlaşılmayı özlemiş, ziraat ve sanat sahasında yaşayışını ayarlamış, nüfus kesafeti itibariyle normalin üstünde bulunmuş, mütevazî haline rağmen İrfan yuvalarından ve medeniyetin meş'alesi olan Şimendiferden yıllardır mahrum kalmış bir yerdir .

Bu mahrumiyetlerimiz dolayısıyla bugün maziye karışmış olan dünkü memleket büyüklerimizi nasıl biz babalar bu yoksullukların verdiği hislerle hatırlıyorsak bit tabi yarının babaları olacak bugünün çocukları da bugünküleri daha çok acı ile anacaklardır .

Çorumlu Dergisi ilk çıkarıl-

mıya başlanırken Çorum tarihine hazırlık gayesi esas olarak düşünülmüştü . Eskiden Çorum'da okuma zevki ve teşkilâtı hiç mi yoktu, bugün Maarif sahasında tekemmülümüz ne safhalara varabilmiştir .? Çorum'umuzda ne kadar münevver yetişebiliyor, bu hususta duyulan ihtiyaç hisleri ve bunların ağılamıyan çocuğa meme yok sözünce duyurulmağa çalışma hareketleri artık yarın için elbet birer tarih mevzuu olabilir . Bunların da Çorumlu sahifelerinde derlenmiş bulunması arzu edilmez değildir .

Eskilere ait topladığım malumatı birinci kısım [*] ve yenileri için yapılmış muracaatlara müte-dair elimde bulunan bazı notları ikinci kısım olarak kaydetmeyi lüzumsuz bulmadım .

[*] Birinci kısma ait malumatın Kütüphane memuru Eşref Fırtın'ın yardımlarıyla toplanmış bulunduğunu işaret ederim .

Bu münasebetle, her daim ba-
şımızda kalmasını dilediğimiz Mil-
li Şefimizin imkân husulünde, Lise
hakkındaki arzularımızın tatmî-
nine çalışılacağı vaîd ve tebşirleri
her Çorum'lunun kalbinde ümit
ışıkları açmış bulunuyorki bunu
bilmünasebe burada kaydetmekle
büyük haz ve şeref duyarız .

Birinci kısım Notlar .

1 — Eski halimize ait malu-
mat araştırırken Evliya Çelebi'yi
hatırlamamak kabil değildir . Ço-
rum Kütüphanesinde 58 numarada
bulunan Evliya Çelebi seyyahat-
namesinin 408 inci sahifesinde
Çorum'dan bahsederken;

Şehir kırk iki mahalle ve kırk
iki mihrabdır . 4300 bağlı bahçeli
evleri vardır ...

Yedi yerde Darüttedrisi ... on
bir Mektebi sıbyanı, yedi hanı
vardır ...

300 dükkânı olup her dürlü es-
nafı mevcuttur . Erbabı Maarifi
Nökte şinas Çelebileri, ulema ve
suleha ve meşayihî, yaranı gari-
büddiyar adamları, selahî hal ile
maruf mümin ve müvahhid kim-
seleri çoktur, abühavasının leta-

fetinden halkının rengiruları ham-
ret üzre olup orta boy lu cesim
adamları olur, güzelleri çoktur ...)

2 — Hicri 980 tarihli arabca
bir vakfiyede elhac Sinan
bin Mustafa namında bir za-
tın Çorum'da Esirüddin mahalle-
sinde kendi ismi ile müsemma o-
larak yaptırdığı Muallimhane için
Çorum'da on yedi dükkân ve o
zamanlar kaza olan Temürlü Kara
hisar'ın Hacı bayram karyesinden
kendisine ait dörtte birini ve İs-
kilip Kazasının Viran seki diva-
nından Viranseki karyesi ile Akkil,
Akseki, Ahmetfakih, İneheci, Ha-
cıköy, Çerçiler, Bezirgan, Kaya-
ağzı köylerinin keza kendisine ait
sekizde birini vakfeylettiği anla-
şılıyor . Bu vakfiyede tevliyet
evvelâ kendisine ve vefatından
sonrada evladü evladına tahsis
olunuyor . Bu vakfiyelerden ha-
sıl olacak ıyradın evvelâ Darüttal-
limin rakabesine ve artanından
onda biri mütevellîye ve yevmiye
iki dirhem Muallime ve yevmiye
bir dirhem de halifeye verilmek
kaydediliyor . Bu vakfiye H. 1158
tarihli bir fermanla ve 1209 ve
1226 tarihli iki kıta beratla da tev-
sık olunuyor . Bu beratlardan

1209 tarihli Muallim hanede Muallimi sıbyan olarak Mahmut ve Ahmet kardeşler zikrediliyor.

3 — Hicri 1004 tarihli arabca yazılı diğer bir vakfiyede de :

Haci Mehmet kızı hacı Zehra namında bir kadın, Darülkura İsmile Çoram'da Sabuncu mahallesinde bir mektep açıyor ve buna sekiz dükkân ve bin dirhem vakfediyor . Bu Darülkura da okutacak Muallime yevmiye beş dirhem verilmesi işaret olunuyor . Ve bu vakfiyede tevliyet evvelâ kendisine sonra sulbiye kızına ve sonra evladüevladına tahsis olunuyor, bu vakfa, vâkif, baba bir kardeşi Eslime hatunun evladlarını da nazir tayin ediyor . Gerek mütevelliyeye ve gerek nazire birer miktar hisse tefrik olunuyor, burada bahsi geçen Eslime hatun Koca Mehmet Paşanın kızıdır . bu Eslime hatun ve babası Koca Mehmet Paşanın vakfiyeleri Çorumlunun ilk sayılarında neşredilmişti .

4 — Eski Şeriye Mahkemelerine ait bir sicil defterinin 96 nci sahifesinden ..

1170 hicri tarihinde Çorum Akpınar mahallesi ahalisinden el-haç Ali efendi bin Mahmut'un muhtelif kitaplarını ve bir menzil hanesini vakfettiği anlaşıyor ki bunda (Mahalle mezburde vaki menzili mahdud mezkur dersane ve mektep olup salifül beyan kitaplar dolap içinde mevzuan hıfz olup ...) demek ve mütevelliyeyi ilâve olmaktadır .

5) Yine bir sicil defterinin 34 üncü sahifesinden alınmış 1271 tarihli notda Çorum'da Sofular mahallesinde sakin muallimi sıbyan bekir efendi Meclisi Şeride takriri kelâm ederek kendi malından ıfraz ve tayin eylediğim beşyüz kuruşu vakfeyledim ve şöyle şart tayin eyledim ki meblağı mezburun ribhi mahalleyi mezburde vaki Çırak hoca mektebi demekle maruf mektepte Muallimi sıbyan olan zate verile

6) Yine bir şeriye sicil defterinin 59 sahifesinden E. Ertekinin aldığı nota nazaran 1277 senesinde Emine binti Hacı Hüseyin nam hatun tarafından beşyüz 40 kuruş vakfedilmiş meblağı mezburun

nısfı Kulâbıbey mahallesinde vaki Ömer nebci medresesi derununda ki şadranın tamir ve termimine ve nısfı ahari dahi Medreseyi mezkûrede hafızı Kütüp olan kimseye tayin ve tahsis edüp meblağı mezburu mütevellî tayin ettiği zate tevdi etmiş olduğu işaret olunmaktadır .

7) 1258 tarihli olan ve şehiye sicil defterinin 74 sahifesinden alındığı Ahmet Halit imzasile tevşik edilmiş bulunan bir notta :

Şerayı şiar Çorum ve Karahisarı Temürlü ve faziletli Değekeskini ve İnallu ballu ve Keskin Kazalarının Kuzat nuvvabi efendilerine diye başlayan ilk satırlardan sonra (Herkes çoluk çocukların mektebe verip tahsili ilmühale kemal mertebe suyu layuhsa olunmak ve bu babda iytiraz ve tesahül vafer derece müsamaha tecahül eden olur ise o makuleler derhal terbiye ve tedip²kılınmak hususuna iradevi fuyuzat ifadeyi Hazreti padişahi) olduğundan bahsen emirler verilmektedir .

8) Keza sicil defterinden 25
1 / 942 de alınmış notlardan :

Çorum Sancağının havi olduğu kazalar nuvap ve müftilerine 1269 da Amasyadan mütasarrıf Paşa'nın gönderdiği bir emirde de

Eshabı hayrat taraflarından inşasına muvaffak olunan mekteplerin idare olunacağı kadar vazife tayin² olunmuşken mürarüzeman ile mesarif artmış isede taşralarda mevcut olan bilcümle mekteplerin açık ve kapalı olanların ve kaffesinin muhassasat ve muayyenatının biletraf tahkik ve zahire ihracile hakikat halin bamazbata işarile defterlerinin tanzim ve takdimi . . . lazımadan olunduğundan . . . kaza ve kasaba ve karyelerinizin mevcut olan bilcümle mekteplerinin açık ve kapalı olanlarının kâffesinin m hassasat ve muayyenatının bu hususa memuren gönderilen Ali Riza efendi isimli zat nazareti ile ve sair ıycabedenler marifetiyle tahkik ve iş'arı emredilmiştir .

9) 1274 senesine ait salnameden :

Ayaleti Sivas

Livai Amasya maa Çorum

Amasya maa nuvahiladık, Gü-
müş maa Kabakuz ve Körkü Ha-
cıköy, Havsa, Kedagra namı diğeri
Vezirköprüsü, Zeytün Nahiyesi
Hacıhamza, Osmancık, Saz, İskilip
Çorum, Ekradiçorum namı diğeri
karahisarı timurci maa katararay
ve tahtettarik maa fevkattarik Gü-
lingiras maa Geldiknan, 'Zünnuna-
bad, Merzifon maa merzifonabad
nahiyeiveray

Livai Sivas :

Sivas, Siyaseli. Yılduzeli maa
Hanicedit, Nahiyeihafik, Niksar
ErbartülMarufe namidiğer Sunisa
ve İrak ve Taşabed ve kara yaka
Karakuş, Mecidözü, Turhal namı
diğeri keşan, Tokat maa nevahi kâ
firli ve kunnat nahiyetüzakli. ka-
zabat, Zile Yprüganizile Artıkabad
Deliklitaş maa Eriepare ve Yüzde-
pare, Nahiyeitenus, Nahiyyiaşudi
Nahiyeikangal perakende kangal
Nahiyeigürün, Elbegli, Sarkıpare
kilimgad, Emlak kedikcik, Aşiretli
Aşiretikavüllü maa Barıklü Aşi-
retisagcimabadlı

10) 1293 şenesine ait salna-

meden :

Çorum Kazası Kaymakamı
Halil Hilmi efendi

Naibi Mehmet Sait efendi

Müftü Ahmet Feyzi efendi

Malmüdürü Heseyin Tevfik ef.

106 sahifede:

Çorum Rüşdiye Mektebi

Muallimi evveleefendi Muallimi
sani Bekir efendi, Rika Muallimi
Halil efendi Sülüs Muallimi Emrul-
lah efendi, Bevap Mustafa efendi.

107 sahifesinde de :

Çorum kasabasının 20 dakika
haricinde dört tabur piyade ve iki
bölük sivari asakiri şahaneye kâfi
mükemmel bir bap kışlayı hüma-
yun mevcuttur .

Geçen sene inşa olunan dep-
boy gayet metin ve muntazamdır

11) 1294 senesine ait Devlet
salnamesinden :

Çorum milli Kütüphanesinde
1291 - 130 no. da kayıtlı, bunda
münderic ilk Kanunu Esasinin 114
üncü maddesi Osmanlı efradının

İffesince tahsili Maarifin birinci mertebesi mecburi olacak ve bu derecat ve teferruatı nizamı ahsus ile tayin kılınacaktır .)

Bunda Çorum bir kaza olarak österilmiş fakat hiç bir sair malumat görülmemiştir .

12) 1312 senesine ait salnamei evleti âliyei osmaniye :

Çorum millî kütüphanesinde 290 - 129 no. da, bundada Çorum futasarrıfı olarak Rüştü paşa görülmekte, sair izahat bulunmamaktadır .

13) 1307 senesine ait ve Ankara Vilâyetine mahsus salnameden :

Millî kütüphanede 733 - 9572 no. da kayıtlı

Çorum kazası Kaymakamı Mahmut bey

Mektebi Rüştî

Muallimi evel Ali Rıza efendi

» sani Bekir »

» salis Naim »

Rika Muallimi Fazlı . »

Sülüs Muallimi Emrullah »

Bevâp Abdullah efendi

14) 1311 senesine ait Ankara Vilâyetine mahsus salnameden :

Millî kütüphanede 1208 - 54 no. da kayıtlı

Çorum kazası kaymakamı Ahmet Raşit bey

Mektebi Rüştî

Muallimi evel Ali Rıza efendi

» sani Bekir »

Rika muallimi Fazlı »

Sülüs » Emrullah »

Çorum kasabası Emsarı kadimeden madut plup eski bir kalesi ve derununda 21 haneyi şamil bir de kale mahallesi vardır . Anadolu'nun oldukça mühim bir noktasına tesadüf eden Çorum, Yozgat ve havalisinin İstanbul caddesi üzerinde vaki olmak hasebile mürruru uburu pek kesretlidir . Kabiletteşkilat Sancak iytibar edilen Çorum kazası şimdiki hal ikinci sınıf kaymakamlıktır .

Çorumda onbir medrese ile derunlarında 2960 kütübü mütenevvia ve nefiseyi havi iki kütüphane kasabayı mezkûreyi tezyin eden ebniyei aliyedandır .

Çorum kasabasında

7831 zükür müslim

7919 ünas müşlim

101 zükür rum

45 ünas rum

308 zükür ermeni

205 ünas »

19 katolik

33 protistan

168 kıpti

16626 yekûn kasaba nüfusu

15) Çorum milli kütüphanesinde 727 numarada mevcut ve 1327 seneli hicriyesine mahsus salnameyi Nezareti Maarifi Umumiye isimli kitapdan

Sahife 951 de

Çorum Mektebi Şüştisi :

Muallimi evvel Ali Rıza efendi

» sani Fazlı »

« salis Galip »

Rika Muallimi Fazlı »

Sülüs » Emrullah »

Talebe adedi 109

Hademe adedi 1

İskilip kazası Mektebi Rüştisi :

Muallimi evel İsmail Hakkı efendi

« sani Abdulkadir »

Rika ve Sülüs Muallimi Hüseyin efendi

Talebe adedi 23

Hademe adedi 1

Sungurlu Mektebi Rüştisi

Muallimi evel Mustafa Şevket ef.

Hat Muallimi Rıza ef.

Talebe adedi 36

Hademe adedi 1

ÇORUM'DAKİ MEDRESELER : sahife 954

Medresenin ismi	Mahalli	Müderisi	Talebe adedi	Medresenin banisi
Camli kebir	camii şerif avlisi	Osman ef.	25	Alâeddin Selcuki
Süleyman Feyzi ps.	Çöplü mah.	Mustafa ef.	15	Tevkii süleyman fey.
Ölçek oğlu	» »	Hasan ef.	30	Ölçek zade Hasan ağı
Muzaffer bey	Medrese mah.	Şamlı z. Abdullah	13	Müzaffer paşa
Kurtoğlu	Emir ahmet mah.	Ahmet ve Nuri ef.	35	Kurdoğlu Süleyman
Hacı osman ef.	Oaci nasrullah	Mustafa ef	30	Hasan ağa

Mahallenin ismi	Mahalli	müderisi	Talebe kdedi	medresenin banisi
Abdulgaki paşa	Şeyheyyup mah.	Ahmet ef	25	Defterdar Abdulgaki Paş
Hulusi paşa	Haçi recep	» Şerif ef.	25	Hulusi paşa
Haf paşa	Gülabibey	» İbrahim ef.	15	Ruusu hümayun kiseda rı Ömer Nehci efendi
Kırklar	Sağrıçı	» Ahmet Arif ef.	30	Fatma Şerife hanım

SUNGURLU'DAKİ MEDRESELER :

Gamii kebir	Zir	» Müfti ef.	136	Sunguroğlu Mehmet ağa
Hilmi efendi	Bala	» Şakir ef.	68	Nabi efendi
Osman efendi	»	» Osman ef.	84	Osman efendi
Haci Mustafa ef.	»	» hacı mstafa ef.	26	Haci Mustafa efendi
Mantikci zade	Başpınar	» Hafız Ömer ef.	68	Haci Aarşlan bey
Ahmet efendi	Bala	» Ahmet efendi	8	Ahmet efendi
Hasan efendi	Evci karyesi	Hasan efendi	30	Hasan efendi
Hüsnü efendi	Yahşili	» Hasan	40	Ahalii karye
Ali efendi	Tirkeşen	» Ali	25	»
Camii şerif	Laha karyesi	H. Şeyh Süleyman	39	»
Halilbey	Çöplü	» İsmail efendi	6	Yeni paşa zade Halil bey

İSKİLİP KAZASINDAKİ MEDRESELER

Haci Mustafa ef.	Ekizoğlu »	Ömer H. ef.	59	Haci Mustafa efendi
Şeyh Habip ef.	Dabakhane mah.	Münir ef.	56	Şeyh Habip efendi
Serbest Ahmet ağa	Kalebağazı »	Hasan ef.	22	Serbest Ahmet ağa
Hace bey medrese	Alibey	» Şükrü ef.	65	Hacebey
Terzi Bekir ef.	Hacipiri	» Hacı Ahmet	67	Terzi Bekir efendi
Ebüssut medresesi	Meydan	Ahmet ef.	30	Ebüssut efendi
Nuru oümaniye	Alibey	» Abdullah ef.	52	Eshabıhayrat
Hamidiye	Temenna	» Ali	27	Hamiyetmendan ahalı
Haci Ali ağa	Karaviran karye	» Ali	43	Haci Ahmet ağa

(Sonu gelecek sayıda) .

Gönlardan Derlemeler :

Derleyen : Eşref ERTEKİN

(Ş E M S İ) (1)

Bu gün mahi muharrem vakti matemdir safa olmaz
 Fûrui dide giryandır gaminden ruşna olmaz
 Gonül ayinesinde kıldi matemden cilâ olmaz
 Derun içre hüzünden gayri suret revnûma olmaz
 Muhibbi âle bu matem gibî derdi belâ olmaz

Gözüm kan ağla mâhi matemî âlî aba geldi
 Emandır gurbeti şahî Hüseyinî kerbelâ geldi
 Gıran bari belâlarla zemanî pür cefa geldi
 Bu matemle dîlî nalân ezelden müptela geldi
 Muhibbi âlî muhtâr olmayanlar mühtelâ olmaz

Bil ey dil vakti şermistâni bezmi kerbelâdır bu
 Şebî ser habî çeşmi nuri çeşmi Enbiyadır bu
 Sahergâhî humarî neş'ei şîrî hüdâdır bu
 Demî suphu sabuhî şanü vaslî kibriyâdır bu
 Bu meyden içmeyenler ehli beytî Mustafa olmaz

[1] Bu beşli mersiye hususî elde bulunan bir çoktân derlenmiştir. Cöğün bazı yerleri
 ellik ve yirtik olduğundan okunamıyan yerlere nokta konmuştur. Şair'in Bektaşî şairlerin-
 dan olduğu anlaşılıyor .

Bu razi duymak istersen ener sen ey dili dâna
 Edersin teşnei cami Hüseyinden nevâ peydâ
 Bulup bezmi şهادette mezaki neş'eyi yaya
 Muhakkak olmayanlar mazhari esrari ma evha

Demi razi Hüseyini müçtebaya aşına olmaz

Hüseyini kerbelâ şahin şehi ceysi müeyyettir
 Hüseyini kerbelâ müşkati envari mümeccddir
 Hüseyini ker belâ pusetgehi lali Muhammetfir
 Hüseyini kerbelânurü fûrui çeşmi Âhmettir

Ki bil nuri mücessem tamei tığı cefa olmaz

mamı dini ekberdir Hüseyini kerbelâ fehmet
 Vasiyyı ilmi haydardır Hüseyini kerbelâ fehmet
 Hemâğuşu peyemberdir Hüseyini kerbelâ fehmet
 Seriri nuri ezherdir Hüseyini kerbelâ fehmet

Seriri nuri ferşi payi cendi bi haya olmaz

O şahin vakiâtı hayret engizi makalâtı
 Hilafı hürmeti şan üzr: buldu haddi gayatı
 Edip tahrir kesbi hüznücin dürlü ibaratı
 Ederler zımnile isbati aczile kepazatı

Salâtını hüda yigane böyle iftira olmaz

Budur tahkiki kim kûfiler oldu bey'ate meyyal
 Imâmı kerbelâ hem etmek üzre kûfeye ikbal
 Bu emüzre olundukça kadem cenbane istical
 Gelüp ehli Medine eylediler memrazı amâl

Dediler gitme ey şahı seriri irtiza olmaz

O dem erdi hitabilâyezâli ki ol mahi seyyar
 Siyahat emrini ensarü âline ede tekrar
 Olup icabı hükmü ahdi misakı ezel izhar
 Civari lâ mekâni bi nişane eyleye reftar

Ki bir suret ile tayiri taktiri kaza olmaz

Edüp tahrîki payı elvedâ ol şahı âlişan
 Bütün ehli Medine çıktılar teşyiline nalân
 Çün erdi kerbelâye rehğüzarı kevkebi sultan
 Nihan oldu nazardan rahi herçent oldular cuyan

Ani fahmettilerki hökmü bârl rehnüma olmaz

Dedi ey Rabbi halim böyledir icabı peymanım
 Ki olup canım sana kurban olasın cismime canım
 Bu günki kerbelâ deştinde ben huniçre galtanım
 Benim hempalerim vaslında hep uşşakı nalânın

Ki anlar matemim nârimdedir nâre seza olmaz

. . . -bahşayl bezmi kevseri lrfan
 . . . mahşerde alem zarı ser gerdân
 Gebab etmek diler lahti cigerden ateşi nıran
 Bütün uşşakı nalânı sana bahşeylerim ol anı

Senindir anlar ey mahbup ki nâre müptelâ olmaz

Dedi kim ey dü âlem girdiğarı marhametkârı
 Demi ruzi cezada isterim cümle sıyahkârı
 Ki yohsa başum alupdestime çün eylerim zarı
 Sırışki honile garkeyleyüp mahveylerim nârı

Celâlin hazretinden kimse me huzi ceza olmaz

Dedi hak ey fedayı senki verdin yoluna canı
 Sana verdim killdi duzahi miftahı Rıdvânı
 Ener çeşmin dökerse mahşere eşki gül efşanı
 Hazer kim ateşi rahmim yakar cennatı nıranı

Baka milkinde bir cayı penahl mehlîka olmaz

Bu resme eyleyüp peymanı çün ol seyyidi âlem
 Serayı li meallah içre oldu yarile hemdem
 Enerçi canı canân oldular bu vechile hurrem
 Cihani tuttu emma zengibâri sar sarı matem

Demi havli kıyamet subhuna badî saba olmaz

Muhibbi âli evlâdî Muhammed oldular gamnâk
 Fiğani matemile ettiler hayli zeman dilçak
 Yezidânî İainî tamei tiğ ettiler bi pak
 Süyufü tığlar ile etseler ta ruzû haşrihâk

Yine bir muyl pâki hürmeti hakkı edâ olmaz

Eyâşâhî şehidi kerbelâyı dü cihan ferma
 O şahın ki müsellemdir sana dünya ve hem ukba
 Zülali şefkatin gül bahçesidir cennetil me'va
 Neimi lutfunun tennuri oldu duzahi gayya

Zemini asüman içre sana kimler geda olmaz

O şahsın ki büründün hilatı fahri cihan içre
 Sen ol nuri mücessemsin göründün bize kan içre
 O bülbülsünki gülbengün doludur asüman içre
 O gülbenge yetiştin sahni bağı la mekân içre

Senin harın dehl feyzi gülünden binevâ olmaz

Kevayî ahlî dilden geldi cunbuş bahri ummane
 Felek keşîsini gark etmek için eşki tufane
 Temevvüç etti pür çuş oldu çıktı takı ekvane
 Uyuni lüccel refeyleyüp ta arşı rahmana

Dedi âli Resule bunca âzârı hudâ olmaz

Doğup ucü şehadet matlaından çün mahi tâban
 olup menendi neyri nurl ahmer içre ser gerdan
 Ziya paş oldu deşti kerbelaya eyledi seyrân
 Şehit oldu çün ol kiblei din vasılı süphan

Güruhu aşıkane bundan özge pişlva olmaz

Olup bir katre dem cenban seviyyen ucü ulıyaye
 Uçup menendi şepnem guncai firdevsi alâye
 Erüp seyrani ahir dameni arşı muallâye
 Varınca dergehi mahrem sarayı has'ı Mevlaye

Dedi kurbanı aşka senden özge mülteca olmaz

Dedi hak merhaba ey güruhu canparel canân
 Sana meftuhtur mahrem sarayı hazreti rahman
 Seriri arşimi çün eylemiştim payine puyan
 Saadette olup şemsi duha manendi nurefşa

Sarayı li meallahe buyur emrine lâ olmaz

Dedi kim ya ilahi yakıtı hasret sabrû samanım
 Kabayl lale veş çak eyledim çektim gribanım
 Zülalî tığı aşkınla suvardım lâlî atşanım
 Güllistan eyledim hunü dilimle çevre damanım

Bu gülşende benim gibi gülü sad berk eda olmaz

Dedi hak gül idin oldemki sırrı sebzistan oldun
 O dem bülbül idinki bestel ahl figan oldun
 Garip olma garibiaşıyani lâ mekân oldun
 Görünmüştüm seninle şimdi sen bende nihan oldum

Bu mahremkahı alfidir ki bunda masiva olmaz

Dedi geçtim hüdaya bu şehadet macerasından
 Haberdarım ezelden ol hicabın maverasından
 Veli geçmem seninle ettiğim aht iktizasından
 Geçüp canı cihandañ geçmezem kanım bahasından

Eğerçi diyyetim vermez isen sana reva olmaz

Dedi hak ey şehidi can fedayı idi ferdliyet
 Ne ise eyle vazih muktazayı ahdi ünsiyyet
 Bu vsche körünürkîm kasti aksayı uluhiyet
 Visali bi misal zatım ki olsun kanına diyyet

Eğerçi gevheri gül rengi kanına beha olmaz

O deryasinki katrandır sücudi vacibil imkân
 O neyyirsinki zerren kevkebi mahiyeti ayan
 O adamsinki vücudün zıllıdır serta serî ekvan
 Cihane camiil ekbersin oldu can sana canan

Sana yar olmayanlar mahremi razi aba olmaz

Olunca aferileş revnûma nuri cemalinden
 Kesildi hamei desti kaza kaddi nihalinden
 Midadi levhi takdir oldu çünki huni alinden
 O suretle göründün âlami levhi misalinden

Bedâyide nazırın ey Hüseyni müçteba olmaz

Kubabi kâbe kavseyne işarettir ebrüvü anın
 Delili nukta vahdettir ol halî zenihdanın
 Güllstani nübüvvet servidir kaddi hıramanın
 Fizayi kerbelaye düştü ahir seyesi anın

Eğerçi nürü akdes saye endazi fiza olmaz

Selâti bi had olsun zatıne ey Cibrill hüddam
 Sana tacı nübüvvetir seri mesudi pür ifham
 Şehadetle geyûb işrâ deminde hilati gülfam
 Şefaatile usatî aşıkane eyledin ikram

Şühudü mütteadır bu buna çönü çera olmaz

Bize mahsustur ey ruhi âlem minneti zatın
 Beraber cediti pakinle görüp mahliyyeti zatın
 Salâti bi adetle eyleriz hem mithatı zatın
 Aduler bilmeyüp çün kılmadılar hürmeti zatın

Bizimçün anlara lanet resan olmak hata olmaz

(Sonu gelecek sayıda)

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Sayı : 48

1. Mayıs 944

Kuruluşu: Nisan 938

23 NİSAN

Ortaokul Müdürü
Ziya Ataman

bir bahar günüdür. Temiz göklerin derin maviliklerinden daha derin, önde hiç bir hail tanımadan ilerisini gören bir çift mavi göz, bu temiz bahar sabahının altın ışıklarından daha sarı daha nurlu saçlarla süslü vakur bir baş, bu bahar sabahında asırlardan beri Türk milletinin üzerine çökmüş kara bulutları iradeli eliyle yırtarak, Cumhuriyet kâbesi Anaara'da, Millet kalbinin attığı büyük Millet Meclisinin Yüksek kürsüsünden gür sesiyle haykırdı :

HAKİMİYET KAYITSIZ ŞATSIZ MİLLETİNDİR .

Evet bugün lekesiz berrak bir bahar günü idi. O gün 23 Nisandı.

Osmanlı Devleti birinci Cihan harbinden mağlup çıkmış, Türk Milletinin esaretine razı olmuş, mübarek Türk vatani her tarafından düşmanların kanlı, kara çizmeleleriyle çiğnenmişti. bu Tanrısal ses yükselirken, ne göklerde bir ışık, ne kalplerde bir ümit parıltısı vardı. kadere rıza göstermiyen-

ler; her gün Türk yurdunun bağ-
rında, Türk'ler için kurulan maz-
bahalarda, düşman namluları kar-
şısında can veriyor, yaban elleri-
ne sürülüyordu . Tarihini aslâ kay-
detmediği zillet, Türk'ü tarihin ka-
ra yaprakları üzerinde sürüklü-
yordu .

23 nisan l... ATATÜRK, Türk
milletinin kara bahtını bugün yendi.
Türkün makûs taliini yenen büyük
Önder İ S M E T İ N Ö N Ü bugün-
den hız aldı .

Cihan tarihinin yaprakları a-
rasında bir şeref tablosu ihtira-
miyle yer alan Türk tarihi, büyük
Önderin, Ebedî Şefin Millet Mec-
lisi kürsüsünden haykırdığı 23 ni-
san günüyle esaslî surette başlıyor.

23 nisan asırlar imtidadında
bir bahar günüdür . bir mevsim
olarak bahar güdüdür : Çünkü,
tabiatın en canlı, en şefaretli, en
güzel demleridir . bir siyasi te-

celli sıfatiyle bahar günüdür:
rizki gülün çocukluğu gonca, gi
çocukluğu sabah. yılın çocuğu
bahardır . 23 nisan da Cün
riyetin çocukluğu, sabahı, go
luğu, baharıdır ,

İşte bu sebeptendir ki T
milletinin baharı, goncaları,
iclâl ve istiklâlinin sabahı say
Türk çocuklarının tabii bayı
olmuştur .

Nisan yılın en güzel, en,
en tatlı ayı, iki mes'ut bayram
nünü sinesinde barındırmakla
bütüs kutsileşen asil ay l...

Mazinin ve istikbâlin tarih
kâinat ölçüsünde iki baharı s
göğsünde çiçeklenmiş, senin g
sünde açmıştır . Yine senin g
sünde dal budak salacak ve s
lar boyunca hiç bir fırtınanın
samiyacağı, köklerini vicdanı
dallarını mefkûrelere salmış
çınar olacaktır .

ELVAN ÇELEBİ

Neşet Köseoğlu

III

Diğer taraftan 656 - 1258 tarihli vesikalarda Baba İlyas'ın sağlığı görülmektedir. Buna nazaran Baba İshak hadisesinden **ara çok zaman Horasanlı Baba İlyas'ın yaşadığı** anlaşılmaktadır. Sebep ile hakiki ölüm tarihini tespit etmek mümkün olmamıştır.

644 - 1246 tarihlerinde itimada geçen rivayetlere göre Sultan Gıyâsüddin Keyhusrev ölmüştür, ölümü cenabı tarihi ümerası tarafından boğdurulmak suretile olduğunu yazmaktadır. **Amasya tarihi**

ise Amasya'da yapıldığını ve orada gömüldüğünü kaydetmektedir. Bu karışık zamanlarda Amasya ve Sivas başsız kaldığından ahali tarafından **Kır şehrinde bulunan Baba İlyas'ın oğlu Davet** edilerek Muhlis paşa'yı tahta, oğlu Aşık Paşa'yı da Vezirliğe geçirdiler. Fakat Muhlis Paşa bu mühim işi yapacak halde olmadığından 6 ay sonra saltanatı terketti ve yine halk tarafından, **Baba İlyas Müridlerinden, Nureddin Sofunun (1)**

1) Nureddin, Karamanilerin başıdır. Şikâri tarihi bu zat hakkında şunları yazmaktadır: "Yarıcanî şöyle rivayet eylerki, Kâlhân oğullarından, Şirvan Han neslinden, Oğuz taifesinden Sadüddin derler bir bey var idi. Şirvan Vilâyetinden gelüp çıkmış idi, çok idi, rast 10000 oba idi, konar göçer idi, yazın Sivas ve Kayseri'ye yaylakları idi, kışın Acem - ı - Açame giderler idi. bunlara Oğuz taifesi derler idi, ekseriye Ermeni kâile cenk ederlerdi, Beylerine Sadüddin karındaşına İmadüddin derler idi, bir bahadır idi, bir oğlu var idi, Nureddin derler idi, Türkmen taifesi bunlarla bile konar göçer idi, men taifesinin beyine Hayrüddin derler idi, bir yıl, baharın, eğer Türkmen, eğer yaylağa çıktılar, Sadüddin vefat edö Nurettin'i bey eylediler. Türkmen beyi Hayrüd-Nureddin'e, ey Nureddin bey, konup göçmekten usandık, bari Herakl kalesini kâfir olup mesken edinsek dedi, Oğuz beyleri bu sözü makul gördüler, eğer Türkmen, eğer taifesi bir yere cem olup Nureddin'i serdar eylediler ki anın sözüne kimse karşı gelmiye

oğlu on yaşındaki Karamanı Kon-
ya Padişahı ilân ettiler . Muhlis
Paşa ise Âşık Paşayı evlatlarıyla
berabek Kırşehirine gönderdi . Ken-
side Amasys'ya gelip babasının
mezarı üzerine kubbe yaptırdı .
Bundan sonraki hadiseler üzerine
Mısır'a kaçmağa mecbur oldu ve
oğlu Âşık Paşayıda beraber gö-
türdü . Âşık Paşa Mısırdan gel-
dikten sonra yine Kırşehri'ne yer-
leşti, oğlu Elvan Çelebi ise baba-
sının müsaadesile dedesinin meza-
zarı olan köye gelerek yerleşti .

Bu köyü çok beğenen Elvan
Çelebi 753 - 1352 tarihlerinde mer-
merden bir cami, önünde kendisine
bir türbe ve garp tarafında büyük

bir zaviye, köyün kuzeyinde
bir hamam ve ve bir imarethane
yaptırdı . (2) Sivas Hükümdarı
Erdana'nın vezili olan Alauddin
Ali Şah - ı - Rumî, Elvan Çelebi-
nin akrabası olduğundan Danın ö-
zünde yaptığı bu hayratın vakıf-
larının tanziminde büyük yardım-
ları yapmıştır .

İşte bu tarihten sonra bu kö-
yün adı Elvan çelebi olarak anıl-
mağa başlamıştır .

Elvan Çelebi sülâlesini gös-
terir bir şemayı izahlı olarak aş-
ğıya koymağı bir vazife bildik .
Bu vesika bütün tarihlere ve kita-
beler ile vakfiyelere ve diğer bel-
gelere dayanmaktadır .

İmaddüdin ve Hayrüddin Nureddin beye kethüda oldular . .

Şikâri bir çok izahlardan sonra su yazıları yazmaktadır .

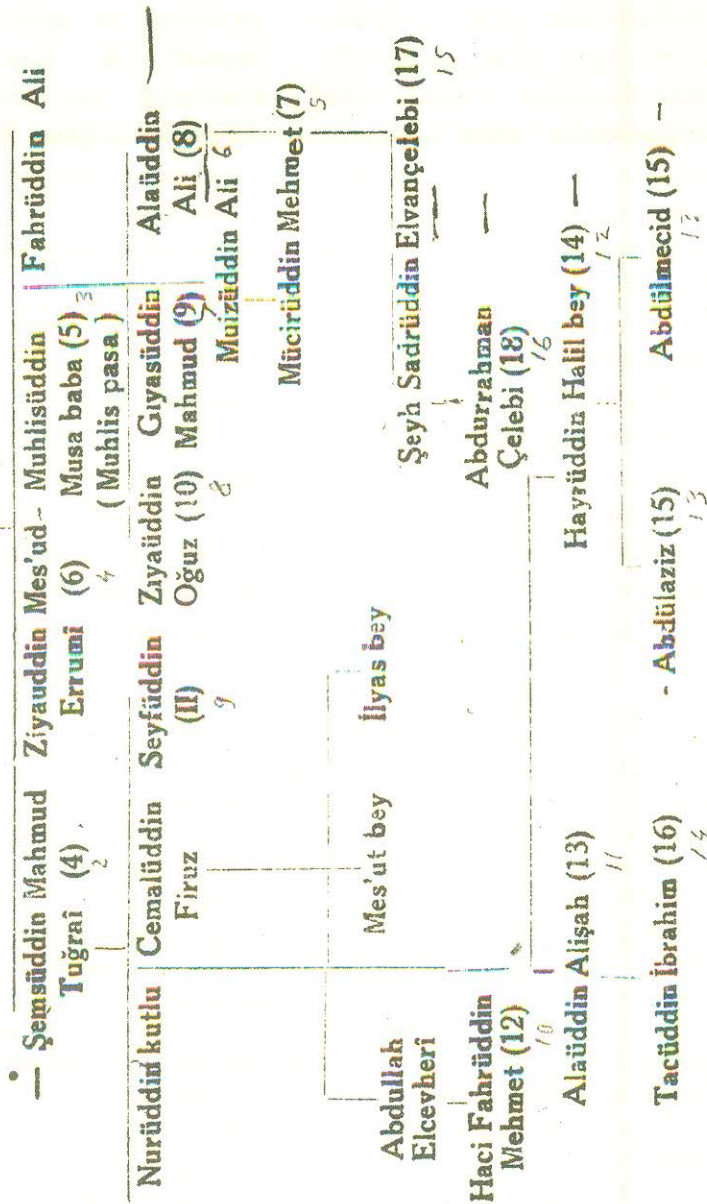
" Nurettin andan sonra Ermenak'e gelüp mesken edildi, oğlu Karaman'ı yerine bey
edip kendi Sivas'a geldi. Baba İlyas derlen bir ulu şeyh var idi, ona biat edüp sofu oldu . "

(2) Selçukilerin inkırazından sonra İlhaniler Anadolu'ya tamamen hakim olmuşlardı, 717
1317 de Emir Çoban'ın oğlu Temürtaş'a Anadolu'nun idaresi verilmişti, fakat babası Çoban'ın
idam edildiğiai işidince yanında bulunan Emirlerden Ertena'ya idareyi bırakıp 727 - 1326 da
Mısır'a kaçmıştı, bunun üzerine Sultan Ebu Said Hana boyun eğen Ertena'ya Anadolu Valiliği
verilmişti, 736 - 1335 şe kadar böyle kaldı . İbni Batuts 733 -1432 de Sivas'ta kendisini görü-
yor, kendisine Naib - i - Bilâd - i - Rum di diyor, İlhanilerin naibi demektir . 737 - 1336 da
İlhan Ebu Said Hanın ölümü üzerine Ertena İlhaecilerle ilgisini kesiyor ve Mısır Sultanının himaye-
sine giriyor, onun namına para kesiyor, bu durum Mısır Sültaının ölümüne kadar yani 742
1341 e kadar devam ediyor, sonra müstakil bir hale geliyor, 753 - 1352 de ölüyor . İşte
Baba sülâlesinden Alaüddin Ali Şah bunun Veziri olup Çorum ve Amasya'yı üfuzları altında
bulunduruyorlardı . Bu sebeple kolayca Elvan Çelebiye yardım etmesi mümkün olmuştur .

Şücaüddin Ebülbeka İlyas bin Ahmed - ül - Horasani -

628 - 1230 -

656 - 1258 (3) -

Şemaya ekleyemediğimiz bazı hisar Sancagine tayin olunmuştu .
bilgileri de buraya yazıyoruz .

Bu sülâleden Amasya'da ve

Bu sülâleden En'am bey zade
Ali bey vardır ki 1028 - 1618 de
Amasya Valisi, 1029 - 1619 da
Kars Valisi 1030 - 1620 de Amas
ya'yı da idare etmek üzere Kara-

Corum da ve köylerde köklü sülâ-
leler vardır . Bunlar hakkında ve-
rilecek bilgiyi başka arkadaşlara
bırakarak burada kesmek istliyoruz.

(12) Halil Beyin öğrencisi olan bu iki genç Elvan Çelebi tekkesini
(3) Buna Baba İlyas'ta derler . 656 - 1258 de öldüğü bazı vesikalar-
tan anlaşılmaktadır .

(4) Buna Çalabi de derler . Çelebi kelimesi de bundan gelir, 647 - 1249 da
uşancı (Tuğrai) idi . Hadiseden 5 yıl sonra çiftliğinde münzevi bir hayat
yaşayan Baba İlyas'ın oğlu Mahmud'un tavassutun ile tekrar Amasya'ya gide-
rek Hanikâh meşihatına oturdu .

(5) Muhlis paşa 703 - 1303 de Makmut Gazan'a mağlup olmuştu, çocuk
arı ve kardeş çocuklarıyla beraber Mısır'a kaçtılar . Bunlardan bir kısmı
ekrar 709 - 1309 da Ankdolu'ya geldiler .

(6) 696 - 1209 da Gâzânın divanında Müstevfi idi .

(7) Buna Emirşah'ta derler . Konya Emiri idi .

(8) Bu zatın halk arasında pek çok adları vardı . Âşık Baba, Seyh Paşa
Âşık Paşa adları en fazla söylenenidir .

(9) Buna Gıyas Çelebi de derler .

(10) Buna Oguzşah'ta derler .

(11) 696 - 1296 da İlhan yanında « Ser bevvaban » idi . Osmanlılar-
la bunun karşılığı kapıcıbaşdır .

(12) Hoca Fahrüddin Sivas Hükûmetinin Defterdarı idi .

(13) Sivas Hükûmdarı, Anadolu Valisi, Köse Peygamber diye şöhre kazanan Ertena'nın Veziri idi . buna Hoca Alişah at derler . 765 - 1361 te, Ertena'nın oğlu Ali beye İsyan etmişti, Mehmet beye Mısır askerî yardım ettiğinden harpte bozuldu ve sonra da öldü .

(14) 763 1361 de Kaynar vak'asında öldü .

(15) Halil Beyin oğulları olan bu iki genç Elvan Çelebi tekkesini aynı tarihte iltica ettiler . Abdülmejid Çelebi beşinci Padişah Mehmet Çelebi zamanında Mecidözü Emiri idi .

(16) Sivas Emiri idi . bu sırada Amasya'da Hacı Şadgeldi Paşa, Tokat'da Hacı Necipî bir hakim tanımadan müstakillen hareket ediyorlardı . Asayiş bozuktu, Mogullardan Çunkar, Barambay ve Alagöz kabileleri bu civarı nufuzları altına almışlardı . İbrahim bey bunlardan Barambaylarla harp ederken öldü . 780 - 1378

(17) 757 - 1356 da bu gün Elvan Çelebi denilen yerde yaptırdığı binaların vakıflarını tanzim ettirmiştir . Bu tarihten bir kaç yıl evvel Ertena öldüğünden ve Kadı Burhanüddin yavaş yavaş hakim olmağa başladığından kendisine verilen Danın özü'nün geri alınması ihtimaline binaen bu araziye vakfa bağlamağı düşünmüştür . Elvan Çelebi sülâlesi Oğuzların bayıdır böyundan olmasına karşı Kadı Burhanüddin Salur aşiretindendir .

(18) Amasya tarihine nazaran - C. 3 S. 68 - 72 - 767 - 1365 tarihlerinde Hoca Alişah'ın biraderi Halil bey Kaynar vak'asında öldükten sonra iki oğlunun Elvan Çelebi tekkesine geldikleri ve bu tarihte tekkede Elvan Çelebinin oğlu Abdurrahman Çelebi'ni Şeyhliği idare ettiği anlaşılmaktadır . bu tarihte Elvan Çelebinin ölmüş bulunduğunu da tespit etmek lâzımdır .

Çorum tarihinde kadın elbiseleri

Eşref Ertekin

(47 inci sayıdan artan)

ESKİ GELİN GEYİMLERİNİN BİÇİM VE MODALARI

ÜÇETEK ENTARİ:

Buna Zıbın da derler . Bu biçimin Tilikli, Kavası yenli, Këleş yenli ve Verevli diye anılan birçok çeşitleri vardır .

BAĞLAMA ŞALVAR

Bacaklara giyilir, her çeşit kumaş ve Donlaktan gayet geniş olarak yapılır .

Yukarı kısmında bele bağlanacak yerdeki bezek gibi alt kısmında, topuklar hizasında dahi yukarıki bezekten daha enli bezekleri vardır . Bu bezeklere takılan kaytanlarla paçalar baldıra bağlanır . Kumaş kısmı kıvrılarak bezekler görünmiyecek bir şekilde topuklara aşağı salıverilir .

PAÇA

Bu bağlama Şalvar altına giyilir, bir nevi dondur . Buna halk arasında Çağsır, Mandik, Tumman da derler .

DELME

Buna Yelek'te derler . Kapaklı ve kapaksız olarak iki çeşidi vardır . İçlik'in züerine geyilir .

CEKET

Salta'nın diğer bir cinsidir Bundan daha uzun olur . Kadifeden veya Çuhadan yapılır . Önü tulumbalı denilen Sırma işlemelidir .

SALTA

Buna şu adları da verirler .

A — Kazeki

B — Libâde

C — Erhane

D — Fermâne

Bunlardan başka bu elbiseye Kadın Çepken'i de derler . Kadife veya Çuhadan Sırma işlemeli olarak yapıldığı gibi, işlemesiz sade olarak'ta yapılmaktadır .

İÇLİK :

Gömlek üstüne giyilir . Herhangi bir Donluk ve Bezden yapılır . Arasına pamuk koyarak Pamuklu içlik derler . Pamuksuz astarla yapılanları da vardır .

SIKTIRMA :

Bu bir nevi Delmedir . Gayet sağlam ve kalın donluk ve bezden kesilerek içine yine kalın ve dayanıklı astar konulup ceketlerin içine, omuz ve önüne konulan tale gibi bir birine çitinip dikilerek yapılır . Önüne sık kopçalar dikilir . İşlik altına gömleğin üstüne giyilerek sıkıştırılır . Şimdiki korsa biçiminde bir giyimdir

GÖMLEK :

Esaslı olarak iki çeşidi vardır . Birisi yakalı diğeri yakasızdır . Bundan başka süs bakımından da bazı çeşitleri vardır

A — Güzeloyalı

B — Kiprikoyalı

C — Sıçan dişlioyalı

FİSTAN :

Bunun şu çeşid modaları vardır .

A — Aynalı Fistan

B — Fırçalı Fistan

C — Şemsiyeli fistan

D — Karpuzu kollu Fistan

E — Dört peşli Fistan

F — Yakadan büzmeli Fistan

MES :

Bu sahtiyandan yapılır . Sarı siyah olarak iki çeşidi vardır . Bu-

nun da çok biçimleri vardır . Bazısı şunlardır

A — Uzun boğazlı Mest

B — Kısa boğazlı Mest

C — Kopça ile yandan açılan

sahratlı mest

D — Üstünden bağlamalı mest

PABUÇ :

Sarı ve Kırmızı renkleri vardır . İçi çuhali ve işlemeli olana Lâleli Pabuç derler .

FES

Al, mor, serabi renkleri vardır . Erkeğin büyük, kadının küçük olmak üzere hususi şekilleri vardır . bir kaç nevidir .

PÜSKÜL :

Bundaki mikyas gamzedir . Püsküller 5, 6, 7, 8, ve daha çok gamzelidir

Baş tarafı hususi bir şekilde renkli ipekten bağlanmış yarım metre uzunluğunda siyah ipekten bükülerek yapılır .

Püskül fesin aksine olarak erkeklerinki küçük, kadınlarinki büyük olur .

PEŞTEMAL :

Çorum'da buna peştambal derler , Peştamal'ın şu çeşitleri vardır .

A — Karaburğa peştemal

B — Selaser "

C — Toplulu "

D — Mekikli peştemal

PEÇE :

Bu, kıldan yapılmaktadır. Yarım metre hoyu ve 30 santim eni vardır. Üst tarafına sırmalı harc çekilmiş ve peçe bağı denilen ipekten kaytan takılmıştır. Peçe şemsesi denilen, gümüş yaprakları olan bir ucu vardır.

PEÇE BAĞI :

Peçe yüze gerilip bağı arkadan, saç örgüleri üstünden dolandırılıp tekrar alından, peçenin üstünden arkaya dolandırılarak saç örgüleri dibinde düğlenir. Perpere ve şemse denilen ufak zincirlerle gümüş borulara dizilip bağın ucuna takılmış olan gümüş savatlı paralı kısmı saç örgülerile arkaya sallanır. bunlar, yürürken yığış yığış tatlı bir ses çıkararak sahibini neşelendirirler.

ÇEKİ :

Yeşil ince bezden olup muska biçimindedir. üç köşeli kesilerek dikilir ve fesin insan alına gelen kısmı üzerine alın altını altına bağlanmaktadır. (1)

KIVRAK :

Al ve mor renkte bir kanevüçedir. üzerini ufak madeni pul-larla işleyerek gelinin duvak günü tepe altını üstündee başa örtülür.

CENBER :

Çorum'da ipek ve iplikten hususi şekilde dokunur. İhtiyar kadınların baş örtüsüdür.

Oyalı, ipekbaşı, sırmalı, çatal ipekli, çifte kenarlı diye bir kaç kısma ayrılır.

HAMAMBOHÇASI :

Hamama gidildiği zaman gelinlerin ve her kadının kullandığı ve temizlenecek, kurulanacak eşyalarını koyduğu bir bohçadır. (2)

Bohça üç kısma ayrılır. Birincisi iç bohçası, ikincisi dış bohçası, üçüncüsü yaş bohçasıdır.

HAMAM TAKIMI :

Bu takım üç parçadan ibaret-tir. Birincisine suluk, ikincisine omuz havlusu, üçüncüsüne baş çalkısı denir. (3)

DÜLBENT :

Bunun çeşitleri pek çoktur. Burada üçünü sayalım.

1 — Çifte kenarlı Dülbent

2 — Altınbaş "

3 — Enli kenarlı "

ÇAR :

Bir nevi çarşaktır. Hümayun (Hasa) dan yapılır. Buna bürünecek veya bürük de demektedirler. Ancak iki rengi vardır, birisi siyah, diğeri ak'tır.

(Sonu var)

[1] Çekiği ihtiyar kadınlar bağlanır.

[2] Hamam bohçaları gelin olacak kıranne ve babası tarafından kumaş, kadife ve sairiden yapılarak kızın gelinlik cihazı içine konur.

[3] Bu baş çulhası kırmızı beyaz direkli olursa Bita da derlermiş.

Köy etüdleri;

Sarimbey

Y. Z. Mühendisi
Enver Ertüzün

II

ZİRAİ DURUM :

Toprak, stürüktürü, hafif killi kireçli bir karakterdedir . Taban suyu yüksektir . Yağışlar bol olduğu zamanlarda samanlıklardan su çıktığı görülmektedir . Hatap çayı arazinin büyük bir kısmını sulamaktadır . Köyün arazisi baştan ayağa işlenmektedir . Yakacak kıt olduğundan tarlalara pek az miktarda gübre verilmekte, mütebaki kısımdan tezek yapılmaktadır . Yıllardan beri işlenen toprakların verimi düşmüştür . Her yerde olduğu gibi topraktan verilmeden mütemadiyen alınmıştır .

Toprak umumiyetle kara sapa ile işlenmektedir . Köyde az miktarda Avantirenli pulluk vardır . Bu tip pulluklara çiftçinin rağbeti fazla isede bugün için pi-

yasadan bunları temin etmeğe imkân yoktur . Ankara tipi pulluklara rağbet azdır . Ziraat aletlerinde ve ziraat usullerinde bir yenilik göze çarpıyor .

Yetiştirilen mahsul pek çeşitlidir .

Hububat nevilerinden : Buğday, Arpa, Yulaf köyün başlıca ziraatını teşkil etmektedir .

T. Vulgare nevinden, Şam ve Topbaş buğdayları yetiştirilmekte ve bilhassa şam buğdayına büyük bir önem verilmektedir .

T. Durum nevinden, Üveyik Rus, Deli buğday, İngiliz buğdayı Devediş, Alkara kılçık, Hicaz, Turnadili yetiştirilmektedir . Bilhassa Hicaz ve Üveyik buğdaylarına büyük bir yer verilmiştir . Sağlığını en çok muhafaza eden

İngiliz buğdayıdır

Arpa nevirlerinden : Yilandilli Altıkıran, ve Ziraat arpası (Tok ak) yetiştirilmektedir . Bahçeler arasına az miktarda Mısır ekilir .

Lif nebatlarından : Fazlaca Ketan, az miktarda da Kenevir ekilmektedir .

Sebze nevirleri : Sebze (umu-miyetle bahçe ziraati halinde ya-pılmaktadır . Hemen hemen her köylü soğan, sarımsak, patates, domates, biber, batıcan, bamyas, kabak, fasulya, kavun, karpuz yetiştirmektedir . Tarla ziraati halinde ve az miktarda Nohut, Mercimek, zeriyatı da yapılmaktadır . Köylülerin anlattıklarına göre, bir çok sebze nevirleri eski-den beri ekilmektedir . Yalnız yumru nebatlarından patates köye 40 - 50 yıl evel getirilmiştir .

Meyvalı ve meyvasız ağaçlar: Köyde ilk meyva bahçesi 1308 de muhacirler tarafından tesis edilmiştir . Yine o zaman köyde ancak 150 kadar kavak ağacı varmış . Bugün Elma, Armut, Erik, Zerdali ve sair meyveli ağaçlar mevcudu (1000) i bulmuştur . Meyvasız ağaçlardan (25000) e yakın kavak ve (2000) e yakın söğüt ağacı vardır . Ağaca karşı büyük bir sevgi uyanmıştır .

yetiştirilen ağaçların bir taraftan kerestesinden, diğer taraftan yakacağından istifade edilmekte ve her sene binlerce kavak dikilmektedir .

Köyde ilk bağ bundan 17 sene evel Ali ağa ve Hasan Karagöz tarafından tesis edilmiştir . Bu gün köy bağlarının sahası (150 dekara yükselmiştir . Köyün üçte birinin bağı vardır .

Bağ ve bahçelerin kuruluşu bozuk bir şekilde inkişaf etmektedir . Te'siste meşafelere dikkat edilmemekte, cins ve neville karma karışık olarak kuru kalabalık halinde dikilmektedir . Budama ve bakım yoktur . Hastalıklar ve ziyanlı haşerelerle mücadelede pek yakıddan başlanmıştır .

Tarihi durum ve eserler : Köyün kuruluş tarihi yeni olmakla beraber buralarda eski bir şehrin mevcudiyetine delâlet eden bazı eserler meydana çıkarılmaktadır . Köyün doğu kuzeyindeki bir çok tarlalar içinde temel maktalarına raslanmış; hafriyatta tuğla, kiremit kırıkları, bakır güğüm, altın iğne, boncuk vesalreden başka; soku ve değirmen taşlarına benzeyen taşlar da meydana çıkarılmıştır .

Âdet ve ananeler : Halk arasında dine ve dini akidelere büyük bir bağlılık vardır. Düğün

ve derneklerde eski Türk âdetlerine sık sık raslanmakta, düğün ve bayramlarda kadın, erkek müsterek halaylar çekmektedirler.

Sarimbeyliler meşhur Boran Babanın (Deli boran) Sarimbeyli olduğunu iddia ediyorlar. Boran baba'nın torunları halen Sarimbey dedir. bektaşî tarikatına mensup olan bu şeyh'in pek çok deyişleri vardır. Heride nesredilmeyenlerinden örnekler vereceğim.

Kız çıkarmada güzel sesli bayanlar tarafından, koro halinde, söylenilen iki türküyü aşağıya alıyorum. Bu türkülerî derlemekte ve köyde yaptığım araştırma ve etüdlerde Tıp Fakültesi talebesinden Sarimbeyli B. Osman Durman büyük yardımlarda bulunmuştur.

TÜRKÜLERİ

Köyün doğu kuzeyindeki bir çok Çattılar ocak daşını.

Vurdular düğün asını.

Ördüler kızın başını.

Kız anam, kınan kutlu olsun;

Yariyin [1] ağzı datlı olsun.

Yatmağa gelmedik, gitmeğe geldik;
Hakkın buyruğunu tutmaya geldik;

Hay kız seni gelin etmeye geldik.

Kız anam, kınan kutlu olsun;

Yariyin ağzı datlı olsun.

Elimi soktum aştara; (2)

Elimi kesti destere.

Kız anam, Mevlam şirinlik göstere.

Kız anam, kınan kutlu olsun;

Yariyin ağzı datlı olsun.

Babamkuru yeri her eylesin niynesin

Anamın kızı var beni niynesin. (3)

Anam yadlarınan (4) bayram eylesin.

Kız anam, kınan kutlu olsun;

Yariyin ağzı datlı olsun.

Gayet sade bir dille yazılan birinci türkü'de (kutlu, buyryk, yad.) gibi öz türkçe kelimelere bol bol raslanmaktadır. Düğün evinde yapılan hazırlıkları anlatıktan sonra hayatın bir dönüm noktası olan evlenmede geline bir çok dileklerde bulunmaktadır.

Erkek ve kadın arasındaki imtizacın güzelliğinden ziyade şirinliğe dayandığını pek iyi sezen halk ruhu, bu duyguyu lirik bir şekilde ifade etmiştir. Misralarda duygular ahenkli bir tarzda zincirlenmiş ve üzerine kuvvetli bir kafiye kilidi vurulmuştur.

(Sonu gelecek sayıda)

[1] Yariyin.

[2] Köy evlerinde, tavan arasındaki ağaç aralıklar.

[3] Neylesin : ne eylesin, ne yapain.

[4] Yadlarla : yabancılarla.

BERABER

BAHAR

Y. Z. Mühendisi
Enver Ertüzün

Ankara : 27 - 12 - 938 Büyük Ziraat kongresi

Girdik boz, yeşil, mavi tulumların içine,
Koşuyoruz yardıma bakan Türk çiftçisine .
Gençlik; kudret toplansın kafa, bilek, dizine
Gidişimiz önerir; Atatürk'ün izine ...
Köylü ruzgâr gibidir, dağ deniz demez aşar;
Çifçiler sayesinde büyük ülkeler yaşar.

Toplanıyor kongre, büyük bir savaş için,
Arkadaş, geri kalma !.. bu, ideal gidişin :
Çifçi, Köylü, Mektepli; Vekil, Saylav, bay, bayan
Başındadır önü, dayan büyük Türk dayan !..
Köylü ruzgâr gibidir, dağ, deniz demez aşar;
Çifçiler sayesinde büyük ülkeler yaşar.

Bir ulus rahatının, bugün, başlangıcıdır;
Çifçi, her memleketin başındaki tacıdır;
Bilgi, kültür; şuur'dan geliyor sana haber,
Korkma, ey çiftçi dayı !.. önüyle beraber,
Ruzgâr yanında hiçtir, deniz, dağ, taş deme, aş;
Zaferle sona erer Türk'ün açtığı savaş !..

BAHAR

Açılmış nergisler, sümbülle, güller,
Şakıyar dallarda yine bülbüller,
Yemyeşil her taraf bak bahar olmuş

Tarlalarda yeşil, sarı, penpe, mor
Çiçekler etrafa neşe serpiyor..
Gözlerine sevinç yaşları dolmuş .

Baygın kokularla sarhoş bir ruzgâr,
Estikçe fısıldar yeşil yapraklar ..
Kırlara füsunkâr bir hava dolmuş .

Sema mavi, parlak deniz de durgun.
Tertemiz uzanmış sakin ve yorgun,
Güneş bu sebatsız kadına vurgun,
Sandallar gldiyor yola koyulmuş;

Saçılmış her yana taze bir hayat,
Yeniden kurulmuş sanki kâinat,
Fakat anladımki sonunda heyhat :
Bu da sonbahara giden bir yolmuş .

SIVACOĞLU

TESELLİ

Dertlerimi, dinmiyen gözyaşımı silerek,
Simsiyah bir gecenin beşiğinde uyuttum;
Pırıltılı sulara hasretle eğilerek,
Teselli ülkesinin nurlu yolunu tuttum .

Öyle bir yerdeyim ki : istediğim oluyor .
Altımda şahlanıyor göklere doğru hülyâ ..
Sonsuz, mavi boşluklar kahkahamla doluyor,
Ah, hiç sabah olmasa, bitmese bu hoş rüyâ !.

Önümde yol gösteren ümit meleklerinin
Kanadlarının sesi büyüdü bir bestedir;
İçim bir deniz kadar nihayetsiz ve derin,
Hayatımın esrarı hep bu tatlı sestedir .

Saçlarımı okşuyor bahar kokulu rüzgâr,
Kulağıma eğilip fısıldıyor müjdeler ..
Beni kucaklıyorken renkler, sesler, ışıklar
Saçlarını yoluyor arkamda kalan keder ...

Ne olur bu rüyayı bana gösteren peri
Dertlerim uyanmadan beşiğinde gecenin,
Göster artık yıllarca özlediğim o yeri
Çözeyim düğümünü esrarlı bilmecenin !.

SİVACOĞLU

TESELLİ

Çorum'da Maarif hayatı (1)

Ihsan Sabuncuoğlu

(47 inci sayıdan artan)

OSMANCIK'TAKİ MEDRESELER

Medresenin ismi	Mahallî	Müderisi	Talebe adedî	Medresenin ban
Amaret medresesi	Güney mah.	Hafız Abdullah ef.	154	Koca Mehmet F
Mukbilağa »	Hafız Ab- »	H. Abdullah »	30	Paşa Mukbil
Kadı Ferahşae	Kadı ferah »	Hafız »	50	Kadı Ferahşad
Kızılhasan zade	camii kebir »	» » »	90	Hacı Osman ağ.

Aynı salnamenin kütüphaneler kısmına alt 966 sahifesinden :

Kütüphane ismi	Mahallî	Banisi	Adedi kütüp	Tarihi tes
Çsrum : Süleyman Feyzi Ps.	Çöplü mah.	Süleyman Fey. Ps.	580	1201
» Feyziye İrfaniye	Emirahmet »	Hacı Ahmet ef.	5955	1309
» Hacı Hasan Ps.	Camii kebir avli	Ferik H. H. Ps.	170	1314
İskilip : Hoca zade	Ekizoğlu mah.	Hacı Mustafa ef.	55	1150
» Şeyh Hasib	Dabaghane »	Şeyh Hasib ef.	86	1150
» Camii kebir	Çarşı derunu	Serbest z. Ahmet	67	1261
» Hacıbey	Alibey mah.	Hacıbey hazretleri	27	1150
» Terzi Bekir ağa	Hacı piri »	Terzi Bekir ağa	20	1238
Sungurlu: Camii kebir	Camii kebir derunu	İbrahim ef.	29	1309

(1) Bundan evvelki nüshamızda, 1425 sahifede, 15 nolu not'da bahai geçez Maarif salnayı
ainin 1327 tarihli olmayıp 1317 tarihli idiğinden tashih olunur .

15) 1318 seneyi hicriyasine
mahsus Ankara Vilâyeti salna-
meyl resmisinden b
Corum Milli Kütüphanesinde
731 no. da

Corum, kasabası, mevkian
gayet güzel bir ovada mebnl, et-
rafı ufak dağlar ile muhat, suları
tatlı ve mabzul, havası cüd ve
manzarası latiftir.

Corum'da fusuîl erbaa hük-
münü icra etmekte olup arazisi
münbit ve mahsûldar ve civarin-
daki bağ ve bahçalarda her nevi
fevake ve esmar mebzuldur.

Samsun caddesi üzerin-
de bulunan Corum sevkıyatı ti-
cariye için bir rehğûzar ve erazi-
si münbit ve mahsûldar olmağla
Anadolunun oldukça maruf ve mu-
him bir kasabesidir.

Derunu kasabada Selcûkiler
zamanında inşa ve ahiren müced-
det denilecek bir surette
Sultan Muradı rabi tarafın-
dan tamir ve ihya buyrulan bir
camii şerifle 23 minareli, üç mina-
resiz 26 camii şerifle 21 mescid, 11
medrese, 565 Süleyman Feyzi
Paşanın ve 591 adet Müşir Hasan
Paşanın ve 6112 adet Müftü es-
bak Ahmet Feyzi efendinin ihya
ve inşa eyledikleri kargir üç bap

kütüphanede kütübü nefise ve
üçü çift biri tek 4 hamam ve bir
mektebi Rüşdiye 10 bap iptidaî
ve sıbyan mektepleri mevcuddur.
Nefsî kasabada

8317 zükür müslim
8171 ünâs
334 zükür ermeni
274 ünâs
74 zükür rum
61 ünâs
14 protestan
22 katolik

17267
Nüfus vardır

3 dakik Fabrikası, onbir han,
1055 dükkân, 73 debaghane
3 kiraathane 25 kâhvehane vardır.

Mahsulatı : Hint, şair, bur-
çak, darı, yulaf, nohut, Mercimek
kendir, cehri ile bakla ve ayyon
ve fevakihten elma, armut, zer-
dali, kiraz, ceviz, tut vesaire ile
enval sebze mebzul bir surette
idrak etmektedir.

Mensucatı : İyran taktıldı
yünden şal ve çamaşılık bez ve
aba gibi şeyler evanil muhasiye
ve timurdan edevatı zıraiye'nin
her cinsi iymal ve dabaghanede
iymal edilen gön ve sahtılan Kay

seri vesair bazı mahallere gönderil-
mektedir .

16) 1320 senel hicriyesine
alt Ankara Vilâyeti salnamesinden

Millî Kütüphanede 1223 - 67
de kayıtlı .

Çorum sancağı

Mutasarrıf Celal bey
Müftî Alitahir ef.

Mektebi İyâdi

Müdür : Abdülcelil ef.

Muallim Ali Rıza ef.

» Mahmut ef.

» Fazlı ef.

» Mehmet Galip ef.

» Ahmet ef.

Mubassır Nuri ef.

Çorum kasabası . . . şirin bir
ka sabadır .

125 kilometre murabbaında
gayet güzel bir ovanın şarkı ce-
nubisinde Melik gazî denilen bü-
yükçe bir tepenin eteğinde mebnî
bu ovanın her tarafı dağlarla mu-
hat cîd ve menazirî latifdir .

Çorum emsarı kadîmedî n o-
lup kasabanın ciheti cenubîyesin-

de ve mürtefi mahallinde atik ve
sun'î bir kalesi ve kalenin deru-
nunda 20 haneden ibaret birde
mahallesi vardır . Kabletteşki-
lât Liva ittihaz edilmiş iken teş-
kilattan sonra ikinci sınıf Kayma-
kamlıkla idare olunup 310 sene-
sinde lüzum ve ehemmiyeti mev-
kiyesine mebnî İskilip, Osmancık
Sungurlu kazalarıyla Hüseyina-
bad ve Kargı Nahiyyelerinin rab-
tiyle tekrar Liva teşkil edilmiştir.

Derunu kasabada Selcûkiler
zamanında inşa ve ahiren müced-
det denilecek bir surette cennet-
mekân Sultan Muradî rabi hazret-
leri tarafından tamir ve ihya buy-
rılmış kargir ve büyük bir camii
şerif ve avlîsinde iki şadranvan
bir çeşme ve 25 odadan ibaret
medrese ve Müşir Hacı Hasan
Paşa hazretleri tarafından tesis
ve inşa buyrulan kargir bir kütüp-
hane vardır . Bu camii şerifin
ahşapdan mamul minber ve kapı-
ları ile taştan masnu mihrap ve
minaresi sanatı mimariye noktalı
nazarından gayet kıymettardır .
Bundan başka nefsi kasabada
25 cami, 21 mescit yapılmıştır .

Başkaca iki kütüphane daha
vardır .

Süleyman Feyzi Paşanın kütüphanesindeki kitapların meyanında gayet musanna ve mükemmel Mushafı şerif ve tefsiri şerif vardır ki emsali nâ mevcut olmağla nabihül iftihardır . Camii kebirleki medrese dairesinden başka 0 medrese devairi ve 1316 sesesinde küşat edilen bir bap Mek ebi İdadîi Mülkide 75 şakirt ve inas, Mektebi Rüşdisinde 72 talibat ve 6 bap mekâtibi ibtidaiye- len Hamidi mektebinde 103, Te- eyyüz mektebinde 125, burhani erakki mektebinde 90, Mektebi bed de 85, Kadirdan mektebin- le 145, İrfan mektebinde 85 şa- dîrt olup bunlardan başka 6 bap ıbyan mektebi ve iki bap ermeni e rum mektepleri ve bir ermeni illişesi vardır .

Kasabada 125 çeşme, üçü çif e biri tek 4 hamam 1061 dükkân e mağaza 13 han, 25 kahvehane kiraathane, 73 dabaghane, 411 ağça, 5862 bağ ve cehrilik, üç laklık fabrikası, 120 değirmen ve efsi kasaba 48 mahallate mün- asem olup kasabada 4268 hanede 8611 zükür müslim 8469 ünas » 657 ermeni 149 rum

14 protustau

22 katolik

17992

30386 maa Hüseyinabad kura- sında zükut

29041 ünas ki kasaba ve kurası

77419 nüfusu havidir .

Mahsulatı araziye mütenevvi buğday, şair, burçak, mercimek, nohud, zerek, kendir, piring, afyon maa haşhaş, mısır, buğdaayı darı bakla, pamuk, badıncan, patates, kavun, karpuz, fasulya, domates, prasa, lahna, turp, havuç, hıyar, soğan, sarımsak, feyakihten kiraz mütenevvi üzüm, elma, armut, zer dali, erik, üvez, ceviz, badem ve mahsulatı sınaiyeden alâ çamaşır- lık bez, Acem ve Tosya taklidi şal kuşak, yünden mamul aba ve siyah şalvar, kilim seccade ve bunlara mahsus tahminen iki bin tezgah vardır .

Ünas Mektebi Rüştisinde ta- libat ve sair erkek ve kadınlar- dan rağbet edenlere öğredilmek üzere burdur Sancağından bir Ala- cacı ustası celbedilerek elbiselik nefis Alaca iymaline mübaşeret ettirilmiştir .

Avanll nuhasiye ile timurdan devatı ziraiye iymal olunmakta e dabaghanede yapılan gön ve ihtiyen Kayseri vesair mahallere nderilmektedir .

Kasabada haftada iki defa ızar ve pazarıesi günleri hay- in ve zahire ve saire ahzuiytası in pazar kurulmaktadır .

17) Corum gazetesinin 29 / 943 tarih ve 1200 sayılı nusunda ilk Mektepler Müfettişi yıp berkerin yazısının mavzu- ıza taalluku olduğundan aynen yoruz .

LAYETİMİZİN 20 YILLIK KÜ- R HAYATINDAKİ İLERLEYİŞ

Çürük temellere dayanan Os- nli İmratordluğu çökünce ye- e milli ve sağlam temellere anan genc ve dinc Türkiye vleti kuruldu . Her alanda as- ızın terakkiyatına uygun um- er kabul eden Cumhuriyet H- netinin, Maarife de büyük bir er verdiğini sevinçle görüyoruz .

Türk Uluşu Ataları gibi cihan anivatindeki değerli yerini

Şüleyman Fevzi Paşanın kü- üphanesindeki kütüphane meya- alabilmesi için kültür hayatında baş döndürücü bir hızla ilerleme- si, yükselmesi ve muasir devlet- lerle bağdaşması lazımdır .

Bu ciheti zamanında gören Cumhuriyet Hükümeti asırlarca okumak, yazmak nimetinden mah- rum bırakılan asil milletimizi bu istek ve arzusunı kavuşturmak için 1924 yılında esaslı bir islah- ta girişti . Bütün kudreti ile kuv- veti ile kültür inkılabına hız verdi .

Vilayetimizde çökmüş impra- torluktan sürüp gelen ve bunların çağın nemli hayatı çabuk vıpratıcı eski evlerden ve cami köşelerine den ibaret olan okulların sayısı 1923 yılında (69) iken bu miktar 1943 yılında yani 20 sene sonra (241) e yükselmiştir . Hepside sıhhi şartlara göre yapılmış Cum- huriyetin yeni planlarına uygun hayat verici bir durumdadır . Köy- lerimizde yeni inşa halinde bu- lunan okullar bu yekünden haricidir .

1923 yılında (15) i Bayan (140) tanesi Erkek ki tutarı (155) Öğ- retmen (bunların çoğu medrese den yetişmişti) varken, 1943 yı- lında heman hepside meslek oku- lundan mezun, Cumhuriyet pren- siplerini, ülkülerini benimsamış

gençler olmak üzere sayısı (189) dur. (59) u bayan (130) u erkektir. « Oularki : içtimai hayatları hakikî milletler haline koyarlar, milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak muallimlerdir. »

Talebe sayısına gelince : 1923 yılında (630) u kız, (3030) u erkek olmak üzere (3660) talebe vardı. Bu talebelerin ancak yarısı devam edebiliyordu. 20 yıl sonra yani 1943 yılında (2072) si kız (8001) i erkek olmak üzere (10073) talebeye yükselmiştir.

Eski Brooksizm yerine talebeler şuurlu, gayeli ve programlı öğretim ve eğitim görmektedirler.

Vilâyetimizin maarife ayırdığı para : 1923 yılında 75892 lira iken 1943 yılında bu miktar 244282 liraya yükselmiştir. Cumhuriyetimizin yirminci yılı idrak etmesi dolayısıyla birer maaş nisbetinde verilen ikramiye hariç olduğuna göre maarife ne derece önem verildiği apacık olarak meydana

çıkılmaktadır.

1923 yılında yeni Türk harflerinin kabûü ile yeniden hız alan kültürümüz 1929 yılında ulus ders-haneleri açarak ilk yıl (4016) talebe mezun etmiş, yirmiyıl sonra mezun talebe yekûnu (10810) olmuştur. Bundan başka Vilâyetimizde 2 tane umumî kütüphane, ayrıca her okulda meslekî kitapları havi birerde öğretmenlere mahsus kütüphane vardır.

Bu gün iş prensibî modern pedagoji yanında mühim bir mevki almıştır. Talebeyi faaliyete sevk edecek, zihni inkişafını temin edecek ders materyallarına büyük bir istekle sarılmaktadır. Vilâyetimizde de bu cihete önem verilerek ilkokullar için zengin vasıtaya malik bir eşya müzesi vîcude getirilmiştir.

Şimdiye kadar sayılan rakamlara dikkat edilecek olursa Cumhuriyet rejiminin bize ne nimetler sunduğu kolayca anlaşılır.

İkinci kısmı teşkil eden notlardan en son bir adedini naklediyoruz

Çorum
25 / 9 / 1943

Hasan Ali Yücel

Çok Saygı değer

Maarif Vekilimiz

Okulların yeni ders yılına girişleri dolayısıyla çocuklarımıza, ana baba-na ve velilerine hayırlı öğütlerinizi radyolardan dinlemiş ve gazetelerden imuş bulunuyoruz .

Tenvire muhtacız, ışıığınızla tenevvür ettik ve ediyoruz . Vatana, Mille-daha çok çok hizmetlerinizi, her ana baba can ve gönülden temenni eder-ibu dilemeyi biz Çorumlular, mahza himmetinizle Bölge Sanat Okuluna Kız Enistitüsüne kavuşmuş olmamız dolayisiyle daha çok ve lderin şük-hisleriyle can ve yürekten yaparız .

Bu öğütleriniz arasında Okul sayısını artırmak hususundaki Milli Şefi-in isteklerini müjdeleyen kısımlar biz Çorumluları daha çok umutlandır-ır ki artık Çorumumuz Liseye de kavuşacak, çocuklarımız Lise tahsili gurbet yollarında sürünmiyecek ve Tarihi hazineler diyarında oturan er de, İrfan yuvaları çok ve bol olan Vatan parçaları gibi hersahada nor-ma yolunu tutacağız .

Her daim başımızda bulunmasını niyaz eylediğimiz MİLLÎ ŞEFİMİZ in. kân husulünde Lise hakkındaki arzularının tatminine çalışılacaktır) teb-erini iki senedenberi başımızda tutuyor ve gönlümüzde saklıyor ve imkân ulünü özlüyorduk .

İşte müjdenizle bu imkân husulü günlerinin yaklaştığını seziyor ve bu eliği, siz Yücelimizden sabırsızlıkla bekliyerek sağolmanızı diliyoruz .

Çorum halkından

İ. S.

V. S.

İhsan Sabuncuoğlu ve arkadaşlarına

Çorum

Ankara 15 / 8 / 941

Sayın Çorumluların samimi duygularına teşekkür ederim . İmkân
sulûnda Lise hakkındaki arzularının teminine çalışılacaktır .
Çorum, Çorum çocuklarıma selâm ve muhabbet .

İSMET İNÖNÜ

Cönkürden Derlemeler :

Derleyen : Eşref ERTEKİN

(Ş E M S İ)

(47 inci sayıdan artan)

Sana hürmet ederlerdi adular hoş nihad olsa
Bilürlerdi yezidiler seni hakka ibad olsa
O denlü lânet olsun olgüruh üzreki yad olsa
Kifayet etmesün terkimine derya midad olsa
Tevellayı teheberra ehliyüz bizde riya olmaz

Olanlar neş'eyi zevku meyi aşkınla dembeste
Gumumi matemle gaygu gamden oldu vareste
Olur sermesfi şahbayı visâlin (Şemsi) dilhaste
Bihamdillah oluptur âsitaninde kemer beste
İki âlemde ey kâni kerem senden cüda olmaz

Tecellâyi cemâlinle dilim her bâri kıl pür nur
Dili matem keşi mahzunum eyle lutfiyle mesrur
Hata ettimse sehven dâmeni afvinle kıl mestur
Sana layık değil mersiyem ey şahim buyur mazur
Senayi zâtine levhi kalemdede içtira olmaz

(Kul Mustafa) [*]

Sene bin ikiyüz seksen ikide
 Bir gammadı çoğaldı birde yot itir
 Cani dilden ustadının buyreğün
 Dutmaz emma öğüt verir hal iti

Hem altınım hemi gümüşüm deyu
 Haklı söhbetlerl duymuşum deyu
 Niçesi sal giyer dervişim deyu
 Arada çok verler gezer çöl iti

Mehmet der ben görmiyem yüzün
 İnkâr etmiş evliyanın sözüen
 İblis girmiş kabzeylemiş özüm
 Ne yiyip ne yidiriyl mal iti

Hak korku vermemiş haric kimseye
 Ne Muhammed'e ümmet nede İsa'ye
 Ne Camiye gider ne Kiliseye
 Arada çok sofuyum der yol iti

Bana derler bulduğunu yitirmiş
 Özüne mağrurluk kibir getirmiş
 Kimi gördin cihane söz yetirmiş
 Ara yerden kakmayınca dil iti

(*) Bu Kul Mustafa Çorumlu'nun bir kaç sayısındı şiirlerini neşrettigimiz Kul Mustafa olmadığı gibi halâ yaşayan Çorumun Tarhan köyündeki halk şairi Kul Mustafa da hiç değildir .

(Kul Mustafam) eder ol hakka yakın
 Sabreyte selâmet ol hakka yakın
 İl nederse desün sen sen sakın
 Ürme senden guu gamaz il iti

(Divan'ı Hüsnü) [*]

Pâre pâre olsa insan bir iş olmaz pâresiz
 Derdile ölse gışi dərman bulunmaz pâresiz
 Mrh'rûlar dürlü sazile terennüm etseler
 Kalbi mesrur olamaz asla gışinin pâresiz

Pek yakın dostun olanlar yüzüne hakmaz senin
 Gışinin dostile düşmanı bilinmez pâresiz
 Dostunu bilmek dilersen gel zügürt ol bir kerre
 Tanrı selâmı dahi halktan alınmaz pâresiz

Ey Hüsnü gam çekme sen Haktır kısmetin veren
 Bir gün ola bāhtımız kûşat ola bir pâresiz

(*) Bu manzume Çorum Millî Kütüphanede 2163 - 234 numarada kayıtlı Fefim divanının baş tarafındaki boş yaprakta alınmıştır .

(Kız kulu oğlunun tãri-
hidir) (*) 9 Safer / 86

Hakikat ilminden haber isterler
Onuda her crne diyebilinmi
Varlığın var ise dest post eyle
Onuda gerüye koyabilinmi

Kimlere layık gördüler düayı
Arif olda böyle ummanı suyu
Bir sufrada yedi kater deveyi
Onu bir oturumda yiyebilinmi

Deve yerken ârif seni görürse
Araynpta çek birini bulursa
Katarın birisi noksan olursa
Altı katar ile doyabilirmi

Döksan bin koyunu sağdığım şarda
Bir gölge koydum cümlesi nurda
Yüz yirmi dört meyit yurlar bir yerde
Kırkına bir tas su koyabilinmi

Günahkâr öksizim sevdim dostumu
Muhammed Ali'den bildim aşımı
Nesimi gibi yüzerseniz postumu
Gişi sevdiğinden beze bilirmi

*
* *

(*) Bu iki manzume dahi Bay Cemal
Keskin'in elinde bulunan hususî çöñkten is
tinsah edilmiştir :

Deryaya attıkları Yunus Dedeye tarihtir (*)

Gendüyü mehdi eden Yunus dede
Halkile etti acazip arbede
Ol habisi görki halkın daima
Kimin öldürüp kimin dir görmede

Dil uzatmış Padişaha dediler
Katlolunsun bestei bâranzede
Emrolup Bostancı başı bir gece
Aldı gitti bilmedilerki nide

Fikrederlerken tarihin bu vak'anın
Yazdım âni safhai pezmürdede
Şaniya bipak ana tarih dedim
Gitti Mahi kanına Yunus dede

* *

(Kul Halil) [**]

Hergün hergün Tanla görsem ben seni
Gönlümün aynesin açtı bu gözler
Tığı gamzelerin deidi bedeni
Şakıttı sineme geçti bu gözler

(*) Bu manzume Milli Kütüphanede 55-37 - 78 noda kayıtlı kitaptan yazıldı .

(**) Bu türkü hususî elde bulunan bir coakten yazıldı .

Naziksin seydiğim gülden de taze
Aşkı öldürdün kutlu olsun size
Şifasi elinde lebleri meze
Kanımı kadehte içti bu gözler

Yusuf gibi benlik salma özüne
Teşbih etmişlerdir yüzün yüzüne
Oldem kıymet biçtilerdi özüne
Âlemin değerini geçti bu gözler

Ateşi aşkına beni yakarsan
Kâbeyi yıkarsın gönlüm yıkarsın
Ener lutfı gelüp bir gez bakarsan
Âleme cevahir şa'atı bu gözler

(Kul Halilim) kail oldn ölüm
Kimler kail olur böyle zulüm
Mansur gibi beni çekim dâim
Zekeriyya gibi iki biçi gözlerin

三

(Mecnun Türküsü) [*]

Mecnunü sərəulär Leylâ meoldu
Leylâ getti adı dilerde kaldı
Mecnunü muradın halıki verdi
Vargit Leylâm var git mevlâyı buldum
Leylâ deyu deyu murada erdim (2)

[*] Bu tükürü Çorum Millî Kütüphanesinde 2244 315 ile kayıtlı olduğuna 129 ncu sayı hifesinde alınmıştır .

Ben sana yalvarırken sen naz ederdin
 Hevayı gözleyüp pervaz ederdin
 Cefayı çok vefayı az ederdin
 Vargit Leylâm vargit mevlâyı buldum
 Leylâ deyu deyu murada erdim

Mecnuni arzulayup kâbeye vardı
 Halkaya yapuşup çok zarı kıldı
 Mecnunun Muradın halikı verdi
 Vargit Leylâm vargit mevlâyı buldum
 Leylâ deyu deyu murada erdim

Sana derim sana dön yüzüme bak
 Gel eşit sözümü ey kulağı sak (3)
 Senin aşkın ile ayan oldu hak
 Vargit Leylâm vargit mevlâyı buldum
 Leylâ deyu deyu murada erdim

*
 * *

[2] Bu beşinci mısrağ cönkte yoktur .
 Bu türküyü bir kadın ağzından söylerken
 dinledim . Bu mısrağı her kıtanın arkasına
 ilâve ederek söylüyordu . Gayet içli ve ha-
 zın bir besîe ile okudu . Adeta Necnun sa-
 ğılmısta gendi söylüyor gibi insanı mütees-
 sir ediyordu .

[3] Kulağı sak : Kulagı gayet eyi eşitir
 dnyduğı anılır ve her şeyi duyar anlamında
 Türkçe bir kelimedir . Çorumda çok kulla-
 nılır . (O adamın kulağı saktır) derler .

Çorumlu haberler

Halkevi çalışmaları

1 — Dört aydan beri devam eden, hiç okuma bilmiyenlere mahsus, okuma (A) kursu talebesi imtihan edilerek 62 öğrenciye diploma verilmiştir .

2 — 23 nisan münasebetiyle salonumuzda evimiz tarafından tertip edilen geçe aile toplantısı pek neşeli geçmiştir .

(3) — 23 ve 24 nisan günleri salonumuzda evimiz tarafından iki çocuk balosu tertip edilmiş yavruların coşkun neşeleri içinde devam etmiştir .

SUNGURLU HALKEVİ ÇALIŞMALARI

1 — Sungurlu halkevi sosyal yardım kolunun karar ve gayretile 60 fakir ilkokul talebesine okulların tatiline kadar yemek verilmesi temin olunmuştur .

2 — Temsil kolu mensuplarının öğretmenlerle müştereken verdikleri müsamere hasılatıyla 140 yoksul çocuk, 23 nisan bayramında geydirilmiş ve sevindirilmiştir .

3 — Temsil kolunca iki müsamere daha tertip edilmiş ve 28 / 4 / 944 de sahneye konmuştur .

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Sayı : 49 - 50 1. Temmuz 944 Kuruluşu: Nisan 9

SEVR'den LOZAN'a

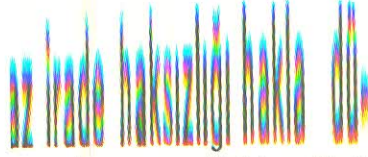
Prof. Dr. HİFZİ Velde

Sevr'den Lozan'a kadar geçen zaman, Devletler hayatına değil, hattâ fert hayatına nisbetle gayet az ve kısadır . Fakat bu zaman ve bilhassa Sevr'den Lozan'a götüren yol o kadar çetin ve önemli olaylarla doludurki, bu bir kaç sene tarihte uzun asırların yerini tutacak bir genişlik göstermektedir .

Sevr muahedesi Osmanlı Hükûmeti bakımından aczin ve ihânetin ve o zamanki düşmanları-

mız bakımından da zulmün ve gafletin bir vesikası olarak tarihte yaşayacaktır . Onu teklif edenler, tarihin en şerefli yapraklarını doldurmuş olan Türk gibi asil bir milleti bütün haklarından mahrum etmek istedikleri ve bu milletin bir muahede ile öldürölüvereceği zannına düştükleri için haksız ve gafil; onu kabul edenler ise, asırlardanberi bütün varlığını kendilerinden esirgemeyen bu milleti düşmanlara teslim etmekten başka çare göremedikleri için âciz ve hain idiler .

Mudanya bu gaflet ve ihaneti
la cezalandırdı, ozan'daki

i ve Avrupanın dünkü gafil si-
tçilerini utandırdı ve uyan-ı

İşte bu günkü dikbaşı ve kud-
Türkiyenin, dünyayı saran
ve ateş deryası ortasındaki
ndirici durumu, uçurumdan
caya doğru giden bu basa-
ardan geçmek suretiyle ku-

Sevr bilinmeden Mudanyanın,
anya bilinmeden Lozan'ın ve
arın hepsi bilinmeden de Tür-
nin cihanda kazandığı bü-
ü şerefli durumun ve haiz
ju hakların değer ve manası
anlaşılamaz. Kendi şere-
ilmiyen adamın şerefsizliğe
iesi, kendi hakkından haberi
yanın haksızlığa kurban git-
nasıl kolay olursa, fertleri-
uhuna milli şeref ve milli hak-
şılınmamış veya bunları unut
olan milletlerin de içinden
rek başka milletlerin kölesi
e gelmesi aynı derecede ko-
ludur.

II

Sevr projesine dair Avrupa-

dan gelen mazbata ve telgraflar
hain Sultan Vahidettin'in Yıldız

Sarayında topladığı ihtiyar ve mü-
tekait Paşalardan, Ayandan ve o
zamanki Hükûmet erkânından el-
liyi mütecaviz şahıstan müteşek-
kil olup, esas Teşkilât Hukuku ba-
kımından hiç bir kıymet ve salâ-
hiyeti haiz olmayan bir (Şurayı
Saltanat) huzurunda okunduktan
sonra Sadırazam Damat Ferit söz
alarak ezcümle: « zümrei
âliyenin Devleti Osmaniye'ye tek-
lif eylediği ahitname efkârı ted-
hiş edecek derecede vahim ve şe-
dit olmakla beraber, bir yandan
zebun ve elim bir mevcudiyet te-
min ediyor, diğer yandan, ret ha-
linde, mahvî kat'î ile tehdit eyle-
yor ... Bu gün baka ve adem
meselesi karşısında bulunuyoruz »
diyerek Şurayı Saltanat azasını
ikna için onları, Sevr muahadesi-
ni repdetmenin ölüm olduğuna
inandırmak istemişti. Ondan son-
ra söz alan bir kaç zatı müteakip
Padişah bu muahedeyi imzalamayı
kabul edenlerin ayağa kalkmalarını
söylemiş ve heyeti teşkil eden
bütün eşhas ayağa kalkmış yalnız
Topçu Ferik'i Rıza Paşa merhum

müstenkîf kalmıştır . (1)

Şurayı Saltanat 22 / Temmuz / 1922 de toplanmıştı . Lozan muahadesi 24 / Temmuz / 1923 de, Montrö mukavelenamesi ise 20 / Temmuz / 1936 da imza edildiğine göre, Temmuz ayının 20 - 24 üncü günlerinin, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ve yeni Türkiyenin kuruluşu bakımından biri şerefsiz ve ikisi de çok şerefli olmak üzere üç önemli siyasi hadiseye sahne olması manalı bir tesadüftür .

Şurayı Saltanatın kararından sonra Ayandan Bağdad'lı Hadi Paşanın Reisliği altında Rıza Tevfik ve Berlin Elçisi Reşad Halis'-den müteşekkil bir Heyet Parise gönderildi ve bunlar 10 / Ağustos / 1920 de, Osmanlı Hükûmeti namına Sevr Muahadesini imzaladılar.

Görünüşte bu muahade bir Osmanlı devleti bırakmakta idi . Fakat üç buçuk dört milyon nü-

fuslu ve yabancıların her bakımdan kontrolüne bağlı, en ta haklarından mahrum böyle bir teşekküle (Devlet) adını verme imkân yoktur . Bu muahade ile Cihan Devleti eski yarı müstemleke halinden de çıkmış ve adeta tam bir müstemleke haline gelmiştir; hem de yalnız bir tek devletin değil, bir kaç devletin müstemlekesi .

Lozan, geçen umumî harp nunda muhasımlar arasında emelî esasına dayanan ve bu sebeple Devletler Hukukunun ruhu uygun olarak yapılmış olan ilk muahadedir . Bunun gerçekleştirilmediği şeyler çok büyüktür : Misak-ı Milli hudutlarımızın temini, yurtdışları ile ilişkilerine engel olan kapitülasyonların « kâffei noktai nazar » tamamen ilgası » muazzam başarıdır . Fakat Lozan mu-

[1] Rivayete göre Vahidettin, bu muahadenin imzasını tasvip edip ayağa kalksın der demez kendisi ayağa kalkmış ve Padişahın ayağa kalktığını gören heyet insiyaki bir şekilde ve ona hürmeten derhal ayağa kalkmış ve böylece Vahidettin bu işte büyük bir kurnazlık göstermiş . En son Topçu Feriki Rıza Paşa Merhum « Ben kalkmadım, ben kalkmadım diye bağırarak »

desinin gerçekleştirdiği en büyük şey, Avrupanın Türkiye karşısındaki durumunda yarattığı değişikliktir . Bir vakitler Türkiyenin kendilerinden her alanda üstün olduğunu gördükleri için onun düşmanlığından kaçınan, dostluğu ile çöğünen ve hatta himayesine sığınan Avrupa Devletleri rönesansını yapamamış olan bu memleketin bilhassa XVIII ci asırdan sonraki gerileme devresinde rollerini değiştirmişler, Devletin kudretli zamanlarında kendilerine bahşedilmiş olan imtiyazları Devletin zayıf zamanında onun aleyhine genişletmişler, parçalanmağa mahkûm saydıkları bu Devlete müstakil bir Devlet muamelesi yapmamağa başlamışlardı . Osmanlı Devletinin son iki asırlık tarihini dolduran haysiyet kırıcı hal-ler; çok defa hiçten şeyler için, müstakil bir Devlete yapılamıyacak olan protestolar, siyasî, hattâ ilî müdahaleler bunu açıkça gösterir . İşte bu sebeptendir ki Lozan'ın en büyük başarısı Garpli Devletlerin Türkiye karşısındaki zihniyetini yıkması ve Türkiyeyi müşavi haklı bir Devlet olarak bütün cihana kabul ettirmesi olmuştur . Bu muahadenamenin

başında âkitlerin : « 1914 senesinden beri şarkın sükûnunu ihlâl eden haliharbe kat'i surette hatime vermek arzuyu müteakibli ile müte-hassis olarak ve kendi milletlerinin müşterek vefa ve saadeti için elzem olan dostane ve ticarî münasebatı beyinlerinde yeniden tesis etmek emelinde bulunarak ve bu münasebatın devletlerin istiklâl ve hakimiyetlerine hürmet esasına müstenid olması vücubunu mülâhaza ederek bu hususta bir muahade akdine karar verdikleri » yazılıdır .

Lozan muahadesi Türkiyeyi bir Afrika müstemlekesinden fark sız gören, ve bu yurttaki öz yurttaşlardan üstün hak ve imtiyazlara dayanarak milletin iktisadî bünyesini sömüren frenk tipini ebediyyen ortadan kaldırmıştır .

Lozan'ın bütün ruhu eşitlik, istiklâl ve hakimiyete hürmet esasında saklı olduğu gibi, bu muahadenin Türkiye için haliz olduğu hukukî kıymet de bilhassa buradadır .

Lozan'ın temin ettiği hukuk müsavatını tabii görenler buluna-

bilir . Fakat biz bunun memleketimiz için tabii görülmediği devirleri acı acı yaşayanlardanız .

Millî Şef İ N Ö N Ü, eseri olan Lozan muahedelerini tasdik ettirmek için Türkiye Büyük Millet Meclisine sunarken söylediği nutkun sonlarında bu muahedenin bize temin ettiği şeyi şu çok veciz sözlerle tam olarak belirtmiştir : « mütecanis, yeknasak bir vatan; bunun dahilinde, harice karşı gayri tabii kuyudattan ve hükümet içinde hükümet ifade eden dahili imtiyazattan müberra bir vaziyet ve gayri tabii mükellefiyatı maliyeden azade bir hal; hakkı müdafası mutlak menabil mebzul ve serbest bir vatan. Bu vatanın adı Türkiyedir . O Türkiyeyi bu muahadenameler ifade ve tavzih etmektedir »

IV

Bu neticenin elde edilmesi kolay olmadı . Türkiye karşındaki asırlık görüş tarzlarını bir türlü değiştirmek istemiyen devletler ve onların pişmiş diplomatları, eski kayıtları az çok hafifleterek alıkoymak istiyorlardı . Bu yüzden

konferans müzakereleri bir aralık kesildi . Fakat ikinci toplantıda Garp Devletleri Lozan'da karşılaştıkları Türkiye'nin, eski Osmanlı İmparatorluğundan tamamen farklı bir zihniyet taşıdığını artık anladılar ve boyun eğdiler . Lozan'ın Muzaffer Baş Murahhası, yukarıda zikredilen nutkunda : « Lozan konferansı milletimizin Avrupa ortasında davet olunduğu büyük bir imtihandır . Mübalağa ad buyurmayınız; acaba uzaklardan sesini eşittiğiniz Türkiye medenî âlem ortasında ve günâğün müşkilat içinde vazih ve sarih olarak davasını teşrih ve müdafaa edecek bir seviye medeniye ve bir seviye siyasyede midir ? . Acaba gördüğümüz manzara Anadolu dağlarında şu veya bu tesadüfün muhasımlar tarafından irtikâp olunan şu veya bu hatanın tesadüfî neticesimidir, yoksa müsbet ve muayyen bir hedefe doğru bir milletin bütün kuvvet ve menabil ile vakfı nefis ederek behemehal istihali gaye için giriştiği bir mücadele midir .? Bunun imtihanı idi » demiştir . Netice gösterdi ki bu çetin imtihan tam numara ile başa rılmıştır .

Ebedî Şef ATATÜRK büyük

nutkunda Lozan müzakerelerinden bahsederken : « müzakereler hararetili, münakaşalı ceryan ediyordu . Türk hukukunu tasdik eder müsbet netayiç görülmüyordu . Ben bunu pek tabii buluyordum . Çünkü Lozan Sulh masasında mevzuubahs edilen mesa il, üç dört senelik yeni devreye ait ve münhasır kalmıyordu . Asırlık hesaplar rü'yet olunuyordu . Bu kadar eski, bu kadar karışık bu kadar mülevves hesapların içinden çıkmak elbette basit ve kolay olmayacaktı Ben neticenin behemehal müsbet olacağından emindim . Mutalebatımız sarîh ve tabîî haklarımızdı . Bundan başka hukukumuzu muhafaza ve temin için kudretimiz de vardı . Kuvvetimiz de kâfi idi Bu muahedename Türk milleti aleyhine asırlardanberi hazırlanmış ve Sevr muahedenesiyle ikmal edildiği zannedilmiş büyük bir suikastin inhidamını ifade eden bir vesikadır . Osmanlı devrine ait tarihte emsali namesbuk bir siyasî zafer eseridir . (Nutuk S. 427 - 428 ve 465) diyerek, Lozan'ın gerek müzakereleri ve gerek neticesi hakkında objektif kıymet hükmünü vermiştir .

Lozan hiç bir zaman köle ol-

mamış, ölümden yılmamış büyük bir milletin kendi kuvvet ve iradesine dayanan hakkının zaferidir . Asırlarca çiğnenen haklar Loza da kazanıldı . Türkün kayıtsız şartsız istiklâli Lozan'da dünyaya t nıttırıldı . Türkiye Avrupa Devletler camiasına, müsavi haklar esasına dayanarak ilk defa Lozan'ı girdi ve Türk'ün lekelenmek isten şerefi orada kurtarıldı .

Damat Ferit, Şurayı Saltar karşısındaki beyanatında, Sev kabul etmenin hayat ve reddi menin ise, ölüm olduğunu söylemişti . Lozan Sevr'i reddetmenin hayat ve kabul etmenin ölüm, hem de şerefsiz bir ölüm olduğunu yalnız Türk milleti karşısında değil, bütün cihan ve te karşısında isbat etti .

Millî Şef yukarda zikrolu Nutkunda : « Türk Milletinin hısalı esaslıyesi, zannolunduğu unsuru cidal olmak değildir . zün zamandanberi haksız mıcemata göğüs vermek meclyetinde kalındığındandır ki, sol virlerde hassai cidali nazarı kati celbetmiştir . Türk milleti hassai esaslıyesi sulh ve mümet vadisinde unsuru terekki medeniyet olmaktadır . » dem Türkiye'nin mes'ul ve yüksek let adamının ağızından bu söz

enmesi üzerinden tam yirmi yıl geçti . O zaman sulh için olan medeni dünya bugün ateş lüm fırtınaları içinde çalkalanır . Fakat Türkiye « sulh ve alemet vadisinde unsuru terek : medeniyet olmakta » devam or .

Lozan için iki ciltlik büyük bir yazmış olan Profesör Cemil il'in dediği gibi « İsmet Paşa n'da memlekete büyük hizmetmiştir . Lozan Avrupanın içinde, şmuahedesiyle de, zariyle de, tatbikleriyle de onun a dikilmiş ebedî abidedir » (2)

Büyük Türk milleti için ne

yüksek bir tali eseridir ki, Türkiyenin kurtarıcı ve kurucusu ölmez ATATÜRK'ün tâbiriyle, İnönünde yalnız düşmanı değil, milletin makûs talîini de yenen ve ATATÜRK le yanyana büyük taaruzu başaran muzaffer Kumandan; Mudanya'yı büyük Devletler Kumandanlarına imzalatan askerî murahhas; Lozan'daki diplomat Başmurahhas; Montrö'yü hazırlayan Başvekil ve bu günkü kanlı dünya içinde bir sulh diyarı aziz yurdumuzda sarsılmaz millî birliğin timsali olan büyük Türk evlâdı Millî Şef İ N Ö N Ü hep aynı adamdır .

Büyük Millet, büyük adamlar yetiştirebilen millettir .

HİFZİ VELDET

[1] Cemil Bilsel, Lozan II (İstanbul 1933) S, 583 .

Çorum'da Oğuz boyları

Neşet Köseoğlu

(43 üncü sayıdan artan)

Geçen sayıda bitiremediğimiz Oğuz boyları yazısını bu sayıda bitirmeğe çalışacağız .

	ADI	CİNSİ	KADIN	ERKEK	TOPLAM
Kargın	(36)	Köy	263	180	443
Kargın	(37)	Mahalle	—	—	—
Kargın	(38)	Mevki	—	—	—
Kargın pınarı	(39)		—	—	—
Kargın	(40)	Köy	192	190	382
Kargın	(41)	»	150	144	294
Kargın	(42)	»	188	152	330

(36) Alaca Kazasına bağlı bir köydür .

(37) İskilip Kazasına bağlı Evlik köyünde bir mahalle adıdır .

(38) Çorum'a bağlı köyler içinde Gürcü köyü vardır ki orada bir meki adıdır .

(39) Çorum'a bağlı Kayı köyünde bir çeşmenin adıdır .

(40) İskilip'e bağlı İki pınar köyü ile aynı Muhtar tarafından idare edilir bir mahalledir .

(41) İskilip'e bağlı Kavak köyünün bir mahallesi halindedir : bunda maada bu köyde birde karagöz mahallesi vardır .

(42) Mecidözü kazasına bağlı bir köy adıdır . 1937 tarihli istatistik l mum müdürlüğünün Çorum için neşrettiği sayım bürosöründe yanlış olarak Kargı şeklinde yazılmıştır .

Kargın yaylası (43)	—	—	—
Kınık (44)	Köy	177	178
Kınık delleri (45)	»	148	121
Kınık (45)	»	—	—
Kayı' (46)	»	156	130
Kayı (47)	»	250	250
Kayı (48)	»	151	154
			305

(43) İskilip kazasının markezi olan İskilip kasabasının şimalinde 1600 rakımlı Deveci Dağı eteklerindedir .

(44) Bu iki köy Çorum merkez kazasına bağlıdır .

(45) (764 - 1362) tarihli Şücaaddin İlyas bin Taybu vakfiyesinde (Kınık tâbii Hüseyinabad) aynı vakfiyenin diğer bir yerinde (Kınık tâbii Çorumlu) diye adı geçmektedir . Bu köylerden biri 44 sayılı notta yazılı olmaktadır . (850 - 1446) tarihli Mürüvvet bey vakfiyesinde de Kınık köyünün adı geçer .

Bu vesikalardan anlaşılıyor ki Selçukiler zamanında gezginci halde olan Oğuz boylarından Kınık, sonraları köy tesis ederek yerleşmişlerdir . Hicri sekizinci asır başlarında bu oymağı köylere bağlı görüyoruz . Bu oymağın bir kısmı bu suretle yerleştirildikten sonra diğer bir kısımda gezgincilikte devam etmişlerdir . Anadolu'nun bir çok yerlerinde rahat durmadıkları için 1110 - 1698 tarihlerinde Meraş'a iskân edilmişlerdi . 1118 - 1706 tarihli bir fermana göre iskâne rağmen yine gezgincilikte devam ettikleri anlaşılmaktadır . O zaman bunlar muhtelif yerlere yerleştirilmişlerdir . Fakat Çorum bölgesine geri kalan Kınık'lıların iskân edildiğine dair bir eski kayıt ile diğer bir ize şimdilik tesadüf edemedik .

(46) Bu köy Çorum'a bağlıdır . Kıvırcık adında birde mahallesi vardır .

Celaleddin Herzemşah'ın Emiri Devlethan bin Karaaslan oğlu Birkehan (632 - 1234) de Amasya Emiri oldu . Süleyman Şah'ın bu Emir'in kabilesiyle beraber geldiği ve Karayakup nahiyesinde Kayı köyünde iskân edilmeleri melhuz olduğunu bir vesikaya dayanmadan Amasya tarihi yazmaktadır . C. 2 S. 366

(47) İskilip kazasına bağlı bir köyün adıdır .

(48) Mecidözü kazasına bağlı bir köydür

Karaevli	(49)		—	—	—
Karavdar	(49)	Köy			
Karalar	(49)	»			
Karaevliya	(49)	»			
Üregir	(50)	Mevki			
Üregiryurdu	(50)		—	—	—
Salur	(51)	Köy	224	191	415
Yazgır	(52)				
Yazır	(52)	Köy	495	455	920
Yazıpare	(52)	Mevki			
Yazır	(52)	»			
Yıva					
Yavu	(53)	Köy	413	413	826
Yavucuk yaylası (53)					

(49) Çorum bölgesinde aynı adda bir yere tesadüf edilememiştir . Fakat Karavdar adlı bir köy ile Karalar adlı diğer bir köy olup arada oldukça farklar vardır . Bir de Sungurlu'da Karaevliya adlı bir köy vardır ki benzerliği bakımından bu kelimelere bunu da eklemeyi faydalı bulduk .

(50) Bu oymağın adı Kaşgarlı'nın lügatinde Üregir - Yüregir şeklinde yazılıdır .

Çorum'un Acıpınar köyünde bir mevki adı vardır ki oda şudur . Güregir yurdu . Bu ad bu gün halk ağzında kullanılan şekildir .

Bu isme Anadolu'da, bilhassa Ortaanadolu'da pek az olarak tesadüf edileceğini zannetmekteyiz . Isparta'nın Gönen köyünde bir mevki adı olarak raslanmıştır . Yüregir (Fehri Ansu'nun Isparta da yer adları adlı eserine bakınız. S. 28) Türkçede R ile L harfleri ekseriyetle birbirinin yerini tutar . Bu sebeple bu adın da aynı oymağın adı olduğundan hiç şüphe edil memelidir .

(51) Çorum'a bağlı bir köydür . Kızılırmak köprüsü başında sıtmalı bir yerdir . (756 - 1355) tarihli Çöplübey vakfiyesinde Sakız divanına bağlı olarak gösterilmektedir .

(52) Sungurlu kazasına bağlı, Boğazkale nahiyesinde Yazır köyü olup bundan başka iki de mevki vardır . Yazıpare Çorum'da Babaoğlu köyünde bir mevki ile yine Çorum'da Yazır adlı diğer bir mevki vardır .

(53) Köy, Çorum'un Lâçin nahiyesine bağlıdır . Aynı yerde akan çayın da adı Yavu dur . Aynı nahiye içinde birde Yavucak yaylası vardır .

Yıparlı (54)				
Yeni yapar (54)	Köy	273	225	498
Eeki yapar (54)				

Yukarda anlatmağa çalıştığımız oymaklar Öğuz aşiretine doğrudan doğruya bağlı esas oymaklardır . Birde bunlardan ayrılan soylar vardır ki onların isimleri aşağıdadır .

Şimdiye kadar Kayı boyun-
dan ayrılan soyların adedi on ola-
rak tespit edilmiştir . (55)

1 — Keçilli

2 — Akkeçilli

3 — Karakeçilli

4 — Akçakeçilli

5 — Alakeçilli

6 — Bozan

7 — Çoban

8 — Halilli

9 — Kızıl keçilli

10 — Kırka

Bunlardan Çorum'da bulunan-

lar şunlardır .

Keçilli (56)

(54) Bu Çorum'un Alaca kazasının bir köyüdür . (886 - 1481) tarihli Haca Yusuf vakfiyesinde Eski yapar, Yeniyapar diye iki köyün adı vardır .

Bu kelimeler eski yazı ile (yıpar) şeklinde yazılıdır . Fakat halk arasında bu kelime yukarda yazdığımız gibi söylenmektedir .

(55) Ulus 1 - 1 - 1934

(56) A — Çorum'un İskilip kazasına bağlı Karakeçilli köyü vardır ki 149 kadına karşı 130 erkek nüfusu vardır .

B — Osmancık'ın Karalar köyü vardır ki bunun nüfusu 753 tür . Bu büyük köyün de Karakeçiliye bağlı olması çok muhtemeldir .

C — Sungurlu kazasının Boğazkale nahiyesine bağlı Karakeçilli köyü vardır ki 108 kadına karşı 106 erkek nüfusu vardır .

D - 1005 - 1596 tarihli mahkeme sicilline göre Alaca kazasında bulunan Kapaklı köyünün de o tarihte Karakeçilli divanına ait olduğu anlaşılmaktadır . Bu sebeple bu on soya bir de Kapaklı adını ilâve etmek lâzımdır .

E — Bir de Elmalı divanına bağlı Keçilli köyü olduğu 842 - 1438 tarihli Koca Mehmet Paşa vakfiyesinden anlaşılmaktadır . Buna nazaran bu divana dahil bir çok kölerin de Keçilli soyuna bağlı olduğuna hüküm edilebilir . Bugün bu artık bir mevki halindedir . Ölmüş köyler arasındadır

Karakeçilli (56)

Çoban (57)

Halilli (58)

Kırka (59)

Salur oymağından ayrılanlar-
da bunlardır . (60)

1 — Yalvaç

2 — Karaman

3 — Keçi ağa

Bunlardan Çorum'da köy adı
olarak hiçbiri yoktu . Yalnız yer
adı olarak Karaman ile Keçi adı-
na raslanmıştır ,

Bayat oymağından ayrılan
soyların adları da şunlardır . Do-
ğanlar, Doğanlı . Bu soylardan
Çorum'da Iskilip kazasına bağlı
bir Doğanlı köyü olup bundan

başka köy yoktur . (756 - 1355)
tarihli Çöplübey vakfiyesine göre
o tarihte köy olup bugün ölmüş
köyler arasına katılan Doğanars-
lan köyü de vardır .

Bütün bu izahlara göre Ço-
rum'da Oğuz boyları ile bunlardan
ayrılan soylardan büyük bir kısmı-
nın yerleşmiş oldukları anlaşılmak-
tadır .

Alparslan'la beraber gelip A-
nadolu içlerine yayılan bu büyük
boyların önemli bir kısmının Ço-
rum bölgesinin Türkler eline geç-
mesindeki geniş çalışmalarını bü-
tün bu izahlar ortaya koymakta-
dır .

(57) Mecidözü'nün, eski adı ile Çorak, yeni adı ile Cennetbey nahiyesine
bağlı bir köy olup 253 kadına karşı 187 erkek nüfusu vardır . Bu köy adı-
nın (665 - 1266 tarihli vesikalarda görüldüğüne göre Kayı'larla beraber gel-
diklerine hiç şüphe edilemez .

(58) Çorum'un Sungurlu kazasında Halilli köyü vardır . 62 kadına
karşı 76 erkek nüfusu vardır .

(59) Çorum'un Alaca kazasına bağlı iki köy vardır ki birine büyük,
diğeri küçük Hırka derler . Bu adlara (700 - 1300) tarihlerinden itibaren
bütün vesikalarda tesadüf edilir .

Buna nazaran Kayı'ların bu bölgeye yerleştikleri zamanda bunların da
gelmiş ve yerleşmiş olduklarına şüphe yoktur .

(60) Türkiyat mecmuası C. 1 S. 192

(61) Ulus 25 / 12 1933

EN GÜZEL ŞİİR

Gülerken yüzünde güllet açılır,
Dolaşır bir füsûn yanaklarında;
Hasta gönüllere neşe saçılır,
Nâmeler titrerken dudaklarında .

Gölgeler serpilir kirpiklerinden
Yüzünde açılan güller üstüne ..
Aşıkların kalbi sızlar derinden
Güzelleşirsinde bütün bütüne .

Gözlerinde sevda perisi güler,
Baygın bakışların bin ümit verir;
Sevgilim bu halin kalbi büyüler,
Sevgilim bu halin en güzel Şiir .

S E M A İ

Yolum bahçene uğradı
Kopar algülü ver bana
Niçin kaşların çatıldı
Ne olur gülüver bana

Adın ne söyle bileyim
Özür, merhamet dileyim
Gözyaşlarımı sileyim
O ipek tülü ver bana

Asmanın altı pek serin
Gel az uzanalım gelin
Saçına ilâştirdiğin
Şu mor sümbülü ver bana

Saçlarına tel olayım
Yemenine pul olayım
Kapında bir kul olayım
Gülüver, gülüver bana

SIVACIOĞLU

Çorum tarihinde kadın elbiseleri

EŞREF Ertekin

(48 inci sayıdan artan)

KATIR :

Nalçalı ayakkabılara derler .
Kırmızı ve siyah olmak üzere iki
çeşidi vardır .

ÇİZME :

Uzun boğazlı, sahratlı mestler
gibi, yandan kopça ile iliklenir .
Altında demir nalça vardır, sarı,
kırmızı ve siyah renkleri vardır .

Biçim bakımından da şu çeşit-
leri bulunur .

- 1) Kötane çizme
- 2) Ürüzgâr »
- 3) Astarsız »
- 4) Uluorta »
- 5) Boğazı körüklü çizme

ÇORAP :

Çorap yünden, Filikten ve ip-
likten yapılır . İplikten örülene
tire çorap. yünde örülene yün ço-

rap denilir .

Sade siyah olanları olduğu
gibi, beyaz ve kendinden nakışlı
denilen çeşitleri vardır . Bu çorap
çeşitli renkli ipliklerden nakışlı
olarak örülür . Renk veya örülüşe
göre çeşitli adlar alır . Halk ağ-
zında şu çorap adları çok söyle-
nir .

- 1) Civan kaşı
- 2) Tavşan izi
- 3) Süt yüzü
- 4) Melez çorap
- 5) Hanım camdan sallandı
- 6) Kâseli masalı
- 7) Çevre örneği
- 8) Dürzü bıyığı
- 9) Akıtmalı
- 10) Yar küstü, gönül barıştı
- 11) Hanım cimcigi
- 12) Serhoş yolu
- 13) Kabak çiğidi

- 14) Kaz ayağı
- 15) Dinari
- 16) Yılan eyegüsü
- 17) Baklava kesimi
- 18) Kışla penceresi
- 19) Fıstıklı
- 20) Burmalı
- 21) Saç örgüsü
- 22) Yâr yâre küstü
- 23) İncili köbek
- 24) Ciğer deldi
- 25) Örümcek ağı
- 26) Çatık kaş
- 27) Albayrak
- 28) İrendeli
- 29) Yâren cimciği
- 30) Hanım teri
- 31) Kordunlu
- 32) Kanefilli
- 33) İlifli
- 34) Güllü pencereli
- 35) Bütün tor
- 36) Bademli
- 37) Güllü dallı [1]

ÇARŞAF :

Kenefi'den yapılır, bu bezin bütün nevilerinden çarşaf yapılır . Yığdırmalı, oyalı, kabarcıklı, tek çibıklı, çift çibıklı diye bir çok çeşitleri görülmüştür .

HAMAM KESESİ :

Umumî olarak kazmir'den yapılır . Fakat esas kese Çankırı'da Filik'ten dokunan hususî bir kumaştan yapılmaktadır .

KISKI :

Mor yazma olup hem çeki üstüne hem de Alınaltınının üstüne bağlanır .

ENEKÇEK :

Uçları kopçalıdır, iki parmak ennilğinde ve 25 - 30 santim uzunluğunda, üzerine altın dizilmiş, bir kadın süsüdür . Bu süsün bir ucu sağ kulak üstünden kopça ile Kısıki'ya, diğer ucu da çene altından geçirilerek yine fes kenarındaki Kısıki'ya kopça ile takılır .

KEÇİK :

İpek kıvrak'tan yapılır . Tepe altını üstüne konur ve uçları çene altından bağlanır . İhtiyarlar bunu adî yazmadan yaparak fes üstünden ve çene altından bağlarlar .

İPEK HARÇ :

Sanrı denilen bir âletle şerit örer gibi örülür . Elbiselerin kenarına dikilir . Bunu Çorum'da

[1] Yukarda yazılı Çorap örnekleri adlarının çoğunu, analı kısıki iki bayaadan yazdık . Her ne zaman, bu söyledikleri çeşitlerden istenilecek olursa hepsinden birer çorap örüp verebileceklerini söylediler .

yapanlar eskiden vardı, ihtiyaçlar arasında tanıyanlar bile vardır .

Kadınların süs için kullandıkları eşyaya dair

ALTINDAN YAPILAN SÜSLER :

1 — Altınlar bir bez üzerine dikilmek suretiyle yapılır . Çene altından fesin iki ucuna bitiştirilir, buna saka derler .

2 — Feslerin kenarına dizilen bir nev'i vardır ki, bu hem Saka ile, hem de Saka'sız kullanıldığı zamanlar olmuştur .

3 — Çeşitli altınlara birer kulp yaptırılarak ve içinden kurdela geçirilerek gerdanlık yerine boyuna asılanlar da vardır .

4 — Altının para olarak bileklerde de kullanıldığı vakidir .

5 — Gelinler de bazan altın paralar büyük bir dizi halinde, ortası iki bacak arasına gelecek şekilde bele de bağlanır .

Bütün bu süslerin yapıldığı altın paraların cinsi ile Çorum'da nasıl kullanıldığı ve söylendiği aşağıda gösterilmiştir .

ADI

ÇORUM'DA KULLANILAN ŞEKLİ

1 — Lira	Lira, bir altın, bütün altın, yüzlük altın
2 — Yarım lira	Lira yarısı, yarım altın, ellilik altın
3 — Çeyrek lira	Lira çeyreği, çayrek altın, yirmibeşlik altın
4 — Mamudiye	Mahmudiye. Zincirli ve sandıklısı vardır
5 —	İstanbul bütünü
6 —	» » nisfiyesi
7 —	Mısır bütünü
8 — Fluri	Yaldız altını
9 — Fındıklı altını	Fındıklı (1)
10 — » dörttebiri	» rubiyesi
11 —	Adliye
12 —	Sandıklı (yirmilik)
13 — Yirmilik zincirli	Zencirli (yirmilik)
14 —	Direy (2)

[1] Bu süs altınının üstünde fındık içi şeklinde bir kabartma vardır .

[2] Direy : Yirmilik altın büyüklüğünde ve o kıyrette bir altına diyorlar .

15 —	Otuzluk (3)
16 —	Sandıklı onluk (4)
17 —	» » (zencirli)
18 — Beş kuruşluk	Beşlik (5)
19 —	Dörtlük (6)
20 —	Üçlük (7)
21 — Beşibirlik	Beşibirlik, Beşibirarada
22 —	kıramise (8)

Bu altın paralalardan başka daha bir çok gümüş paralar var-sada herkesin bildiği paralar ol-duğu için onları koymadık .

Bunlar hakkında aşağıdaki ma-lumatın verilmesi muvafık görül-müştür . (9)

[3] Otuz kuruşluk bir altın

[4] On » » »

[5] Beş » » »

[6] Dört » » »

[7] Üç » » »

(8) Kıramise : Beşibirlikten biraz geniş ve yufka, beyüz kuruş değerinde Macar altınına diyorlar .

(9) Bu hususta 1323 rumî yılına ait (Salname-i umumi) adlı eserdeki umum bilgiyi yaz-mağı faydalı bulduk . Bu malumata nazaran Çorum'da otuzluk diye anılan altın Mahmudi-ye'nin bir aevi veya atik Rami altınına nisfıyesi olduğu ve onluk, beşlik, dörtlük, üçlük deni-lelerinde, yirmiliklerin nisfıyesi ve rubiyeleri olduğu anlaşılmaktadır . Salname-i umumi'deki bilgiyi aynen yazıyoruz .

Elyevm ziynet makamında kullanılan eski altın z i y n e t

I S M I	KIYMETİ ASLİYESİ		VEZNİ	
	Kuruş	Para	Kırat	Dirhem
İlori denilen yıldız altını	51	19	1,5	1
İncirli ve fındık denilen şerifi veya şrefi altını	50	05	1,25	1
Sultan Mahmud'u saninin yirmibeşlik denilen atik ve rumi altını	68	03	7,75	1
Atik Sultan Mahmut alrını denilen Mahmud'u evvel zer mahbubu	37	30	13,2	
Sultan Mustafa salis zer mahbubu	36	00	13,25	
Fındıklı ve gazi denilen hayriye altını	23	10	8,75	
İrmilik Mahmudiye ve darilhilafetis-eniye altını	20	00	8	
Atik adli ve darilhilafetilaliye ve Sultan Necid'in memduhiye altını	19	26	7,75	
Fazılı Mahmudiye denilen cedit rumi				
e İstanbul Altını	28	20	11,75	
Cedit Adliye Altını	17	27	7,75	
Atik Mısır Altını	26	32	13	
Cedit » »	26	20	11,90	
Mısır Barbut Altını	3	38	2	
Cedit Rubiya Altını	3	20	2	
İnet beşyüzlük	500		15	10
» İkiyüz ellilik	250		7,5	10
» yüzlük	100		3	2
» ellilik	50		1,5	1
» yirmibeşlik	25		8,75	
On iki buçukluk	12	20	4,38	

Meskûkâtı Osmaniye ile ahiren ihdas olunan altınları

AYARI	KUTRU	
Binde	Mm.	Mülâhazât
993	19-27	
970	21 32	çiftlisi dahi vardır
956	26	nısfıye ve rabıyesi dahi vardır
952	17-21	çiftli ve nısfıyesi dahi vardır
906	18	nısfıyesi dahi vardır
873	20	çiftlişi ve nısfıyesi vardır
830	19	nısfıyesi ve rubıyesi dahi vardır
830	19-20	adliyenin nısfıyesi ve diğerlerinin nısfıye ve rabıyesi var
800	23	rumilerinciftlisi, istanbulla'ın nısfıye ve rabıyesi vardır
748	19	nısfıye ve rabıyesi dahi vardır
687		
687		
665		
582		
916,6	45,5 50	Ziynet altınları ilk defa olarak 1314 - 1324 senelerinde
»	44,5-45	darp edilmiş ve Padişahımız Sultan Mehmet Han ha-
»	30'5-37	mis hazretlerinin zamanı saltanatlarına mahsus olmak
»	22,75-27	üzere 1326 senesinden itibaren şekli aherde olarak
»	19-22	tekrar darp edilmeğe başlanmıştır . kuturların evvelk
»	16-18	rakamları Sultau Hamid'i sani vaktinde darp olunan-
		lara ve ikinci rakamları Sultan Mehmed Han hamis
		hazretleri zamanında yapılanlara aittir.

Türkçe Sözlük ⁽¹⁾

İSMAİL Ceyhan

Türk Dil Kurumu Lügat Kolu çalışmalarıyla hazırlanan ve « karpuz » maddesine kadar iki parça halinde yayınlanan, geri kalan kısmının da basıldıkça yayınlanacağı bildirilen Türkçe Sözlük, gerçekten « günün en sıkı ihtiyacını karşılamak » yolunda atılmış, yerinde ve ileri bir adımdır .

Kitabın başında sekiz sahife tutan Ön Sözüle konuşma dilinde hususiyle halk ağzında söylenen kelimelere geniş ölçüde yer verildiği, bundan sonraki basamaklarda bu yöne daha çok önem verileceği, bu uğurda şimdiye kadar nasıl çalışıldığı, nelere dikkat edildiği derli toplu anlatılmıştır .

Kavramların tarifinde gösterilen dikkat ve titizlik, deyimlerin alfabe sırasınca dizilmesi ve açıklanmalarına verilen önem bu yolda hiç bir emeğin esirgenmediğini gösteriyor . Ayrıca, her fiilin geniş gaman kipi takısını alışı, çekimler-

de hangi fiillerin sonlarındaki sert sessizlerin, kural dışı olarak, yumuşayacağı, hangi isim ve sıfatların sonlarındaki sert sessizlerin, kural dışı olarak yumuşamıyacağı, ses uyumuna aykırı takı olacağı, fiillerin hangi tümleçleri alabileceği, hangi fiillerin özne olmıyacağı, sessizle biter ve sesli takı alan hangi kelimelerde ses düşmesi olacağı, harfler ve hecelerle belirtilmiş; vurgusu son hece üzerinde olmıyan kelimelerde vurgunun yeri, bir kelimedede uzun okunan hece varsa bunun hangi hece olduğu işaretlerle gösterilmiştir . Bunlar Türkçe Sözlük'ün özelliği ve yeniliğidir .

Yalnız, bukadar emek ve özenle ortaya konan eserin basımında bir kusur göze çarpıyor : Sahife kenarlarında ki boşluk çok dar bırakılmış . Yanlarda birer,

(1) T. D. K. yayınlarından . İstanbul Cumhuriyet Basımevi 1943, 1944. Her parça 75 krs.

üst ve alt kenarlarda birer buçuk santim. Hele, ikinci parçanın birinciden yarım santim geniş olması gerek cilt yapılırken pürüzleri kesmek, gerek kullanma sırasındaki yıpranıştan yazıları korumak imkânını güçleştiriyor. Buna belki de kâğıt darlığı sebep olmuştur. O takdirde parçaları dikişli yapmak, ciltlemek imkânsızlığı karşısında, bir dereceye kadar, koruyucu bir tedbir olabilirdi.

Halk dilinde söylenen bazı kelimeler sözlüğe alınmamış. Şüphesiz, derleme işi ilerleyip arttıkça bu eksikler tamamlanacaktır. Belki de kitabın tamamı basılınca kadar geçen zaman içinde yeniden derlenen sözler ayrı bir forma halinde eklenir. Bu düşünce ile, denize bir damla katmak gibi olsa da, sözlükte bulunmayan bir kaç kelimeyi yazmak istedim. Daha evvel Fuat Köprülü'nün Türk Saz Şairleri III sonundaki sözlüğü M. Bahaeddin'in Yeni Türkçe Lügatinin bazı kelimelerini Türkçe Sözlük'le karşılaştırdım. Bu karşılaştırmada adı geçen iki kitapta Türkçe Sözlük'te bulunmayan, karşılaştırılan kitaplarda karşılığı eksik veya değişik yazılan kelimeler olduğunu gördüm. Bunların listesi ile bunlar dışında bir kaç ke-

limeyi aşağıya aldım.

1 — Türk Saz Şairleri III Sözlüğünde ve Yeni Türkçe Lügat'te olup ta Türkçe Sözlük'te bulunmayan kelimeler :

1 — **Alçım alçım** : çeşit çeşit

2 — **Aşkar** (arapça) Al at; kızıl donlu hayvan - kırmızı yüzlü adam (aşkarı bozuk : rengi bozuk hayvan . Karektersiz adam)(2) 3 —

Beğni : Şarap, içki . 4 — **Cıbrılık** Fakirlik, parasızlık . (**Cıbrı** : Fakir, parasız) 5 — **Daylak** : De-

ve yavrusu 6 — **Hozan** : Münbit olmıyan toprak; iki sene üsütsüte ekilmiş tarla (hiç ekilmeyen veya bir kaç sene boş bırakılan arazi)

7 — **İğramak** : Hareket etmek

8 — **Angiç** : Çitten araba (**Angiş** :

Arabaya ot veya hububat sapı gibi havaleli maddeler yükletmekte kullanılan uzun ve geniş araba kanadı .) 9 — **Erincik** : Üşenen, tenbel, utangaç . 10 — **Alaçuk** :

Türk aşiretlerinin çalı çırpıdan yapıtları meskenler, oba . (3) 11 —

Çalık : Başörtüsü . 12 — **Az-**

gaşmak : Döğüşüp boğuşmak .

— 13 **Eğri** : Bal peteği koparmağa mahsus küçük çengel

(2) Parantes içindeki kelimeler tarafımızdan eklenmiştir.

II — Karşılıkları eksik veya değişik yazılan kelimeler :

1 — **Bala** : Peçe, başörtüşü T. S. Ş. (Türk Saz Şairleri) **Bala** : Yavru, çocuk T. Szk (Türkçe Sözlük) 2 — **Ferik** : Ateşte kavru. lup yinen yeşil buğday taneleri Y. T. L. (Yeni Türkçe Lügat) **Ferik** : Pilicin civciv halinden sonra aldığı ad. 2 Gevrek bir elma çeşidi . T. Szk. (**Firik** : Hububat ve kaysi, badem, erik gibi meyvaların sertleşip olgunluk devrinden evvelki ham hali) Türkçe Sözlükteki çağla karşılığı » 3 — **Ergeç** : Furuncu küreği, erkek keçi, teke Y. T. K. **Erkeç** : Erkek keçi T. - Sük. 4 — **İnak** : Mutemet, sözüne sadık, müşavir, müsteşar, rey, istişare. Y. T. L. **İnak** : Her türlü inceleme ve eleştirmenin üzerinde tutulan, gözü kapalı inakılan fikir nas, doğma. 5 — **Ekiç** : Ağaç dallarını eğmeğe mahsus kanca Y. T. L. **Eğiç** : Kovandan bal çekmeğe yarar alet .

III — Karşılaştırılan kitaplar da bulunmıyan kelimeler .

1 — **Bağcık** : Araba dingiline demir çenberlerle bağlanan ağaç yastık. x2 — **Başlık** : Tekerleğin dingile geçirilen toparlak kısmı

x3 — **But** : Araba okunu iki yanından tutan ve bağcığa bağlı ağaçlar

4 — **Çal** : Taşlı ve ekime elverişsiz arazi . 5 — **Çekiçivi** : boyun-

duruğu araba arış veya okuna bağlayan büyük çivi. 6 — **Çotul** : bir

tutam ot vesaire. Ateşb ütüp yemek için toplanan bir miktar taze nohut. 7 — **Çörtük** : Ucu gayri

muntazam koparılmış dal. Sivri yerleri aşınmış, şekilsizlenmiş şey. 8 x — **Deri** : Perşembe günü. bazı

yerlerde alım satım pazarı kurulmadan evvelki gün (4) 9 x — **Damak** : boyunduruğun öküzün

gerdanına gelen alt kısmı. 10 — **Emişme** : Süt kardeş. 11 — **Erinmek** : Üşenmek, tenbellik etmek.

12 — **Evriağaç** : Sacda pişirilen ekmeği çevirmeğe, altüst etmeğe yarayan yassı, uzun, ucu sivri, tahtadan alet. 13 — **Fallik** : Hoppa kız

veya kadın. Şirret ve kötü kadın 14 — **Girebi** : Odun kesmeğe yarayan, ucu eğri ve sivri ağaç saplı hafif balta. 15 — **Gölbez** : Köpek

yavrusu. 16 — **İşlik** : Demirci ve ya marangoz dükkânı.

(3) İşaretli kelimeler başka anlamlarıyla T. sözlük'te var.

(4) Çorum'da evvelce, pazar, salı günü kurulduğu için pazartesi gününe deri adı verilmişti " Dori derilir, pazar kurulur, çarşamba çarşaf dokur, perşembe peşkir dokur, cuma mevlüt okur' cumartesi değnek dokur,

23 nisan

Bu mübarek vatan, bu cennet ülke,
Olmuştu bir zaman hep bölge bölge.

Yerleşmişti düşmanlar herbiri bir bölgeye
Çökmüştü kara duman bu güzelim ülkeye .

Her tarafta Türk kanı akıyorken durmadan;
Birleşti düşmanlarla padişah, utanmadan.

Çobansız sürü gibi başkansız kaldı millet,
Yerden gökten bir yardım bekler, bunaldı millet.

Samsun, Erzurum, Sivas ülkeleri seslendi,
Hasta denen millete yepyeni bir can geldi.

Ankarada toplanıp (23) nisan günü,
Büyük Meclis açıldı, gün oldu Türk'ün dünü ..

Kahraman Türk Milleti yeni Hukûmet kurdu;
Ebedî Şef ATATÜRK o gün kurtardı yurdu.

Atamızın çizdiği yolun sanma saparız,
23 nisan günü her yıl bayram yaparız.

Bu mutlu gündür bize şeref veren, şan veren;
Bu mutlu gündür bizim benzimize kan veren,

Bu mutlu gün değilmi düşmanı yurddan atan,
Bu mutlu gün değilmi Türk'ü, Türk'e tanıtan.?

Ey vatandaş .. nur saçan bu mutlu günü tanı.
Bu mutlu gün kurtardı esaretten vatani .

Türkler köyü : 23 / 4 / 944

Gezici Başöğretmen

R. R. Tankaya

İTİZAR:

Bu manzume Derginin 48 inci sayısına konacakken
unutularak bu sayıya konulmuştur . Özür dileriz .

Hamamözü [1]

Doğudan batıya uzanmış dağlar;
Dağların eteği bağçeler, bağlar..
Derede, tepede suları çağlar.

Güzel gördüm, güzel Hamamözünü.

Dağları kaplamış yemyeşil orman,
Çamların kokusu, dertlere derman.
Poyraz serin serin okurken ferman;

Güzel gördüm, güzel Hamamözünü.

Canlara can katar türlü ağaçlar,
Özenmiş, bezenmiş düzler, yamaçlar
Takinmiş tepeler, bol sırma saçlar;

Güzel gördüm, güzel Hamamözünü.

Köyleri yaslanmış çamlı dağlara,
Gark olmuşlar bahçelere, bağlara.
Hayat verir hastalara, sağlara;

Güzel gördüm, güzel Hamamözünü.

[1] Gümüşhaci köyü kazasının hanım nahiyesi ile Çorum Vilâyetinin Lâçin nahiyesi arasındaki köyler.

Kuşlar coşmuş, durmamaya kasteder.
 Bûlbûllerin nameleri mesteder.
 Gönüllerde ne gam kalır, ne keder.

Güzel gördüm, güzel Hamamözünü.

Tarlaları tatlı sudan içiyor,
 Kızlarında binbir çiçek açıyor,
 Yakınından Kızılırmak geçiyor;

Güzel gördüm, güzel Hamamözünü.

Bağlarında türlü meyva doludur,
 Çorum ile Osmancığın yoludur;
 Gümüşhaci köyünün de koludur.

Güzel gördüm, güzel Hamamözünü.

Gezdim bu bölgeyi hep baştan başa,
 Tanrı bir şey esirgememiş, haşa !
 Türlü nimet vermiş bak dağa, taş;

Güzel gördüm, güzel Hamamözünü.

(Rahmi) der yurdumun her yanı güzel,
 Lâkin Hamamözü özelmî özel.
 Güz gelince bağlar dökse de gazel

Güzel gördüm, güzel Hamamözünü.

Yeni Çamlıca köyü 5 / 6 / 944

Gezici Başöğretmen

R. R. Tankaya

Cönklerden Derlemeler :

Derleyen : Eşref ERTEKİN

(Altılı bir fahriye)

Men o şahi keremin hasta idil bendesiyim
Gerçi dost gülşeninin bülbülü gül handesiyim
Sanma aşkında beni yârî perakendesiyim
Geçmem öldürseler illâ yolununun zindesiyim

Çün Ali şahı kızılbaş men anın bendesiyim
Aşkıla ser verüben rahinin üfkendesiyim

O tarikden el alup dervişi şah oldum
Rahi vuslatta erenler ile sırdaş oldum
Mustafa kurbini tutmuşlata yoldaş oldum
Murtazayı sevüben has kızılbaş oldum

Çün Ali şahı kızılbaş men anın bendesiyim
Aşkıla ser verüben rahinin üfkendesiyim

Sevmedi Haydarı şol münkiri murdarı şaki
Kim anı sevmedi bil görmedi didârı haki
Dil anın veçhi kitabından aluptur sabaki
Nice men sevmiyeyim ol gül yzüz nuru şafaki

Çün Ali şahı kızılbaş ben anın bendesiyim
Aşkıla ser verüben rahinin üfkendesiyim

İbni Süfyan ile şoldem katl cenk eylediler
Birbirin kırdı o şah askeri hod bilmediler

Çünkü islam idi surette o müşrûk gidiler
Fark için askeri şah kırmızı geymiş idiler

Çün Ali şahı kızılbaş men anın bendesiyim
Aşkıla ser verüben rahinin üfkendesiyim

Cenk arasında o şah geydi çü kaftanı kızıl
Seyfi honrizi anın döktü çok alkanı kızıl
Yağdırıp kâfire şol ateşi suzanı kızıl
Askeri câmesi gülgünü yek renk alü kızıl

Çün Ali şahı kızılbaş men anın bendesiyim
Aşkile ser verüben rahinin üfkendesiyim

Geldi haktan Aliye kırmızı tacile kemer
Odurur yâri peyamber odurur seyfile er
Cennet ehli buları canile her kimki sever
Mustafa canü tenim dinim imanım Hayder

Çün Ali şahı kızılbaş men anın bendesiyim
Aşkıla ser verüben rahinin üfkendesiyim

Kıldı Mevlâ o emire yedi nesne ihsân
Zülfikar, taç, kemer, düldül, kanber bürhan
Evvel âhlr odurur fethi cihan hükmü nihan
Esedullahi velidir ana her sırlar ayan

Çün Ali şahı kızılbaş men anın bendesiyim
Aşkıla ser verüben rahinin üfkendesiyim

Bazılar serveri; neslin niçe sevmezki tamam
Müşrûk oldurki şefi olmaz ana yevmi kıyam
Ol Hesân (Hüsnü) Hüseyin yârimiz on iki imam
Aslıma taş atana lânet ola suphile şam

Çün Ali şahı kızılbaş men anın bendesiyim
Aşkıla ser verüben rahinin üfkendesiyim (1)

[1] Millî Kütüphanede 4054 noda kayıtlı kitabın son sahifesinden yazıldı .

(Veli)

Allah Muhammed'i nurdan yarattı
 Ali'yi cümleye eyledi sultan
 Eksiklik, noksanlık, cümlesi kuldan
 Sen kendi fiiline gezebilir mi ?

Her adam yiyemez bunda Arpayı
 Hak evinde alabilmez görpeyi
 Değirmende zavar etsem arpayı
 Onu hak lokması edüp yiyebilir mi ?

90 bin koyunu bir yaylaya kaldırsam
 Yaylımını, sulağını aldırsam
 Ahşam olsa bir ağıla doldursam
 Onu da çirasız yüzebilir mi ?

Deksan bin koyunu güden Ali'dir
 Rum kutbu Hacibektaş Velidir
 Aptal Mûsâ sultan kızıl delidir
 Onun bağladığını çözebilir mi ?

(Velim) bu harflere ereyim dersin
 Hakkın didarını göreyim dersin
 Muhammed Ali koluna gireyim dersin
 Candan azizine kıyabilir mi ?

*
 *
 *

(Veli)

Kemal ehli olanı sinamak olmaz
 Gönül belledinmi sadık dostunu
 Câhil yar seveni kınamak olmaz
 Gönül, belledinmi sadık dostunu

Bir sadık yar gerek halimden bile
 Ağlarsam ağlaya, gülersem güle
 Ben haçan ağlayam çeşmimi site
 Gönül, belledinmi sadık dostunu

Benim yârim benim ile salîne
 İntizârım dost bağının gülüne
 O divanda bu divanda buluna
 Gönül belledinmi sadık dostunu

Eyi günde sadık dostlar çok olur
 Başa bir hal gelse küllü yok olur
 Varlıkta uğruna dönen çok olur
 Gönül belledinmi sadık dostunu

Velim eder Hacibektaş Velim var
 İntikam Tanrısı Sultan Balım var
 Hasiretiz, ayrılık var ölüm var
 Gönül, belledinmi sadık dostunu

* *

(Veli) [2]

Hüsnünde bayı Bismillâh hiçtir
Resmin vallâhi billahi hiçtir

Paça zekâ dört çariyâr hakkıçın
Seri muyin bîrl, yüzbinl hiçtir

Kitablar anası ümmül kitapsın
Fetahnâ suresi yâsinde hiçti

Yüzün gören sermest oluyor yarep
Ak gerdanda çifte benler de hiçtir

Çar müzgân çar kitabı devreder
Ferdî âlem, ferdi vahit de hiçtir

(Vellim) eder sensin ilmü câvüdân
Ravide sebal mesâni hiçtir

*
* *

[2] Bu üç şiir bektâşî şairlerinden
(Veli) ye aittir. hususî bir cönkten
yazıldı .

(Koroğlu türküleri) [3]

Sana derim sana bolu'nun beği
 Göndör Ayvazımı gelsin göreyim
 Şikâyet etmeden bolu dağları
 Göndür Ayvazımı gelsün köreyim

Kıratımı eğerleyüp binmeden
 Dostlarımız yaman sanı sanmadan
 Yüreğime bir od düşüp yanmadan
 Göndür Ayvazımı gelsün göreyim

Koroğlunun namı çıktı dillere
 Bildirmiştir haddin niçe beğlere
 Ayvazını vermemiştir yadlara
 Göndür Ayvazımı gelsün göreyim

Bilürmisin Koroğlunun hilesin
 Çekmiş kurmuş demür yayın çilesin
 Hasretile çok anmıştır silasin
 Göndür Ayvazımı gelsün göreyim

*
 * *

(3) Bu iki Koroğlu türküsü Millî Kütüphanesinde 4443 - 63 noda kayıtlı kitabın içindeki bir risalede son sahifesinde yazılmıştır .

(Diğeri)

Gel gidelim Karaman'a yukarı
Başı turna telli Ayvaz ağılama
Bu illerden bize name geliyor
Yüzü çifte benli Ayvaz Ağılama

Ayvazım birleşüp ili bulalım
Bile ağlayalım, bile gülelim
Bey Mehmed'ide bile alalım
Başı turna telli Ayvaz ağılama

Gel Ayvazım gel gidelim dağlara
Sığınalım yaradana beliere
Ulak gitti paşalara beylere
Yüzü çifte benli Ayvaz ağılama

Ayvaz sensin beni her gün şaşıran,
Yolum ala karlı dağdan aşırın
Köroğlunu bu dağlara düşüren
Başı Turna telli Ayvaz ağılama

(Karahisari Tımürluya ait vesikalardan)

Bu vesikanın baş tarafı (46) ıncı sayıdadır

mi canibine râci mahsulât zaviye vakfı tarafından ve baki on dört sehımden yedi sehmi canibine ait mahsulât İsa Çelebi tasarrufundan olan hissei milkiyet üzre şah Hüseyin tarafından ve yedi sehmi canibine ait mahsulat milkiyet üzre Kutar oğulları tarafından ve divanisi canibine ait mahsulat ve rusumat hassı hümayun mutasarrıfı tarafından ahzû kabzettirüp ve merkum seyit Ahmedî hilafı defteri hakani bir dūr lû dahlû taaruz ettirmeyüp men'i ve def eyliyesiz min bait defteri hakaniye ve emrû hümayunuma muhalif kimesneye iş ettirmeyüp hususu mezbur için bir dahi emrû şerifim varmalu eylemiyesiz şöybilesiz alâmeti şerifeme itimat kılâsız tahriren fi evasıtı şehri recebilferd sene selase ve selâsin ve mieteyn ve elf 1233

No 376

Evkafı mülhakadan Hüseyin Abad kazasında Hoca Ahmet ve

Hoca yusuf tasarrufunda olan Eskiyapar karyesinin 10 sehımden altı sehmi hissei malikânesi vakfından altı sehımden üç sehmi hissei malikâneye ba beratı âli mutasarrıfın Seyit Mustafa ibni Ahmet Seyit Mehmet ibni Süleyman halifelerden merkum Mehmet bil veled ve merkum Seyit Mustafa bilâ veled müteakip vefatları ile merkum Seyit Mustafanın hissesine müşterek sairî rabet etmeyüp kefi yed eylediklerinden yerine yine mütevaffayı merkumun müştereki ve altı sehmi rubuna Mutasarrıf Amasya'da Sukıran mahallesinin defteri nufusunda birinci hane nûmeresinde elyevim elli senesinde mukayyet Mehmet Nimetullah ibni Mustafa (1) her veçhile şayanı inayet ve şayestel lutfu merhamet olma-

(1) Çorumlu Mustafayı vazıttır buna ait sayın arkadaşımız İbrahim Sabuncu oğluna, Çorumlu'nun 9 ve 13 ücû sayılarında yazıları çıkmıştır.

Şu vesikaya göre Mustafa Vazıh'ın Hoca Ahmet ve Hoca Yusuf sülâlesinden olduğu anlaşılıyor.

ğile müteveffayı merkum Mustafanın hissesi bilâ veled mahlulünden müştereki merkum Mehmet Nimetullah üzerine tevcihi niyazile kibeli şeri şeriften terkim kılınan ilam leffen takdim kılınmış

ve icrayı muktezası mütevakkıfı re'yi Âliyi Cenabı Nezaret Penahileri bulunmuş olmağın olbabda ferman hazreti men lehül emrindir : 26 cemaziyelâhır sene 1281 14 Teşrinevvel 1280

Mutasarrıf	Naibi	Müftü	Serkâtibi Mal
Abdülmecit Ziyaeddin	Mehmet Emin	Ahmet Sitki	Ahmet Şükrü
Müdürü Muacelat	Kâibî tahrirat	Nazırı Defter	
Ali	Aziz	Mehmet	
Dai	Müdürü ziraet	Aza	Aza
Ibrahim		Mehmet	Mustafa
			...

Evkafı mülhakadan Hüseyinabad kazasında Hoca Ahmet ve Hoca Yusuf tasarrufunda Eskiya-par karyesinin on sehimden altı sehim hissei malikânesi vakfından altı sehimden üç sehim hissei malikâneine ba beratı âli mutasarrıfan Seyit Mustafa ibni Seyit Ahmet ve Seyit Mehmet ibni Süleyman halifelerden merkum Mehmet ba veled ve merkum Mustafa bila veled müteakiben vefatları vukulle merkum Seyit Mustafanın hissesine müştereki sairssi rabet etmeyüp kefiyed eylediklerinden yerine yine mütevaffayı merkumun müştereki ve altı sehimden rubuna malik Mehmet Nimetullah ibni Mustafa şayanı inayet bulunmuş olduğundan mer-

kum Mustafanın hissesi bila veled mahlulünden müştereki merkum Nimetullah efendi uhdesine tevcih ve yedine beratı âlinin sadaka ve ihsan buyurulması niyazile kibeli şeri şeriften tanzim kılınan ilâm leffen takdim kılınmış ve vakfı mezkûrın mutasarrıfı eğerçi Amasyada sakın isede malikâneleri Hüseyinabad'da bulunduğu Muhasebei Yozgad Evkaf Müdürlüğü tarafından rü'yüt kılınmakta bulunduğu tahkik olunmuş olduğundan icrayı iktizası babında emir ve ferman Hazreti Menlehülemirindir . 24 Cemaziyelâhır sene 1281, 12 Teşrinisani 1280

Amasya Evkaf Müdürü
Hafız Ali

(DEFTERHANE SURETİ)

Elhakani
Nazareti Evkaf

Evkaf malikânei Eskiyyapar tabil kazai Hüseyinabad 6 sehim der tasarrufu Hoca Ahmet ve Hoca Yusuf ve hissei sehim 3 der tasarrufu Hatay pinti Âlim Hacı ve hisse 1 sehim ez tasarrufu milki Piri Mehmet

Vechi meşruh üzere malikâne hissesi merkumanın uhdelerinde mastur ve mukayyet olup evvele-mirde vakfı mezburun muhasebei keyfiyeti varidat defterlerine göre hüküm muhtazardır. Ferman Hazreti menlehülemrindir.

5 Cemaziyelahir 1282

Meclisi Evkaf Müdüriyetinin merbut inhasına nazaran vakfı mezburun muhasebei Yözga Müdürlüğü tarafından rü'yet olunmak lâzım geleceği cihetle keyfiyeti tekrar varidat defterlerinden görölmeğe tevakkuf eder ferman Hazreti menlehülemirindir. 5 Cemaziyelahir 1282

Evkaf Muhasebesi derkenarı natık olduğu üzere vakfı mezkûrın muhasebesi Yözga Yözga Müdürlüğü tarafından rü'yet olunmak lâzım geleceği kösterilmiş ve sahibi evrakın ifadei şifalsine nazaran muhasebe rüyetiğin eğerçi Yözga'a getmiş ise de berat tecdit olunmadıkça muhasebei rü'yet edemiyeceğini Evkaf Müdüri beyan etmiş olduğundan olvechile muhasebesi rü'yet olunduguna dair kayıt olmadığı malumu Nazaret Penahileri buyrulduktan emrû ferman Hazreti Menlehülemirindir. 10 Rebiulevvel sene 1283

Hörü mutabık ve meâli hisssi mezkûrenin ber vec hi muharrer tevcihini istitaden ibaret idüğü

Gurrei rebililahir sene 1282
emlinilfetva

Deri devlet mekine arzı dalyi kemineleridir ki

Nazareti hümayunu mülukâ-neme mülhak Evkaftan Hüseyinabad kazasında Hoca Yusuf ve Hoca Ahmet tasarrufunda olan Eskiyyapar karyesinin on sehimden

altı sehim hissei malikânesi vak-
fından altı sehimden üç sehim
hissei malikânesine ba beratı. âlî
mutasarrıfın Seyit Mustafa ve
Seyit Ahmet ve Seyit Mehmet
ibni Süleyman halifelerden mer-
kum Seyit Mehmet bilveled ve
merkum Seyit Mustafa bila veled
mütaakiben fevtolup merkum Se-
yit Mustafanın hissesine müşte-
rek sairî rabet etmeyüp kefiyed
eylediklerinden yerine yine müta-
vaffayı merkumun müştereki ve
altı sehim rubuna mutasarrıf olan
medinei Amasya'nın Su Kıran
mahallesinden defteri nufusunda
birinci hane nümeresinde elyevm
elli senesinde mukayyet Mehmet
Nimetullah bin Mustafa her vec-
nile şayanı inayet ve şayestei
utuf ve merhamet olmağile mü-
teveffayı merkum Mustafanın his-
sesi bila veled mahlulünden müş-
tereki merkum Nimetullah üzeri-
ne taveccih ve yedine bir kıta be-
ratı şerifi âlişan sadaka ve ihsan
buyurulmak recasına bililtimas
şayel şer'i ulâye arz ve ilâm o-
undu baki emri ferman Hazreti
Menlehülemirindir. Sebi işrin min
cemaziyelahir sene ihda ve se-
nanin ve mieteyn ve elf 1281

El abdül dal ildevletil aliyyetli

Osmanlıye Murad efendi
zade Mehmet Emin efendi.

Bu makule vakfiyesi mukay-
yet ve muhasebesi rü'yet olun-
muyan Evkafın nizamına tevfiikan
iktizası tekrar varidattan göröl-
meğe tevekkuf eder ferman Haz-
reti Menlehülemirindir.

Malikânei mezkûrın hisse-
darlığı vechi meşruh üzere merku-
mun başka başka berat ile üzer-
lerinde olduğu muhasebesinde
mastur ve mukayyettir. Ferman
Hazreti menlehülemirindir.

19 Rebiulahir sene 1283

Kuyudat tetabbu olundukta
vakfı mezkurun tevliyetine
dair kayıt bulunamamıştır.
Ferman Hazreti menlehül-
emirindir. Sene 1283

Bu makule vakfiyesi mukay-
yet ve muhasebesi rü'yet olun-
mayan Evkaf nizamnamei cedide
tatbıkan bilrû'ye koğan evrakı
mahsusuna ve mürettebatının
cedveline bilidhal canibi hazinei
Evkafı Hümayun Nazareti celile-
sine irsali ve derdest ve sicillat-
ta mukayyet vakfiye var ise illec

ilkayt birer kıta muhtasar suretleri isbal kılınmak nizamı iktizasından bulunmuş olmağıle bu suretle meâlilam ve merbut mazbata ve inha ve nevl derkenarara nazaran vakfı mezkûrın mahallinde şer'i şerif ve Meclisi Evkaf Müdürü marifetile icabeden tarihten seksen iki gayesine değin nizamı mezkûr mucebince nuhasebesi bil rû'ye koğanlı evrakı mahsusuna ve mürettebatının cetveline bilidhal cenabı hazi-i merkumeye irsali derdest ve sicillatta mukayyet vakfiyesi var ise ba mazbata mahalline suretinin irsali ve vakfiyei mezbuun mahallinde bir gûna hayratı varmıdır ve olduğı halde neden barettir ve elyevm mevcut, manurmudur, Buralarının dahi bitahhik keyfiyetin ba mazbata ve inha beyan ve işarı zımınla Kaim makamığıle Evkaf Müdiriyyetine hitaben tarafı zi şerefi nezareti behiyyelerinden tahrirâtı utufelerinin tastiri babında ferman taziretli menlehülemir'ndir. 17 Sa er 1283

No. 377

AŞİRETLER ARASINDAKİ

ŞEKAVETE DAİR

Kangırı ve Ankara ve Çorum ve Katasaray Kadılıklarına hü-küm ki .

Senki Katasaray Kadısının mektup gönderüp kazai mezbur ile Kangırı kazası mabeyninde Karabük nam mevkide sakin olan Ulus taifesinden Cerid cemaatinin aşiretleri meclis-i şer'a gelüp bunlar kendi hallerinde sakinler iken yine Boz Ulusa tâbi Mahirlü cemaatinin miri aşireti olan Topal Osman ve Bozkoyunlu miri aşireti Yakup nam şaki ve cemaat-ı Beğli'den Dekli nam kimesneler ile havasına tâbi üçyüz nefer atlu ve yüz elli nefer sekban evlerin busup cemaat-ı Cerid'in miri aşireti olan Gündoğmuş nam kimesneyi katledüb ve Piri ve Mustafa ve Arap ve Bali ve Demur ve Abbas ve sairlerinden kırk beş neferin mecruh ve kiminin ellerin ve kiminin parmakların kat'edüp ve hatunlarından dahi onbeş neferin dahi ellerin ve parmakların kat' ve mecruh edüp cümle esbab ve erzakin garet ve otuz sekiz Deve ve kırk iki At ve üçbin dört

yüz Koyun ve on çift Öküz ve beş Merkep ve Kalender nam kimesneden yüz kırk kuruş ve mütevaffa Gündoğmuş'un iki yüz kuruşluk rehtin garet edüp külli teaddi eylemişlerdir deyu arzylediğin ecilden buyurdum ki vusul buldukda bu babda her biriniz bizzai onat vechile mukayyet olup mezkurları biyyi vech-i kân ele getürmek ve davay-ı hak ve tayin-i madde eden hasımların muvacehesinde bir defa şer'ile görölüp faslölmayup on beş yıl geçmiyen husus arın yerlü yerinde şer'ile hak üzre teftiş edüp erbab-ı hukuka şer'ile mütevecclih olan hakların hükmedüp bi kusur alıverdikten sonra muhtac-ı arz olanlar var ise hapsedüp arz eyliyesin ki, değil ise şer'ile haklarında lâzım geleni icra edüp hilaf-ı şer'i şerif kimesneye iş ettirmiyessin (Mahmud Çavuş mübaşir yazılmıştır) .

Fi. Gurrei şehri zilhicce, senne 1022 (1613)

Mühimme defteri, 80. Sa. 211

Reht. at takımı.

No. 378

ZEAMET SAHIPLERINDEN
SÜLEYMANIN 21499 AKÇALIK
ZEAMETİNE DAİR .

Çorum ve Karahisar Demirlü ve tahtettarik kadılarına ve sabıka kadı olan mevlanâ Abdulvehhab'a hüküm ki .

Zuamadan Süleyman nam kimesne dergâh-ı muallâma arzuhal sunup şöyle arzyledi ki Çorum sancağında tahtı kazanıza tâbi Apardı nam karye ve gayriden 21499 akçe zeamete bundan akdem mutasarrıf olan Ahmet Çavuş mukaddema vaki olan Canboladoğlu ve Karenderoğlu ve Kara Said ve Tavis karındaşı seferlerine varmadığından gayri Tebriz seferine dahi varmayup zeamet-i mezbure mahlul olundukta varid olan hat-tı humayun-ı saadet makrunum mucebince bunun seferde zuhure gelen hizmet ve yoldaşlık mukabelesinde tevcih olunup berat ettirüp tassrurfetmek istedikte Ali nam kimesne zeameti mezbur için mukaddema mezbur Ahmet Çavuşun fevtinden

1014 senesinde tahvil-i külli ile Mehmed Çavuşa verilüp cı dahi berat etmeden 1017 şevvalinin evasıtında bana feragat eylemiştir deyu bir tarikile emir alup berat ettirmekle tarihi mukaddemdir deyu dahl ve niza edüb lâkin altı ay mururundan sonra tahvil emri berat olmak ve tahvilde feragat hilaf-ı kanun olup mezburun ol vech ile eylediğü dava ve niza lagv-i mahz olduğundan gayri mezbur Ali zikrolunan seferlere dahi varmayup tahvil emri ile mutasarrıf olduğundan gayri hayatı ve mematı na malum olup zeamet-i mezbure her vech ile Süleymanın hakkı olmağla mukarrer kılınub selase ve işrin ve elf zilhiccesinin evahirinde emr-i şerifim verilüb tekrar berat ettirüb beratı mucebince tahvil ve tarihine değin mahsul teveccüh edenlerden alıverilmek için emr-i âhir verilüb zabtına vardıkta husumet üzre olan mezkur Ali gıybet etmekle vaki olan mahsulât mezkûr Alinin vekili olan Mustafa nam kimesnede emanet vaz'olunup halâ taleb ve tahsili için emr-i şerifim etmeğın buyurdum ki vusul buldukta bu babda gereği gibi onat vech ile mukayyed olup bunun hakkı olan zeameti mahsulün beratı tarihinden

her kimlerde zuhur ederse badesubut hükmedüp bi kusur alıverüp asla bir ferde taallül ve inad ve muhalefet üzre olanlar her kimler olursa olsun vukuu üzre yazüp bildirsin ki emr-i şerifime itaat etmedikleri için gereği gibi haklarından geline .

5 Rebiulevvel 1024 (1615)

Mühimme defteri . 80

No. 379

ÇORUM'DA İBRAHİM İSMİNDE BİR ADAMIN HALKTAN ALDIĞI PARADARLA DAHA BAZI UYGUNSUZLUKLARINA DAİR .

Çorum Beğine ve liva-i mezburda vakı olan kadılara hüküm ki

Bilfiil Çorum Kadısı olan mevlanâ Âmirüddin Hüseyin süddei saadetime mektup gönderüp kazai mezburun ulema ve sülehası ve sair âyan ve eşrafı meclis-i şer'i şerife varup haliyâ İbrahim nam kimesne otuz sene akdem diyarından göçüp ge-

lüp kaza-i mezburda tavattun ey-
liyeyin reayayı kaldırıp vatan-ı
aslilerine gönderüp her birinden
miri için yüz yirmişer ve gulami-
ye yirmişer akçe aldırıp ve otuz
seneden mütecaviz sakin olanlar-
dan dahi vechi meşruh üzere yüz
yirmişer miri ve yirmişer akçe gu-
lamiye aldırasin deyu maliye tara-
findan emir ibraz eyleyüp reaya-
ya zulm ve teaddi eyledigün ve
küküm-i humayunum rica eyledik-
lerin arzyledigün ecelden mezbu-
run ibraz eylediği emir sahte ol-
magın mezbur her kande ise be-
hemhal ele getirüp elinde olan
müzevvir emri ve cem eylediği ak-
çe mukayyed ve mahbus
mübaşir tayın olunan der-
gah-ı muallâm çavuşlarından
zide kaprehuya teslim ve âsi-
tane-i saadetime ihzar olun-
mak emrim olmaştur . Buyurdum
ki vusul buldukta bu babda sadır
olan ferman-ı celil-ül ka'drim mu-
cebince amel edüb her biriniz ge-
regi gibi tekayyud ve ihtimam
eyleyüp dahi mezbur her kande
bulunur ise ele getirüp ibraz ey-
ledigü müzevvir emri ve cem ettiğü
akçe ile mübaşir-i mezbure mukay-
yed ve mahbus teslim ve âsitaneyi
saadetime ihzar eyleyüb emri şe-
rifime mugayir ihmal ve müsaha-

leden ve mezburu gaybat ve fir-
ettirmekden begayet ihtiraz eyl-
yesin .

Yevmelisneyn. 15 S. 1046 (1636

Mühimme defteri. 87. Sa. 41

No. 380

ÇORGM'A TÂBİ FIRUZ V.
AK VİRAN KARYELERİ HAL-
KININ SİPAHİLERİ MEHMED
DEN ŞİKÂyetLERİNE DAİR .

Çorum Bğine ve Kadısının
hüküm ki

Senki Kadısının. Sûddei saade-
time mektup gönderüb kaza-i me-
bure tâbi Firuz ve Ak vi-
van nam karyeler ehalişi meclis-
şer'i şerife varub Sipahileri olan
Mehmed nam kimesne otuz mikta-
rı atlu ile üzerlerine konub müf
ve meccanen koyun ve kuzu v
bal ve yağ ve sair mekûlatları
adugunlan gayri benak ve mü-
cerredlören kanun ve defter mu-
cebince almayub adem başına bire
riyal gurus alup ve öşürlerin har-
man vaktinde aynı ile almayub

(Sonu var)

ÇORUMLU

um Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

sayı : 51

1. Ağustos 944 Kuruluşu: Nisan 938

LOZAN BARIŞI

Cihana meydan okuyarak kazandığımız büyük savaş zaferinin idi olan ve aynı önemi taşıyan kutsal gün, yıllarca durmadan yaşanan büyük Türk Milletinin inş zaferine kavuştuğu bir gündür. Ancak bu günden sonradır, rahat nefes almaya, sulhun adet ve nimetlerinden faydalanmaya, harap yurdu imara başlıyadık.

Kılıç ve kalemi aynı kudret ve maharetle kullanan savaş meydanlarının kahramanı, Lozan salonlarında da eşsiz bir Barış eri olmuş, Milletine bu mutlu günü hediye etmiştir.

Bu vesile ile Ebedî Şef Atatürkün aziz ruhu önünde saygı ile eğilir, günün şerefli kahramanı Millî Şefimiz İsmet İnönüne şükran ve minnetler sunarız.

« Çorumlu »

Köylerden İzlenimler :

KAVACIK KÖYÜ

İSMAİL CEYHA

Çorum bölgesinde yaz Temmuzda başlar. Haziran serin bir bahar havası içinde geçer. Temmuz gelinciye kadar kuluncunuz, katı bir kılçık gibi, sizi içten iğneler. Ekinleri Temmuz güneşi olur. Kasabanın dolaylarındaki ova da kuruyan otları, sararan başakları görünce aldanmamalı. Bu ay, dolaydaki tepelerin doruklarında, eteklerinde sıralanan köyler için çayır biçme ve hergetme çağıdır.(1)

Çoruma bir buçuk saat çeken, doğuda, Kavacık köyüne Temmuz başında vardığım zaman köylülerin yeşil çayırlara tırpan sallamakla, sapanlarının arkasında toprağı eşelemekle uğraştıklarını

1) Herk : nadas, sürülmüş ve gelecek yılki ekim için dinlenmeye bırakılmış toprak.

gördüm. Yamaçlarda, doruklarda düzlüklerde görünen ekin tarlaları yeşil yeşil ...

Yaz ayları Türk köylüsünü seferberlik günleri:

Köyde yalnız, kadınlar ve küçük çocuklar var. Eli sopa, omuz azık taşıyabilenlerin ya döl (2) gütmekle yahut çayırda, çiftçi çalışanlara yardım etmekte.

Çamurla sıvalı muhtar odasındaki hasırlar tavuk pislikleriyle kirlenmiş. Kirli, küçük bir min-dere oturdum. Ocağın küllerin örten izmaritlere bakmaktan içim sıkıldı; dışarı çıktım.

Taş ve kerpiçten yapılmış, toprak ve tektük kiremit damlı evler hiç bir ölçüye bağlanmadan dar bir vadiye ve eteklerine konuko-

2) Döl : kuzu ve oğlak.

u vermişler. Köy yıkıntılık gibi görünüyor. Keskin bir sırtıyla kan punarın (3) önündeki çanurda şekilleri bozulmamış insan ve hayvan izleri olmasa köye ilk lefa gelen bir kimse buranın afat örmüş, ıssız bir yer olduğunu sanır.

Köyün batışında yüksekçe bir epe var. Doruğunda yatan dedenin adıyla kendininkini kaynaştırmış: Kandilkaya. Dolaydaki insanların her türlü karanlık derdine şık sunan Kandilbabanın kemikleri kışın donmuyorsa yazın sıcak rüzü görmüyor: tepede poyraz ekilik değil.

Aşağı köy (mahalle) bu tepenin eteğinde. Beşyüz metre katlar aralıklı iki mahallenin ortasında tek bir ev var; parçaların bağlılığını sağlamak için kurulmuş gibi. Orası daha derli toplu; içinde beş on ağaç ta var.

Ortalık alaca karanlık; havada sertleşti; odaya döndüm.

Oda dışardan daha karanlık. Yer seçmek zahmetine ihtiyaç duymadan gündüzki yerimi karartıp oturdum. Az sonra, odanın son karanlığını eritip eşige döken kapıda bir kaç insan karaltısı görüldü. Ekşi bir ter kokusuyla içeri girdiler. Ellerinde sigaraları

3) Punar : Çeşme

vardı. Birbirimizin yüzlerini görmeden (Hoş geldin efendi, şafa geldin Bey) diyerek yavaş hareketlerle toprak sedire oturdular. Cigaralar ağızlarında kızardıkça yüzler bulanık gölgelerle görünüp kayboluyordu.

Uzunca süren sessiz ve kasvetli bir havanın baskısı altında kanburlaşarak oturdum. Muhtar geldi; bir kibrit çakarak elindeki mumu yaktı. Sessiz karanlıkta, bu ışıktan mavzer sesi duymuş gibi ürperdik. Solgun ışıpta birbirimizi iyi görebilmek için bakındık, baktık.

Sessizliği bozmak için, lafol-sun diye (Gazyağı bulunmuyor değilmi?) dedim. Ocak tarafında, dirseği dizine, eli çenesine dayalı yaşlıca biri baş ve şahadet parmağıyla bıyığını, sakalını sıvazlarken kocaman burnuyla ciğerlerine bol ve gürültülü bir hava çekti. Tok bir sesle (İtler türeyeli gaza değil mumada hasret kaldık.) dedi. Bu söz harbi çıkaranla onun pusuruk havasında avlanan soyu bozukların hepsine damgalanan ve şimdi bir sıfattı,

Bu konuda konuşmak gergin sınırlara biraz daha asılmak olurdu. Mumla alevlilik arasındaki ilgiyi işmar edecek bir söz bul-

mak için boşuna zihin yordum. Söz dile gelmeden ekmek sepedi oda-ya girdi. İhtiyarın sözüyle benim nükteli söz bulma sancısı çekmem arasında geçen zaman içinde odadakiler işi illi ve telâşlı gözlerle bakiştılar. Ne düşündüğünü bil-medikleri bu adamın kim olduğunu anlamadan) ya baltayı taşa vur-duysak ?)

- Bu günümüze de çok şükür; ekmek bulamıyanlar da var. Bu-yurun yemek yiyelim.

- Biz yemeğimizi yedik; hele sen buyur.

Bol tereyağlı yumurta ile bü-yük bir tas vogurttan ibaret ye-meği muhtarla ikimiz iştihâ ile yedik.

Köyün mahsul durumu üzerine söz açtım.

(Bildir ekinler hep maf oldu. Bu yıl tarlaların çoğu boş kaldı. Yeygimizi bile satın aldık. Buğ-dayın haklagasını (4) on beş liraya şehirli deyil biz çıkarttık Allah devlete, millete zaval ver-mesin; tohumluğumuzun birezini hükümet verdi; öte yanını da biz uydurduk, üçer beşer Haklağ ektik.

4) Haklağ : 15 - 16 kg. buğday alan bir hacim ölçüsü aşağı yukarı bir gaz tenekesinin hacmine denktir.

Bu yıl ekinler iyi emme neye ya-rar; tarlaların çoğu boş kaldı. A-lahın keremine bin şükür; acımız dan ölsek bildir ölürdük. Kime hükümetin verdiği tohumluğud ekemedi; mal, davar ne varsa sat çiti çubuğu dağıttı yedi, boğazı doyurdu. (Muhtar:) İki gün evi Ötüyz, den (5) üç haklağ buyda getirdim; oraga ulaştırmasa d-artık yaza girdik; kelle kırpar (6) gene aç kalmak) dedi.

sözler döndü dolaştı harp üzerin geldi. Yokuşa sürülen düşünceler karanlıkta oynayan duygular, çil maza giren çareler birbiriyle çikıştı, gelişti (hepsi gâvur, gâvur din iman olur mu ? onların dol-luğuna da inanılmaz düşmanlığırd-a; varsın bir birini kırsınlar. Si-nin tırpanının elçeği (7) sağlan

5) Ötüyz (öte yüz) : Çoru Osmancık yolunun batısı da kalan Kızıllırmak boyu

6) Kelle kırpmak : buğdayı biçilecek olgunluğa gelme-den evvel tek tük sararı arpa veya buğday başa-larını toplamak; bu başa-lar tokmakla döğülerek t-neleri çıkarılır.

7) Elçek : tırpanın sapı üz-erinde çakılı 10 - 12 santim uzunluğunda, tırpanı sa-lamaya yarayan tutamal

mi ona bak sonuncuna varıldı. Söz arasında (Gâvur deyipte geçme. Onunda öyle iyisi varki bizim müslümanlardan da mehremetli oluyor.) Dıyenler olduysada çekicil bir etki yapamadı'

Bu sözleri fırsat edinerek o sıralarda salgınlaşmak tehlikesi gösteren tifüsten bahsetmek istedim; Düşmandan her türlü kötülüğün gelebileceğini, topu ile tüfeğiyle yıkamadığına hastalık aşılayacağını, onlarında görüp duydukları bazı misallerle dilimin döndüğü kadar anlatmaya çalıştım. Tüfüsün bittten geldiğine ve bittten korunmanın çarelerine geçtiğim zaman kimisi hayret etti, kimisi tasdik eder göründü. Karşımda oturan ve söze hiç karışmıyan orta yaşlı biri önce, süzülen gözlerini elinin tersiyle oğuşturdu; sonra kollarını dirseklerinden bükererek kaşına kaşına gerinirken başını arkaya eğdi; uzun uzun esnedi. Yüzünden boynuna doğru sızıp kuruyan terlerin yapışkan, kirli izleri titrek mum ışığı altında bir tirajedi artistinin makyajını andırıyordu. Bir başkası, sağında duran, kurum bağlamış ibriğe uzandı; uzun bir soluk su içti; derin bir hohlamadan sonra ağzını yen'likle sildi; esneyenin böğrüne dirseğiyle dürtterek:

- Burada ağzını ayracağına girevinde uyu demesiyle yerinder kalkması bir oldu.

Söz açtığım konuya ilgili uyanmadığı için beceriksizliğime üzuldüm. Az sonra (Allah rahatlık versin) diyerek odadan çıktılar.

Muhtarın serdiği yataga girmeye vakit bulamadan mum kensini bitirdi. Yordamlayarak yatağa girdim.

Uykuya hazırlandığım sırada bacağımı kaşımak ihtiyacını duydum. Kollarımı, böğürlerimi kaşındım. (Acaba evhamlanıyormuyum diye düşünürken ihtiyaç her yanı sardı. Çalı, çırpı üstüne top rak döşenerek yapılan tavanın kuru dallarının çıtırtısını kulaklarımda tepişen böceklerin, sivri Sineklerin düşüşlerini derimde duyuyorum. Fiske vurarak sıçrıyan pireler keskin saplanması o kadar sıklaştıki ısırılan yerleri kaşımaya elim az geliyordu. Bazı hayvanların kuyruklarının ulaşmadığı yerlerdeki sinek ve böcekleri derilerin titreterek kovalarlar; Tanrının, bu vergiyi insanlardan niçin esirgediğine bir türlü mana veremedim ve eseflendim. Uyku ve kaşınma ihtiyaçlarının iki zıt baskısı altında can koruma kaygusu ile şuursuz didindim, çırpındım.

Sızmışım

Uyandığım zaman kuşluk olmuştu. Çamurlu suya batırılmış gibi dalga dalga kırıl yastık, yorgan ve yatak yüzlerinde geceki canlı savaştan sayısız izler var; yatak; ölü, yaralı, ağır yaralı saldırganlarla dolu. Mor, kızıl derimde sayısız iğne izleri var; tırnaklarım sızlıyor; derim, soguyan yaralarının acısı ile dikenleniyor kemiklerimde, sürekli bir boğuşmadan sonra duyulan koyu bir azginlik var.

Kırk evli köyde bir aptesane çukuru yok. Ovasına gelip gidenler olduğu için muhtar, odanın biraz ilerisinde büyük bir kayanın yoldan biraz taş yığarak seksen santim kadar yükseklikte bir korunak yapmış. Tavuk tırnakları ile didiklendiği acıkça görülen pislikler dışarıya kadar dağılmış. Dolayda bekleyen köpekler, tavuklar olmasa köyün neden necasette boğulmadığını anlamak kolay olmazdı.

* *

Kavacık topraklarının ortalama verimi bire beştir; köylülerin işlemesine yetecek genişlikte de değildir. Verimli senelerde en çok mahsul kaldıranlar anbarlarına beşyüz haklağıdan fazla hububat

koyamıyor. Bu topraklar yalnız kara sapanla eşeleniyor. Arazi dalgalı olduğu için sulama işi çok az kısımlarda bahar sellerinden faydalanarak yapılıyor. Köyün yakınından geçen derenin yatağı on metre kadar çukurdadır; faydası a.t alta sıralanan üç dört değirmenin taşını çevirmekten ibaret kalıyor. Köyün otlığı da dardır; beslenen hayvanlar köylünün kendi ağırtısını (8) ancak verebiliyor.

Köylerimizde muhtar seçiminin ne kadar heyecanlı ve iddialı bir hava içinde yapıldığını bilmiyen veya duymıyan var mıdır, bilmem. Muhtar olmak istiyen, arzusuna eriştiği zaman, savaş meydanında kazanılmış bir zaferin sevinç ve heyecanını duyar; muhtarlık zorla alınır. Kavacıkta ise zorla verilir. Muhtar odası işletmek her şeyden önce kese ve anbar meselesidir. Muhtarlara verilen yıllık ücret odanın ancak bir kaç aylık masrafıdır. 1943 yılının eylülünde on kişilik bir kafilleye, misafire serilebilecek beş yatak bulabilmek için ihtiyar heyeti gece yarısına kadar dolaştı, çırpındı. İkişer ikişer

8) Ağırtı : Süt, yogurt, yağ, ayran, peynir v. b. gibi sütten yapılan besinler.

yatmaga razı olmuşken oturarak uyumak zorunda kaldık. Öyünle-rimiz bol ve mükellef olmasaydı kasten yatak bulmadıklarını dü-şünebilirdik.

Kırk evli Kvacık köyü okulsuzdur. Köylüler, çocuklarını Çorum-da okutabilecek maddî durumda değildirler. Bütün kâyde bozuk ve ezbere bir kılışe halinde imzasını çizebilen altı kişiyi geçmez. Oku-maya karşı duyduğu hevesle, ras geldiğine sorarak harfleri öğrenen

az çok birbirine çatan on beş yaş-larında bir çocuktan başka adı-nın harflerini tanıyan yok.

Kavacıklılar beden güçlerini saban kayışı ile boğaz tokluğuna çorak toprağa bağlamışlar; beyin kudretleri düğüm sır halinde du-ruyor ve ancak saban demirinin yırtabildiği kadarı görünmektedir.

En geri aletlerle işlenen top-raklarda çok dar geçim şartları içinde yaşayan kavacıklıların hi-kâyesini dinlemekle yetinmiyelim.

Çorumda Soy Adları

Neş'et KÖSEOĞLU

Vakit buldukça hazırlamakta olduğum Çorum yer adları kitabında (Çorum) kasabasının mahalleri, insan ve yer adlarıyla sülâle adlarına çok önem verilmiş ve ç bir ad'ın ihmal edilmemesine çalışılmıştır. Ayrı bir bahis olarak

hazırladığım sülâle adlarına ait çalışmalar (Çorumlu) dergisinde neşretmeği faydalı buldum.

Çorum'un eski vakfiye, berat ve Mahkeme, Tapu, Evkaf sicillerinde tesadüf ettiğimiz soy adları şunlardır.

- 1 — Abaza oğlu (1)
- 2 — Abraş oğlu
- 3 — Ahraz »
- 4 — Alemdar »
- 5 — Akmehmet oğlu
- 6 — Asas »
- 7 — Başbüyük »
- 8 — Baykara »

1) Bu bölge Alevî isyanlarına sahne olduğu gibi Abaza hareketlerine de geçid olmuştur. Bu sebeble bu adın o zamandan kalması pek muhtemeldir.

- 9 — *Bayath oğlu* (2)
 10 — *Bedevi* »
 11 — *Benderli* »
 12 — *Boynueğri* »
 13 — *Cersiz* »
 14 — *Cerid* » (3)
 15 — *Circi* »
 16 — *Civeik* »
 17 — *Cücen* »
 18 — *Cürün* »
 19 — *Cünün* »
 20 — *Çenesiz* »
 21 — *Çeten* »
 22 — *Çomar* » (4)

2) Bu ad, Çorumda bir kaç köy ve birkaç mevkiin adıdır. Aynı zamanda Oğuz boylarından da birinin adıdır. Daha fazla malûmat almak isteyenler 43 üncü sayıdaki nota bakmalıdır.

Bu soyun bu köyden geldikleri halk arasında söylenmektedir. Kendileride aynı sözü tekrar ederler.

3) Çorumda şöhretli bir soyun adıdır

4) Çorumun adı tarihe geçmiş, büyük ün almış soylarından biri-

side budur.' Bundan takriben 300 yıl önce Çomar bölükbaşının, yaptığı kahramanlık destanını burada tekrar etmeği bir borç biliriz.

Katircioğlu Osmanlı devletine karşı isyan halinde iken Çomar oğlu denilen genç ve pervasız adamda hareketin için idi. Bu gözünü budaktan esirgemiyen adam Katircioğlu ile Sadrazam Murat Paşa ile harp etmiş ve bozulmuştu, bundan sonra Anadolunun içlerine dağılmışlardı Çomaroğlu da Akşehir

23 — *Çömüz Yoğlu*

24 — *Destan* »

25 — *Destomar* »

varında ormanlık bir yere sığın-
ıştı. 1055 - 1645 tarihlerinde Şam
alisi Murtaza Paşanın yanında
İstanbul'a gelip bu sıralarda tekrar
ama dönmek için yola çıkan Ev-
liya Çelebi Akşehir dağlarında Ço-
mara tesadüf etmiş ve kendisini
ona ederek Şama Murtaza Paşanın
anına götürmüş ve ona bölük başı
taydettirmişti. Paşa Sivaz eyale-
line tayin edilince Çomar oğluda
beraber gitmiş ve Paşa kendisini
50 yiğitlik ulufi ile Niksar Voy-
vodalığına tayin etmişti. Burdan
5 ay sonra Çomar bölükbaşı Dilâ-
ver aga adlı birinin geldiğini ve
kendisini bu işten uzaklaştırmak
istediğini öğrendi. Dilaver aga Ço-
marı hapsedmek isteyince adam-
larıyla beraber Sivasta Paşanın
yolunu tuttu, Çomar Paşasına
çıkmış ve vaziyeti anlatmıştı. Paşa
bunları dinledikten sonra, Arnavut
bir hemşehrisini himaye etmek en-
dişesiyle, halen su başılığı Dilavere
verdim, muhasebeyi ondan bikusur
alırım demişti. Çomar ise « Balık
baştan kokar haberin sıhhatini
Lokmandan aldım, diyerek Sivas
tan ayrıldı, Niksara dönerek dilaver

aganın çeifliğini bastı, yaktı, yıktı
ve hayvanlarını alarak çıktı. 700
adamını başına toplayarak, İstan-
bula gitmek üzere geldiğini habar
aldığı Diyarbakır Valisi yolunu
kesmek üzere Kızılırmak geçidine
yollandı. Tam bu sırada Evliya
Çelebi bir kaç adamı ile birlikte
Gümüş köyünden Dankazaya gel-
miş ve Kızılıрмаğı gizlice geçmek
istemişti. Çomarın adamları Evli-
yayı yakalamışlar ve kendisine bir
güzel hakaret etmişler elbisesini
bile soymuşlardır. Çomarın karşı-
sına gelince birbirlerini tanıyan bu
iki ahab sarmaş dolaş olmuşlar ve
derhal muhabbeti kaynatmışlardır.
Çomar Evliyadan Murtaza Paşanın
mazulen İstanbul'a gitmekte oldu-
ğunu öğrenince « Murtaza Paşa
efendimizin ayağını öperim, Emanet
olsun benim efendimdir. » Demiş
ve Evliyaya veda ederek Çomara
doğru yollanmıştır.

Evliya Çelebi Çomar bölükba-
şının hayatını takibetmiş ve elde
ettiği malûmatı kitabına eklemiştir.
C. 4. Sa. 264

Buna göre, Çomar, 1060 - 1650
tarihlerinde Vanda Vali olan Melik

26 — *Deli Boran oğlu (5)*

27 — *Damar* »

28 — *Dobaççı* »

Ahmet Paşalı Şemşi Paşa oğlu M. Emin Paşa yanına girmiş ve Paşada kendisine serdarlık vermiştir. Orda Hakkri'lerle büyük ve kanlı mücadeleler yapmış ve o civardaki bütün halkı sındırmıştır. Bu durum Paşanın buradan ayrılmasına kadar devam etmiştir. Paşa ayrılırken Çomar, Van kuluna iltihak etmek istemiş isede Hakkariler buna mani olmaya çalışmışlardır. Çomar 50 kişilik bir kafile ile yola çıkmış, fakat hakkariler 2600 cenkci Çomarın karşısına dikilmişlerdi. Bu kahraman 50 adamı ile bunlara mukavemet etmişse, kendisini göl kenarında kayalar üstüne sıkıştırmışlardır. Çomar atı ile bu kayadan göle atlamış ve karşı sahile yüzmeğe başlamıştır. Karşı sahile geçen Çomar orada bir türbeye sığınmış isede, şaşkınlıkları geçen hakkariler karadan o istikamete yetişmişler ve türbede kendisini muhasara etmişlerdir. Çomar tek başına 20 - 25 kişiyi kılıçtan geçirdikten sonra bir insan takatinin göstereceği en yüksek mukavemet ve kuvvetin bir kaç mislini gösterdikten sonra ölmüştür.

Bu kahramanlık menkıbesi, Evliya Çelebinin anlattığına göre, o kadar yangı uyandırmıştır ki, kendisine mezar yapmışlar ve göle atladığı kayanın üstüne adını kazmışlardır. Evliya Çelebi bundan sonra, böyle kahraman adam görmediğini yazmaktadır.

Bundan sonra bu aileden Çomar oğlu Ali aga adında birisi yetişmiş ve Çomara Sancakbeyi olmuştur. 1100 - 1688

1099 - 1687 tarihlerinde Çomarda Yeğen Osman Paşanın adamı Cerit oğlu Mehmet Paşa Sancakbeyi idi. Aşiret ruhu ile civar vilâyetlerde daima talana gidiyor ve halkı taciz ediyordu. Bunun üzerine Mehmet Paşanın tenkiline teşebbüs edilmiştir. Bu tenkil hareketlerinde Çomar oğlu Ali aganın çok hizmetleri görüldüğünden kendisi Çorum sancak beyi tayin edilmiştir.

Bu isme Çorumda ve Anadolunun başka yerlerindede raslanır.

Köy adı	Vilâyeti	Kazası
Çomar	Manisa	Gördes
Çomar	Çorum	Alaca
Çomar	Çankırı	İlgaz

- 29 — *Dölec oğlu*
 30 — *Döngel* »
 31 — *Dolkadir* » (6)
 32 — *Ebil* »
 33 — *Emirosman oğlu* (7)
 34 — *Emir İbrahim* (8)
 35 — *Emir Ahmet (oğlu)* (9)

Bunlardan başka Çorumda bir de yer adı vardır. Çomarbaşı denilmektedir. Buraya dair halk ağzında bazı deyişler vardırki onları buraya geçirmek isteriz.

Çomar başından geçen bir dere vardırki adına Çomar veya ayı derisi derler. Bu dere Büğet köyü ile 1005 - 1596 tarihlerinde köy olup bu gün mevki halinde Ilıca denilen bağlar arasından geçer. Ilıca suyu da Ayıoğlu deresinden çıkar, böğrek denilen yollarda Çoruma gelir. Bu sahada bir çok eski eserler çıkmakta ve serami parçalarına bol bol raslanmaktadır. Burada Firiklere ait olması pek muhtemel bir Çömlek bulunmuşturki bu gün Çorum maarif müzesindedir. Bu kıymetli eserin herhal-

de saklandığını tahmin etmekteyim.

Bu dereye Ayıoğlu deresi denilmesi sebebi halk ağzında şöyle izah edilmektedir.

« Bu civarda töreyen bir erkek avı kadının birisini kaçıracak ininde bir müddet saklamıştır. Sonra bırakmıştır. » Bundan sonra kadından bir çocuk olmuştur. İşte bundan töreyen soya halk Ayıoğulları demektedir.

Bu hikâyenin başka şekilde olması pek muhtemeldir, fakat halk arasında yaşayan budur. Çorumun Burhan Kethüda mahallesinde bu adda bir sülâle bu günde vardır.

5) Deliboran adlı bir saz şairi Çorumda pek meşhurdur. Çorumlu

36 — *Emir Ali oğlu(10)*

37 — *Erzen* »

38 — *Ermeni* »

39 — *Gedey* »

40 — *Gadış* »

41 — *Gülüş* » (11)

dergisinin 5 inci sayısında Ziya Gürel bu şair hakkında şunları yazmaktadır.

« Deli Boran veya Boran Baba, Çorumun Sarınbey köyündendir, bu köy ve bulunduğu vadideki köyler Kuyumcu aşiretindendir »

« Deli Boranın 1310 - 1892 ta-

rihlerine doğru göçtüğü anlaşılmaktadır. Üç peşli entari giyerek, kendisine takılan isme uygun olarak. serseriyane dolaşan Deli Boranın, bir çok eski aşıkların yaptığı gibi Kerbelâya, Haccı gittiği, Irakı ve Suriyeyi dolaştığı söylenmektedir. »

— Devam edecek —

Çorum tarihinde kadın elbiseleri

EŞREF Ertekin

IV

(49 - 50 inci sayıdan artan)

Tepe Altını

Gelinin başına olacak alınan bir fes'in tepesine uyacak gibi bir mukavva kesilip hazırlanır, değirmi şekilde kesilen ve hazırlaanan bu mukavvanın üzerine bir kumaş parçası kaplanır, kumaşlı mukavvanın muhitinden itibaren bir kaç sıra yirmilik veya başka kıymette altınlar dizilir, bazıları ortaya yakın bir sıraya bir dizi inci dikerler, ortada kalan beşibirlik büyük-lüğünde olan boşlukta, Yemliha yazılı bir gümüş veya altın tülüm veya sırma sarılı bir mıska dikilir.

Buna Tepelikte derler.

Alın Altını

Buna Alın altını derler. İki parmak enliliğinde bir bez üzerine dikilmiş, onluk veya beşlik altınlar Fes'in Alna gelen kıyısına

dikilir- bunun üstüne düz kıvrak çeki çekilir, bunun üzerine Altın Elmas veya inciden yapılmış Top, Mıska iğne denilen süsler sokulur, İşte buna Alın Altını derler,

Gerdan Altını

Buna Gerdaniyede derler. İpek kaytan veya bir şerid'de biraz aralıklı olarak çeşitli altınlar diki-lerek boyuna asılır. Bir gerdanlık gibidir. Altınların küçüklerinin kenarlara, büyüklerinin ise ortaya gelmesine dikkat edilir. Bazıları hepsini Mahmudiye Altınından yaparlar. Bazıları da hepsini küçük Altından yaparlar.

Hırtlak Altını

Hilâl şeklinde Altın paralarla yapılmış bir kadın süsüdür.

Muşambalı bir bez üzerine Hilal şeklinde kesilmiş bir kumaş dikilir,

jsi tam bir ay şeklinde konu-
 „ bu un üstüne yirmilik veya
 hmudiye Altını dikilir. Bu şe-
 de hazırlanan süs gerdana asılır.
 m göğüs üzerine gelecek yere,
 nara birkaç tane beşibiryerde
 ymak adettir. Bu beşibir yerde-
 r tam açık ve çıplak göğüse
 mas halindedir. Bazan, Beşibir-
 rdeler, yerine Keramise Altın-
 ında dikilir.

Alıç Altını

Buna Göbek Destesi'de derler.
 ıda Alın Altını gibi bez üzerine
 apılır. Biçimi, alın altından takı-
 ırak kopçalı iki ucu tam göbek
 zerinde birleşecek gibi yapılmıştır.

Yapılışı şöyledir.

Dört ucu kopçalı olan, iki san-
 im genişliğinde iki bez parçası
 üzerine yirmilik denilen Altınlar
 likilir,

Göbek üzerinde birleşen iki
 colun iki meme üzerinden geçme-
 sine dikkat olunur.

Göbek Altını

Gerdan Altını gibi ipek kayta-
 na dizilir, sekiz dizi halindedir.
 Göbek üzerini kaplayacak şekilde
 takılır.

Bu diziler yapılırken kullanılan
 altınlar çeşitli de olabilir. Her aile-
 nin servet derecesiyle mütenasip-
 tir.

Pazvand

8 - 10 Santim uzunluğunda, iki
 santim genişliğinde, boru gibi, yu-
 varlak gümüş bir süstür. Bunun
 içi boş olup bir ucu kapalı diğer
 ucu ise kapalıdır. Burasının ka-
 pağı açılarak içine muska konu-
 lur. İki ucundan zincirle bogaza
 takılır. Borunun her tarafı kabart-
 ma işlemleriyle işlenmiştir. Borunun alt
 tarafında altın takmak için ufacık
 halkalar vardır. Bu halkalara yir-
 milik altın takılır.

Koltopu

Buna İğihıl'da derler, bir çok
 çeşitleri vardır. Bilezik gibi kola
 takılır.

Askı Zinciri

Bunlarda, Maşallah, vardır. Hu-
 susi bir şekilde yapılır. Ma-
 şallah yazılı gümüş ve üzeri altın
 yaldızlı, beşibirlik'ten büyük bir
 tılsım olup Alınaltını üzerine
 takılır.

Saç Altını

Eski zamanlarda saçlar örülür
 ve bunların uçlarına zincir veya
 kaytana bağlayarak takılırdı. Örgü
 uçlarına takılan bu altınlara Saç-
 altını derlerdi.

Saçbağı

Püskülün üstünden takılır, bu-
 na Uç'ta derler. İpek kaytana dizil-
 miş, perpere ve şemseleri vardır.

Kemer

Bunun çeşitleri şunlardır.

- 1) Yılankavu 2) Âbâniyye 3)
Taslı 4) Hâısr, 5) Halka 6) Arpa-
cıklı 7) Paftalı.

Bilezik

Bunun da şu çeşitleri vardır.

- 1) Altın Telkârî 2) Gümüş
savatlı (Kaplamalı) 3) Paftalı.

Küpe

Bununda Çorum'da şu çeşitleri
yaşamıştır.

- 1) Gül 2) Halka 3) Salkımlı

- 4) Badem 5) lira yarımı 6) lira
çâreği 7)

Yüzük

Küpede saydığımız çeşitlerin
aynı yüzük'te vardır. Ve zümrüt,
Elmas Yakut, Çevahir Yeşim Sey-
rani, Cehennemtaşı, Hakık, Mer-
can, Kehrübar. İnci, Altın, Gümüş,
gibi kıymetli maden ve taşlardan
yapılır.

Gönlüklerden Derlemeler :

(MİRAC NAME'İ ŞAH HATAİ)

(Ele geçen bazı bektâşî nefesleri)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

Geldi Cebrâil çağırır yâ Muhammet Mustafa
hak seni mirace okur Davete kadir hudâ

Evvel emanet budurki birde rehber tutasın
Kadimi erkâne yetüp tarıkı müstekıma

Muhammet sükûte vardı yoktur şimdi bir aziz
Muhammet belin bağladı geldi anda cebrâil

İmdi senden el tutayım hak buyurdu Mustafa
İki gönül bir edüben yörüdiler dergâhe

Vardı dergâh kapusuna gördi bir Arslan yatur
Arslan anda hamle kıldı başa koptu bir fenâ

Buyurdu Ser kâinat korkma habibim deyu
Hatemin ağzına verğil Arslan ister nişane

Muhammet hatemin verdi Arslan anda oldu sakın
Muhammede yol verildi Arslan gitti nihane

Vardı hakkı tavaf etti evvel bunu söyledi
Ne yeğin şirin var imiş haylu cevretti bana

Gördi bir biçare Devriş heman yutmak diledi
Ali bile ola idi dayana idi ol şaha

Ey benim sırrı devletim sana tabidir habibim
Eğilüp secde kıldı Hazreti emri Allaha

Kudretten bir savt geldi südü alma Baldan al
Muhammet destini saldı nuş etti azamatullahe

Süleyman anda hazır idi şeydullahin diledi
Bir üzüm danesin koydu selmanın keşgölüne

Doksanbin kelâm danıştı iki gönül dostuna
Tevhidin armagan verdi yer yüzünde insana

Ayak üzerine kalkı ümmetini diledi
Cümleside secde kıldı, oldem emri Allaha

Muhammed de sürdü yüzün hakka teslim etti özün
Selman getürdü bir üzüm Hasan Hüseyin ol şahe

Kudretten bir el geldi erdi ünü şerbet çaldı
Mnhammet hatemin gördi uğradı bir müşkil hale

Ol şerbetten biri içti cümlesi oldu hayran
Muminin müslüm uryan büryan girdiler hep sema'â

E) çırpuben dediler Allah Allah hu Allah
(Muhammet) bile kalktı kırklar ile simaâ

Muhabbet galip oldu erkân yeriri buldu
Muhammedi gönderdiler hatırlar oldu safa

Muhammet evine vardı Ali hakı tavaf kıldı
Hatemin önüne koydu dedi saddak murtaza

Evvelîsin ahîrisin ey vilâyet sahibi
Cümleside sana baĝlu dedi şahî evliya

(Şah Hatayım) Vakıf oldu çün bu sözü söyledi
Hak söze inandıramadı özü çürük ervaha

Derviş Hatayi

Gel gönül okuyalım ismi azam duasın
Lâfeta illa Ali la Seyf illa zülfikar
İlla billah issine ol yur gönüller pâsini
Lafeta illa Ali la Seyf illa zülfikar

Zülfükâr, taç, düldül, geldi Ali destine
Alim aldı zülfükari gitti Küffar kastine
Hem yine yazılı idi zülfikarin üstüne
Lâfeta illa Ali la seyf illa zülfikar

Yusufu zindana saldı Yakubunu kıldı zâr
Yusufa yine bu düâ idi zindan içre yâr
Yer ile gök hem bu düâ ile kılmıştır karar
Lâ feta illa Ali la seyf illa zülfikar

Alim geçti ol devin evvel baĝına
Alim çekti ol Devi evvelce hicran Daĝına
Bir Hurmanın çubuĝıyla bendetti parmaĝına
Lâ feta illa Ali la seyf illa zülfikar

Baki -deyil işbu dünya bivefadır bivefa
Eyyube verdi mihneti çok cevîr ile cefa
Eyyup düâyî okudu buldu derdine şifa
Lâfeta illa Ali la seyf illa zülfikar

Ol münafıklar bu harfin manasına ermedi
 Mansuru dâre Çektiler dediğünden dönmedi
 Halilullah dúa ile Nâr içinde yanmadı
 Lâfeta illa Ali la seyf illa zülfikar

On sekiz yıl Kaf Dağında cenk etti Hamza tamam
 Kırar idi Kâfiri vermezdi zerrece eman
 Dün günü bu düayı okurdu her zaman
 Lâfeta illa Ali la seyf illa zülfikar

Musâ hem ol tor dağında Hakka münâcaat eyledi
 Ehli hak değildi Nümrut Münacatın neyledi
 Evliyalar Enbiyalar bu kelâmî söyledi
 Lâfeta illa Ali la seyf illâ zülfikar

Dünü günü çağırırlar ya Muhammet ya Ali
 Muhammetle Ali idi iki cihan serveri
 Her Gazâde bu düayı okur idi ol Ali
 Lâfeta illa Ali la seyf illâ zülfikar

Herkimlerki okur ise daima bu düayı
 Kalmayısar gönlünde zerrece bir gümani
 Bu dúa ile temamdır hem dini hem imani
 Lâfeta illa Ali la seyf illa zülfikar

Süleymanın barmağında Bûrhan idi bu dúa
 Hem gine her hükmünede ferman idi bu dúa
 Ahretede gereklü bir derman idi bu dúa
 Lâfbta illa Ali la seyf illa zülfikar

Çekilüp Miraçtan gelürken ol hatemül Enbiya
 Hatemin ağzına attı dişledi ol murtaza
 (Derviş Hatayının) virdi oldu şimdi bu dúa
 Lâfeta illa Ali la Seyf illa zülfikar

Nuksanî

Candan bir Kâmile hizmet eylesen
Salar aşk narine bişirir seni
Teslim olup her sözünü söylersen
Korkduğun bellerden aşırır seni

Yalançı kallaşa hizmet eyleme
Mutlak münafıktır ülfet eyleme
Üstüne harfile gelse söyleme
İblisten eşettir şaşırır seni

Dilde kuru ikrarı muhabbet çoktur
Zerre hak nişanı kalbinde yoktur
Batının görmezsin sen deme haktır
Dar kapta kaynama daşırır seni

Zehir ilmi çoktur mahluka satar
İllerin bağında şakiyup öter
Bağına girmeden yakandan tutar
Pırlın divanından düşürür seni

(Nuksanlyım) sakın uyma her cânâ
Bin can içre bir can yeter İrfane
Kusuru senden bil atma yabâne
Nefsin bir ateştir Bişirir seni

Irfanî

İbtidâ aşıkâ bade verende
 Bu aşkın meyidir al iç kan derler
 Bu aşk ile sevdâ indî serime
 Anın için mahşerece yan derler

Sevdiğim sır ile olmuşam dindâr
 Aşkın can evine serdi bir minder
 Zelha ile Yusuf Davud İskender
 Çekti bu sevdâyı Süleyman derler

Ener ister isen aşıkı sadık
 Her kişinin yarı kendüne lâayık
 Ara yerden eksik olmaz münâfık
 Eksik deyil güle bir tiken derler

(Irfanî) gülmezse sende gülmezsin
 Sevdâ ne olduğun sen hiç bilmezsin
 Bin mânâ söylesem sen inanmazsın
 Sana Türkmen deyil Terkiman derler

Not

Bu Şiirlerde hususi ellerde bulunan
 bir Cönkten derlenmiştir.

URLU DAĞI

*Hey Urludağ, Urludağ !
Her tarafın nurlu dağ .
Dere, tepe, meşe, Çam;
Eteklerin bahçe bağı.*

*Semaların saf parlak ;
Suların tatlı berrak .
Kırım kırım akıyor
Karşında kızılmak.*

*Köylerin yıldız gibi,
Fidanların kız gibi
Abühayata benzer
Kaynakların buz gibi.*

*Yayladır başın senin,
Tükenmez aşın senin,
Hazineler saklıyor « / »
Toprağın taşın senin.*

*Yaylanın sağı, solu
Altın başakla dolu.
Selam verip geçiyor
Çorım - Çerikli yolu.*

*Yemyeşil dik yamaçlar,
Türlü türlü ağaçlar,
Fildişile daranmış
Sanırım sırma saçlar.*

*Oh, ne güzel durur sun;
Yareme em vurursun.
Sana balta vuranın
Parmakları kurusun,*

*Kartal en yüksek yerin;
Kış ayazdır yaz serin,
Seni; gezince Rahmi
Ah çekti derin derin,*

*Gezici Baş Öğretmen
R. R. Tankaya*

*« * » Karadonaşa köyünde Simli kurşun madeni görül-
müştür.*

Uyuz [Gale]

Halen memleketimizde sık görülen hastalıklardandır. Halk arasında Şekersizlikten husule geldiğine dair bir kanaat varsada amili sarceptes scabieuX adlı bir parazit-tir. Hastalık hastalardan sağlam-lara temasla geçer.

Parazitler el parmakları arası kolların ve bacakların iç yüzleri ve karın derisi gibi cildin daha ziyade ince olduğu bölgelerde yerleşerek en fazla geceleri olan kaşıntı ya-parlar. Bu kaşınma neticesinde açılan sathı yaralardan giren cera-hat mikropları uyuz yaralarını

meydana getirirler. Bunlardan uyuz için karakteristik olan bir tanesi tenasül aleti üzerinde husule gelen Uyuz Şankırı (Chancre ScabieuX) dir.

Hastalıktan korunmak hasta kimselerle teması yoketmek ve el-leri temiz tutmakla mümkündür.

Hastalığın tedavisinde pek muh-telif förmüller bulunmakla beraber ekserisinde kükürt bulunur. Sabun-la iyice yıkandıktan sonra ilaç sü-rünülür ve çamaşır değiştirilir ve çamaşırlar iyice kaynatılır,

Dr. Nurettin Kutluk

Kızıl Irmak

Akıyorsun sular ellere doğru
 Bir damlanız olup katışsam size
 Bak ne kadar yanık Irmağın bağı
 Sendemi hasretsin yoksa denize

Kimi yerde coşkun coşkun çağlarsın
 Kimi yerde için için ağlarsın
 Bu halinle sen ruhumu dağlarsın
 Ufuklar önünde geliyor dize.

Osmancık Ağs. 944

Dr. N. Kutluk

Son Bahar

Gene geldi son bahar, her taraf soldu işte
Yeşillikler sarardı renk tahvili bu mersim;
Güle hasret bülbülde ölecek bu gidişte
Feryatla öter bülbül artar benim yeisim.

Her güzel şimdi solgun birer cansız Hayaldir
Bir yoprak çırpınıyor öleceğim ben diye,
Benzi uçuk yaprağa sordum ki bu ne haldir,
Ağladı, cevap verdi son baharın bekle diye.

Remzi Künüçen

Gönül

Ağla gönül ağla, baharın öldü
Her taraf şen iken, sen ıssız çölde,
Baharla açılan şen, çiçek soldu
Bak yalnız baharın enkazı elde.

Bülbül ötem dese, gülüde yoktur
Bu sahra pek uzun cefası çoktur;
İstersen sahrada yine de koştur
Beyhude tükenmez bu ıssız belde.

Remzi Künüçen

Zafer

*Zafer Türkün şanıdır, Türklüğün nişanıdır,
Zafere doğru koşan Türkün bu öz kanıdır.*

*Savaşta erleriniz arslandır direr, birer,
Ordumvzun alınma yazılmış işte zafer.*

*Tarih bunu gösterir, Türk, adın duyan titrer
Türk savaşta galiptir, Türke verilmiş zafer.*

*Yurduna yan bakamı düşünmez, çiğner, ezer,
Türkün Harpte gayesi, yalnız zaferdir, zafer*

*Yurt uğruna Şehitlik erin son rütbesidir;
Bu ses benim değildir, bir şehidin sesidir,*

Remzi Künüçen

Çorumda Söylenilen Atalar Sözü

Derleyen : Eşref ERTEKİN

Baş tarafı (45) inci sayıda

(Ç)

Çıbık iken çıt hezen iken küt
 Çektiğin virde bak
 Girdiğin yurda bak
 Çerçi başındakini çağırır
 Çırpılmış Ahlat gibi
 Çok söyleyen çok yanılır
 Çalma kapını çalarlar kapını
 Çatalkazık yere batmaz
 Çalıyı tepesinden sürüyor
 Çalarsın kesmez dürtersin geçmez
 Çalar almaz
 Çaya varmaktan çemrenme
 Çabalayan gider çüte
 Çirkefe taş atma üstüne sıçrar
 Çirkin bürünür güzel görünür
 Çok naz aşığı osandırır
 Çok medikten zem çıkar
 Çok gezen çok bilir
 Çok başlı çoğan kaynatmış
 Çok gülen çok ağlar
 Çok söyleme yüzsüz olur

Çok yüzverme arsız olur
 Çakmaktaşının büyüğündende ateş
 çıkar küçüğündende
 Çiğ yumurta soyulmaz
 Çiftçi yağmur ister
 Yolcularda kurak
 Cümlesinin muradını veren hak
 Çocuk dediğin düşe kalka büyür
 Çocuğu işe sal arkası ile bile var
 Çıkmadık canda ümit vardır
 Çiğ yemedimki karnım ağrısın
 Çiğene Çiğeneye' çatmayınca
 kasnak kimin boğazına geçeceği
 belli olmaz
 çay gider kumu kalır
 Çivi çiviye su sancıyı söker
 Değirmerci un bulamaz yemeğe
 Değirmene vardım derdimi yanmaga
 değirmen başladı çırçır dönmeğe
 Düşman düşmana küçük taş atmaz
 Dağ daga kavuşmaz emma insan
 insana kavuşur

Düşenini sürerim bokuna karışmam
 Deli tavuk gibi dolaşiyor
 Dogacak oğlan bo - ... dan belli
 olur
 Demiri tavunda döverler
 Deptim keçe sivrittim külah oldu
 Dağ diye dangırdama dağın kulağı
 olur
 Dananın altından bızağı arıyor
 Dokuz kodak anası gelin bunun
 neresi
 dokuz hebek ile mağaradamı kaldın
 Dolu desti su almaz
 Damarına göre kan almayı bilir
 Dok ne bilir acın halinden
 Dokuzdan biri insan
 Dabanı güneşletti sakalı yıldız
 dikti (1)
 Doğru soyleyeni dokuz köyden
 kogarlar
 Dağdaki gelinde bağdakini kovar
 Delinin tahdadan davulu olmaz
 Deligine göre yama vurnialı
 Delinin altında bir cık cık var em-
 ma bilmem ovacak bilmem kavacak
 Deden yok dede paran yok şükret
 yezit olduğuna
 Düşenin dostu olmaz
 Damla damla göl olur
 Dirgene dayanmayan porsuk har-
 mana gelmez
 Dil yarası onılmaz
 Dadanmış kudurmuştan beterdir

(1) öldü demekten kinayedir

Dert benimde tasa seninmi
 Dert saklayanda kalır
 Desti kıranda bir suyu getirende bir
 Denniz yanarmı ihtimaldir yanar
 demişler
 Denizi geçipte çayda boğulma
 Deniz suyu gibi ne içiliyorsun ne
 geçiliyorsun
 Dünyayı söbelipte karnınımı so-
 kacak
 Dostluk kantar ile alışveriş mis-
 kal ile
 Dos dostun aybını yüzüne söyler
 Düşenin dostu olmaz
 Düş uykudan sonra belli olur
 Dinliylene sivrisinek saz dinleye-
 meylene davul zurna az
 Dipsiz kül k boş anbar coldur
 boşalt
 Dağ başından duman eksik olmaz
 Dünyada adam adama lâzım olur
 Dünyada bu analar neler doğurur
 Dil bir kulak iki bir söyle iki dinle
 Dünya bir böğrek (1) yağlıdır yi-
 yebilene aşk olsun
 Dünya bir karadenizdir ne içilir
 nede geçilir
 Dünyade her iş biter
 Amma kösenin sakalı bitmez
 Dediği dedik öttürdüğü düdük
 Dirî baş dirliğini görür
 Dam direk üstünde durur
 Dil gönlün kepçesidir
 Dostun belası düşmandan beter
 olur

(1) Böprek

eli ile getme yola başına gelir
rü bela

enize düşen usturaya sarılır
ost başa düşman ayaga bakar
insizin hakkından imansız gelir
emir unun taput mihıra tebdil-
den Allah

eveyi yardan uçuran bir tutam
ttur

evenin yükünden onmadı ki Si...
en onayım

öğüşte yumruk aranmaz

bertsiz baş sokuda daş

bert inledir aşk söylerdir

postsuz düşmansız bir Allah

Dibi görünmiyen suya girilmez.

Devriş Devriş tekkede Hacı
facıyı Mekke'de bulur.

Deliyi düğüne davet etmişlerde
ark gün uyumuş.

Deve ile bulgur yeme üstüne
usar.

Deve gibi arkaya sime

Deveci ile konuşan kapuyu bü-
yük açar.

Deveye kalk oyna demişler
Çam ile Çardak S... me demiş

Deveye binip yar altına sinme.

Denizdeki balığa bazarlık olmaz.

Durdu durduda turnayı gözün-
den vurdu.

Deli ile Serkaş aklına geleni
işler.

Deveye purç lâzım ardınca bo-
yunu uzata.

Deme kış yaz oku yaz

Dokunma Asıla haberi olmaz.

Dilden gelen elden gelse Dağı
Dağ üstüne korlardı.

Dörttepe dömuzu gibi dört ta-
rafı dolaşma.

Dibi görünmiyen kaptan su içme

Dilim seni dileyim dilim dilim
senden çektiğim hep acı zulum.

Dilden gelen elden gelse gedâ-
lar kalmaz hep zengin olur.

Düşte görsen yoyulmuyacak iş
olur.

Devenin önü Engürüye indi

Deptim geçe sıvıttım külah ol-
du.

Dur dedim durmadın kerhanada
koy büzüğünü kaynasın tarhanada.

Diğdısının diğdısı dış kapının
dügüsü.

Deliye yel verirler eline bel ve-
rirler.

Dam yanar Sıçancıklara kadro-
lur.

Davet hak varmayan akmak
Deynekle bir toy vurmuşlarda
bu deynek toy vuruyor diye kırk
yıl saklamışlar.

Düğün girmiyen ev olurda ölüm
girmiyen ev olmaz.

Darlıkta dirlik olmaz.

Dokuz söz bir büglük yerine ge-
çer.

Divar eğildiği tarafa yıkılır.

Temmuz Ayı Zarfında HALkevi Çalışmaları

1 - Evimiz kütüphanesi her gün halka açık bulundurulmaktadır.

2 - Spor Şubesi odasında Ping-Pong oyununa mahsus masa bulunduğundan gençler bu oyunu oynamak suretile güzel vakit geçirmektedir.

3 - Musiki Şubesinde haftada iki gün muntazaman tedrisat yapılmakta ve gençler her gün şubede müzik çalışmalarına devam et-

mek suretile musiki tedrisatına önem verilmektedir.

4 - Temmuz içinde evimiz salonunda bir aile toplantısı yapılmıştır.

5 - 24 - 8 - 944 Tarihinde (Lozan) yıl dönümü evimiz salonunda parlak bir törenle kutlanmış, bu münasebetle günün önemini belirten heyecanlı söylevler verilmiş, unutulmaz tarihî hatıralar anılmış, büyüklerimize saygı ve tazim telgrafları çekilmiştir.

ÇORUM'A TÂBÎ FİRUZ ve AKVİRAN KARYELERİ HALKININ SİPAHİLERİ MEHMEDDEN ŞİKÂyetLERİNE DAİR

(Bu vesikanın baş tarafı 49 - 50 nci sayfadadır.)

No. 380

üzerlerine bırakub badehu narh-ı carliden ziyade kırkar ellişer akçaların alup ve mahsul zamanında eda edeyim deyu cebren elli kuruşların alub badehu vermeyüb ve her bir karyeden her sene badihava namına otuzar kuruşların ve ev başına birer batman pekmezlerin aldugundan maada âhir toprakda ziraat edersiniz deyu her yıl on ikişer müd terekelerin alub ve karye-i mezbureden Hüseyin Koca nam kimesnenin otuz kuruş kıymetli bir reis katırı ile yirmibeş kuruş kıymetli bir reis atın alup bir akça vermeyup ve Hacı Ahmed nam kimesnenin dahi elli rıyal kıymetli bir reis katırın cebren alub ve Hacı Bayram nam kimesneye dahi üçyüz değnek urub kırk kuruş kıymetli bir reis katırın alub zulm ve teaddi etmekle canib-i şer'ıdan mezbure mürasele gönderilüb şer'ı

şerife davet olundukda müraseleyi pâreleyüb bunun emsali tecavüzünün nihayeti olmadığın bildirüb hukm-ü humayunum rica eylediklerin arzylediğ gün ecelden mezburihzar-ı şer' olunup ashab-ı hukukun şer'ile teveccüh eyliyen hakları bittemam aliverilüb teallül ve tereddüd eder ise orduy-ı humayunum mahalli memure varınca mezbur kaleye konulub hap solmak emrim olmuşdur. Buyurdum ki vusul buldukda mezburu şer'ı şerife ihzar ve ashab-ı hukuk ile beraber edüb mukaddema bir defa şer'le görüleb fasl olmıyan hususların tamam hak va adl üzere teftiş ve tefahhus eyleyüb göresin. İlâm olunduğu gibi ise olbabda muktazai şer'ı kavimle amil olub ashabı hukukun şer'ile teveccüh eyliyen hakların alub hukmedüb geru bikusur aliveresin. Şöyle ki ashab-ı hukukun şer'le teveccüh eyliyen hakların ver-

mekde tereddüd eder ise orduy-
humayunum mahalli memure va-
rınca mezburu kaleye koyub hab-
sedüb minba'd emri şerifime mu-
gayir kimesneye iş ettirmiyesin

21. N. 1046. (1636). Mühim-
me defteri. 87. Sa. 61

No. 381

ÇHRUMŞANCAĞI MÜTESEL-
LİMİ OLAN MAHMUD'A HU-
KUM KI,

Yüzdepare kazasında vaki kan-
kırı yanında [Ovacık nam²] pazar
köyünde Ahmet nam kimesneyi
gürcü, İdris, arab nam köleleri ile
kürd nam hizmetkârı yatur iken
biraderi ile katle eyleyüb sekizyüz
altun ve bin riyal kuruş ve iki
samur kürk ve bir gümüş şem'-
dan ve iki kemer kılıç ve bir
acem kılıcı ve iki sedef ve cev-
herdar tüfek ve dört at vesair
bazı esbabın götürüb firareder-
ler iken Çorum canibine vardık-
larında mezburuları sen tutub mîrî-
ye aid eşyayı merkumdan ahz ve
kabz eylediğin ilâm olunmağın
imdi başın sana gerek ise ol şey-
leri ve kadiya verdüğün her ne
ise cümlesini berveçhi tacil âsi-
tane-i saadetime göndermek içün
Sivas Defterdarına teslim eyle-
yüb temessük alûb ve atları ve
katilleri dahi sicil ve hoccet olun-

dukdan [sanra] Defterdar-ı muma-
ileyhe teslim eyliyasın ki mezbur-
ları katle eyledikleri mahalde şer'-
ile haklarından gelinmek babında
ferman-ı âlişanım sadır olmuştur.
Buyuadum ki vusui buldukda sadır
olan emrim üzere amel edüb
dahi başın sana gerek ise asla
teallül ve tereddüd etmeyüb kabz
eyledüğün eşyayı ve kadiya ver-
düğün her ne ise cümlesin ve at-
ları ve katilleri sicil ve hoccet o-
lundukdan sonra Defterdar-ı mu-
maileyhe teslim eyleyüb ve tes-
lim ettiğine temessük alub mez-
bur şakilerin mahallirifde şer'le
haklarından gelesin deyu müek-
ked emir yazılmıştır.

15 Cemadiyelahir 1052 (1642)

Mühimme defteri, 89. Sa. 22

No. 382

HOCA AHMET VE HOCA
YUSUF VAKFINA DÂİR VESİ-
KALAR.

No. 382

Evkafı mülhakadan Hüseyin
âbat kazasına tabi Eskiypar
nam karyenin Vakıf Malikânesi-
nin on sehinden altı sehmi der
tasarrufu Hoca Ahmet Hoca Yusuf
ber mucibi defteri Umur bey ve
üç sehmi Hatayibin Âlim Hacı ve
bir sehmi Mülki Piri Mehmet Deyu

Defteri Hâkanide Mükayyet olup
Mezbur Mîlki Piri Mehmedin bir
sehminin nısıf hissesine Mutasar-
rîf olan İsmailin elinde bulunan
Atık beratının Teçtidi. (1) Safer
1258

No. 383

BERATI ALİŞAN OLDURKI

Nezaretî Evkafı hümayunu
mülukâneme mülhâk Evkaftan
Medinei Çorum Mahallâtından
Emir Ahmet mahallesinde vaki
Kırklar Medresesi demekle maruf
medrese derununda vaki Camî'i
Şerifin İmamı olmadığından der-
dest olup takdim olunan vakfi-
yede münderîç vazife ile İmamet
cihetinin tevcihine dair varit inha
üzerine kaydı bil ihraç muamelei
kalemlyesi ledeyil icra canibi mah-
kemei teftişi evkaftan olunan ilâm
mucsbince Ashabı Hayrattan
Damad zâde Ebu Bekir bin Fey-
zullahın Medinei Mezburede Un-
cular Sukunda bir bab ve moytap-
lar Sukunda bir bap ki ceman
iki bap dükkânları vakfının der-
dest olup dekâkini mezkûreler
ahere icar olunarak hasıl olan

(1) Bu berat Sureti Çorum
Evkaf Dâiresi Sicil defterinin 38
No. da yazılır.

gallesî camiî şerfi mezburda
İmam olan kimesneye verile deyu
Şart ve tayin eylediği musarrâh
ve ol vechile kayıt ve ihticace
lâyık olan bir kuta vakfiyesi bi
ibareti ha evkaf muhasebesine
kayitle sahibi vedinde ibka ve
dükkânî mezkûrler Gallesine mu-
tasarrîf olmak üzere Medinei
mezburede Emir Ahmet mahalle-
sinde vaki Ömer Camî'i Şerifinin
İmamet ciheti erbabı ehliyetten
Camîi mezbur hatırı işbu Rafîi
tevkî'i Refî işşanı Hâkani Essey-
yit Salih bin Ahmet Zide Salaha-
huya ber mucibi nizam binnefis
bila kusur edâyi hizmet etmek
ve terk ve tekâsül eder ise refî-
den ahare verilmek şartile bittev-
cih yedine beratı Âlîşanım ita
olunmak babında canibi nazaretî
evkafı hümayunumdan ilam kılın-
mak ile mucibince bittercih berat
ita olunmak fermanım olmuş bin
ikiyüz seksen senesi şavvalının
dokuzuncu günü tarihile verilen
rûsü hümayunum mucebince bil-
kayt bu beratı hümayunumu ver-
dim ve buyurdumki mumailleyh
ber mucibi vakfiyei mezbure dük-
kânî mezkûrlar gallesile imameti
mezbureye şartı mezkûr üzere
mutasarrîf ola şöyle bileler ala-
meti şerifeme itîmad kılalar tahri-

ren Filyevmlâhdi ve işrin min Şeh-
ri Cemaziyel ûlâ li sene ihda ve
semanin ve mieteyn ve elf 1281

Be Makami Kostantîniye

No. 384

DERİ DEVLET MAKİNE ARZI DÂİYİ KEMİNELERİDİR

Nazareti Evkafı hümayunu
mülukâneye mülhak evkaftan Ana-
doluda Ankara vilâyeti dahilinde
kürsiyi li va bulunan medinel yoz-
gat Sancağına mülhak Çorum
kazasında vaki Emir Ahmet Med-
resesinin Müderrisine mahallei
mezbur sakinlerinden Şerife Fat-
ma Hatun Pinti Mehmedin Ayvalı
Karyesi hissesile Çöplük hanı
denmekle maruf han hissesi vakfı
mahsulünden olmak üzere vazifei
muayyene ile iki rubu hisse mü-
derislik cihetine bin ikiyüz yetmiş
dokuz senesi Şehri Rebiülâhirin
on yedinci günü tarihile Müverrah
bir kıt'a Berati Şerifi Âlişan ber
vechi munasafa iştiraken Mutasar-
rılar olan Kazai Mezburda Sağ-
rıci mahallesinin on yedinci hane-
sinin birinci nümrusunda mukay-
yet esseyyit Salih Efendi ibni
Ahmed ile Mezbur Salih Efendinin
karındaşı olup tahriri nüfustan
mukaddem Mahmiyyei İslambolda
Kırazlı Mescit Medresesinde Sa-

kin Esseyyit Mustafa efendi ibni
mezbur Ahmet Efendiler nam Hal-
felerden Mezbur Esseyyit Mustafa
Efendi Halife bu esnada bila ve-
let vefat edüp ciheti merkumun
nisif hissesi mahlûl ve yeri hall
ve hizmeti lâzıması muattal kal-
makla mütevaffayı mezburun şe-
riki ve karındaşı işbu baidi arz
feragati mezbure Esseyyit Salih
Efendi Dâileri Kazai Mezbure
Meclisinde Makud Huzuru şeri
meâli Ukudda Halâlival merkum
Evkaf Müdiri Fütüvvetlü Hasan
Hayri Efendi tarafından vekili mü-
secceli şerisi hoca zâde Abdul-
lah efendi ile heyeti meclisi idare
hazıran oldukları helda ledeyil
imtlıhan ehliyet ve istihkakı zahir
ve mütevaffayı numayan olmakla
nisif hissesi ciheti merkume niza-
mına tatbikan merkum esseyyit
Mustafa Halifenin Mahlulundan
vazifei Meşruhasile müştereki
mezbur esseyyit Salih Efendi
Halife Dâilerine Uhdesinde bulu-
nan nisif hissesine ilhakan tevcih
ve yedine müceddeden bir kıta
berati şerifi Âlişan Sadaka ve
ihsan buyurulmak recasına bililti-
mas dürerbari madelet karara arz
ve ilam olundu Baki Emrû Fer-
man Hazreti Men lehül emrindir
Filyevmil hamis Min Cemaziyel-
ahirli sene Sitte ve semanin ve
mieteyn ve elf 1286

No. 385

EVKAFI CELÂLİYEDEN DAMAD ZÂDE VAKFI HAKKINDAKİ SENET AYNENSİCİLLİ EVKAFA KAYT EDİLMİŞTİR.

Çorumda vaki Evkafı Şerifeden Hoca Ahmet Hoca Yusuf Vakfından Çoruma Mülhak Büket, ve Karabürçek, ve Anbarcı ve Ulu Köy, ve Aksungur, Karyelerinden ve Mecitözüne Mülhak Kürtler Köyü, ve Sarılık, ve İlköy, Kalemî Karye ve mezraalarından ba beratı âlişan alınmakta olan. Maşruta vakfından Çorum Mevlevî hanesinde itamı taam olunmak üzere zaviyesine umum hasılatından zaviyedarlığına bir hissesinin itası 11 şavval 1285 tarihli İstar buyrulub Mevleviyyeti mezkûre Meşihatine tayin buyrulduğum yedimde olan beratı âlişanı mucebince hasılatı mezkûrden rübü hisse vakfı mezkûr mütevellisi Damad zade Osman Efendi dahi terk eylediğinden ve tarafımdan kabul olduğundan Zaviyedârî mezkûre aîr rübü hissenin ahzile şartı vakıf mucebince sarfedilmek ve burübü hisseden ziyadesine alaka etmemek üzere işbu mukavele senedi mahzarı şuhudda bittemhir verildi 13 zilhicce 1292

Şeyhi Mevlevî
Mehmet İzzet

ŞAHİTLER

(Kürt Zade İmam Hacı Mehmet)
(Kaleli Zade Esseyyit Halil Rüştü)
(Çöplü Zade Esseyyit Ali Rıza)
(Tütek Zade Hüseyin Elvan)

No. 386

ÇORUM MEVLEVİ HANESİNE MEŞRUTA KURAI MEVKUFE VE MEZÂRİ

Hoca Ahmet ve Hoca Yusuf Vakfından olup mütevellî senedile dörtte bir hissesi Çorum mevlevi-hanesine,

Hassı hümayun dahilinde İbrahim Çayırı mezraası,

Mecitözünde Ebrim Gücek Nısıfı, Büket Karyesinde köy yerl, Aksungur karyesinde nısıf,

Karabürçek karyesinde Rübü hisse,

İskilipte Anbarcı bedeli,

Mecitözünde Çorak kalemî denilen Çorak İlköy, Yakupaga Çiftliği, Sarılık karyesi, Kürtler mezraası, Gökçepinar, Karagözoymağı,

Çorumda Eski yapar bedeli Sülüs sahibile kırkta yirmidört hisse itibarile.

Amasya mevlevi-hanesine Meşruta kurayl mevkufe ve mezârî. Eymirikebir katyesi nısıf, Eymiri sağır karyesi nısıf, Akçakaya karyesi nısıf, Enbiyapınarı karyesi

Kırkdillim karyesi, Feyruz karyesi
Şeyh deresinde Mezraa,

No. 387

Bin ikiyüz doksan üç senesi
Şabanı şerifin onbirinci günü tah-
tâli bahtı Osmani üzere Cülusu
hümeyunu meymenet Makruni
mülâkânem vaki olup umumen tec-
didi berat olunmak kaidei meriy-
yei saltanatı seniyyeden bulun-
muş olduğuna binaen memaliki
Şahânemde bulunan bilcümle ha-
demei evkef ve saireye canibi
hazinei evkafı hümayunumdan ita
kılınmış olan beradati şerife kuyu-
diyle tatbik ve muamelatı akla-
miyyei sairesi tetkik olunarak
muciblerince ashabiyedlerine teç-
diden berati alişânımın itası lü-
zumu sadır olan fermanı alişanım
iktizasından görünmüş olmakla
lieclil teçdit taktim kılınan bera-
dati şerifei mezkûreden evkafı
mülhakadan Çorum kazasında
vaki Ahmet Hoca vakfının ber-
veçhi Maşruta Tevliyyeti bin iki-
yüz yetmiş yedi senesi şabanının
on üçüncü günü tarihile uhdesinde
olduğu kayden tebeyyün eden ev-
ladı vakıftan işbu rafi'i tevki'i rafi
işşani Hakani esseyyit Osman
İbni Mehmet zide kadrihuya tec-
diden bu berati hümayun verildi.
Mumalleyh kema fissabık beher

sene muhasebesini rû'yet eyle-
mek üzere Mutasarrıf ola tahri-
ren filyevmissabi aşer minşehri
Cemaziyelahir sene Erbaa ve
Salasemie ve elf 1304

No. 388

Evkafı mülhakaden Çorum
kasabasında vaki mevlevihane za-
viyesi bundan yüz sene mukad-
dem Fatma hatunun üzerine bina
eylediği Medresenin yanında bu-
lunan türbe ve iki bab oda ve
havzu şamil olup buna mezkûr
medrese müderisi ve mütevellisi
tarafından vuku bulan müdahale-
nin menî hakkında Şeyhi Esbak
Mustafa dede tarafından olunan
istita üzerine mahalli mezkûrün
zaviye olmak üzere başka ve
müderris ve mütevellî tarafından
vuku bulan iddiaye mebni Kazai
mezbur meclisinden verilen maz-
bata münderecatı işbu mahalli
mezkûr medresenin dershanesi
namile terki hakkında dahi başka
olarak evamiri aliyye istar olun-
muş ve zaviyyei mezkûreye bu
kere Şeyh tayin olunan İzzet
Dede dahi mezkûr zaviye mahal-
lini iddiada ısrar edüp açıkta bı-
rakılması tecviz olunamayacağı-
ndan ve maha'li mezkûrün beynel-
ehali zaviye arsası namile müş-
teher olması cihetile mümkün ol-

duğu halde mahalli mezkûrın tamirile hasılatı mevlevihane olmak üzere terki ve olmadığı surette kasabai mezkûrenin Azap Ahmet mahallesinde Müftiye esbak Mâden'zade elhacı Mehmet Hilmi efendinin ihya eylediği ve elyevim dört bin kuruş sarfile tamir olunacağı taktirde Tekye şeklinde kabili sükna olacak iki bab oda ve bir bab semahane ve bir miktar havli ve mai lezizi müstemil mahallin bir Gûna mutasarrıfı olmayup hali olduğundan müteveffayı mumaileyhin mahdumları mehmedi Said ve Ahmedi münip ve mustafayı Lebib efendiler dahi mevlevi hane zaviyesi olmasına muvafakat eylediklerinden bahsile icabının icrası Yozgat meclisi idaresinden ba mazbata iş'ar olunması üzerine tetkikati kuyudi lazımları ledel icra mezkûr mevlevihane zaviyesi vakfının yevmi bir akca vazife ile zavlyedarlığı mumaileyh İzzet dedenin vakıfai mezkûresi Ashabi Hayrattan Şerife Fatma Hatun ibni Ahmedin Emir Ahmet mahallesinde vaki medresesi vakfının tevliyyet ve vazifei muayyene ile müderrislik cihetleri dahi Seyyit mehmet Sadık bin İsmailin baberatı âli elyevim uhdelerinde olduğu ve münaziunfiha olan za-

viye mahallinden dolayı mukaddema vuku bulan deavi üzerine tarafeyn mahallince bilmuhakeme tanzim ve ita kılınan ilâm mucibince mezkûr zaviye mahlulünden zikrolunan zaviyeye terk ve müahheren Zaviye olmak üzere istirdadı haklarında tevarihî malûme ile evamiri şerife istar ve ita kıldığı misillü mahalli mezkûrın zikrolunan medreseye terk için ikiyüz kırkdokuz tarihli te'kidi havi katiyyül mefad diğer emri şerife istar olduğu Cihed Kaleminden zikrolunan Çorum Kasabasında Ebrim gücek karyesile İbrahim Çayırı mezraasının malikâne hisseleri ve nefsi Çorumda Ahmet Hoca mahallesinde yedi bab büyut ile bağçe icaresinin nefsi Çorumda Kâin mevlevi hane zaviyesi vakfına terk ve tahsis kıldığı kayden mütebeyyen olup Fatma hatun medresesine ve Muhasasatına dair bir günâ kayıt ve malûmat olmadığı defter hakani muhasebesinden yazılan derkenarlarla gösterilmiş ve tafsilatı mezkûreden müsteban olduğu üzere mezkûr zaviye mahalli için daima münazaa ve müaraza eksik olmadığı gibi mevlevihane zaviyesi olduğu iddia olunan mahallin mezkûr medresenin dershanesi oldu-

olduğuna dair tarafeynin mahal-
linde bilmüvacehe ledeyil terafu
hükmü şri lahik olduğu üzere
verilen ilam mucebince mezkûr
Medresenin müderisi yedine mü-
kaddem ve müahher katiyyül
mefad evamiri şerife verilmiş
olduğu cihetle mahalli mezkûrün
Zaviye mahalli olmak üzere istir-
dadına imkan kalmamış oldu-
ğundan Andan sarfı nazarla ber-
mucibi işar mahalli müteveffayı
mumaileyh Hacı Mehmedî Hilmi
Efendinin hayatında ihya edüp
evladı tarafından mevlevî hane
olmak üzere terk olunan iki bab
oda ve bir Semahane ve bir mik-
tar havli ve mai lezizi müştemil
mahallin Mevlevîhane Zaviyesi
ittihazile zaviyedarlığına mahsus
olan sabıkızzikir Ebrim Gücek
karyesile İbrahim Çayırı mezria-
sının malikane hisselerinin ve
nefsi Çorumda Ahmet Hoca ma-
hallesinde yedi bab büyüyt ile
Bağçenin ve Hoca Ahmet ve
Hoca Yusuf vakfından kadim za-
viyeye maşruta idüğü beyan olu-
nan taamiyenin dahi işbu mahalle
tahsisi meclisi meşayihde dahi
tensip olunmuş ve müsaadel şa-
hanem olduğu halda defterhaneî
amiremde olan kaydi mahallinde
tashihi zımında divanî hümayu-

num kaleminden bir kıt'a emri
alışanımın ıstarile mucibince kay-
di mahalli bittashih zaviye dar-
lığı için mumaileyh İzzet Dede
yedine tebdilen ve müceddeden
berati Alışanım ita olunmak üzere
defterhaneî amiremde cihat ka-
lemine bir kıt'a ilmühaber itası
lüzumi mahkemeî teftişten yazılan
ilam ile cihat idaresi derkenarın-
da gösterildiği Evkafı hümayunum
nezareti celilesinden baş takrir ifade
olunmuş ve keyfiyet tarafı eşrefi
şahanama arz ile ledeyil istizan
olvechile icrası hususuna iradeî
seniyyei mülukânem müteallak ve
şerefsüdur olmuş olmağın ber min-
vali muharrer defter haneî hakani-
de olan kaydi mahalli ba kalemi
tevkî'i bittashih icmalî hakanisi
ita kılınmış olmağın keyfiyet ma-
lum olmak üzere cihat kalemine
ita kılınan ilim ve haber muce-
bince ber mucibi işarı mahalli mü-
teveffa Hacı Mehmedî Hilminin
hayatında ih a edüp evladı tara-
findan Mevlevî hane zaviyesi itti-
hazile zaviyyei mezkûreye muhas-
sas olan Ebrim Gücek karyesile
İbrahim çayırı mezraasının malikâne
hisselerinin ve nefsi Çorumda Ah-
met Hoca mahallesinde yedi bab
büyt ile bağçenin ve Hoca Ah-
met ve Hoca Yusuf vakfından ka-

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Sayı : 52

Şubat 1945

Kuruluşu: Nisan 1938

Birinci İnönü Zaferi

Ortaokul Müdürü
ZİYA ATAMAN

30 Ekim 1918 de Mondros mütarekesi milletimizin şerefi üzerine siyah bulutlarının gölgesini salmıştı. Düşmanlar, sözüne güvendikleri politikacılarının ağzıyla; artık Türklerin mezar taşına «vehüvelbaki» yazılmıştır diye iddialı demeçler yapıyorlardı.

Anayurt, Anadolu, binlerce aziz şehitlerimizin mübarek kanile yıykanmış Türk Trakya dört yandan düşman çizmelerile çiğnenmeye başladı. İnsanlığın en temiz hasletlerini taşıyan Türkler, bu yurdun öz sahipleri, hayat hakkı olmayan zavallı yaratıklar gibi, hiç bir insanlık ve mes'uliyet kaygısı olmadan öldürölmeğe başlandı.

Hiç bir yüzde merhamet, hiç bir vicdanda sıyanet ışığı yoktu. Binlerce yıllık Türk tarihi, en kara günlerini yaşıyordu.

Kurtarıcılarla dolu Türk tarihi, en kara günün en büyük kurtarıcısını bekliyordu. Bu kahraman, bir güneş gibi 9 Mayıs 1919 da Samsun ufuklarından, Türk Milletinin ümitle parlayan, düşmanların hayret ve korku ile kamaşan gözlerine doğdu. Ve hemen o gün «Türkün aslâ ölmeyeceğini, yaşadığını, egemen olarak, ülküsünün ışığını saçarak ebediyyen yaşayacağını» dünyaya ilân etti.

«Türk vatanına sokulmak isteyen her mütecaviz anayurdun hariminde boğulacaktır.» diye haykırdığı zaman, Türkün en ilâhî kudreti olan imanından başka silahı yoktu. Bu gürleyiş, düşmanların hırs ve zulümle kararmış vicdanlarında henüz bir akis bulamamıştı. Yine vahşet yürüyor, zulüm alkışlanıyordu.

Mustafa Kemal ve onun vefalı ve değerli arkadaşı İsmet Paşa, Anavatan semasının mukaddes havasında bütün hiyanetlere ve tehditlere rağmen insan kudreti dışında bir gayretle çalıştılar, her zorluğu yendiler ve dünyaya 9 Ocak 1921 günü, Birinci İnönü Zaferile :

«Türk ölmez, egemenliğile, ülküsile o yaşıyor ve yaşayacaktır. Türk vatanına sokulmak isteyen her mütecaviz, Anayurdun harimi ismetinde boğulacaktır» hakikatini duyurdular.

Gözler, İstanbul padişah hükümetinden Ankara Türk Hükûmetine çevirildi. 9-10 Ocak 1921 de, Birinci İnönü Zaferi, dünyaya Türkün gür ve kudretli sesini duyurdu. Mağlup Avrupa bu gürleyişi, bu kükremeyi hesaba katmak gerektiğini anladı.

O gün padişah uşağı hain Etem'lerin arkadan vurmak istemelerine rağmen, devrin en mükemmel silahlarile donanmış, sayıca kat kat üstün ordulara bir avuç kahramanla muzaffer olan İnönüler kahramanı, kılıncının parıltılarile ulusa ilk istiklâl hedefini gösterdi.

O gün kahramanlarına «ileri» emrini veren bu büyük komutan bu gün cehle, geriliğe karşı açtığı savaşta da sayısız «İnönüler» sağlıyor. Istikbal aydındır. Çünkü İnönülerin yaratıcısı başımızdadır.

Çorumda Soy Adları

— 2 —

Neş. et KÖSEOĞLU

- 42 — *Hanoğlu*
- 43 — *Hakverdi oğlu*
- 44 — *Hasan Bayrakdar oğlu*
- 45 — *Hasan Kadı oğlu*
- 46 — *Hastaca oğlu*
- 47 — *Hoçanlı* »
- 48 — *İçirek* »
- 49 — *İlikmen* »
- 50 — *Kangurudan oğlu*
- 51 — *Karakulak* »

Kövde oturanları varsada, bunlar dedelerinin hayat ve eserlerinden bir şey bilmemektedirler. Cönklerde eserlerine pek az raslanmıştır. Halk arasında iyi bir ünü vardır. Yamadılı Sefil Ahmet bir deyişinde

Muhammet Ali'den alup satıyor,
Kuyumcu'da Boran'ın malı güzeldir.

demektedir.»

Bizde güzel bir parçasının sonunu buraya koyuyoruz.
Bu aşkın elinden sinem ezgündür,
Ceset candan, can cesetten bezgündür,
Deli Boran Haydar ile bozgundur,
Kim düşüp bulacak aralarını.

- 52 — *Karabayraktar oğlu*
 53 — *Karamanlı* »
 54 — *Karagöz* »
 55 — *kavukcu* »
 56 — *Karta* »
 57 — *Kayış* »
 58 — *Kars Kadısı* »
 59 — *Kara İsmail oğlu* (12)
 60 — *Kelahmet* »
 61 — *Kerem* »

(6) Bu, Zülkadir oğlu olarak kullanılırsa daha iyi anlaşılır. Bir zamanlar Adanada hüküm süren bu ailenin mühim bir kısmı bu havaliye gelmiş ve bir kısmı Bogaz köye bir kısmı da Çorum'a yerleşmişti. İşte bu sülâle bunlardan kalmıştır.

Elimizde bulunan 906-1500 tarihli bu sülâleden Emir Alaüddeve beyin vakfiyesinde birçok emlâk ve arazinin, Meraş' ta yaptırdığı imaret ile iki medrese ve camiye vakfettiği anlaşılmaktadır.

(7) Onüçüncü asrın başlarında ve sonlarında Çorum'un Kuzeyinde hakim sülâle Şerfüddin Osman bey bin muhammed - üs - Sokunîdir. Bu sebep le deOsmancık adı verilmiştir. Çorumda ve güneyinde hakim sülâlemîse Hüsamüddin Temür sülâlesi idi. O devirde bunun torunu Emir Osman idareyi tutuyordu. Birincinin soyu ekseriya Beyler Çelebi sülâlesi olarak alınmakta olduğuna göre bu sülâlenin daha fazla ikinciye ait olması hatırâ gelmektedir.

(8) Yukarda bazı münasebetlerle vakfiyesinden bahsettiğimiz Çöplü İbrahim beye bu soyun bağlı olması pek muhtemeldir. Vakfiye tarihi 756-1315 tir.

(9) Buna dair malumat 262 sayılı notta vardır.

(10) 1005-1568 tarihli mahkeme sicillerine göre Ali bey köyü vardır ki bu gün yoktur. O devirde burada oturanların bu sülâleye bağlı olması hatıra gelir, köy munderis olduktan sonra halkın Çoruma göç ederek orada yerleştiği anlaşılmaktadır.

62	—	<i>Kıbr</i>	<i>oğlu</i>	
63	—	<i>Kirtik</i>	»	
64	—	<i>Kırdı</i>	»	
65	—	<i>Kızılçullu</i>	»	
66	—	<i>Kümbül</i>	»	
67	—	<i>Küpür</i>	»	(13)
68	—	<i>Kürt</i>	»	
69	—	<i>Keleş</i>	»	(14)
70	—	<i>Kırat</i>	»	
71	—	<i>Sabuncu</i>	»	(15)

(11) Bunun Culuş oğlu olması muhtemeldir. Halk arasında çok karışık olarak söylenmektedir. Eski vesikalarda Çorum civarında bulunan bir Culuş köyünden bahsedilmektedir.

848 - 1444 tarihli Beyler Çelebi bin Hacı Çelebi vakfiyesinde Culuş karyesinden şahit olarak Hasan Bin Doğan Arslan adında birisinin tanzime zamanında bulunduğu vakfiyedeki imzasından anlaşılmaktadır. Bundan sonraki vesikalarda bu kökün adına hiç tesadüf edilmemiştir. Buna nazaran bundan bir müddet sonra münkariz olduğu anlaşıyor.

Bu sülâlenin herhalde bu köyden gelmiş olması pek muhtemeldir.

(12) Bu, meşhûr âlim Mustafa Vazih efendi'nin babasıdır.

Mustafa Vazih 1177 - 1763 te doğmuş ve 1247 - 1831 de ölmüştür. 1230-1814 den evel Amasya müftüsü idi. Bu tarihte Sunguriye medresesine müderris oldu. Kara İsmail efendi'nin diğer oğlu Hafız Mehmet pederinin 1198-1783 te ölmesiyle yerine Sungur oğlu medresesine müderris olmuştur. Bu da 1330 - 1814 ta öldü.

Bu sülâle hakkında daha ziyade bilgi edinmek isteyenler İhsan Sabuncu oğlunun Çorumlu derpisinin 9 - 10 sayısında başlayan yazılarına baş vurmalırlar.

(13) Buda büyük bir sülâledir. Beyler Çelebi hamamını tamir ettirdiği için şimdi bu hamamın adına Küpürlü oğlu hamamı derler.

72	—	<i>Sarı</i>	<i>oğlu</i>	
73	—	<i>Serçeli</i>	»	(16)
74	—	<i>Sival</i>	»	
75	—	<i>Sıraçlı</i>	»	(17)
76	—	<i>Şebe</i>	»	(18)
77	—	<i>Leklek</i>	»	(19)
78	—	<i>Mavral</i>	»	
79	—	<i>Martalak</i>	»	
80	—	<i>Mer</i>	»	
81	—	<i>Mırık</i>	»	

(14) Bu kelime hakkında bilgi edinmek isteyenler 221 sayılı notta son Kapusuz adlı yazıya başvurmaliydılar.

(15) Çorum'un oldukça büyük sülâlesinben birisidir. Fikir ve çalışma arkadaşım Çorum Noteri İhsan bu soya mensuptur. Çorum Halkevinin Dil Edebiyat Komitesi eski başkanı olan Sabuncuoğlu Mustafa Vazih hakkında yazdığı yazılarda bir değer olduğunu göstermiştir.

(16) Serçe, eskiden bir köy adı idi, eski vesikalarda ve 1005 1596 tarihli Çorum mahkeme sicillerinde köy olarak adı geçmektedir. Çorum'a yakın olup İlemin yolu üzerindedir Bugün bir Hüyük halindedir. Yağmur-lar tesiriyle selçuk ve Osmanlı devirlerine ait bol miktarda Keramik çıkmaktadır.

(17) Bugün Sıraç bir mevki'dir. Eskiden köy idi. Elvan Çelebi köyüne yakındır. Eski vesikalarda adı geçmektedir.

(18) Çorum tarihinde bir tesiri olan soy değildir. 1275-1858 ve 1261-1845 tarihli bakâya defterlerine göre şebek oğlu çiftliği adlı bir yer vardır. Burasının köy kadar kalabalık olduğu anlaşılmaktadır. Burasının Şebekoğlu soyuna ait olduğu muhakkaktır. Yalnız zamanla Şebek sözü Şeb olmuş.

(19) Bu aşiret adıdır. Son zamanlara kadar gezici bir halde kalmıştır. 1267-1850 tarihli bakâya defterinde bundan başka daha dört aşiretin adı geçmektedir. Bunlar da şunlardır

82	—	<i>Musa Bayraktar oğlu</i>	
83	—	<i>Nadar</i>	»
84	—	<i>Oflaz</i>	»
85	—	<i>Oruç</i>	»
86	—	<i>Narlı</i>	» (20)
87	—	<i>Tahtakız</i>	»
88	—	<i>Takalak</i>	»
89	—	<i>Tavşan</i>	»
90	—	<i>Taybullu</i>	» (21)
91	—	<i>Ulukavak</i>	»
92	—	<i>Tangal</i>	»
93	—	<i>Yanar Ateş</i>	»
94	—	<i>Yancı</i>	»
95	—	<i>Yetişmiş</i>	»
96	—	<i>Uyuz</i>	» (22)

1 — Desteli 2 Kuyumcu 3 Arap 4 Çakallı 5 Gihanbeyli 6 Leklek

İşte bu soy, aşiretten olduğu için bu adı almıştır.

(20) Bu eski bir sülâledir. 1005-1596 tarihli Çorum mahkeme sicillerinde adına çok raslanmaktadır. Bu sicillin 190 ıncı sahifesinde şu isme raslanmıştır.

«Muhiddin halife Eşşehîr bi Narlı zade» göstermektedir.

(21) Bu, Çorum'un en eski bir soyudur. Bunun aslı Tayboğa'dır. Zamanla Taybu olmuştur. Hatta çok eski 764-1362 tarihli Şücaüddin İlyas bin Taybu, vakfiyesinde de bu şekilde yazılıdır. Zamanla daha bir çok değişiklikler geçirildikten sonra bugün halk ağzında Taybullu olarak kalmıştır.

(22) Uyuz, eskiden bir köy halinde idi, buradan şehre veya başka köylere halk dağıldıktan sonra bu köy müngariz olmuştur. Bu köyden Çorum kasabasına gelenlere Uyuz oğlu demeleri pek muhtemeldir.

Bu Namda Elân bir göl vardır.

97	—	<i>Vağulla</i>	<i>oğlu</i>
98	—	<i>Varvarlı</i>	»
99	—	<i>Zelleci</i>	»
100	—	<i>Zıngu</i>	»
101	—	<i>Akkaş</i>	»
102	—	<i>Ağca</i>	»
103	—	<i>Kubad</i>	»
104		<i>Ispanak</i>	»
105	—	<i>Turş</i>	»

Biyografi

Çorum büyüklerinden :

Beşiktaş Muhafızı Müşir

HACI HASAN PAŞA

Nazmı TOMBUŞ

Hacı Hasan Paşa Çorumun yetiştirdiği temiz yürekli Türk baba-yiğitleri örneklerinden biridir.

Nüfus kütüğündeki kayde göre 1247 hicret yılında Çorum'un Gü-lâbibey mahallesinde, Kayış Köprüsü sokağındaki evde doğmuştur.(1)

Babası Kılıççı ustası Hacı Mustafa ağa, anası Keziban hatundur. Soyadları Moral oğludur, Babasının zanaatinden ötürü sonradan Kılıççı oğlu diye tanınmışlardır.

Küçük Hasan delikanlılık çağına kadar babasının yanında paslı, kara demirlerden; keskin, parlak kılıçlar yapmağı öğrenmişti. Bütün gün demir döverek çelikleşen gürbüz Hasan artık (Eskiekin) bağla-rındaki (2) bağ işlerinde babasına yardım ediyor, boş zamanlarını avculukla geçiriyordu. Henüz çocuk denilecek yaşta bir koç yiğit olan avcu Hasan şimdi Ayazbey, Demir ağa, Hulûs bey gibi mem-leketin ünlü avcuları arasına katılmış bulunuyordu. 20 yaşına yak-laştığı sırada askerlikle İstanbul'a gitti.

Genç Hasan'ın bundan sonraki hayatı sayın üstad Ziya Şakir'in (yarım asır evvel bizi idare edenler) adli eserinde lâıkiyle aydınla-tılmıştır. (3) Sözü sayın üstada bırakıyoruz:

(1) Bu ev şimdi Gülâbibey camii karşısındaki Hacı Hasan Paşanın en küçük kardeşi Osman ağa vereseleri elinde bulunan evin yerinde idi.

(2) Bu bağ şimdi Cerit oğullarına geçmiştir. İçerisindekî koşk Hacı Ha-san Paşanın ortancıl kardeşi Ömer Paşa tarafından sonradan yaptırılmıştır.

(3) Muallim Fuat Gücüyener, Anadolu Türk kitap deposu İstanbul 1943 cilt: 2 sahife: 160

« Resmî unvanı (Beşiktaş Muhafızı) olan (Müşir Hacı Hasan Paşa-
nın en mühim vazifesi, Çırağan Sarayında mahpus bulunan (Beşinci
Sultan murad) ı muhafaza etmektir. Sultan Hamit devrinin en nü-
fuzlu şahsiyetlerinden biri olan bu zat hakkında söylenilen sözlere ba-
kılırsa, Hasan Paşaya esatiri bir mevki vermek icap eder. O devirde
ismi haşiyetle anılan ve hele Beşiktaş karakolunun önünden geçen-
lerin tüylerini ürpertecek kadar korkunç bir nam kazanmış olan Ha-
san Paşa, tetkike şayan bir şahsiyettir. Kendisi, (Çorum) lu idi. O-
kuması yazması yoktu. Müşir üniformasını taşıdığı zamanlarda bile
arap harflerile (ا) ve (و) rakamlarını fasılah yazarak ortalarına bir
çizgi çekerek (Hasan) şeklinde imzasını atardı. Böyle olmakla bera-
ber derin düşünceli, muhakemesi kuvvetli, zeki, söz söylediği insan-
lara karşı nazik, iri ve mütenasip vücutlu bir adamdı.

Zaptiye neferliğinden yetiştigiine dair şayi olan rivayetler yalan-
dır. Çorum'un bu Türk evlâdı, neferlikle askere girmiş, Sırp ve Ka-
radağ muharebelerinde ve bilhassa eşkiya takibatında temayüz ede-
rek kolağılığına kadar terfi etmiş bir askerdi. Sultan Aziz onun bir
çok menkıbelerini duymuş ve hoş gitmesi üzerine İstanbul'a getirt-
miş. Beşiktaş civarını muhafazaya memur olan Zaptiye Taburunun
kumandanlığını ona vermişti. Bu suretle tabur ağalığına (yani binba-
şılığı) nail olan Hasan Ağa Sultan Aziz'i candan sever ve ona karşı
derin bir sadakat ve muhabbet beslerdi. Efendisine hoş görünmek
ve onu memnun etmek için gece gündüz sarayın etrafında dolaşır,
sarayın etrafından münasebetsiz bir adam geçirmemeye çalışırdı.

Sultan Aziz karadan bir yere selâmlık edeceği zaman Hasan Ağa
ata biner, evvela Dolmabahçe sarayının saltanat kapısından çıkar
efendisini selamladıktan sonra, dört nala hayvanını sürer; kestirme
yollardan geçer, muhtelif yerlerde karşısına çıkıp selâmlamak sure-
tile hünkarın gözüne girerdi.

Sultan Azizi esen rüzgârlardan bile esirgiyecek kadar seven Ha-
san Paşanın zıddına giden yalnız bir şey vardı. O da (güzergâhı şa-
hane) de durarak olur olmaz şeyler için arzuhal veren birtakım eş-

hastı. Belki bu suretle Padişaha bir suikast yapılacağını da hatırına getiren Hasan Ağa, bu gibi şüpheli eşhası şiddetle menetmişti.

Her selâmlık resminde bir çok arzuhallar takdim edildiğini gör miye alışmış olan Sultan Aziz, yavaş yavaş müracaatların azaldığını görünce merak etmiş, bunun sebebini sormuştu. Bunları Hasan Ağanın menettiğini haber alınca merakı artmış, ondan da sordurmuştu. Hasan Ağa, kemalı safiyetle buna cevap verdi :

— Sayei şahanede hükümet var. Yol üstünde durup ta efendimi taciz etmiye ne hacet?

Dedi. Fakat zeki adam, bu sûalden maksadın ne olduğunu da hissetmişti. Çünkü Sultan Aziz, mevkiine mağrur azemetli bir Padişahı.

Her ne şekilde olursa olsun, kendisine vuku bulan bir müracaattan büyük bir haz duyardı. Bu suretle Padişahı, zevkinden mahrum etmenin bir hata olduğunu anlar anlamaz hemen bu hatasını tamire teşebbüs etti. El altından bazı erbabı hacet ve ihtiyacatı teşvik ederek yine arzuhaller verdirmeye devam ettirdi.

Bu şekilde miralaylığa kadar terfi eden Hasan Ağa, Rumelide harp sıkıştığı zaman İstanbulda kalmadı. Yine harp meydanlarına atıldı. Bu harp meydanları ona Dolmabahçe sarayının muhafızlığından daha zevkli geliyor, Balkanların şahikasında Bulgar ve Sırp kuvvetlerine karşı yaptığı harplerde temayüz ediyordu. Çok geçmeden bir rütbe daha kazandı, artık Çorumlu Hasan Ağa, (Mirliva Hasan Paşa) unvanını aldı.

Hasan paşanın gençlik hayatı baştanbaşa bir destandır. Çorumda babası (Kılıççı Uzun Ali Ağa) nın [4] dükkânında gözünü açan ve kudretli bazuları sayesinde en sert demirleri bile keskin kılıç yapan genç Hasan, askerlik çağı geldiği zaman, bedel vermemiş, büyük bir arzu ile askere gitmişti. Tesadüfen o esnada Kırım muharebesi başlamıştı. (Serdar ekrem, Ömer Paşa) nın kumanda ettiği taburlardan birinde bulunan (nefer Hasan) bir gece ileri karakolda nöbet bekliyordu. Birdenbire önünde üç hayal belirdi. Hasan hiç tereddüt etmeden bunların üstüne atıldı. Demir dövmekten çelikleşen

(4) Nüfus kaydinde Hacı Mustafa olarak yazılmıştır.

yumruklarile bunları yere yatırdı, belinden çıkardığı kuşağıle, üçünü de birbirine bağladı. Nöbet değiştirmeye gelen çavuş, bunları görünce hayretle bağırdı :

— Bunlar kim?

Hasan, müsterihane cevap verdi:

— Onu, ben de bilmiyorum.

Bu üç kişi, yerden kaldırıldı. Karargâha götürüldü. Biri Rus kaymakamı, ikisi de papas elbisesini taşıyan bu adamlar isticvap edildi. Cephe gerisindeki büyük cephaneliği ateşlemeye memur üç fedai oldukları anlaşıldı. Bu adamlar cezalarını görmek için divanharbe gönderilirken, Hasanın göksüne de bir (İftihar Madalyası) takılmıştı.

Bu mühim hizmetiyle kumandanlarının nazarı dikkatini celbeden Hasan, (Anapa) harbinde daha mühim bir yararlık göstermişti. O harpte, düşman ric'at ediyordu.

Fakat, çetin bir yere yerleştirilmiş olan bir düşman bataryası mütemediyen ateş ediyor ve takip kuvvetlerine birçok telefati veriyordu. Hasan, yavaş, yavaş sürüne sürüne yalçın kayaları tırmandı. O bataryanın yanına kadar vardı. Birdenbire batarya kumandanının karşısına dikilerek süngüsünü kumandanın göksüne dayadı... Kumandanın bir süngü darbesile devrildiğini gören batarya efradı büyük bir baskına uğradıklarını zannederek topları bıraktılar perişan bir surette kaçtılar. O esnada İngiliz ateşemiliteri, o civârda bulunuyor ve dürbünle bu Türk neferinin muvaffakiyetini seyrediyordu.

Hasanın bataryayı zaptettiğini görür görmez, derhal kumandana bir takdir mektubu yazdı. Bu cesur neferin taltif edilmesi lâzım geldiğini hatırlattı. Bu zafer (nefer Hasan) a bir rütbe kazandırdı. Şimdi o, artık (Çorumlu Hasan) değil (Hasan onbaşı) diye çağırılmaya başlandı.

Hasan onbaşı, artık arkadaşlarının yanında temayüz etmişti. Harplerde onun gösterdiği yararlık dilden dile geziyor, İstanbula kadar akşediyordu. Bütün bunları Serasker de duymuştu. Harp bitip te ala-

yı İstanbula geldiği zaman Serasker onu görmek istedi ve maiyetine alarak (makamı Seraskeri çavuşluğu) na tayin etti.

Çorumlu Hasan çavuş, aynı zamanda çok dindardı, Seraskere mü-racaat etti ve (farz olan Hac) cı eda etmek üzere izin istedi. Hasan çavuşun bu arzusu kabul edildi. Kendisine izin verildi.[5] Hacca gitti. Avdet ederken onun bindiği vapur, (Şap denizin) de birden bire durdu. Vapur, şapa oturmuştu Vapurun kaburgalarına saplanan şapı kesmek ve orada açılan deliği örtmek icabediyordu.

Hasan çavuş, bu hususta büyük bir gayret gösterdi. Yalnız kap-tanların değil, yüzlerce hacının da minnet ve şükranlarını kazandı. Hattâ, iş bu kadarla da kalmadı. İstanbula dönen hacılar tarafından (Sultan Mecid)e bir arzuhal verildi. Hasan çavuşun fedakarlığı hikâye edilerek mükâfat görmesi istirham edildi. Sultan Mecit, Hasan çavuşun mülâzımisaniliğe terfii ile Serasker yaverliğinde istihdamını irade etti.

Mülâzım Hasan ağa, bu kadar ikbali kendisi için kâfi görüyor, artık bir köşeye çekilmek istiyordu. Bunun için askerlikten istifa etti, Çoruma çekildi. Ora da aile işleriyle meşgul olarak münzevi bir hayat geçirdi.

Aradan iki sene kadar bir zaman geçmişti. Bu esnada Zaptiye Nezaretine(Pepe Mehmet Paşa) gelmişti. İstanbul civarını eşkiya sarmış, bilhassa, Bursa ve Balıkesir havalisini dolaşmak, imkansız bir hâl almıştı. Mehmet Paşa, zaptiye taburlarına muktedir ve cesur kumandanlar arıyor, bu şekaveti biran evvel bastırmağa çalışıyordu. Serasker Riza Paşa ona, (Çorumlu mülâzım Hasan ağa) yı hatırlattı. O sırada Hasan ağa, İstanbula gelmişti. Kendisini derhal çağırıldılar. [6]

(5) Hasan Çavuş bu sıralarda Serasker Riza Paşanın dairesi mensuplarından bir çerkes kızı ile evlenmiştir. Sonradan (Hacı Hanım) adıyla anılan eşinin asıl ismini bilmiyoruz. Hasan Çavuş Riza Paşanın harem dairesinden hicaza gidenlere muhafızolarak refakat etmiş, eşini de beraber götürmüştür.

(6) Hasan ağa 1276-1277 hicret yılında eşi Hacı Hanım ile Çorumda babasının yanında bulunuyordu. Kızı Şefika hanım bu esnada doğmuştur.

(Hacı Hanım) Kaynanası Keziban hatunla bir türlü geçinememiş. Hasan ağa ise o vaktin geleneklerine uyarak anası tarafını iltizam etmiş olduğundan Hacı Hanım Tombuş oğlu Hacı Mehmet ağanın eşi çerkes Hacıye hanımın yanına çekilmiştir. Hacı Mahmut ağanın oğlu Sıddık bey ile Şefika hanım bu sırada emişmişlerdir. Şu durumun Riza Paşaya bildirilmesi üzerine Paşa evelâ Hacı hanımı sonrada Hacı Hasan ağayı İstanbula celbetmiştir.

(Balıkesir zaptiye taburu) na (Bölük ağalığı) ile yolladılar. Hasan ağa, az zaman zarfında büyük muvaffakiyetler gösterdi. Buna binâen rütbesi (tabur ağalığı) na terfi edildi. Bu taltif, Hasan ağanın gayretini artırdı. Bütün o havaliyi titreten ve haraca kesen eşkiya üzerine bütün kuvvetile yüklenmeye başladı. O esnada sahte buyrultu düzen Yusuf Kâmil Paşa isminde bir adam; (Çamaşır ağası Raşit) silâhşorluktan tard olunan İsmail, eski serasker çavuşlarından Ömer, Bekir, Osman ve yerli çerkeslerden Canbolat ve Mirza bey gibi bir takım adamları toplamış, âdetâ isyan etmiş bir vaziyette idi. Bunlar halkı açıktan açığa soyuyor ve yapmadık zülmü biralmıyorlardı. Hasan ağa, taburunun başına geçti. Bunlarla müteaddit yerlerde müsademelere girişti. Nihayet Bursa civarında, bağlar arasında bu asi çeteyi abluka etti. Neticede, müsademe esnasında bazılarını öldürdü, bazılarını yaraladı. Diri olarak tutulanları da İstanbula yolladı.

Aynı zamanda, yine o civarda her gün kanlı bir hadise yaratan A-cem Ali, Taşkafa İbrahim ile Gök Osman ve refiki Ali ismindeki şakileri de ortadan kaldırdı; bu muvaffakiyetleri esnasında hazine bir vak'a oldu. Bir gün müsademeden sonra eşkiyadan biri yaralanmış ve yaralı olarak kaçmıştı. Kan izlerini takip eden Hasan ağa, yalçın kayalar arasında bir mağara buldu. Mağaranın kapısından içeriye girerek içini aramaya başladı. Birden bire mağaranın bir kovuğunda taşlar arasına hapsolünmüş güzel bir kızla karşılaştı. Senelerden beri eşkiyanın elinde esir olan bu kızcağızı kurtardı. Uzun seneler elem ve ıstırap içinde gözyaşı döken ebeveynine teslim ederek pek çok dua aldı.

Hasan Ağanın bütün bu muvaffakiyetleri ve bahusus bu kız meselesi İstanbula kadar aksetmiş, (Sultan Aziz) in kulağına gitmişti. Hünkâr, derhal Hasan Ağayı İstanbula getirtti. Beşinci rütbeden nişanile taltif eyledikten sonra (Beşiktaş zabıtasına memur) etti.. Bu memuriyet, Hasan Ağanın da hoşuna gitmişti. Esasen Sultan Aziz'e karşı büyük bir muhabbeti vardı. Şimdi onun muhitinde bulunmayı, her hizmetile ona yaranmayı bir şeref addediyor, bunun için de var kuvvetini sarfediyordu.

Aynı zamanda Hasan Ağadan Sultan Aziz de memnundu. O-

nun sadakat ve merbutiyetini anlıyor, selâmlıklarda ve gidiş alaylarında bu sadık muhafızına karşı daima bir muhabbet gözüle bakıyordu. Buna binaen ona az zaman zarfında (Alay Beyi) liği de vermiş, artık Hasan Ağanın unvanı (Hasan Bey) lige tebeddül etmişti.

Bu esnada, ortalık kalp paralarla dolmuştu. Zaptiye nezareti uğraşüyor, kalpazanları bir türlü bulamıyordu. Nihayet günün birinde (Yeniköy) ün hücre bir köşesinde bir Rum evini Hasan Bey birdenbire bastı. Kalpazanları iş başında yakaladı. Bu muvaffakiyetle beraber, bir de (Mirliva) lık rütbesi kazandı.

İşte bu suretle mevki kazanan Hasan Paşa, Sultan Azizin hal'ine kadar Beşiktaşta kaldı. Hal' esnasında, büyük bir kuvvetle Beşiktaş karakolunu ihata etmişler ve onun bir hareket göstermesine meydan vermemişlerdi. Hal'i müteakip, memuriyetini derhal (Fatih zabıta memurluğu) na tebdil ettiler.

Sultan Azizin hal'i ve biraz sonra da esrarengiz bir surette vefatı, Hasan Paşaya dağıderun olmuştu.

O kadar sevdiği efendisinin bu suretle ufulüne gözyaşı döküyor vesebep olanlara, alenen lânet ediyordu... (93 harbi) açılır açılmaz, İstanbulda durmadı. Cepheye gitmek, içinin ateşlerini harp meydanlarında düşman kanlarıyla söndürmek istedi... (Ali Saip Paşa fırkası) nın (birinci liva) sına kumanda ederek (Zibofçe) de mühim bir zafer kazandı.

Bu hizmetine mükâfaten, üçüncü rütbeden Osmanî nişanı aldı. Biraz sonra da (Aleksnaç) a hücum eden kuvvetlerin en ön safında bulundu ve maiyetindeki taburlarla kaleye en evvel o dahil oldu.

Bu sırada İstanbuldan telgrafla bir emir geldi. Hasan Paşa, maiyetindeki askerle, Kafkas cephesine geçecek ve (Ardahan kumandanı, kasap Hüseyin Hayri Paşa) ya iltihak edecekti. Hasan Paşa, derhal bu emir mucibince hareket etti. O cephe de faik düşman kuvvetleriyle göğüs göğüse geldi. Fakat bu esnada başına bir kurşun isabet etti. Ölüm derecesinde olduğu halde (Gümüşhane) ye getirildi ve orada iki ay tedavi edildi.

Hasan Paşanın mecrub olduğu bu harp, hezimetle hıta bul-

muştı. Buna binaen kumandanlar İstanbul'a celbedilerek (Divaniharb) te muhakeme olunuyordu. Bu meyanda, Hasan Paşa da İstanbul'a getirildi ve Divaniharbe verildi. Lâkin Paşa, vazifesini tamamen yaptığını ispat ederek beraet etti.

Sultan Hamit, Hasan Paşanın İstanbul'a geldiğini haber almış, onun Sultan Azizine karşı olan sadakatini hatırlamıştı. Sultan Azizin felaketine sebep olanların aynı şekilde kendisine de bir fenalık yapmak ihtimallerden korktuğu için, Hasan Paşayı bunlara karşı kullanabileceğini nazarı dikkate aldı. Divaniharpte beraat eder etmez derhal Hasan Paşayı saraya çağırttı. Bilvasıta iltifat etti. Eski vazifesi olan (Beşiktaş Zabıta Memurluğu) nu tekrar paşaya verdi.

Bu esnada, Hasan Paşa henüz rahatsızdı. Vazifesini bile tam mânasile ifa edecek bir halde değildi. Arasına çıkıp karakolları dolaşıyor, ekseriya da Çırağan Sarayı civarındaki kahvede oturarak eski ahabplarile, eski efendisinin hatıralarını ihya ediyordu.

1294 senesi mayıs ayının sıcak bir günü idi.

Yine böylece oturup dertleşirlerken birdenbire Çırağan sarayı tarafından bir gürültü koptu. Birçok kadın çığlıkları, kalabalık erkek seslerine karışıyor, korkunç bir uğultu halinde sarayın yüksek duvarlarından taşıyordu. Hasan Paşa, derhal yerinden fırladı.

— Eyvah.. Ameleler saraya hücum etti.

Diye bağırdı. Saray kapısına doğru koşmaya başladı. Filhakika o sırada Çırağan sarayının yanındaki dairede mühim tamirat yapılıyor, birçok amele çalışıyordu. Hasan Paşa, bu amelenin saraya hücum ettiğini zannetmiş ve bunların önüne geçmek için saraya doğru şitap eylemişti.. Sarayın kapısına geldiği zaman, emektar kapıcılardan (Zeybek Mehmet) denilen adam kapıda duruyor, elindeki değneğe dayanarak, büyük bir hayret ve korku içinde, saraydan gelen sesleri dinliyordu.

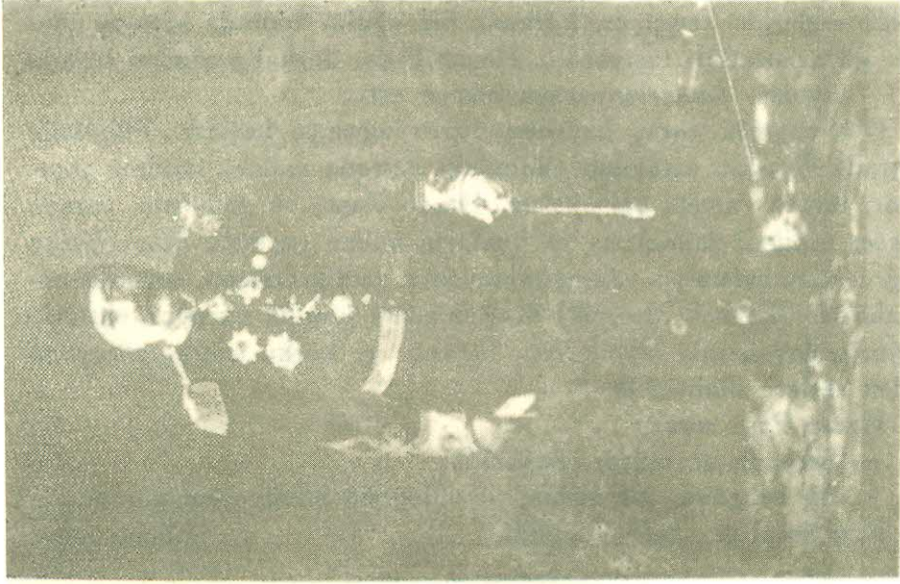
Hasan Paşa sordu;

— Sarayda ne oluyor, Zeybek?..

— Bir hengâme var amma, ne olduğunu bilmiyorum paşam...

Paşa duracak halde değildi.

- Sonu var -

Çorumlu Dergisi : Sayı 52 Beşiktaş Muhafızı Müşir Hacı Hasan Paşa

DİLEK

Macide Atuman

Tarih: İnsanlığın başından geçenleri yazar; İnsanlık kadar eskidir. Tarihimiz ise, dünyanın en eski ulusu olan Türkün başından geçenleri belirtmesi bakımından tarihlerin en yaşlısı, egemenlik tacını bütün tarih boyunca başında şerefle taşımış bir ulusun tarihi olmasıyla tarihlerin en şerefliisidir. Fakat acı ile söyleyelim, ne yazık ki bu şeref dolu ciltleri biz kendi elimizle bir tarafa atıvermiş, adeta unutulmasına, bilinmemesine emek harcamışız. Bu ciltleri yaratan kahramanların öz evlatları tarafından tanınmamasını istemiyoruz. Neden?...

Yakın geçmişe dönelim; orta yaşlılarımızın okullarda öğrenci olarak okudukları çağa. İşte okutulan Osmanlı tarihleri. Bu kitaplarda tarih Kayıhan oğullarından Süleyman Şah'ın Diclede boğulmasıyla başlıyor. Bu ölüm, göç, etmekte olan kabileyi üç kola bölüyor: Birinci kol, göçten vazgeçip geri dönüyor. İkinci kol Anadolunun güney doğusuna yöneliyor. Dört yüz çadırdan ibaret olan üçüncü kol ise Ertuğrul Beyin önderliği ile batıya yürüyor. Selçuklulara sınır bekçiliği yapmağa başlıyor. Ertuğrul beyin yerine geçen oğlu Osman bey bağımsızlığını ilân ederek bir devlet kuruyor ve adını bu devlete bağışlayarak Osmanlı devletinin tarih sahnesine çıkarıyor, ve bundan sonra Osmanlı tarihi biraz da kozmopolitleşerek dünya kalka asrımıza doğru geliyor. Başlangıcı karanlık, çağları yavan olan bu tarih dersanelerde baş belası bir ders olarak öğrencileri hırpalatıyordu.

Osmanlı tarihini şerefli Türk tarihine bağlamaktan neden çekindiler?...

Şurada burada devlet kurmuş, yurtlarını yüzyıllarca şerefle korumuş tarihlerde ün almış nice Türk devletleri de aynı yanığa saplanmaktan kendilerini kurtaramamışlardır, İşte: Selçuklular. Gazneliler, Harzemliler, Tulunlular, Akşitler.... Onlar da tarihlerini Türk tarihine bağliyacıkları yerde Selçuk'tan, Sevük Tekin'den Tulun'dan başlamışlardır. Bunlara bakarak üzüliyoruz, ve diyebiliriz ki dünyada yaşamış ve yaşıyan uluslar arasında bizim kadar tarihine kayıtsız kalmış bir ulus daha gösterilemez. Geçmişlerinde şerefli öğüncikleri olmayan uluslar bile şu ve bu olayı benimsiyerek, bu olayları süsliyerek, bunlara asılsız kahramanlar yaratarak, bu kahramanlara defne dalları giydirerek kendilerine bir tarih yaratmaya savaşıırken bütün dünya uluslarının özendiği şeref dolu bir tarihe sahip Türkler tarihlerine arkalarını neden çevirmişlerdi?

Koyunlular, Tukeyolar, Uygurlar, Karluklar, Kanıklılar, Türkesler, Hazarlar, Kıpçaklar gibi harplerle her devirde bin şanlı geçmiş yaratan büyük ulusun evlâtları değilmiz. Damarlarımızda aynı kan akıyor, tarihçiler tarihimizi unutturmağa savaştılar fakat o kanı damarlarımızda bulduramadılar. Tarih boyunca biri birinden üstün kahramanlar yaratan o kan, bu gün eskilerinden daha kudretli kahramanlar yaratmadı mı?

Cumhuriyet Türkiyesi tarihe gerekli önemi verdi, tarih kurumumuz çalışıyor, bilginlerimiz incelemeler yapıyor, Tarih kongreleri, ortaya bir çok hakikatleri döküyor. Cumhuriyetimize minnet ve şükranlar.

Me garip ve ne açıklı bir olaydır ki, Osmanlı Devletinde dünün tarihçileri üçüncü Murat'ın bilmem kaç karısından doğma yüz şu kadar çocuğunun adlarını kaydederken, batı uluslarının büyük tarihçileri Türk Tarihinin karanlıklarına dalmağa ve bu karanlıklar içinde yatıkları meşalelerle dünyayı aydınlatmaya savaşıyorlardı Dünyanın en büyük devleti diye Romayı alkışlayanlar, Asyanın geniş ülkelinde Romadan daha büyük imparatorluklar kurmuş, dünya tarihinde devrimler yaratmış, yasalarıyla uluslara nizam vermiş hakanların yaşadıklarını öğrenerek bu meçhuller âleminin gölgelerini dağıtmanın zevkini tattılar.

Dünyanın en eski ulusu olarak kendilerini tanıtmak isteyen Çinliler, ilk hükümdarlarının Türklerle çarpışmak zorunda kaldıklarını öğünçle söylerlerken, türklerin daha eski olduğunu itiraf ettiklerinin farkında olmayaşları ne tuhaf Batı tarihçilerinden DÖĞİNYİ Çin kaynaklarını iyice inceledikten sonra Çinin ilk imparatorluk hanedanı olan HİYÂ hanedanını kuran YU'nın Türk hakanlarından DİPBÂKUY han olduğunu meydana çıkarmıştır. Çinin ilk hanedanı, İsanın doğumundan önce 2205-1766 yıllarında Çin tahtında bulunmuştur. Halbuki İsanın doğumundan 3-4 bin yıl önceleri esaslı devletler kurmuş olan Türklerin mevcudiyeti bu günkü kazıların ortaya koyduğu tarihi hakikatlerdendir.

Batı bilginleri Türk tarihinin karanlık düğümünü çözebilmek için büyük emekler verdiler. Orta Asyaya ilmi heyetler gönderdiler, yer yer kazılar yaptırdılar, Çin, Yunan, İran, Bizans, Arap.... Kaynaklarını incelediler ve bu suretle tarih ilmine büyük hizmetleri dokunuyor ve tarihimiz aydınlanıyor. Türklük etrafında saygı artıyor. İnançlar değişiyor.

Batıda kütüphaneler Türk tarihi ile değerli eserler kzandı. İlim uğrunda yorulmak bilmeden çalışan bu insanlık büyüklerini saygı ile selâmlarken bu değerli bilginlerin kaleme aldıkları seyahatnameleri ve incelemeleri Türk diline çevrilmiş bulaçağımız günün yakın olmasını temenni ediyoruz. Bu değerli eserler bizi başka bir dile boyun eğmeden kurtaracak, tarihizle daha yakından karşılaşmamızı temin edecektir. Bu mutlu günü diliyoruz ve bekliyoruz.

Cönlklerden Derlemeler :

(Bektâşi Nefes Ve Şiirlerinden)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

(Şah hatayı)

Yürü bire özü çürük fili zağal (1)
Hakdan duldalanma gizli yer olmaz
Yazık sana yazık yiyip içersin
Bu yeyip içtiğin sende sır olmaz

Hak için insane suret satarsın
Nefsine uyarda gönül katarsın
Elinden geldikçe atar tutarsın
Nefse uyan bu meydanda er olmaz

İşin benlik dâim övünerek söylemek
Nefsine uyarda çekersin emek
Bumudur hakiğin hizmet eylemek
Birlik olmayınca iki beş olmaz

Karadır kalbinde çürüktür özün
Ahdine vefâ yok yalandır sözün
Er hak divanında karadır yüzün
Yalan hak katında muteber olmaz

(Şah Hatayım) Şahı severim gerçek
Yalançı yar olmaz var andan el çek
Bir Sofunun kavli yalan olıcak
Fili ittir hakıkatta bir olmaz

(1) Zeğal Arapça Geçi yavrusu demektir.

(Hatai)

Sofuluk aleminden kim geridir
Cehennem köşesi anın yeridir

Malı başı bu yola koymayanlar
Sofu deme sen ana serseridir

Onlar kim bu tarıkı oldu inkâr
Havariçtir gaza kılın yeridir

Cihâne halisi muhlis gelenler
Onlar iki cihanın serveridir

Veli kim ismile Şah İsmaildir
(Hataidir) alinin çakiridir

(Seher aptal)

Virdi zebanım zikri hûdadır
Sanma bu canım mürği hoş elhan
Nati nebidir methi alidir
Şahi velidir canile canan

Ol nebiyyi pak hak dedi levlâk
Aşkına anın çarh. eder eflek
Lahmike lahmi demike demi
Dedi aliye şefi'i insan

Şahi Muzaffer hocai Kamber
Haşir gününde sâkii kevser
Şahi vilâyet nuru hidâety
Keşfi keramet hücceti bürhan

Şahi şeriat sırrı tarikat
Oldur imami ehli hakikat
Şahidi meşhut abidi mabut
Cümleye maksut serveri merdân

Hayderi safder şebberi şebber
 Zeynel abâdır Bekiri Cafer
 Kâmilî alim amilî kaim
 Musâî Kâzîm şâhî hurasan

Şahi cihandır aynı ayandır
 İlmü ladündür gevheri kândır
 Ol şah takiden şahî nakıdır
 Askeridendir mehdiyi devran

Seyyit Gazi merdil hicazi
 Hazreti hakka çekti niyâzi
 Katili küffar Hayderi kerrar
 Oldu bu halka rahmeti rahman

Ey (Seher aptal) cümle-bu ahval
 Ede hidâyet keşfolâ her can
 Çekme melâlet ire selâmet
 Kıldı inayet hazreti sultan

(İsyani)

Yine havalandı şu deli gönül
 Durmaz imamların yolun gözedir
 Fikri hayaline düştü bu gönül
 Yine eski hallerini gözedir

Nasıp etsen merkadine yüz sürsem
 Tecelli eyleyüp divane dursam
 Özüm fark eyleyüp kusurüm bilsem
 Tarıkı müstekim yolun gözedir

Ru beru göreydim huri sıfati
 Mihman edineydim onuri zâti
 Terk etmişem putu lâti menâti
 Daima kaçmâya yolun gözedir

Sen giriftar ettin bir ahti bende
 Leyli nehar kadim duram ol pende
 Ruzi ezelde aşkın bu tende
 Ruzi mah üzre halin gözedir

Ey (isyani) günahim güçtür bilirim
 Cümle günâhımı hedâye alırım
 Yolunda bay deyil gedâ olurum
 Herdem şefaatin yolun gözedir

(Düai Yemini)

Hudâyâ Mustafa hakkı bağışla
 Ali yel murtaza hakkı bağışla

Hatice Fatıma Hasan Hüseyin
 Şehidi kerbala hakkı bağışla

Muhibbi ehli beyt dârinde durmuş
 İmam Zeynal aba hakkı bağışla

Muhammet bakırî Gaferü Kâzım
 Ali Musa Rıza hakkı bağışla

Olur kulda kusur hey padişahım
 Taki müşkül küşa hakkı bağışla

Nakı ve askeri mehdi ve hâdi
 Medet sahip livâ hakkı bağışla

Kabul eyle (Yemini) iltimasın
 Resuli kibriyâ hakkı bağışla

(Türkü)

Yüce Dağlar Boran değil kış değil
Yavrudan ayrıldım gönül hoş değil
Gurbet ile dayanamam iş değil
Yol ver dağlar koyma beni yolumdan

Yüce Dağlar hiç olurmu boransız
İmana gel kanlı zalım imansız
Gurbet ile dayanılmaz mekânsız
Ayrılmışım vatanımdan ilimden

Babam yaktur ardımsıra ağıya
Kardeşim yok Atım başın bağıya
Kömür gözlüm yoktur beni eğliye
Yol ver Dağlar koyma beni yolumdan

Babam yoktur Gam yükünü kim tutar
Ağyari görünce fığanım artar
Bunda ayrılık var ölümden beter
Yol ver dağlar koyma beni yolumdan

Hoca Ahm t Ve Hoca Yusuf Vakfına Ait Vesikalardan

(Bu vesikanın baş tarafı 51 inci sayıdadır)

dim zaviyeye maşruta idüğü beyan olunan taamiyenin mahalli mezk re tahsisile Zaviyedarlık ciheti için Zaviyedarı bulunan muma ileyh işbu Rafi'i tevki'i rafi işşani hak ni  zzet Dede zide Salahihuya tebdilen ve müceddeden iki yüz doksan beş senesi Ramazanı şerifinin yirmi üçüncü günü tarihile bu beratı hümayunumu verdim ve buyurdumki dedei muma:leyh zikrolunan mevlevihane zaviyesinin zaviyedarlığına muhassasatı mersumesile mutasarrıf olup Hizmeti l zımsın h sn  ifa ve ayini Tarikatı aliyyei Mevleviyeyi icra eyleye tahriren filyevmilhadi aşer min şehri şavvali şerife li sene Hams n ve tis'in ve mieteyn ve elf 1295

No; 389

Evkafı mülhakadan Hüseyin  bat kazasına tabi eski yapar karyesi malik nesi ber mucibi kuyudi hak ni on sehimden altı sehim Hoca  hmet ve Hoca Yusuf ve    sehim hatayı bin  lim Hacı ve bir sehim Pir Mehmedin tasarruflarında olmağıle malik nei mezk rden Hatayı bin  lim Hacı tasarrufunda olan    sehim ve mülk Piri tasarrufunda olan bir sehim malik ne Mutasarrıfığından tevcihine dair mahallinden varit olan inha üzerine kaydi bittatbık muamelei kalemiyesi badel icra ilam mucibince malik nei mezk re mutasarrıfları, kazai mezk r s kk nından Mehmet bey ve  mer bey veledan . İsmail beyden mezbur  mer beyin bila veled fevtile zikrolunan altı sehimden bir buçuk sehim ve bir sehimden nısıf sehim hisseleri mahlulundan karındağı ve müştereki mezh r Mehmet beye badel intikal kablettevcih mezbur Mehmet beyin dahi sulbiye kebir kerimesi şerife ve Satı Hanımları terk ederek vefatı vukuuna mebni kerimleri işbu berat sahibleri şerife ve Satı Hanımlara vakfı mezburun asliyen l zım gelen muhasebesi r 'yet olmak şartile iştiraken ve seviyyen tevcih ve yedlerine berat verildi 13 Safer 1295

No. 390

Çorumda vaki Ahmet hoca vakfının Osmanbin Mehmedden mah-
lul olan tevliyetinin Sulbi Kebir oğlu Mustafa Saide tevcihi mahal-
linden bailâm mazbata inha olunmaktan naşi tetkikatı lâzımalari
icra vakfı mezbur mumaileyh Ahmet hoca ve biraderi Hacı Yusufun
vakfı müşterekleri olduğu halde yalnız Ahmet hocanın zikrile ikti-
fa ile Ahmet hoca vakfından almak üzere tevliyeti mumaileyh Os-
man uhdesinde oldığü anlaşılmış ve mumaileyh Ahmet hoca ve Ha-
cı Yusuf ibney Abdullahın der dest olup meali şeri şerife muvafık
ve kayt ve ihticace layık olmak üzere tanzim ettirmiş oldukları sekiz
yüz seksen altı tarihli vakfiye suretinde vakıflarının tevliyeti hayat-
ta oldukça kendilerine ve bade vefatihim nısfı mahasal ile aslahi
ebnalarına ve ebnaı ebnalarına ma teakabu ve tenaselu meşrut
bulunmuş olmasına ve mumaileyh Mustafa Said dahi vakfın ebneyi
ebnasının aslahi olduğu ve ümuri vakfı bilfiil ve binnefis hüsnü
rû'yet ve idareye ehil ve muktedir idiğü cümlei işarı mahalliden
olarak mâli mazbata ve ilâm muvafıkı şart ve nizam bulunmasına
binaen mezkûr sureti vakfiyenin bi ibaretiha cihat kalemine kaydile
sahibi yedinde ipkası ve mezkûr vakfın Ahmet hoca ve biraderi
Hacı Yusuf ibney Abdullahın vakfı müşterekleri olmak üzere kaydi
nin tashihile tevliyetinin ber mucibi iş'ar mumaileyh Osman mah-
lulundan işbu rafi'i tevki refi'işşani hakanî mumaileyh oğlu Mustafa
Said zide kadruhu uhdesine tevcihi mahkemei teftişten tanzim olu-
nan ilâm üzerine mukaddem nazareti evkafı humayunumdan ba
takrir ifade kılınmağile mucibince tevcih olunmak termanım olmağın
bin üçyüz yirmi bir senesi Şevvalının on sekiziaci günü tarihinde bu
berati hümayunumu verdim ve buyurdumki mumaileyh tevliyeti
mezkûreye evlâdiyet ve meşrutiyyet veçhile vakfı mezbur ümurunu
hüsnü idare ile beher sene lâzım gelen muhasebesini marifeti şerile
rû'yet eylemek ve terk ve tekâsül vuku bulmamak şartile mutasarrıf
ola tahriren fil yevmi sani min şehri Zilkade sene ihdâ ve işrin ve
selâse mie ve elf 1321

Be makamı Kostantiniye

Hoca Ahmet ve Hoca Yusuf vakfı hakkında
Çorum Muhasebeciliğinde 39 numara ve 5 Hazi-
ran 1322 tarihli müzekkeresi zahrindeki meclisi
idare ksaarı karar numarası 322

No. 391

Evkaf müdüriyetinin der kenâri okundu bu babda cereyan eden eden müzakere neticesinde Hoca Ahmet ve Hoca Yusuf vakfının kura ve Mezari'i Hasılatı Uşriyesinden Ehiren meydâne çıkarılan ve tevatüren te'yid olunan vakfiye sureti münderecâtına nazaran bir Humsünün Tevliyete ve bir Humsünün Teâm liyeye ve diğer iki humsünün dahi kırâeti kurâne Meşrutoldugu anlaşılarak diğer karar name ile izah kılındığı üzere her iki vakfiye benzeri beyindeki Mübâyenetin ber nehci şeri şerif tetkik ve temyizi ciheti Mahkeme'i şeriyeye tevdi kılınmış olup ancak teâmiyeye âit iki Humsin baberatı âli Dergâhi şerife mahsus olması itibarile bu iki humüs müstena tutulduğu ve diğer üç humüs bil müzayede mültezime ihale kılındığı surete her iki cihet hasılatı uşriyesinde ihtilat Dergâhi Şerifi mezkûr Şeyhi Reşadetlu İzzet dede Efendi ile Mültezim arasında esnayı taşırda ihtilâf der kâr ve baberatı Âli ev kafi celâliyyeye ilhak olunan çıkışı mabsuta Hakkında ber mucibi emrû ferman muamele'i istisnaiyye icrası Lüzûmide Varesde'i tizkâar bulunduğundan emir ve iradesince Müşkilât ve teşvişat Vuku'una mahal kalmamak ve Meskûr iki hisseye âit istisnaiyet muhafaza edilmiş olmak üzere müzayede ve ihâlesinde mumaileyhin hazır bulundurulması ve tekarrür edecek bedelinden beş hisseden iki hissesinin resen mültezimi tarafından mumaileyhe itası hususunun mezar kaimesine derç ve şarh edilmesi suretile bir muamelei mutavassıta icra ve diğer üç hisse hakkında dahi mezkûr karar name dâiresinde tesviye'i keyfiyete itina kılmak üzere Amasya mutasarrıflığı aliyesine işarinden ee Evkaf Müdüriyetince görüldükten sonra buracada ana' göre buraya ait müzayede ve ihalenin ve muktazı müamelâtı müteferrika-sının icrası hususunun muhasebe'i livaye emir ve havala buyrulmasına karar verildi.

No: 392

Kayış oğlu Mustafa Ef. imzasile makamı sami'i
Mut. sarrıfı ekremiyeye taktim kılınan istita
zahrındaki Meclisi idarenin kararı suretidir.

Karar numarası 325:

İşbu arzuhal okundu Hacı Ahmet ve Hoca Yusuf vakfı mütevellisi
Sait Efendi yedinde bulunan vakfiye suretinde vakfı mezkûre
mülhak karar ve mezari'i hasılâtından nısfının tevliyet ve rubunun
taamiye ve diğer rubunun kıraeti Kur'anı kerim cihetine mevkuf
olduğu ve müsteti tarafından idare olunan diğer bir vakfiye sure-
tinde ise hasılâtı mezkûreden bir humsünün tevliyet ve iki hum-
sünün taamiye ve diğer iki humsünün kıraeti Kur'anı Azım cihet-
lerine maşruta bulunduğu görülerek her ne kadar ikinci vakfiye
suretinin muvafıkı nefsel emir olduğu mütevatır isede mübayeneti
vakianın tetkik ve temyizile hakikatın zahire' ihracı ve tevliyet
hissesi kıraeti Kur'anı Azımüştan ciheti hakkında vuku bulan
iddianın Hal ve faslı Mahkeme'i şeriyeye ait olup ancak müteveffa
mumaileyh Said efendinin hasılâtı mezkûreden nısfını yedinde
bulunan vakfiyeye istinaden gendisi alarak Nısfı diğerini taamiye
ve kıraeti Kur'anı Kerim cihetleri mukabilinde Mevlevi dergâhi
şerifi Şeyhi Reşadetlu İzzet Dede Efendiye vermekte olduğu an-
laşılmış ve müsteti tarafından irâe olunan ikinci vakfiye su-
retide dahi iki humüs hisseye münhasır olduğu görülen taamiyenin
şimdilik olbabdaki Beratı Âli mucebince mumaileyh İzzet Dede
Efendi uhdesinde bulunduğu itiraf olunmağla ba beratı Âli mez-
kûr ahkâmının muhafazası tabi'i bulunmasına mebni Mütevellî
tarafından nısf yanı beşte iki buçuk hisse itibarile Dede Efendiya
verilen ve müsteti ve müddeiler taraflarındanda beşte iki olmak
lazım geleceği bildirilen taamiye cihetine ait hakın tarafeynin nizam
haricinde kalmadığı ve zaten Beratı Âlide ciheti mezkûreyi müey-
yit bulunduğu cihetle Dergâhi Şerifi mezkûre aid beş hissede
iki hissenin tevkif ve te'hirine sebeb görülemediğinden
buçuk hisse mütebakiyeden dolayı bir iddiası olduğu halde
mahkemei aidesine müracaata hakkı bakı kalmak üzere mez-
kûr iki humsün Dede efendiye itası ve mütebakisi üç humsün ber

vechi muharrer mütevellî ve müstedi taraflarından bittakip keyfiyet mahkemei mezkûrece neticelendirilinceye değin mezkûr ü humsün evkaf sandığında mevkuf ve mahfuz bulundurulması v ancak mütevellîye ait birhumûsdeniza ve ihtilâf bulunmadığından mütevellî Sait efendi razı olduğu halde netice'i mahkemiye kadar şimdilik bir humsünü Dede mumaileyhe verilmesi ve bil külliye tahdi münazaada kalan kiraeti kurân ve tevliyet cihetlerinin uzun uzadıy ilişkisi bırakılması rehini cevaz olamayacağından mütevellî ve müstedi ve müddeiler tarafından bir aya kadar mahkemei şeriyeye müracaat ve takibi keyfiyet edilmediği halde müddeti mezkûrenin bitiminde kiraeti kurânı azimin c.hetinin başka icabına bakılarak bu babdaki iddiaları mesmu olmayacağına kendilerine tebliğ ve tefhim edilmeei tensip edilmekle ol veçhile icrayı icabı hususunun Evkaf Müdiriyetine emir ve havale buyurulmasına karar verildi.

(1) Bu Vakfa ait elde iki vesika hûlasası daha var isede suret olmadıkları için Vesika olarak neşri uygun olmadığından Not olarak yazıyoruz.

Birinci vesika 2 zilkade 1321 Tarihli olup Hoca Ahmet vakfının Osman bin Mehmet den Mahlul olan Tevliyetin Sulbi Kebir oğlu Mustafa Saide Teycihi ilâm olunmakla Ledeyittetkik vakfı Mezbure Ahmet Hocanın Kardeşi Hoca Yusuf dahi Müsterek olduğu ecilden Vakfın Kaydinin (Ahmet Hoca ve bjraderi Hoca Yusuf Ebnâi Abdullah) diye teshihi ile merkum Mustafa Saide Teycihle Berat verilmesi hakkındadır.

İkinci vesika 25 Muharrem 1322 Tarihli olup Çorumde Vaki Evkafı Mülhakadan Emir Ahmet Mahallesi Sakine lerinden Şerife ve Fatma Hatun Pinti Mehmedin Mahalle'i mezkûrde kâin Medresesinin Müderisliğine Meşrûfa Çömlük Hanı Denmekle Maruf Han Arsasile Divani Karyesi hissesi Vakfında Almak üzere vezife'ı Muayyene ile Müderislik ve Tevliyete Mutasarrıf olan Seyyid Mehmedi Sadık Bin İsmailin Rizasile Ferağından Ledeyil imtiha ehliyeti Sabit olan Mehmet Arif bin Mehmet Zide Salahaye Teycihi inha olunmuş Ledeyittetkik Vakfı Mezburün Vakfiyesi ve Sicillatta Kaydı olmadığı anlaşıldığından bu misillü vakfiyesi olmıyan tevliyetler hakkında Lazımül icra Muamele Tetkik edilmiştir Müderislik cihetinin emsaline ve vakfın varidatına nazarân Şehri On Beş Senevi yüz seksen kuruş Verilecek diye yazılmaktadır.

2 inci vesikada Anılan Medrese Hoca Ahmet Vakfına Ait Zaviye bulunduğu Aynı Daire içinde olduğundan Bil münasebe buraya yazılmıştır. Hoca Ahmet ve Yusuf ile Şerife Fatma Hatun Arasındaki Karâbetin ne derecede olduğu henüz aydınlanamıştır.

**Hoca Ahmet ve Hoca Yusuf
vakfında tevliyet iddia eden
Damad oğullarından Emin
ve Enver nam kimselerin
mütevelli Sait ile cere-
yan eden muhake-
meleri suretidir**

No: 393

Merkezi liva olan Çorum mahallâtından Emir Ahmet mahallesi ehâlisinden Emin Enver taraflarından vekâleti amme'i mutlaka'î sahihe'i şer'iyye ile bu hucceti şer'iyye vekilleri Dağıstani Nüzhet ibni Ahmet medine'i mezbure mahkemesinde meclisi şer'imizde Ahmet Hoca ve Hoca Yusuf nam sahibül hayr vakıflarının evlâdiyet meşrutiyet üzere hala ba berat mütevellisi olan Said bin Osman'ın kezaîk vekâleti amme,i mutlaka'î sahihei şer'iyye ile vekili Kâmil ibni Reşit efendi müvacehesinde vakfı mazburün araziyi mevkufesi gûlatından bermucibi vakfiyye humûs vakfı mumaileyhimanın ekber olan evladı zükûrundan mütevelli olan zâte ve beşte iki sehmi itami taamiyye ve diğer iki sehmi vakıfını mumaileyhimanın evladı beyinlerinde alesseviyye taksim olunmak üzere meşruta olup mütevelli mumaileyh Said efendinin babası müteveffa Osman efendi vakıfını mumaileyhimanın ekberi evladından olmasına binaen tevliyeti mezkûre mumaileyh Osman efendi uhdesinde iken fevt olmağı ile mezkûr tevliyet ciheti vakıfını mumaileyhimanın evladı zükûrundan müekkillerim mezbureteyn üzerine tevcih olunmak iktiza ederken tevliyeti mezkûreyi mütevelli mumaileyh Said efendi babası mumaileyh müteveffa Osman efendi yedindeki vakfiyye ve evrakı saireyi ketim ile ber takrip gendisine tevcih ettirmekle müekkillerim mezburandan Emin mütevelli mumaileyh Said efendi-

den mukaddem batında olmağıla tevliyeti mezkûre vakfı mezkûr gallatının humsile müvekkillerimden mumaileyh Emin efendi uhdesine tevcih buyurulmak ve bin üç yüz yedi senesine kadar vakfı mezkûr gallesinden humsu bi hasebittevliyye mütevellî mumaileyh Said efendinin babası Osman efendiden ve beşte iki sehmi yedindeki berat mazmununca Çorumda vaki mevlevî hane şeyhi İzzet Dede efendiye verilmekte ve diğer iki sehmi Mütevellîyi mumaileyhın babası Osman efendi ve er karındaşı Feyzullah ve müvkkillerin mezbuan Emin ve Enver beyinlerinde alesseviye taksim oluna gelmekte iken tarihi mezkûrden beri yalnız bin üçyüz on beş senesinde müekkillerim mezburân Emin ve Enver Medine'î mezbure eykaf müdürlüğü tarafından verilen yedi adet lirayı Osmaniden maada vakfı mezkûr gallatından hisse alamadıklarından salif ül beyan beşte diğer iki sehmi dahi müekkillerim mezburan Emin ve Enver ve Mütevellîyi müekkil mumaileyh Sait efendi beyinlerinde teamülü kadimi veckile taksim olunmak üzere ilâm olunması bil vekâle muhadımdır deyu vakıfı mumaileyh Madan Ahmet Hocanın babası Hacı Yusuf olduğundan bibahis mücerret müekkilleri Mezburenin ve Enver ile vakıfı mumaileyhı Madan Ahmet Hoca beynide mezkûrden on iki vesait ad ve ol vechile müekkilleri mezburanın Mütevellî'î müekkil mumaileh Said Efendiden bir derece mukaddem batında oldukları itibarile bil vekâle eylediği davasında vekil mumaileyh Kâmil Efendi inkâr eylediğinden başka elyevim müsteğillâtı kura ve mezariden ibaret olan vakfı mezkûrün tevliyeti bermucibi vakfiyeye vakıfını mumaileyhın Aslâhi ebna ve ebnalarına meşrut olmağıla vakfı mezkûrün tevliyeti vakıfını mumaileyhı manın ebnaı ebnasından olup salâhi hal ile mevsuf olmasına mebnî müekkilim mumaileyh Said Efendi uhdesine nısfı mahasal ile bittevcih olvechile müekkilim mumaileyh Said Efendi tevliyeti mezkûreye bin üçyüz yirmi bir senesi Zilkade'î Şerifin ikinci günü taribile Müverrah Beratile Mutasarrıf olup vakfı mezkûrün diğer nısf dahi berat ile Mutasar-

rif olduğundan bahsile Çorumda vaki Mevlevi hane Şeyhi İzzet Dede Efendi zilyed deyu müekkili mumaileyh Said Efendinin yedimizde olup tarihi mezkûr ile müverrah bir kıta Berat ile hamışinde (Tabaka aslahu) deyu Medine'i mezbure nâibi esbaki faziletlu Mehmet Baha Efendinin imza ve temhir eylediği bir kıta sureti vakfiyeye ibraz ettikde gerci bin üçyüz on iki senesi Şavvali Mükerrerminin on üçüncü günü Tarihile müverrah ve oltarihte Medine'i mezbure Nâ'ibi Bulunan Faziletlu Mehmet Nazif Efendinin İmzalı kaydide Vakfı mezkûrde Derdest ve sicillatı mahkemede Mukayyet Vakfiye'i mamulün bihası olmadığı Beyan olunmuş ve sureti vekfiyye'i mezkûrenin ve (cuulet tevliyet vettasarruf Fil Evkat lehüma Madâmaâ Hayyen Sümme iza ecabe bi davetillahilleti La yuhşa Anha Tekûn ül Tevliyet vennazari fiha bi nısfı Mahasala minelkura ül mezkûreti fihazihil vesikati li aslahi ebnaiha ve ebnaı ebnaıha mateakabu ve tenaselu ve ma bakiye minel nısf ül mezkûr yücalü nısfeyn fe yusraf ül nısf ül vahit ilâ sadirin vel varidin minelfukarai ve mesakin fi büyütihim bien yüc'ale büyüti evlâdihima zaviyetihi velnısfül aher yusrafü limen yukreül Kur'an fi evlâdihima fi türbeti Ahmet hoca ve hoca Yusuf ledeyil camiül maruf) ibaresinde yalnız (yunsafü mahasal minel kurel mezkûre ve ma bakiyel nısfül mezkûr) lafızları yerine bertakrip sicilli mahkemede karibülahid müahharen naklolunan kayitte (bihumsü mahasal minel kurel mezkûre ve ma bakiyel humsül mezkûr) yazılmış lâkin ibarei mezkûreden vakfı mezkûrün tevliyatı vakıfani mumaileyhima aslahi ebna ve ebnaı ebnaılarına şart ve tayin eyledikleri ve (vakfe ve hallede Ahmet hoca ve hoca Yusuf ibni Abdullah min kasabati Çorumlu) ibaresinde dahi vakıfan mumaileyhima erkarındaşlar idükleri anlaşılmağıle vekil mumaileyh Nüzhet efendinin berveçhi meşruh blivekâle evlâdiyet iddiasından kat'ı nazar tavriri meşruhi üzere bilasenedi şeri bu mertebe bilvekâle tasaddi eylediği davasına iltifat olunmayub bivechin muarazadan meni olunması iktiza eylediği tescil ve huzurü âlilerine ilam olundu. Filyevmüttasi vel işrin min Cemaziyetulâ lisene erbau ve işrin ve selâse mie ve elf. 1324

Yazan: Nazmı Tombuş

ÇORUMLU

Radyo Fonik

TARİHİ PİYES

Çorum Vilâyet Basınevi

1945

Ön Söz

C. H. Partisince (941) yılı sonlarında Ankara radyosunda yapılması kararlaştırılan (Halkevleri Sanat ve Folklor) saatinde yayınlanarak Çorum Halkevinin Dil ve Edebiyat, Güzel sanatlar, Temsil, Tarih-kollarının başarılarını bir arada belirtmek ve !limiz tarihinin önemli bir safhasını canlandırabilmek amacı göz önünde tutularak yazılmış olan bu piyes, Radyoda Çorum için ayrılan belirli saatte Folklorun başka şubelerine ait neşriyat yapılması daha uygun görüldüğünden ol vakit temsil edilememiştir.

Gerçekten hiç bir değer taşımamasına rağmen belki ileride bu yinde uğraçmak isteyenlere bir çığır açar ümit ve kaygusu ile bastırılarak yayınlanması yararlı görülmüştür.

N. T.

Piyesin Mevzuu

[1075 - 1076 M] yıllarında ceryan etmiş tarihî bir olaydırki; (Nikonya) nın Dânişmentliler tarafından Bizanslılardan zaptından sonra (Çorumlu) diye adlandırılması sebebini belirtir. Tarih rivayetleriyle halk geleneklerinin uylaşmasına çalışılmıştır.

Bibliyografi

Danişmentname	Yazma	Tokat kalesi dizdarı Arif Ali
Mirkatülcihat	Yazma	Müverrih Âli
Kühûlahbar	Basma	
Belâbirraziye Fi riya- zı mesailül amasiye }	Yazma	Mustafa Vazih
Türk Tarihi	Basma	Necip Asım
Osmanlı Tarihi	Basma	Necip Asım, Mehmet Arif
Sivas Şehri	Basma	İsmail Hakkı, Rıdvan Nafiz

Piyeste adları geçen kişilerin tarihi hüviyetleri

- Melik Ahmet** — Danişmendiye emaretinin müessisi, Şimal Anadolu
- Danişment** — fatihi Kınık han soyundan Döğanlı oymağı Reisi ki; tarihlerde (Emir Ebu el Nasır Ahmez el Toğani) veya (Melik Ahmet Danişment gazi) isim ve unvanlariyle anılmıştır.
- Sülo** — Melik Ahmet'in amca zadesi Canik ve Merzifon havalisi emiri.
- Çavlu** — Malik Ahmedin amca zadesi Sivas Emiri
- Artoki** — Emir Artok'ın azatlılarından, Akıncı beyi, tarihlerde [Nasıreddin il Tekin] diye anılmıştır.
- Karadona** — Horasan erenlerinden ve Melik Ahmet Kumandanlarından.
- Serkis Ahmet** — Mühtedi Ermeni çete Reisi, Melik Ahmet Ümeraşından ve casuslarından
- Şatat=jetyüs** — Bizanslıların Son Amasya Valisi, İmperator henedanından,
- Romenyos**
- Nastor=Nastoridis: Nikonya beyi**
- Efromiye=Abe** ; jeta tyüs'ün kızı

Meclis : 1

Melik Ahmet Danişment - Çavlu - Sülo - Karadona Taştan Sonra Artoku ve Serkis Ahmet

Melik Ahmet — Çok şükürler olsun Ulu tanrıya, bizlere eski yerlerimizden daha geniş iller, daha memur, daha zengin ülkeler verdi. Rum diyarının Baş şarları, Malatya'dan tâ... Sivas'a kadar hükmümüz altına girdi. Simdi de Tokat gibi metin bir kaleyi ele geçirdik geçirdik amma... bu yerlerin kilidi olan Amasya, Nikonya Kayseri gibi büyük kaleler henüz düşman elinde, eğer başarılarımıza güvenirde işi gevşek tutar, buralarıda sınırlarımız içine almazsak verilen emeklerin, çekilen zahmetlerin hepsi boşa gidecek yaptıklarımızdan yapacaklarımız çok, bu büyük işleri başarmak için ne yapmak, ne yönden gitmek lazımsa danışalım diye sizleri topladım. Konuşalım düşünelim, düşüncelerimizi korkmadan çekinmeden açıkca söyleyelim. Söz senin çavlu!

Çavlu — Ne diyelim Ülu başbuğ. Kamu Doğanlunun Ulusun. Hepimizin atası yerindesin. Bildiklerimizden daha iyisini bilirsin. Emirleriniz can baş üstüne eşittiğimize göre Amasya beyi şatat, Mikonya beyi Nastor ile barışmış. Birlik olmuşlar savaş hazırlığı yapıyorlarmış. Ne yapıp yapmalı daha evel davranmalı; düşmanı gafil avlamalıyız.

Malik Ahmet — Oyle mi sülû?

Sülû — Beli Başbuğ! düşmanın hazırlanmasına vakit bırakmamalı bülbüller ötmeden, çiğdemler çıkmadan kar kış dememeli canavarı ininde bastırmalı.

Melik Ahmet — Ne dersin Karadona

Karadona — Baskın basanın dır.

Melik Ahmet — Şu halde düşünceler bir, sözler bir tez elden düşman içine ayyar gördermek durumlarını öğrenmek gerek bu işi kim üstüne alacak bakalım.

Çavlu — Kim olacak. Ya Artoku ya Serkis Ahmet

Sölo — Beli Artokunun anası rumdur. Ana dilini eyi bilir. Serkis Ahmet'e gelince Rum içinde çok kalmış, törelerini, yasalarını, huylarını, huslarını, her çeşit âdetlerini öğrenmiş. Dillerinden de anlar, kurnaz bir adamdır.

Melik Ahmet — (El çırpıp yüksek sesle) Taştan!..

Taştan — Buyur Ulu başbuğ.....

Melik Ahmet — Artaku'yu, Serkis'i çağır gelsinler (bir az sonra)

Artoku, Serkis Ahmet — (İkisi birden) Buyurun Yüce başbuğ

Melik Ahmet — Gelin bakalım arkadaşlar .. Ayakta durmayın, oturun oturun. ; Hoş geldiniz merhabalar olsun.

Artoku Serkis Ahmet — (İkisi birden) Merhaba Ulubaşbuğ hoş bulduk..

Melik Ahmet — Atalar su uyur düşman uyumaz demişler, çoktandır. Gerçek bir haber aldığımız yok .. Amasyada hazırlıklar yapıyormuş, ilkbaharda kuvvetli saldırılar yapılacaktıymış, gibi bir çok sözler dolaşıp

duruyor. Bunlar olağan şeyler. Fakat düşmanların şimdiki durumlarını, hazırlıklarını, nereden ne kadar kuvvet alacaklarını hulâsa gizli kapaklı ne sıraları varsa hepsini öğrenmek gerek. Bunları sizin başarabileceğinizi düşündük.

Artoku — Bizlere verdiğiniz şu değere lâyık olmalıyız canla başla çalışacağız. Yalnız ileride utanmamak için şimdiden etraflıca düşünmek, tedbir almak lâzım.

Serkis Ahmet — Hee.. Artoku beyim menşur kelâmdır her derdin bir devası vardır. Demişlerse yağış lâf enmişler? cenabınıza ahıl öryedeceğim sanki? Emme ve lâkin bu nâçiz Serkiz Ahmet kulunuzdan sival olunursa, el emir edebin tepesindedir. Demişler, cevap ediyorum ki, Tiflise Bezirganlığa getmişte denoorsak, Karadenizdir. Nedir, ne naletleme şeydir, di-bi tak doruğuna dönmüş edeorsa, bizde kara, a çıkoor Amasyaya gelooruz. Oradan Kostantinop-la gedooruz deye bir mertovaldırki atoorsak kim tımoor? bizi sıfatımızdan ağna, acaklar sanki? Beyine beyzadelerine envai tefarik armağanlar iletooruz, nasilki Holtaylan balığa yem atmorlarsa hentler hip deyı yotoorlar açıoruz malımızı metahımızı başlooruz aksataya, yüskek mefkı tutooruz beyler beyzadelerlen yan beyan diz bediz oturooruz, can çiğer oloooruz, ne lâftirki ediorlar, ağızlarının ta dibinden hip deye kaşooruz, cenaplarıñıza ulaştırooruz.

Çavlu — Hay dilini arılar sokaun, bin lafın belini bükütün birini bile anlamadım.

Serkis Ahmet — Lâftirki etmişsem fenadır Zo ? ..

Melik Ahmet -- Ben anladım, ben anladım çok iyi dahası can sağlığı heman hazırlanmalı, şafakla yola çıkmalı, Sülo de beraber getsün.. Lisan bilmez amma dilsiz taklidi yapar. Kimse bir şey anlamaz. Başka arkadaş lâzımsa seçersiniz. Hazinedara söylerim işinize yarar ne varsa alırsınız tekrar görüşmeğe ne lüzüm, ne de vakit var.. Yolcu yolunda gerek hepinize uğurlar olsun.

Meclis: 2

Sülo, Artoku, Serkis Ahmet

- Sülo — [Yavaş sesle] Ahmet ! etrafa bir bak bizi dinleyen olmasun kapuyuda sürmele
- Serkis Ahmet — Şimdi Sülo beyzadem
- Sülo — Eeeh.. artık işler yolunda, Kostantaniyeli tüccar olduğumaza inanmayan kalmadı. Hele şu düğün yokmu, öyle işe yaradiki..... Hakikaten Bey kızına cihaz olmaya layık mallarımız görenlerin gözlerini kamaştırdı, bütün kodamanları ayağımıza getirdi, hepsiyle senli benli dost olduk
- Serkis Ahmet — Cenabınıza önceden söylemişsem yalan demişim zo. hımbıllar holtayı hıp deyi yuttular.
- Sülo — Öylee... Yeni bir şey var mı? Artoku
- Artoku — Havadis çok beyim şimdi Apenin yanından geliyorum. Kostantaniyeden ulak gelmiş. Engürü, Kayseri beylerine emir vermişler bütün kuvvetleriyle Amasyada Şatat'ın Kumandası altında toplanacaklar. Tokat üstüne yürüyeceklermiş. Yeni damad Nastoru da almak için düğün işini bitirmek istiyorlar. Ape bu hafta Nikonyya gelin gidiyor.

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Sayı : 53

1 Mart 1945

Kuruluşu: Nisan 1938

Halkevleri Ülkü, Birlik ve Beraberlik Kaynağıdır

BAHRİ MİYAK

Çorum Ortaokul Türkçe Öğretmeni

Bundan 13 yıl önce, 19 - Şubat 1932 de, yurdun 14 bahtiyar bucağında. kültür ve ülkü meşaleleri halinde 14 Halkevi; İnönü'nün kudretli eliyle Atatürkün dehasından nur almıştı.

Bütün Türk yurtdaşlarını eşit şeref mevkiinde gören bir zihniyetle kurulmuş bu kutsal çatıların altında, bu gün, bu çırağlardan 800 den fazlası milli bütünlük içinde, öznel bir kültür çalışması için karanlıklara nurlu ışıklarını salmaktadır.

Ulusların eğitim ve öğretimlerinde ve geleceğe güvenli adımlarla yönelmesinde klâsik araçlar ve kurullar okullardır. Ulus, sosyal bir uzuvlanmadır. Milli bir varlık olarak yetişip teşkilatlanmak için yalnız okul kadrosundaki çalışmalar, yetimli değildir.

Gerçi, tam ve metotlu bir öğretim ve eğitimle aydın vatandaşlar yetiştirmek, ancak okul çerçevesi içinde mümkün olabilir fakat,

ulusça kitleleşmek için okulların yanında ve dizi dibinde muhakkak halk terbiyesi müesseseleri de bulunmak gerektir. Kitleleşmek, ancak bir arada, bir ve beraber olarak çalışmakla sağlanabilir. İşte bu birliği ve beraberliği temin edecek olan, Halk evleri ve Halkodalarıdır.

Bu gün, en başarılı öğretin heyetlerine, en mükemmel okul binalarına ve ders materyallerine sahip uluslarda bile, halkı yetiştirmek, ulusu kitleleştirmek için ayrı halk eğitimi müesseseleri en ön plânda gelmektedir.

Halk eğitimi bir çeşit self edükasyondur. Yani kitlenin cüzleri kendilerini ve dolayısıyla birbirlerini yetiştirirler. Bu suretle cüz fertler mükemmelleştikçe kitlede kemale yaklaşacaktır. Hepimiz, malik olduklarımız için geçmişlere ve asırdaslarımıza pek çok şeyler borçluyuz.

İstikbalin ışığı olan gençlik, mütemadiyen yetişen ve yetiştiren bir çalışmanın içinde yaşatılmalıdır. Cumhuriyet Halk Partisinin halkeyleri ve odalarıyla takip ettiği gaye, ulusu şuurlu, birbirini anlayan, birbirini seven, bilgiye bağlı bir halk kitlesi halinde teskilâtlandırmak ve uzuvlandırmaktır. Bunun için, geniş halk kitlesinden bilgileriyle, görgüleriyle, duyguları ve sezişleriyle üstünlük göstermek imkânına sahip olanların; cemiyetle, cemiyet içinde, cemiyet ten bir fert gibi çalışmayı gönülden isteyip özlemeleri gerektir. İlerletici, yükseltici, götürücü, yetiştirici unsurlar; muhtaç olanların önüne düşmekten ibaret olan vazifelerini unutmamalıdır.

Halkevleri, kültürlüleşme ve kitleleşme seferberliğinde, her aydın silâh altına çağırmıştır. Hepimizin tutacağımız bir cephe parçası olacaktır. Çalışmalarımızın verimini yalnız kendi yaramıza ayırdığımız, cemiyetle işbirliği etmekten kaldığımız an, milyonlar içinde matematik anlamıyla bir "sayı,, dan daha ileri bir değer ifade etmeyiz. Biz, herbirlimiz birer "vahit,, değiliz. Bir demir çekiç, milyarlarca atomdan ibarettir. Fakat ortada mevcut olan, atomlar değil çekiçtir. Bunun gibi Türk milletinin mukadderatını sağlayacak olan tek tek fertler değil; iyi yetişmiş fertlerin teşkil ettiği kitledir. Cemiyetleşme, kitleleşme, uzuvlaşma, fikri halkevlerinin kurulması

sebebi ve bu alandaki çalışmaların temelidir. En büyük kudret cemiyettir. Halkevlerinin arkadaşlık ve samimiyet havası içinde Türk ulusu tek tek olmaktan çıkarak sulpleşecek, cemiyetleşecek; hacmi, irtifai ve cevheriyle bir granit bloku halinde istikbalin sonsuz ufuklarına irtisam edecektir.

Bu iş güç ve büyüktür; fakat «büyük kuşlar yenecek büyük dalga arar» Bu büyük davayı başarmak için metodlu, programlı, sabırlı bir zihniyetle bir ve beraber olarak çalışmaktayız; bir ve beraber olarak çalışacağız.

Bize bu direktifi, ünlü Şefimiz İnönü, 14 yıl evvel şu sözleriyle vermişti :

«Geçmişte olduğu gibi, her hangi bir yarında yine bir çok çetin imtihanlar vermekte muhtar kalırsak, ki biz her gün o imtihanları vermeğe hazırız, o gün de başlıca güveneğimiz kuvvet, bütün milletin ideâl için gösterdiği gibi yine de göstereceği birlik kuvvetidir.»

«Halkevleri, fikir olarak ve müessese olarak, mesuliyet mevkiinde bulunan siyasi Partimizin bütün özünü ve varlığını halkın geniş tabakalarını anlatması ve sevdirmesi için; mühim bir merkezdir.»

«Halkevleri, vakit vakit siyasi icraatımızdan dahi açık alınla, temiz yürekle halka hesap vereceğimiz yer olacaktır. Halkevlerini halkın külfetsizce ve yüksek gayeler için daima toplanmasını temin eden bir vasıta ve bir yer addetmek, yalnız bu kadarı dahi bunun büyük bir milli müessese olduğunu anlamak için kâfidir.»

Eşsiz Milli Şefimiz, Halkevlerini bize böyle anlatıyor ve biz onu milletimizin en büyük manevî kudreti olan milli birliğin kaynağı ve sembolü olarak tanıyoruz.

Hadiseler, bir ve beraber olan milletlerin ayakta bir Bazalt kayaya gibi durduğunu, bölük bölük, parti parti olanların ise dağılıp çöktüğünü göstermiyor mu ?

Mazinin ufuklarından bir çelik kalkan gibi tam ve bölünmez bir kütle halinde doğduk; istikbalin semasında bir güneş gibi bir ve birleştirici bir unsur halinde ileri, daima ileri; zafere, daima zafere gidiyoruz.

Biyografi

Çorum büyüklerinden :

Beşiktaş Muhafızı Müşir HACI HASAN PAŞA

52. sayıdan

— Ver şu elindeki sopayı...

Dedi ve Zeybek Mehmedin elindeki sopayı kavriyarak saray avlusuna girdi. Bu sopa, kalınca bir başparmak çapında ve bir kulaç uzunluğunda bir kızılçık dalı idi. Sopa'nın elle tutulacak yeri delinmiş ince bir sırm geçirilmişti. Hasan Paşa, sopayı alır almaz, bu sırmı bileğine taktı. Saray binasının kapısına doğru koşmaya başladı.

Kapıya geldiği zaman, feci bir manzara ile karşılaştı. Muhacir kıyafetinde birçok adam, odalardan odalara, salonlardan salonlara koşuyor, korkudan feryat ederek kaçışan, köşelere, bucaklara saklanmaya çalışan saraylıların üstüne yürüyerek:

Padişahım çok yaşa..

Diye bağırıyorlardı. Bu esnada Hasan Paşanın gözü somaki direklerle müzeyyen geniş merdivenlere çarptı. Birdenbire tanıyamadığı iki adam, Sultan Muradın koluna girmiş, onu sürükliyerek merdivenlerden indirmeye çalışıyorlardı. Gecelik entarisinin üstüne ince bir şal bağlanmış olan sabık padişahın beline iki tabanca sokmuşlar, eline de bir tüfek vermişlerdi.

Bu zavallı mecnun, iradesiz bir halde, koluna girenlerin sevkine tâbi olarak merdivenlerden iniyor ve başını iki tarafa sallıya sallıya:

-- Lo.. Lo.. Lo.. Lo..

Diye bağırıyor, gûya:

— Padişahım çok yaşa.

Diye velvele koparan muhacirlere uymak istiyordu.

Hasan Paşa, müzeyyen somaki taşlarından birisini siper aldı. Sultan muradı sürükliyenlere baktı. Sabık ve mecnun padişahın sağ

kolundaki acayip kavuklu ve softa kıyafetli adamı tanıyamadı. Fakat sol taraftakine bakınca:

— Vay kerata...

Diye bağırdı. Çünkü bu adamı görür görmez tanımıştı (Nişli Salih) denilen bu adam, (Sırp muharebesi) esnasında (Muavene Taburu) binbaşısı iken düşmana casusluk maksadile firar etmiş ve bir hayli arandığı halde ele geçirilememişti. Şimdi bu ahlâk ve seciye-de bir adamı, Sultan Murat gibi şüursuz bir zavallının kolunda görmek, şüphesiz hayıra delâlet edemezdi.

O dakikaya kadar hâdiseye adı bir çapulculuk nazarile bakan Hasan Paşa, derhal vaziyeti kavradı. Devlet ve milletin başına büyük bir felâket getirmek ihtimali olan bu adamla arkadaşına karşı yapacağı şeyi tasarladı. Bir adım geri çekildi. Elindeki sopayı çelik gibi parmaklarının arasına güzelce yerleştirdi. Onlar merdivenden inip de önünden geçerlerken Hasan Paşa birdenbire yerinden fırladı. Sağ taraftaki adamı, başına indirdiği yıldırım gibi bir sopa darbesiyle yere yuvarlandı.

Öldürdüğü adam (Ali Suavi) idi.

İkinci darbeyi, baskın hadisesinin en mühim kahramanlarından (Nişli Salih) yedi. Bu da sopayı yer yemez, biruh olarak yere serilmişti.

O sırada, asker yetiştı. Kısa ve kanlı bir mücadeleden sonra, vak'a teskin edildi. Sultan Hamidin iradesiyle derhal toplanan bir komisyon tarafından tahkikata girişildi. Bu tahkikatın selâmetle icrası için de, bazı kimselerin tevkifine karar verildi.

Bu arada, Hasan Paşa da tahtı tevkife alınmıştı. Bir hafta süren istintak esnasında Hasan Paşa kendisini çok iyi müdafaa etti. (Ali Suavi) ile (Nişli Salih) i öldürmekte mazur olduğuna dair makul sözler soyledi.

Divanîharp huzurunda berat etmekle beraber Sultan Hamit tarafından birinci rütbeden Mecidi ve ikinci rütbeden Osmanlı nişanlarıyla taltif edildi. Aynı zamanda kendisine (Beşiktaş Muhafızı) unvanı verildi.

Bu unvan altında Hasan Paşanın vazifesi, büyük bir şümul kes-

bediyordu. Çünkü bu mistakada, Sultan Hamidin taç ve tahtını tehlikeye düşüren iki mühim şahsiyet vardı. Bunlardan biri, (Hakanı sabık Sultan Murat) diğeri de, (Veliahti saltanat, Reşat Efendi) idi. Hünkâra yaranmak isteyenler, daima bu iki şahsiyetin ismini ellerinde bir alet gibi kullanıyorlar ve her vesileden istifade ederek bunları Sultan Hamide korkunç birer düşman gibi gösteriyorlardı. Buna da sebep yok değildi, Sultan Muradın validesi, mevki ve şöhret harisi bir kadındı. Veleve mecnun bile olsa, evlâdının tahttan indirilmesini bir türlü hazmedemiyordu. Çırağan sarayına hapsolundukları gündendenberi sönen oğlunun ikbalini, yeniden parlatabilmek için durup dinlenmeden, bıkip usanmadan çalışıyor, hatta bunu temin etmek maksadile Yunanlılarla bile ittifak ediyordu.

İlk zamanlar, Çırağan sarayının haricile ihtilâtı büyük bir kay düşart altında değildi. Yalnız Sultan Murad, müstesna olmak üzere saraya mensup olanlara az çok bir serbestlik verilmişti. Hatta haftada iki üç gün kadınların sokağa çıkarak istedikleri yerde gezmelerine bibe izin verilmişti. Fakat bütün bu müsaadelerin suistimal edildiği birer birer tahakkuk etti ve yavaş yavaş bu hürriyet tahdit edildi. Buna rağmen Sultan Murat mensupları ve bilhassa (Sabık Valide Sultan) la (Hünkâr cariyelerinden Nakşifent) ismindeki saraylı, kat'iyen fütur getirmiyorlar; o mecnun adamı tekrar tahta iclâs için hiç bir fedakâarlığı ihtiyardan geri durmuyorlardı.

Geceleri ortalık kararıp da' herkes yerli yerine çekildikten sonra, sarayın sahil cihetinde şüpheli kayıklar ve sandallar dolaşıyor, kadın kıyafetine girmiş olan bazı kimselerin, harem dairesine kadar girip çıktıkları haber alınıyordu. Sultan Hamit (Sabık Valide Sultan) ın gizliden gizliye çevirdiği bu entrikalardan bizar olmakla beraber, tahta henüz çıktığı için bu ballere karşı şiddetli hareket etmekten iktinap ediyor; sadece sarayı tarassut ettirmekle iktifa ediyordu.

Faka Ali Suavi hâdisesi, birden bire Sultan Hamidin gözünü açmış, bu meselenin artık ihmal edilmeyecek bir keyfiyet olduğunu hünkâra anlatmış.. Buna binaen Hasan Paşaya vâsi bir selâhiyet vererek (Beşiktaş Muhafızı) yapmıştı.. Sultan Hamit, hususî vazifeler verdiği adamların gerek şahsiyetlerini ve gerek şahsi kanaatlerini

inceden inceye tetkik eder daima onları kanaatlerine müteveccih yollara sevkederdi. Bu mesleği takip eden Sultan Hamit, Hasan Paşanın Sultan Azize (ubudiyet) derecesinde merbut olduğunu bilmekle beraber Sultan Murat ile onun taraftarlarına husumet beslediğine de kanidi.

Filhakika Hasan Paşa, cahil ve saf olduğu için evvelâ (emperyalist) bir adamdı. Eski bir zihniyetin kurbanı olarak (padişahlarda yedi evliya kuvveti) olduğuna inanırdı. Bu zihniyeti taşımakla beraber Sultan Azizin haşmet ve azametli tavırları, bu ümmî ve basit adamı büsbütün cezbetmişti. Binaenaleyh bu kadar gözünde büyüttüğü bir padişahı hal'edenlere ve sonra -her ne şekilde olursa olsun- onun ölümüne sebebiyet verenlere kalben bir husumet beslemesi de tabii idi. İşte bu esbap dolayısıyledir ki, Hasan Paşa kendisine tevdi edilen vazifeyi, büyük bir memnuniyetle kabul etmişti.

Maamafih, Hasan Paşa bu husumetini daima kalbinde saklamış ve (efendisi) nin intikamını almak için en küçük bir teşebbüste bile bulunmamıştı. Hattâ, bir kaç sene, sarayın gerek deniz ve gerek kara cihetindeki kordon hattını bile daraltmamıştı. Onun bu suretle hareketi birçok jurnalcılara sermaye oluyor; meselâ bir gece, Çırağan rıhtımına bir sandalın yanaştığına, diğer bir gün, sarayın etrafında şüpheli adamlar dolaştığına dair mütemadiyen jurnallar veriliyordu. Her defasında Hasan Paşaya verdiği mükerrer emirlerle sıkı bir inzibat tesis ettirmiş ve artık Çırağan sarayının hariçle olan irtibatını büsbütün kestirmişti.

Hasan Paşanın arada sırada Çırağan sarayına girerek Sultan Murada dayak attığı ve seray erkânına zulüm yaptığı kat'iyyen yalandır. Vazifesinin pek çok şiddet göstermiye müsait olmasına rağmen Hasan Paşa, Sultan Muradın vefatına kadar gerek kendisine ve gerek mensuplarına derecelerine göre hürmet göstermekte kusur etmemiştir.

Hattâ, bu cihet de jurnalcıların gözünden kaçmamış, bir aralık (Hasan Paşanın Sultan Muratla ittifakı var. Onu beraber alıp Rusya'ya kaçacak) diye bir çok jurnallar verilmesine kapı açmıştı. Lâkin, herşeyin hakikatini çarçabuk öğrenen Sultan Hamit, Hasan Pa-

şanın bu vazifeyi nasıl bir hisle kavradığını bildiği için bu jurnallara kulak asmamış; hattâ sık sık kendisini taltif ile nihayet askerliğin en yüksek aübbesi olan (Müşir) liğe kadar çıkarmıştı.

Hasan Paşa, hiçbir sızıltıya maydan vermeden senelerce bu vazifeyi ifa etmişti. Nihayet bir gün, mutadının hilâfına olarak ikinci vaktine doğru evine keldi. Bu vakitsiz geliş, evde bulunanları hayrete düşürmüştü... Paşanın her zaman kıpkırmızı olan dolgun yanakları, tamamen solgun; dimdik vücudü, âdeta ağır bir yük altında ezilmiş gibi yorkundu... O aralık ikinci ezanı okunuyordu. Paşanın refikası, endişe ve ıztırapla sordu:

— Sizi, bir tuhaf görüyorum.. Hasta mısınız.. Yoksa yine aleyhinizde Efendimize bir jurnal filân mı verdiler?.

Paşa, bu suali hiç anlamamış gibi hareket etti. Sadece:

— Benim seccademi getirin.

Demekle iktifa etti. Seccadeyi getirdiler. Yere serdiler. Paşa, derhal namaza durdu.... O nemaz kılarken, evdekiler arasında, helcanlı bir fısıltı cereyan ediyor ve şimdiye kadar bu metin adamı hiçbir gün bu vaziyette görmedikleri için her halde fevkalâde bir şey olduğuna hükmeyleyorlardı.

Bu telâş arasında paşa namazını ikmal etti. Duaya başladı. Fakat dua, uzadıkça uzuyor, ellerini semaya kaldıran Hasan Paşa, bu dua esnasında büyük bir hvyecan ve teessür gösteriyordu. Bu esnada refikasile oğulları, kapının yanında duruyor, bu hallere hiçbir mana veremiyerek Paşanın harekâtına hayretle bakıyorlardı... Hasan Paşa duayı bitirdi. Ellerini yüzüne sürdükten sonra, seccadenin ucunu kıvırdı. Ayağa kalkmadan yan tarafa dönerek, seccadenin üzerinde oturdu. Sedire dayandı. Ayakta duranlara baktı:

— Bana bir su veriniz.

Dedikten sonra önüne baktı... Refikası, artık endişe ve ıztırapını saklıyamadı:

— Sizde bugün bir hal var. Allahışkına söyleyiniz.

Diye yalvarmaya başladı. O zaman Hasan Paşa, derin bir teessürle, söylemiye başladı:

Hey gidi fani dünya hey.. Bilmem ki bunun nesine tamah ederiz,

Dört günlük ömür için bırıbimizin etini yer, kanını içeriz. Zengin ol fakır ol. Padişah ol, sokak süprüntücüsü ol., Nihayet, şu ölüm var mı yok mı? Hepsi bos...

Ayakta duranlar. bu mukaddemeden bir şey anlamıyor. bir an evvel hakikati öğrenmek için sabırsızlanıyorlardı, Nihayet sabredemediler.

— Ne oldu.. Yoksa, efedimize mi bir hal oldu?,

Hasan Paşa, derin derin içini çekti.,

Ne olacak...Bugün de (bizim ağa) yı gömdük. Şimdi, cenazeden geliyorum.

Cevabını verdi,

Hasan Paşa, Sultan Murada (bizim ağa) derdi. Ona karşı kalben husumeti olmakla beraber, şimdi ölümünden bir tassür duyuyor, senelerdenberi büyük bir mes'uliyet altında ifa ettiği mühim bir vazifeden kurtulduğuna memnun olması lâzimgelirken, bilâkis, kalbinin büyük bir acı ile burulduğunu hissettiriyordu.

Hasan Paşa Sultan Muradın vefatı haberini aldığı dakikadan itibaren bir teessür ve asabiyete kapılmıştı.

— Eh. artık bu dünyadan elini, eteğini çekti.. Varsın öteki dünyada amelinin hasabını versın.. Bize düşen, son dakikaya kadar vazifemizi ifa etmektir.

Diyor ve kendi saf²düşüncesine göre telâkkilerini izhar ediyordu. Hattâ, bu safiyeti yüzünden biri Çırağan sarayında, diğeri de Sultan Muradın mezarı başında iki mühim hâdise olmuştu.

Çırağan sarayındaki hâdisede iki mühim şahsiyet arasında âdeta kan dökülmesine ramak kalmıştı. Sultan Muradın vefatını haber alan Sultan Hamit, (geyfiyeti vefatı resmen tesbit etmesi lâzım gelen itibba) dan maada bir de hususi heyet seçerek Çırağan sarayına göndermisti,

Bu heyet; Zülüflü İsmail, tatar Şakir, Kabasakal Mehmet ve Fehim Paşalarla mabeyn erkânından bazılarından mürekkepti.

Sultan Muradın biruh cesedi, tenesir üzerinde yatıyor, Zayıf kulları, iki tarafa sarkıyordu. Uzun ve sararmış boynu melûl bir vaziyette sağ tarafına bükülmiş' yarı açık gözleri derine gömül-

müştü. Evvelâ doktorlar bu cansız vücudü inceden inceye muayene ederek rapor vermişlerdi. Şimdi bu ikinci heyet de usulen cenazeyi görecektir ve sonra da gözlerinin önünde tekfin ve techiz ettirerek kürültüsüzce götürüp (Yenicami) yanındaki türbeye defnedeceklerdi.

Heyeti teşkil edenler, yavaş yavaş naşa takarrüp etmiş dikkatle yüzüne bakıyorlardı. Hepsinde de az çok bir hürmet vardı. Fakat içlerinden Fehim Paşa ayrıldı. Sulta Muradın başucuna yeklaştı. Elini uzattı. O biruh cesedin başındaki perişan ak saçları kavrıdı. Başını şiddetle sarstı. Güya bu suretle, hakikaten ölüp ölmediğini anlıyacaktı. Fakat o anda Hasan Paşa, Fehim Paşanın koluna sarıldı. Şiddetle geri çekerek onu naşın yanından ayırdı. Ve:

— Ne yapıyorsun?

Diye bağırdı... Fehim Paşa, birdenbire şaşırdı ve fakat kendisini carçabuk toparladı.

— Sen ne karışıyorsun.. Muayene edeceğim.

Diye mukabeleye davrandı. O zaman Hasan Paşa, yumruğunu kaldırdı:

— Hele elini sür.. Senin kafanı patlatırım. Ona, parmağının ucile bile dokunmak senin haddin değildir.

Dedikten sonra, Fehim Paşanın yüzüne karşı pek acı ve pek kötü bir söz fırlattı.

Fehim Paşa, bu hakarete dayanamadı. Revolverine davrandı. Fakat yanındakiler, kollarından tutup dışarı çıkardıkları için hâdisiye büyümeden bu şekilde kapandı.

İkinci hâdisiye mezar başında olmuştu.. Zavallı Sultan Muradın naşı, saray hademelerinden mürekkep beş on kişi ile sessizce getirilmiş kabrin yanına vazedilmişti. Nereye defnedileceği hakkında sadır olan (irade), geç istihsal edildiği için, bilhassa yapılan lâhit henüz tamamen bitmemişti. Heyet, kabir ile cenazenin başında duruyor, işin bitmesini bekliyordu. Bu esnada Zülüflü İsmail Paşanın bir iş için oradan ayrılması icap etti. Fakat Paşanın işi biraz uzunca sürdü. Halbuki bu sırada lâhdin işi bitmiş ve Sultan Muradın naşı da içine vazedilmiş, mermer kapaklar da yerine konarak toprak atılmıya başlamıştı.

Zülüflü İsmail Paşa gelip de bunu görür görmez, derhal itiraz etti:

— Durunuz, efendim, durunuz. Defnolunurken, ben görmedim. Malûm ya, iradei seniye var. Mutlaka yüzünü görmeliyim.

Dedi.. (İradei seniye var) sözü, herkesi durdurmıştu. Yenibaştan toprağı çektiler. Baş tarafa gelen mermer kapağı kaldırdılar. Üzerine topraklar dökülen, beyaz kefeni açtılar. Bu talihsiz padişahın balmumu gibi sapsarı kesilen melûl ve mağmum çehresini son defa olarak meydana çıkardılar. Bu sararmış ve muztarip çehrede sanki:

— Benden ne istiyorsunuz.. Mezarımda da mı rahat bırakmıyorsunuz.. Hepinize lânet olsun.

Diyen bir mana ve ifade vardı. O zaman Hasan Paşa dayanamıydı:

— Ailah hepinizi kahretsin.. Utanın yahu.. Şu önünüzde yatan mevtaya bakın da ibret alın.. Bari bunun karşısında olsun riyakârlık yapmayın.. Yarın hepiniz bu kara toprağın altına gireceksiniz.. Diye söylenmiye başladı.

Her iki hâdise de, Sultan Hamide pek mnbalâgalı bir surette jurnal edilmişti. Fakat Sultan Hamit, bunlardan dolayı Hasan Paşaya bir tek söz söylemedi. Hünkâr, esasen Sultan Muradın vefatından dolayı bir teessür hissetmişti. Hasan Paşanın, merhum biraderine karşı gösterdiği hürmet, bu teessürlü zamanında bilâkis onu mumnun etmişti.

Hattâ, Sultan Muradın vefatından birkaç gün sonra, bir iş için saraya giden Hasan Paşa, Sultan Hamidin baş muhasibi (Cevher Ağa) ile konuşurken:

— Artık Efendimizin bana ihtiyacı kalmadı.. Bir takım itin, köpeğin şerrine uğrayıp gözden düşmekden.. Ve şurada burada sürünmektense hemen Allah, iman selameti verse de yüzümüzün akile şu darı dünyadan göçüp gitsek..

Demiş, Cevher Ağa da bu sözleri derhal Sultan Hamide yetiştirmiş. Sultan Hamit, derhal Hasan Paşaya (selâmı şahane) ile beraber:

— Bilirim... Beni amcam kadar sevmez.. Ve sevemez... Fakat, vazifeye merbutiyet hususundaki kıymetini takdir ederim. Şunun bunun için söylediği sözlere de hak veririm. Söyleyiniz, ben sağ oldukça ona zeval yoktur.

— Sonu var -

Yiğite kılıç, Köleye kırbaç

Macide Ataman

Tarih yüzüne bir efsanenin karanlığı ile doğan İskitlerin yurdu Hazer denizinin doğu ve kuzey kıyıları idi. Komşuları Sakalar ve Masacetlerle arasız bir döğüş içinde yaşıyorlardı. Bir gün bu sonu gelmez savaştan bezerek batıya göç ettiler. Volga nehrini aştılar. (İsanın doğumundan 639 yıl önce) Karadenizin kuzeyinde Don ve Dinyeper nehirleri arasındaki ölkede yerleşmiş bulunan Kimmerler savaşçı bir Ulustu. Bununla beraber İskitlerin gelmeleri onları fena halde ürküttü. Savaşa yanaşmadan Kafkas dağlarını aşarak Anadolu'ya daldılar. İskitler bu iki nehir arasına yerleştiler ve bir devlet kurdular. Kısa bir zaman sonra yeni yurtlarında kendi kölelerini bekçi bırakarak Kimmerlerin peşine düştüler. Kafkas dağlarını aşarak İran içlerine daldılar. Midye Hükümdarı Keyahsar her yıl vergi vermeyi kabul ederek yurdunu kurtardı. İskitler Asurluların yurtlarını baştan başa zaptettiler. Mezopotamya'ya indiler Geldaniye şehirlerini çignediler, Suriyeye yöneldiler oradan Filistine indiler geçtikleri yerlerdeki Ulusları haraca bağlaya bağlaya Mısır hududuna dayandılar. Mısır Hükümdarı birinci Pisamti bir çok hediyeler ve bağışlarla İskitlerin gönlünü aldı ve Misiri kurtardı. Her savaşta bir zafer kazanan İskitler her zafer sonunda biraz erimişler ve zayıflamışlardı geriye dönerken önceleri yendikleri Ulusların saldırmalarıyla karşılaştılar. Biraz daha eridiler Midyeye döndükleri zaman ise Keyahsar'ın bir hilesine uğradılar. Keyahsar vergi vermeyi andlaşma ılı kabul ettiği Ulusun büyüklerini bir şölene çağırdı. Şölen arasında ansızın İskit büyüklerini bastırarak hepsini öldürttü başsız kalan İskitler dağılmadılar fakat döğüşe savaşa Kafkas dağlarını aşmak ve yurtlarına dönmek zorunda kaldılar. Kendi

yurtlarını döndükleri zaman sınır boyunda güçlü kuvvetli bir ordu kendilerini karşılamış yeni bir savaşa hazırlanmak gerekti fakat çok yıpranmış olduklarından bu orduyu güçleriyle yenemeyeceklerini anladılar. Bu çaresizlik içinde bunalmış bir durumda iken dikkat ettilerki karşılarındaki ordu ayrılırken yurt bekçisi olarak bıraktıkları kölelerden vücuda gelmiş bir orduydu. İskitler iş göremeyecek olan silâhlarını atarak kırbaça sarıldılar köleleri üzerine kırbaçla yürüdüler köleler bir an için savaş için toplanmış bir ordu olduklarını unuttular kölelikleri akıllarına geldi. Çil yavrusu gibi dağılıp meydanı boş bıraktılar. İskitler silâhlarıyla giremedikleri yurtlarına bu defa kırbaçlarıyla girmişlerdi.

13 üncü yıldönümünü kutlama

Halkevlerinin 13 üncü kuruluş yıldönümünü sonsuz bir sevinç içinde kutladık. 25 Şubat 945 Pazar günü saat 15 te evimiz salonunu dolduran büyük bir coğunluk, Ankara Radyosu ile yayınlanan Başbakanımızın değerli söylevleri alkışlar içinde dinlenmiştir.

Bu genel programdan sonra evimiz Dil Edebiyat Komitesi üyesinden Ortaokul Türkçe öğretmeni Bahri Miyak, büyük gün hakkında önemli bir sövlev okumuştur. Bu söylevde Halkevlerinin kuruluşundaki amaçları açıklıyarak verimli sonuçlarını öğmüşlerdir.

Evimiz Güzel Sanatlar Kolu, hazırladığı konserde beş marş ve beş millî havayı koro halinde dinletmiş ve sürekli alkışlar toplamıştır.

Evimizin Güzel Sanatlar Kolu üyelerinden seçilen bir grup, ün vermiş olan Çorum Halayını bütün incelikleri ile oynamışlardır. Her figürü ayrı bir alkış tufanına vesile teşkil eden güzel halayın bitişiyile gündüz programımız sona ermiştir.

Bu kıtsal günün gecesi de zengin bir programla şenlendirilmiş, Sinema salonunda evimiz temsil kolu tarafından (Kanun Adamı ve Şikago Çiftçisi) piyesleri temsil edilmiştir.

Spor kolumuz tarafından da boks, güreş gösterileri yapılmış, Millî oyunlar oynanmıştır.

Bu program, beliren kamu isteğine uyularak ikinci gecede tekrar edilmiştir.

Kuşsaray köyünde

DERLENEN BİLMECELER

Derleyen : Lütfi ÜNSAL

- 1 — Karanlıkta kedi var - egri büğrü budu var (dagarcık)
- 2 — Tek gezer çiftyürür - âlemin karnını doyurur (Öküz)
- 3 — Mum üstünde mum durur - cim üstünde cim durur Allahın üstünde kim darur. (İnsanın rızıkı durur)
- 4 — Kendi tok gölgesi yok (buğday kuyusu)
- 5 — Ağzından yer - burnundan kusar (ibrik)
- 6 — Bir oğlum var üç bacak - alır atar kuçak kucak (anadut)
- 7 — Su içer südüklemez (tavuk)
- 8 — Ot yer su içmez (ipek böceği)
- 9 — Bana bakar - sana sokar (kaşık)
- 10 — Sayısı sayılmaz tadına doyulmaz (haşhaş)
- 11 — Bir kaç çöpün çatağı - bey oğlunun yatağı (beşik)
- 12 — Dağ başında mamur idim - yeşil başlı emir edim - Allah beni şaşırdı boklu dama düşürdü (çalgı süpürgesi)
- 13 — Aymağ gibi ışılar - yılan gibi fişılar. (tırpan)
- 14 — Allahtan küçük - Peygamberden büyük (kuran)
- 15 — Kertil kürtül - on iki imamı ver kurtul. (horoz ibiği)
- 16 — Kafası darak - kuyruğu orak. (horoz)
- 17 — Küçük kazanımın aşısı pek tatlı (fındık)
- 18 — Dünyayı tutar - denizi tutmaz. (kar)
- 19 — Serpenek altında akkuşlar, (dişi)
- 20 — Yer doymaz - oturur kalkmaz - gider gelmez. (ocak, ateş, duman)
- 21 — Başı sarıklı bir hoca - anana kerkinir her gece. (yayık)

- 22 — Yer altında gezerim - yeni gelinden güzelim. (çift demiri)
 23 — Köy içinde cıvıllı çavuş. (bakraç)
 24 — Köy içinde ködek çomba. (soku)
 25 — Dam üstünde bitli şalvar. (kırağı) sabahlayın kalkar -
 camiye bakar. (imam)
 26 — Sarp kayada sansar yuvası. (kulak)
 27 — Dam üstünde dâne oynar - geç geç benim gene oynar.
 (mürdümük)
 28 — Geriden baktım ak taş g·bi - yanına vardım sütlü aş
 gibi (lahnalar)
 29 — Ağız içinde dil - haydi bunu bil. (Kaval)
 30 — Başındadır sarığı - elindedir sıırığı - bunu bilmeyen eşeğin
 kürüğü. (Bostan korkuluğu)
 31 — Hey karga gel karga - yittim yuvarladım oldu halka - cebi
 dolu kavurga. (Kuşburnu)
 32 — Keçi koydum meşeye - kipir kipir gevşeye. (sındı, makas)
 33 — Selvi söğüdün yaprağı - Hazreti Alinin toprağı. (kına)
 34 — Yol üstünde tava kaynar. (karınca)
 35 — Armudu aşılardım alıcı - içinden çıktı delice - ne armuda
 benzer ne da alıcı. (katır)
 36 — Kara koyun derisi - İstanbuldan berisi. (herk, nadas)
 37 — Dört kardeş bir kuyuya taş atar. (ineğin göksü)
 38 — Dam ardında teke bağı - boynuzları beke bağı. (kabak
 kökeni)
 39 — Tohumusuz bitir - dünyaya yeter. (tuz)
 40 — Alaca yılan - bahçeyi dolan. (uçkur)

Gönlüden Derlemeler :

Bektâşi Nefes Ve Şiirlerinden)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

(Aşıkî)

Yaz gününde yezit olan sofunun
Kış gelince mürâisi çok olur
Bir pir gelüp geç meydâne deyince
Ben sofuyum derde kalkar dinlenür

Şeldeki sırtında çıkar meydandan
Hak varınca hisap ister ol candan
Yüküm tuttum sanur lâli mercandan
Varır ümit eder ana güvenir

Ben ahret azığın aldım mı sanur
Hakkın hayeline yeldim mi sanur
Bu doğru yol deyu bildim mi sanur
Bu meydâne ölü kelse sağolur

Sofuyum deyu bir araya derilür
Hak katine varıncağız yorulur
Yedi tamu cehenneme sürülür
İşte ozaman iniltisi bololur

Yalan deyil (Aşıkımın) bu sözü
Et içindir sofuların niyazi
Başın sallanmıya şerbet ilâzım
Kemreşir kemreşir kalkar dağılır

(Âşıkî)

Nice bir gözlerim ağılar gezersin
Ağlayanlar bir gün gülmez kalurmu

Gam ile vücudün dağlar gezersi
Desti kudret yaşın silmez olurmu

Hududan erişti ahü zarımız
Elbet bir yola kor bizim barımız

Esüb bir taraftan ruzigârımız
Bizi selâmete sağımaz kalurmu

Aşıkların günü geçmez yamansız
Yüce dağlar başı olmaz dumansız

Hak kefilimizdir bildik gümansız
Rakiplerden öcüm almaz olurmu

Ey gönül dostluğu olmaz ağyarın
Yolunda terketme namusu arın

Ahdine durmayan vefasız yârin
Cemali gülleri solmaz kalurmu

Mevlâye tevekkül olup durasın
Muradına maksuduna eresin

Sabreyle (Âşıkî) bir gün göresin
Bize tağnedenler bulmaz kalurmu